

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1980/81: 21

om arbetsmarknadspolitiken

I betänkandet behandlas

- proposition 1980/81: 100 (budgetpropositionen), bilaga 15, såvitt angår anslagen till arbetsmarknadspolitiken
- proposition 1980/81: 126 om arbetsmarknadspolitikens framtida inriktning
- proposition 1980/81: 145 om finansiering av vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder
- proposition 1980/81: 150 (kompletteringspropositionen) bilaga 3 Vissa arbetsmarknadspolitiska insatser
- 56 motioner väckta under allmänna motionstiden i januari 1981
- 4 motioner väckta med anledning av proposition 1980/81: 126
- 1 motion väckt med anledning av proposition 1980/81: 145
- 2 motioner väckta med anledning av proposition 1980/81: 150

Sammanfattning

I betänkandet behandlas arbetsmarknadspolitikens inriktning för de kommande åren samt budgeten på detta område för nästa budgetår. Utgångspunkten är fyra olika propositioner samt 63 motioner.

Politikens inriktning under 1980-talet

I proposition 126 anger regeringen vissa riktlinjer för politiken. Det är i huvudsak två faktorer som ligger bakom dessa riktlinjer. Den ena är att ett allt större antal personer tenderar att permanent sysselsättas i arbetsmarknadspolitiska åtgärder och den andra är att trögheten på arbetsmarknaden ökat på olika sätt. I anslutning till riktlinjerna presenteras förslag som skall vara ägnade att motverka de oroande tendenser som uppträtt på senare år.

Förslagen innebär

- tillfällig rekryteringsstimulans till industriföretag som ökar sin personalstyrka under 1981,
- rekryteringsstöd till företag som anställer långtidsarbetslösa ungdomar,
- förhöjda lönebidrag vid övergång från skyddat arbete till arbete på den öppna marknaden,
- stöd för att underlätta omställningen vid lokala sysselsättningskriser,
- vidgade möjligheter till vilande förtidspension,
- vidgade möjligheter till arbetsmarknadsutbildning för 18- och 19-åringar.

– skattebefrielse för flyttningsbidrag.

Utskottets majoritet godtar de av regeringen förordade riktlinjerna och de föreslagna förändringarna av de arbetsmarknadspolitiska medlen m. m.

Socialdemokraterna reserverar sig beträffande riktlinjerna. De godtar de konkreta förslagen dock att man vill ge 75 % lönebidrag i stället för 40 %, som föreslås i propositionen, till företag som anställer långtidsarbetslösa ungdomar. Socialdemokraterna lägger dessutom fram en del ytterligare förslag och utredningskrav som har till syfte att främja sysselsättningen av bl. a. handikappade och ungdomar.

Anslagen för nästa budgetår

I anslutning till budgetpropositionen och kompletteringspropositionen tar utskottet ställning till hur stora satsningar som bör göras under nästa budgetår. Utskottets majoritet biträder regeringens förslag. Uppdelat på olika ämnesområden innebär utskottets ställningstagande följande.

	Belopp i milj. kr.	Andel i procent av totalbeloppet
1. Arbetsförmedling	883	7,1
2. Flyttningsbidrag	172	1,4
3. Arbetsmarknadsutbildning	1 862	15,0
4. Arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag	2 413	19,5
5. Beredskapsarbeten	2 735	22,1
6. Stöd åt arbetshandikappade	3 975	32,1
7. Övriga insatser	224	1,8
8. Administration av 2–7	123	1,0
Totalt	12 387	100,0

Socialdemokraterna anser att kraftigare insatser är nödvändiga med hänsyn till den väntade försämringen av arbetsmarknadsläget och reserverar sig i fråga om anslaget till beredskapsarbeten. De vill satsa ytterligare 1 500 milj. kr. på sådana arbeten. Socialdemokraterna förutser dessutom att ytterligare medel kan bli nödvändiga till arbetsmarknadsutbildningen.

Utskottets majoritet hänvisar beträffande behovet av ytterligare satsningar till att den frågan på vanligt sätt får prövas under det löpande budgetåret, då läget bättre kan överblickas.

Övriga delar av betänkandet

I anslutning till anslagen och i en del fristående avsnitt behandlar utskottet en mängd olika frågor som tagits upp i propositionerna och motionerna (se innehållsförteckningen). Bland frågorna ingår en proposition om förenkling av det fondsystem som finns för delfinansiering av arbetsmarknadsutbildningen och arbetslöshetsförsäkringen. I övrigt hänvisar utskot-

tet till den löpande framställningen i betänkandet. Av innehållsförteckningen framgår vilka reservationer och särskilda yttranden som har avgivits. Representanterna för centerpartiet har avgivit en reservation om mindre förmånliga regler för flyttningsbidrag. Övriga reservationer, som är 27 till antalet, har lämnats av socialdemokraterna.

REGERINGENS FÖRSLAG

Behandlas i
utskottets
yttr. s. hemst. p.

Samtliga förslag utom de i kompletteringspropositionen har i regeringen föredragits av statsrådet Eliasson.

Förslagen i bilaga 3 till kompletteringspropositionen har föredragits av statsrådet Andersson.

Proposition 1980/81: 100 bilaga 15

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen

1. godkänner vad i propositionen under punkt B 1 förordats i fråga om avveckling av starthjälp och rörelselån till svenska medborgare som återvänder från utlandet.	73	25
2. till B 1 Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 1 055 873 000 kr.,	75	27
3. till B 2 Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1981/82 anvisar ett anslag av 2 195 182 000 kr.,	81	36
4. godkänner de i propositionen under punkt B 3 förordade förändringarna av bestämmelserna för tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin,	92	46
5. medger att regeringen får bemyndiga AMS att under budgetåret 1981/82 besluta om avskrivning av lånefordran uppkommen inom arbetsmarknadsverket under de förutsättningar som i propositionen under punkt B 3 angivits i det föregående.	98	54
6. till B 3 Sysselsättningskapande åtgärder för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 2 193 900 000 kr.,	98	55
7. till B 4 Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 1 522 527 000 kr.,	85	41
8. till B 5 Totalförsvarsverksamhet för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 86 378 000 kr.,	134	98
9. till B 6 Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.,	134	99
10. till B 7 Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.,	135	100
11. till B 11 Särskilt sysselsättningsbidrag till Svenska Rayon AB för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,	135	101
12. godkänner vad i propositionen under punkt C 3 förordats om riktlinjerna för anställning med lönebidrag att gälla fr. o. m. den 1 juli 1981.	122	79
13. till C 3 Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 504 030 000 kr.,	118	80
14. medger att regeringen vid behov får besluta om nya platser för skyddat arbete under budgetåret 1981/82 (C 4),	125	83
15. till driften av verksamheten anslås medel motsvarande 135 % av lönesumman (inkl. lönebikostnader) för arbetstagarna i skyddat arbete (C 4),	125	84

	Behandlas i utskottets yttr. s. hemst. p.	
16. till C 4 Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 2 054 000 000 kr..	125	85
17. godkänner de i propositionen under punkt C 5 förordade förändringarna i fråga om inriktning och organisation av insatser för metodutveckling, forskning och utbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.	131	92
18. till C 5 Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering för budgetåret 1981/82 anvisar ett anslag av 587 400 000 kr.	133	93
Dessutom bereder regeringen riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad som i propositionen under punkt C 3 anförts om fortsatt försöksverksamhet med förhöjt lönebidrag för svårt handikappade ungdomar under budgetåret 1980/81.	122	78

Proposition 1980/81: 126

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen <i>dels</i> antar ett inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370), ¹ <i>dels</i>	67	16
1. godkänner de förordade riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken,	36	1
2. godkänner de förordade ändringarna av reglerna för anställning med lönebidrag i samband med utplacering från skyddat arbete,	122	81
3. godkänner de förordade reglerna för rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar,	99	56
4. godkänner de förordade ändringarna av reglerna för flyttningsbidrag att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1982,	67, 71, 72	18, 19 24
5. godkänner de grunder för vilande förtidspension som förordats i propositionen,	110	72
6. godkänner de förordade reglerna för omställningsbidrag till företag vid lokala sysselsättningskriser,	87	42
7. godkänner de förordade reglerna för tillfällig rekryteringsstimulans till företag inom tillverkningsindustrin,	88	43
8. godkänner de förordade riktlinjerna för fackligt inflytande på frågor om statligt stöd,	135	102
9. till Sysselsättningssskapande åtgärder för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln utöver i proposition 1980/81: 100 bil. 15 föreslaget reservationsanslag anvisar ytterligare 75 000 000 kr.,	98	55
10. till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln utöver i proposition 1980/81: 100 bil. 15 föreslaget reservationsanslag anvisar ytterligare 25 000 000 kr.	118	80

¹ Lagförslaget fogas till betänkandet som *bil. 1*.

Proposition 1980/81: 145

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen <i>dels</i> antar ett inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsersättning och utbildningsbi- drag, ² <i>dels</i>	46	4
1. godkänner de förordade riktlinjerna för finansieringen av arbetslös- hetsförsäkringen, det kontanta arbetsmarknadsstödet, arbetsmarknadsut- bildningen och den yrkesinriktade rehabiliteringen,	46	5
2. godkänner de förordade grunderna för användning av behållningen på arbetslöshetsfonden och arbetsmarknadsutbildningsfonden,	46	6
3. medger att riksförsäkringsverket får disponera en rörlig kredit i riks- gäldskontoret om högst 100 000 000 kr., för de ändamål som har angetts i det föregående,	46	7
4. till Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag för bud- getåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 233 300 000 kr.,	85	41
5. till Arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1981/82 under tolfte hu- vudtiteln anvisar ett anslag av 1 651 400 000 kr.,	82	36
6. till Yrkesinriktad rehabilitering för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett anslag av 420 400 000 kr.,	133	93

Dessutom återkallar regeringen anslaget Bidrag till arbetsmarknadsut-
bildning, förslagsanslaget Kontant stöd vid arbetslöshet och anslaget Bi-
drag till yrkesinriktad rehabilitering för budgetåret 1981/82 under tolfte
huvudtiteln som föreslås i proposition 1980/81: 100 bilaga 15.

Proposition 1980/81: 150

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen		
1. till <i>Arbetsmarknadsutbildning</i> för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln utöver tidigare förslaget anslag anvisar ytterligare 250 000 000 kr.,	82	36
2. till Bidrag till utbildningsbidrag och arbetslöshetsersättning för bud- getåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln utöver tidigare förslaget reserva- tionsanslag anvisar ytterligare 190 000 000 kr.,	85	41
3. till Sysselsättningsskapande åtgärder för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln utöver tidigare förslaget reservationsanslag anvisar yt- terligare 640 000 000 kr.	98	55

² Lagförslaget fogas till betänkandet som *bil. 2*.

MOTIONERNA**Motioner väckta under allmänna motionstiden 1981**

<i>1980/81:188</i> av Anna Wohlin-Andersson m. fl. (c)	59	13
I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande val av ledamöter i länsarbetsnämnder.		
<i>1980/81:205</i> av Lars Werner m. fl. (vpk)	143	103
I motionen yrkas		
1. att riksdagen med instämmande i motionen uttalar att den önskvärda inriktningen, när det gäller arbetstidens längd, är att den totala omfattningen av deltidsarbeten minskar till förmån för en allmän arbetstidsförkortning.		
2. att riksdagen uttalar som sin mening att sociala förmåner skall utgå oavsett arbetstidens längd och att riksdagen härmed hos regeringen begär förslag om ändring i tillämpliga lagar.		
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i lagen om anställningsskydd så att arbetsköpare skall vara skyldig att före nyanställningar erbjuda redan anställd med deltidsarbete förlängd arbetstid.		
4. att riksdagen uttalar att arbeten som är så fysiskt tunga eller skadliga för hälsan på annat sätt att de inte kan utföras på heltid skall kompenseras med heltidslön.		
<i>1980/81:277</i> av Paul Jansson m. fl. (s)	95	49
I motionen yrkas		
2. att riksdagen hos regeringen anhåller att länsarbetsnämnden i Skaraborg, genom omfördelning inom befintlig ram, erhåller ytterligare medel för att möta den ökande arbetslösheten i länet.		
Yrkande I behandlas i betänkande AU 1980/81: 23.		
<i>1980/81:278</i> av Maj-Lis Landberg m. fl. (s)	80	34
I motionen yrkas att riksdagen beslutar		
1. att som sin mening uttala att stödundervisning skall meddelas dem som behöver det inom arbetsmarknadsutbildningen.		
2. att anhålla att regeringen utreder behovet av samordnad specialundervisning för deltagare med läs-, tal- och skrivsvårigheter i arbetsmarknadsutbildningen.		
<i>1980/81:280</i> av Sven-Gösta Signell m. fl. (s)	132	95
I motionen yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att Skövde kommun bör bli lokaliseringsort för det kommande		

institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

1980/81:481 av Filip Johansson (c) och Arne Lindberg (c) 96 53

I motionen yrkas att riksdagen uttalar sig för att även efter år 1982 tillskjuta arbetsmarknadspolitiska medel för att flottningen skall kunna fortsätta.

1980/81:484 av Lars Werner m. fl. (vpk) 39 1

I motionen yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om obligatorisk plats- och arbetsförmedling i enlighet med vad som anförts i motionen.

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en lag som förbjuder åsiktsregistrering, personundersökning och svartlistning av arbetande.

1980/81:610 av Wivi-Anne Cederqvist m. fl. (s) 84 39

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ersättning från arbetslöshetskassa även bör utgå i sådana fall då de arbetssökande är förhindrade ta erbjudet arbete till följd av att kommunal barnomsorg inte kan erbjudas.

1980/81:614 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. (s) 63 15

I motionen yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen initierar till försök under en treårsperiod inom Jämtlands län med en samordnad och långsiktig byggnadsplanering.

1980/81:615 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. (s) 71 21

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär att förslag skyndsamt framläggs för att underlätta den s. k. veckopendlingen för byggnadsarbetare.

1980/81:625 av Bengt Wittbom (m) 80 35

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående kostnadsutveckling och möjliga besparingar inom arbetsmarknadsutbildningsverksamheten.

1980/81:810 av Ylva Annerstedt (fp) 54 8

I motionen yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa att en omprövning av PLOG:s förslag rörande förändring av den nuvarande organisationen med yrkesvägledare och arbetsvårdare genomförs.

1980/81:811 av Ylva Annerstedt (fp) 123 82

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas för att inom nuvarande resursramar ge arbetstagare och arbetsgivare inom systemet med lönebidrag tillgång till arbetspsykologisk service.

	Behandlas i utskottets ytr. s. hemst. p.	
<i>1980/81: 813</i> av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp)	95	50
I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om åtgärder för att förebygga viltolyckor.		
<i>1980/81: 822</i> av Anders Björck (m)	59	12
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om en utredning med uppgift att utreda möjligheterna att tillåta fristående arbetsförmedlingar finansierade genom avgifter från de företag som anlitar dessa.		
<i>1980/81: 824</i> av Gullan Lindblad (m) och Margareta Gard (m)	126	88
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till åtgärder i syfte att minska antalet anställda vid Samhällsföretag till förmån för anställning med lönebidrag i enlighet med vad som i motionen anförts.		
<i>1980/81: 826</i> av Margit Odelsparr m. fl. (c)	72	22
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett avskaffande av reseersättning till arbetssökande från Finland.		
<i>1980/81: 1053</i> av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m)	61	14
I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att omlokaliseringen av arbetsmarknadsstyrelsens arbetsplatser för specialanvisad arbetskraft temporärt avbryts och att en utvärdering av omlokaliseringens effekter utförs.		
<i>1980/81: 1054</i> av Bertil Danielsson (m)	104	65
I motionen yrkas att riksdagen anhåller att regeringen i enlighet med vad som anförts i motionen utreder förutsättningarna för att öka nyföretagandet och därigenom bereda arbetslös ungdom sysselsättning.		
<i>1980/81: 1056</i> av Kurt Hugosson m. fl. (s)	132	94
I motionen yrkas		
1. att riksdagen beslutar att till Göteborg lokalisera ett institut för arbetsvägledning och rehabilitering i enlighet med förslaget i betänkandet från utredningen angående lokalisering av institutet för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen,		
2. att riksdagen beslutar att institutets verksamhet skall finansieras genom en omfördelning av resurserna inom den föreslagna medelsramen på 11,6 milj. kr. för delprogrammet Metodutveckling, forskning och utbildning.		
<i>1980/81: 1058</i> av John Johnsson m. fl. (s)	95	48
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer att statens vägverk ges i uppdrag att i samverkan med arbetsmarknadsstyrelsen utföra		

ett ökat antal vägarbeten i Skåne med beredskapsmedel i enlighet med vad som i motionen anförts.

1980/81: 1068 av Lars Werner m. fl. (vpk)

117 75

I motionen yrkas att riksdagen hemställer hos regeringen om tillsättandet av en snabbutredning vars uppgift är att framlägga förslag till åtgärder så att det i motionen föreslagna aktionsprogrammet mot utslagning och social utstötning kan genomföras.

1980/81: 1089 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen uttalar att främjandelagen bör förses med tillämpningsföreskrifter som före 1981 års utgång ger ett klart utslag i form av en förbättrad arbetsmarknadssituation för äldre och handikappade, varvid en målsättning bör vara att varje månad arbetsplacera 2 000 arbetshandikappade utöver vad som sker i dag.

106 68

2. att riksdagen med ändring i proposition 1980/81: 100 under arbetsmarknadsdepartementet bil. 15 B anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt belopp avseende förstärkning med 25 nya tjänster för arbete bland handikappade.

65 27

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om särskilt program för aktiva insatser för unga förtidspensionerade och unga handikappade, varvid även frågan om samhällslön utreds och förslag föreläggs riksdagen.

113 71

Motiveringen till yrkandena återfinns i motion 1980/81: 1088.

1980/81: 1097 av Sven Henricsson m. fl. (vpk)

98 55

I motionen yrkas att riksdagen beslutar att anslagshöjningarna under punkterna 1–5 intill belopp av 193 900 000 kr. skall finansieras genom överföring från bil. 15 Arbetsmarknadsdepartementet B 3. Sysselsättningskapande åtgärder i enlighet med motion 1980/81: 1096.

1980/81: 1421 av Ingvar Eriksson m. fl. (m)

128 90

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om en översyn av de regler som gäller för Samhällsföretagsgruppens marknadsföring såväl på export- som på den svenska marknaden.

1980/81: 1424 av Hans Gustafsson m. fl. (s)

132 97

I motionen yrkas att riksdagen uttalar att ett arbetsmarknadsinstitut för utveckling av metodik och arbetsformer med inriktning på att förbättra invandrarnas möjligheter på arbetsmarknaden förläggs till Olofströms kommun.

1980/81: 1426 av Sven Henricsson m. fl. (vpk)

98 55

I motionen yrkas att riksdagen beslutar att under bilaga 15, arbetsmark-

nadsdepartementet, B 3. Sysselsättningsskapande åtgärder, på statsbudgeten för 1981/82 uppta ett med 193 900 000 kr. i förhållande till regeringens reservationsanslag reducerat belopp, varvid 193 900 000 kr. överförs till vägväsendets anslag för 1981/82.

1980/81: 1428 av Gullan Lindblad (m) och Göthe Knutson (m)

99 56

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om utredning rörande möjligheterna att införa ett s. k. rekryteringsstöd för ungdomar som gått arbetslösa minst tre månader och där andra möjligheter till arbete eller utbildning är uttömda.

1980/81: 1431 av Margit Odelsparr (c) och Sven-Erik Nordin (c)

62 14

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att AMS egenregiverksamhet skall bedrivas i samma omfattning som hittills i avvaktan på att den parlamentariska utredningen har presenterat eventuella nya förslag och ståndpunkter.

1980/81: 1432 av Margit Odelsparr m. fl. (c)

137 102

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kollektivavtalsenliga regler för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i småföretag.

1980/81: 1433 av Olof Palme m. fl. (s)

70, 72, 19, 23.

I motionen yrkas att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordats i motionen beträffande dels arbetsmarknadspolitiken, dels regionalpolitiken.

78, 79, 29, 30.

103, 106, 31, 61.

112, 120, 62, 66.

Motionen har beträffande regionalpolitiken behandlats i betänkandet AU 1980/81: 23.

143 67, 71,

76, 86,

104

1980/81: 1434 av Olof Palme m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts som riktlinjer för planering och genomförande av sysselsättningskapande åtgärder under år 1981,

40 3

4. utöver regeringens förslag i budgetpropositionen 1981 för budgetåret 1981/82 anvisar 120 milj. kr. under anslaget B 5. Kontant stöd vid arbetslöshet,

86 41

5. utöver regeringens förslag i budgetpropositionen 1981 för budgetåret 1981/82 anvisar 200 milj. kr. under anslaget B 2. Bidrag till arbetsmarknadsutbildning,

81 36

6. beslutar att avgiften enligt lagen (1973: 372) om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet höjs fr. o. m. den 1 juli 1981 med 0,2 procentenheter.

86 41

Yrkandena 2 och 3 har behandlats i betänkande AU 1980/81: 13.

	Behandlas i utskottets yttr. s. hemst. p.	
<i>1980/81:1437</i> av Sture Thun (s)	95	51
I motionen yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om att anslaget B 3. Sysselsättningsskapande åtgärder inom arbetsmarknadsdepartementet fördelas så att igångsättning av byggande av nytt polishus i Mjölby kan ske under 1981.		
<i>1980/81:1440</i> av Bengt Wittbom (m) och Sten Svensson (m)	58	11
I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande nya organisationsformer för arbetsmarknadsverket.		
<i>1980/81:1441</i> av Allan Åkerlind (m) och Görel Bohlin (m)		
I motionen yrkas		
1. att riksdagen uttalar att Stiftelsen Samhällsföretag inte heller genom andra åtgärder än varans pris skall bedriva illojal konkurrens gentemot andra företag,	128	91
2. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av Stiftelsen Samhällsföretags hittillsvarande verksamhet.	126	87
<i>1980/81:1484</i> av Johan Olsson m. fl. (c)	85	40
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till försöksverksamhet med stöd till arbetslösa som vill starta företag. Motiveringen till yrkandet återfinns i motion 1980/81: 1483.		
<i>1980/81:1496</i> av Anna-Greta Leijon m. fl. (s)		
I motionen yrkas att riksdagen		
1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de fackliga organisationernas inflytande vid prövning av ansökan om äldre- stöd,	91	44
2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behandlingen av äldrestödet i det fortsatta planeringsarbetet för tekoindu- strin.	92	45
Motiveringen till yrkandena återfinns i motion 1980/81: 1494.		
<i>1980/81:1497</i> av Lars Werner m. fl. (vpk)		
I motionen yrkas		
1. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett långsiktigt program för 1980-talet med syfte att lösa ungdomens syssel- sättningsproblem och inträde på arbetsmarknaden,	101	57
2. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till lag om praktik- platser på företagen i enlighet med vad som anförts i motionen,	104	63
3. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till lag om obliga- torisk platsförmedling,	101	57
4. att riksdagen uttalar att kommunala åtgärdsprogram bör utarbetas	101	57

	Behandlas i utskottets yttr. s.	hemst. p.
samt att förslag om ekonomiska stödåtgärder bör föreläggas riksdagen i enlighet med vad som anförs i motionen.		
<i>1980/81: 1802</i> av Margareta Andrén (fp)	108	69
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas för att aktivera anpassningsgrupperna inom de statliga företagen med hänsyn till de svaga gruppernas situation på arbetsmarknaden.		
<i>1980/81: 1803</i> av Margareta Andrén (fp)	115	74
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär att arbetsmarknads- styrelsen riktar större uppmärksamhet mot och visar ökad aktivitet för de äldres problem på arbetsmarknaden.		
<i>1980/81: 1806</i> av Ulla Ekelund m. fl. (c)	128	90
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär att reglerna för verksamheten inom Samhällsföretag AB prövas utifrån kravet att undvika otillbörlig konkurrens med näringslivet i övrigt.		
<i>1980/81: 1808</i> av Kerstin Ekman m. fl. (fp)	132	94
I motionen yrkas att riksdagen beslutar att ifrågavarande verksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen lokaliseras till Göteborg i enlighet med vad som anförts i motionen.		
<i>1980/81: 1814</i> av Börje Hörnlund (c)	94	47
I motionen yrkas		
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vikten av att beredskapsmedel i ökad utsträckning utnyttjas för produktiva investering- ar i enlighet med vad som anförs i motionen,		
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vikten av att de väginvesteringar som genomförs i form av beredskapsarbeten i första hand sker i syfte att förbättra de näringspolitiska och sysselsättningsmässiga förutsättningarna i de regionalpolitiskt prioriterade kommunerna.		
<i>1980/81: 1816</i> av Börje Hörnlund (c) och Gösta Andersson (c)	102	58
I motionen yrkas att riksdagen begär att regeringen skyndsamt låter utreda det förslag till samhällsgaranti som framförs i motionen.		
<i>1980/81: 1820</i> av Kerstin Nilsson (s) och Arne Nygren (s)	96	52
I motionen yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen angående kommunalt huvudmannaskap för markavvattningsprojekt som beredskapsarbete i Norrbotten och Väs- terbotten.		
<i>1980/81: 1822</i> av Johan Olsson m. fl. (c)		
I motionen yrkas		
1. att riksdagen till regeringen uttalar att arbetsmarknadspolitiken bättre bör anpassas till näringslivets behov av arbetskraft.	103	60

2. att riksdagen till regeringen uttalar att enskilda beredskapsarbeten bör återinföras.	103	60
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nyrekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar.	99	56
<i>1980/81:1825</i> av Åke Polstam (c)	95	51
I motionen yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen om möjligt av arbetsmarknadspolitiska skäl startar polishusbygget i Mjölby.		
<i>1980/81:1827</i> av Rolf Sellgren (fp)	121	77
I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återanpassning av personer som missbrukat alkohol eller droger.		
<i>1980/81:1828</i> av Marianne Ståhlberg m. fl. (s)		
I motionen yrkas		
1. att riksdagen anhåller att regeringen lägger fram förslag om en utvidgad försöksverksamhet med framtagning och finansiering av praktikplatser som stimulerar till icke traditionella yrkesval,	79	33
2. att riksdagen anhåller hos regeringen om att beredskapsarbete i kombination med arbetsmarknadsutbildning, s. k. BAMU-kurser, åter införs samt att kurserna skall omfatta alla yrkesområden inom den offentliga sektorn,	79	32
3. att riksdagen anhåller att regeringen skyndsamt ser över de medel man i dag har till förfogande för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden och kommer med förslag till att inom befintliga resurser särskilt rikta insatserna mot de svaga grupperna på arbetsmarknaden: kvinnorna, de unga flickorna, invandrarna och de handikappade. Detta kan exempelvis ske genom att	79	33
○ fördelning av lediga platser mellan flickor och pojkar under 20 år i största möjliga utsträckning sker i förhållande till andelen arbetslösa,		
○ kvotera till arbetsmarknadsutbildning så att traditionella yrkesval motverkas,		
○ skärpa kraven och öka kontrollen av jämställdhetsbidraget,		
○ öka restriktiviteten med dispens för sysselsättningsstöd och andra regionalpolitiska stöd som i dag är kvoterade.		
4. att riksdagen anhåller hos regeringen om vidgning av verksamheten med könskvotering i regionalpolitiken till att omfatta andra former för statligt stöd till företag och i utbildningssammanhang.	79	33
5. att riksdagen anhåller hos regeringen om vidgade försök att stimulera äldre arbetssökande att bl. a. genomgå arbetsmarknadsutbildning.	79	31

<i>1980/81:1829</i> av Karl-Erik Svartberg m. fl. (s)	56	9
I motionen yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om överförande av vapenfrisektionen till civilförsvarsstyrelsen.		
<i>1980/81:1831</i> av Sten Svensson m. fl. (m)	132	96
I motionen yrkas att riksdagen		
1. avslår förslaget om att tillföra AMS medel motsvarande 15 tjänster för fortsatt handläggning av Ami-frågorna,		
2. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om lokalisering av metodinstitutet för den yrkesinriktade rehabiliteringen.		
<i>1980/81:1833</i> av Per Unckel (m)	127	89
I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs rörande Samhällsföretags regionalpolitiska roll.		
<i>1980/81:1834</i> av Lars Werner m. fl. (vpk)		
I motionen yrkas		
1. att riksdagen med ändring i proposition 1980/81: 100 arbetsmarknadsverket bil. 15, B 2. Bidrag till arbetsmarknadsutbildningen, anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 1 099 718 000 kr. förhöjt belopp,	81	36
2. att riksdagen uttalar sig för och hos regeringen hemställer om en översyn av arbetsmarknadsutbildningens målsättning och inriktning i enlighet med vad som anförs i motionen.	77	28
<i>1980/81:1839</i> av Bengt Wittbom (m) och Per Unckel (m)	62	14
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att AMS snarast genomför den omorganisation av beredskapsarbeten som föreslagits i den rapport som AMS den 5 september 1980 överlämnade till regeringen.		
<i>1980/81:1841</i> av Rune Ångström (fp)	104	64
I motionen yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen begär att nuvarande regler för kontant arbetsmarknadsstöd ändras så, att det kan omvandlas till betalt arbete i form av praktikarbete.		
<i>1980/81:1920</i> av Britta Hammarbacken m. fl. (c)	58	10
I motionen yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära utredning om överförande av uppgifter inom arbetsmarknadspolitiken från AMS till regionala och lokala organ.		
Motiveringen till yrkandet återfinns i motion 1980/81: 1917.		

Med anledning av proposition 1980/81: 126 väckta motioner*1980/81:2106 av Olof Palme m. fl. (s)*

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den ekonomiska politikens utformning och betydelse för effektiv arbetsmarknadspolitik,	37	1
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omedelbara sysselsättningskapande åtgärder,	41	3
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om snara förslag i syfte att stärka den solidariska personalpolitiken,	114	73
4. att riksdagen beslutar att rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar bör utgå med 75 % av lönekostnaden,	99	56
5. att riksdagen beslutar att rekryteringsstöd för ungdomar bör utgå för 18–20-åringar som har varit arbetslösa i minst tre månader,	99	56
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av tolkningen av gällande regler i lagstiftningen om kontant stöd vid arbetslöshet,	83	37
7. att riksdagen avslår regeringens förslag om avskaffande av stödformen traktamente vid dubbel bosättning,	68	18
8. att riksdagen beslutar avskaffa kravet på vikande sysselsättning på utflyttningsorten som villkor för flyttningsbidrag till ombytessökande,	70	19
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning rörande rätt till viss tids tjänstledighet vid byte av arbetsgivare,	74	26
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt till vilande förtidspension vid försök till inträde på arbetsmarknaden,	112	70
11. att riksdagen beslutar att rätten till utbildningsbidrag till permitteringshotad personal förbinds med villkor om oförändrad total sysselsättning under bidragsperioden,	78	30
12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om krav på kollektivavtal som förutsättning för statligt arbetsmarknadsstöd,	137	102
13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om yttrande från berörd facklig organisation vid framställning om statligt arbetsmarknadsstöd,	137	102

1980/81:2111 av Bengt Wittbom m. fl. (m)

39 2

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder i samverkan mellan företagsledningar och anställda i syfte att trygga den framtida sysselsättningen i företagen.

1980/81:2112 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen med ändring i proposition 1980/81: 126 beslutar godkänna de riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken som anförs,	37	1
2. att riksdagen uttalar	107	68
a) att främjandelagen bör föreses med föreskrifter för en effektivare tillämpning,		
b) att en målsättning därvid bör vara att före 1981 års utgång åstadkomma ett utfall i form av en förbättrad arbetsmarknadssituation för äldre och handikappade med inriktning att varje månad arbetsplacera 2000 arbetshandikappade utöver vad som sker i dag och att minst 10% av de anställda i Samhällsföretag varje år placeras på den reguljära arbetsmarknaden,		
3. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till lag om praktikplatser på företagen i enlighet med vad som anförs i motionen,	104	63
4. att riksdagen uttalar att kommunala åtgärdsprogram bör utarbetas samt att förslag till ekonomiska stödåtgärder bör föreläggas riksdagen i enlighet med vad som anförs i motionen,	101	57
5. att riksdagen uttalar att den nuvarande företagsinriktade gymnasieutbildningen slopas och att den yrkesinriktade gymnasieutbildningen utökas och ges den inriktning som anförs i motionen,	101	57
6. att riksdagen hemställer hos regeringen om tillsättandet av en snabbutredning vars uppgift bör vara att framlägga förslag till åtgärder så att det i motionen föreslagna aktionsprogrammet mot utslagning och social utstötning kan genomföras,	117	75
8. att riksdagen beslutar avslå proposition 1980/81: 126 i vad gäller förslag om åtgärder för yrkesmässig och geografisk rörlighet,	73, 77	24, 28
9. att riksdagen uttalar att flyttlasspolitiken måste förhindras genom en aktiv industri- och sysselsättningspolitik enligt vad som anförs i motionen,	37	1
10. att riksdagen beslutar avslå proposition 1980/81: 126 i vad gäller slopande av traktamente vid dubbel bosättning,	68	18
12. att riksdagen avslår proposition 1980/81: 126 i vad avser förslag om en tillfällig rekryteringsstimulans till företag inom tillverkningsindustrin,	90	43
13. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till lag om obligatorisk arbetsförmedling enligt vad som anförs i motionen,	37	1
14. att riksdagen uttalar att fackligt inflytande på frågor om statligt stöd till företag bör garanteras genom att berörd facklig organisation skall ge sitt godkännande för att stöd skall kunna utgå.	137	102
15. att riksdagen uttalar att en nedtrappning av arbetstiden bör påbörjas med sextimmarsdagen som mål.	143	103

Yrkandena 7 och 11 som rör den arbetsrättsliga lagstiftningen kommer utskottet att behandla tillsammans med liknande frågor i ett senare sammanhang under nästa riksmöte.

1980/81:2113 av Sven Åkerfeldt (c)

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att reglerna för flyttningsstöd vidgas så att återflyttning från koncentrationsorter till glesbygdsområden och mindre orter stimuleras i enlighet med det anförda,	70	20
2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att den skattefria starthjälpen skall utgå med 2000 kr. för ensamstående och 4000 kr. för gifta/sammanboende.	68	17
3. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att kvalificeringsreglerna för arbetslöshetsunderstöd ses över med beaktande av skärpta regler att ta anvisat arbete på hemorten.	84	38

Utöver de nämnda motionerna har väckts ytterligare en motion, 2110 av Sonja Rembo m. fl. (m) om turordningsreglerna i lagen om anställningskydd. Utskottet planerar att behandla den motionen under nästa riksmöte tillsammans med andra frågor om samma lag.

Med anledning av proposition 1980/81: 145 väckt motion*1980/81:2094* av Anna-Greta Leijon m. fl. (s)

	49	5
--	----	---

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar att 50% av statens utgifter för bidrag till arbetslöshetskassor, kontant arbetsmarknadsstöd, utbildningsbidrag och arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader för arbetslöshetsförsäkringen täcks med avgiftsmedel från särskilt konto i riksgäldskontoret,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det framtida behovet av särskilda avgiftsinkomster.

Med anledning av proposition 1980/81:150 väckta motioner*1980/81:2191* av Olof Palme m. fl. (s)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medel för arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1981/82,	42	3
2. att riksdagen beslutar uppdra åt regeringen att omgående inleda planering för utbyggnad av arbetsmarknadsutbildningen under budgetåret 1981/82 utöver nu aktuell volym,	42	3
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utnyttjande av ledig undervisningskapacitet inom arbetsmarknadsutbildningen.	42	3

Behandlas i
utskottets
ytr. s. hemst. p.

4. att riksdagen beslutar höja bidraget för utbildning av personal inom tillverkningsindustrin som riskerar permittering eller uppsägning till 35 kr. per timme för utbildning som bedrivs under perioden från den 1 oktober 1981 till den 30 juni 1982.	42	3
5. att riksdagen beslutar att förhöjt bidrag för utbildning av personal inom tillverkningsindustrin som riskerar permittering eller uppsägning får utgå för hela stödperioden, dvs. 960 timmar.	42	3
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov resp. inriktning av beredskapsarbeten under budgetåret 1981/82.	42	3
7. att riksdagen beslutar höja tilläggsbidraget för beredskapsarbeten till 30% av kostnaden för sådan verksamhet som beslutats fr. o. m. den 1 juli 1981 och som upparbetas t. o. m. den 30 juni 1982.	42	3
8. att riksdagen till Sysselsättningsskapande åtgärder under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1981/82 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 1 500 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag.	98	55
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapsarbeten för ungdom.	102	59
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om verksamhet med beredskapsarbeten i kombination med yrkesutbildning.	79	32

1980/81:2193 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar

6. att uttala att AMS bör tillföras de medel verket begärt för att kunna möta den stundande arbetsmarknadssituationen och att ett regeringsförslag härom bör underställas riksdagen i oktober 1981.	43	3

Övriga yrkanden i motionen behandlas av finans- och skatteutskotten.

UTSKOTTET

Inledning

I detta betänkande behandlar utskottet propositioner och motioner som rör arbetsmarknadspolitiken för de kommande åren. En av utgångspunkterna är proposition 126 om arbetsmarknadspolitikens framtida inriktning. I den propositionen anges dels riktlinjer för politiken, dels konkreta förslag som syftar till en bättre fungerande arbetsmarknad. Den andra utgångspunkten för betänkandet är regeringens förslag i budgetpropositionen och kompletteringspropositionen om arbetsmarknadspolitikens uppläggning och volym under nästa budgetår. I anslutning härtill behandlar utskottet en proposition, 145, om finansiering av vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Regeringens förslag har föranlett sju motioner. Dessa och ett stort antal mera fristående motioner från allmänna motionstiden i år behandlas också i betänkandet.

Utskottet inleder sin framställning med en redovisning av utvecklingen på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadspolitikens volymmässiga förändring redovisas också. I anslutning till proposition 126 kommer utskottet in på problem som vi nu står inför på arbetsmarknaden. Utskottet anlägger därefter synpunkter på politikens allmänna inriktning under de kommande åren. I ett följande avsnitt gör utskottet i anslutning till kompletteringspropositionen en allmän bedömning av behovet av insatser för nästa budgetår. Betänkandets senare del ägnas budgetfrågorna och de olika detaljförslagen i proposition 126 jämte tillhörande motioner.

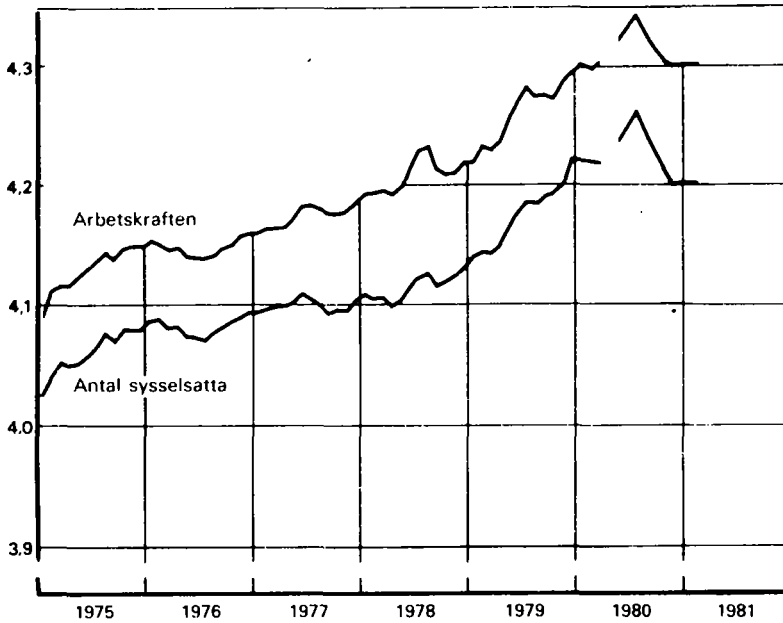
Utvecklingen på arbetsmarknaden

Antalet sysselsatta ökade fortlöpande under 1970-talet. Från en utgångspunkt på ca 3,8 miljoner under decenniets första år kom en markant uppgång under 1973–74 till nära 4,1 miljoner sysselsatta. Under 1979–80 inträffade en ny expansionsperiod med en topp sommaren 1980, då man nådde talet 4,37 miljoner sysselsatta, se diagram 1.

Betecknande för utvecklingen är att antalet sysselsatta fram till det senaste året inte visar någon egentlig nedgång under lågkonjunkturår. Sysselsättningen har under sådana år stagnerat för att på nytt ta fart då konjunkturen pekat uppåt.

Diagram 1. Arbetskraft och sysselsättning 1975–1981

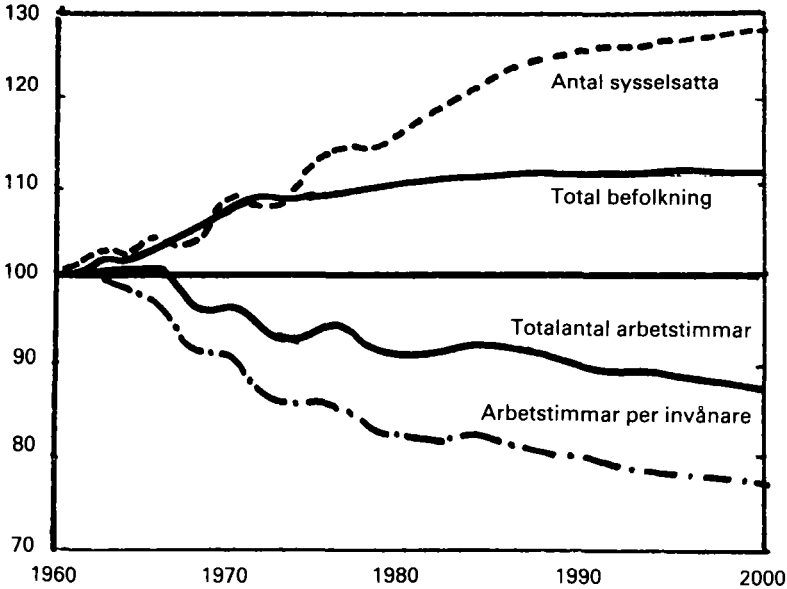
Milj. personer. Säsongrensade månadsdata, 3 månaders glidande genomsnitt

Anm. För april 1980 saknas uppgifter p.g.a. konflikten.
Källor. Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 2. Sysselsatta och arbetstimmar

Index 1960 = 100

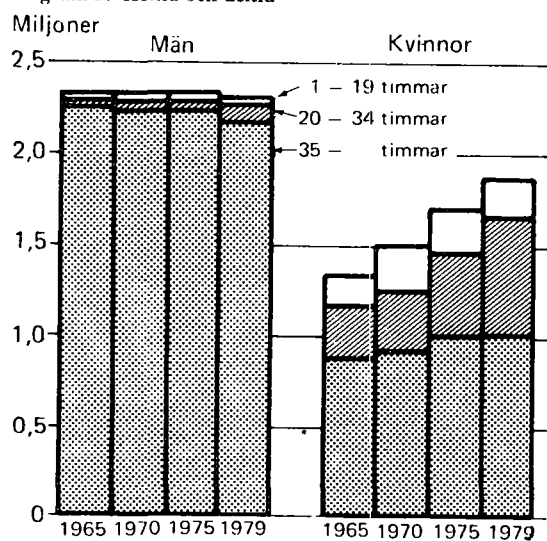

Källa: SCB. Information i prognosfrågor 1981: 1.

Det ökade antalet sysselsatta under 1970-talet innebär emellertid inte att sysselsättningsvolymen mätt i antalet timmar vuxit på samma sätt. Tvärtom har som framgår av diagram 2 antalet arbetstimmar totalt sjunkit.

Bakom denna utveckling ligger dels en ökning av deltidsarbetet, dels ökad frånvaro. Detta hänger i sin tur samman med att kvinnor i allt större omfattning förvärvsarbetar. I själva verket är det så att antalet män i arbetskraften stagnerat under 1970-talet medan antalet kvinnor från 1970 till 1980 ökat med ca 400 000. Ökningen är nästan helt att hänföra till deltidsarbete mellan 20 och 34 timmar i veckan. Som framgår av diagram 3 är kvinnorna helt dominerande när det gäller deltidsarbete. Nästan hälften av alla kvinnor arbetar deltid jämfört med enbart var femtonde man.

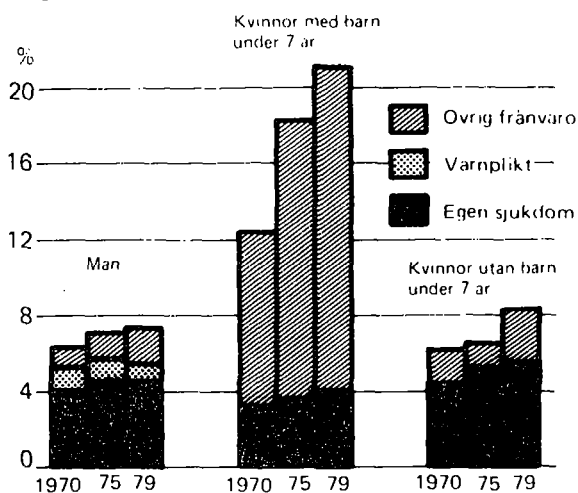
Diagram 3. Heltid och deltid

Källa: SCB. Information i prognosfrågor 1980: 4.

En annan faktor av intresse i sammanhanget är frånvaron. Denna visar en klar ökning under 1970-talet. Detta hänger samman med olika reformer som skapat nya möjligheter till tjänstledighet. Vanligaste orsaken till frånvaro från arbetet är egen sjukdom och den skiljer sig inte markant mellan män och kvinnor. En grupp med hög frånvaro (21 %) är emellertid kvinnor med barn under sju år. En stor del av denna frånvaro är långtidsfrånvaro i samband med barns födelse, se diagram 4. Utskottet har inte haft tillgång till någon motsvarande statistik för män med små barn.

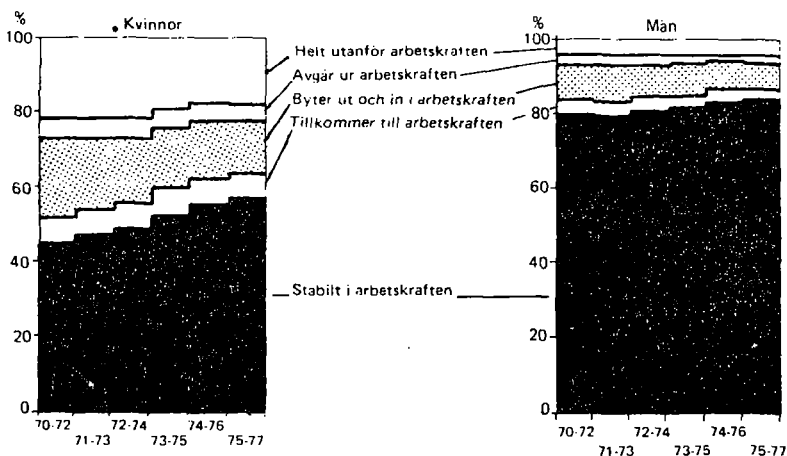
Diagram 4. Frånvaro för olika grupper

Källa: SCB. Information i prognosfrågor 1980: 4.

Sverige har internationellt sett en mycket stor del av befolkningen i arbetskraften. Som framgår av diagram 6 finns det emellertid betydande skillnader beroende på kön och ålder. Diagrammet bekräftar vad tidigare sagts om kvinnornas ökade förvärvsgrad. En annan tydlig trend är äldre mäns minskade deltagande i arbetslivet. Här finns ett samband med den ökade förtidspensioneringen som utskottet belyser längre fram i betänkan-

Diagram 5. Strömmarna på arbetsmarknaden, kvinnor och män åren 1970/72–1975/77

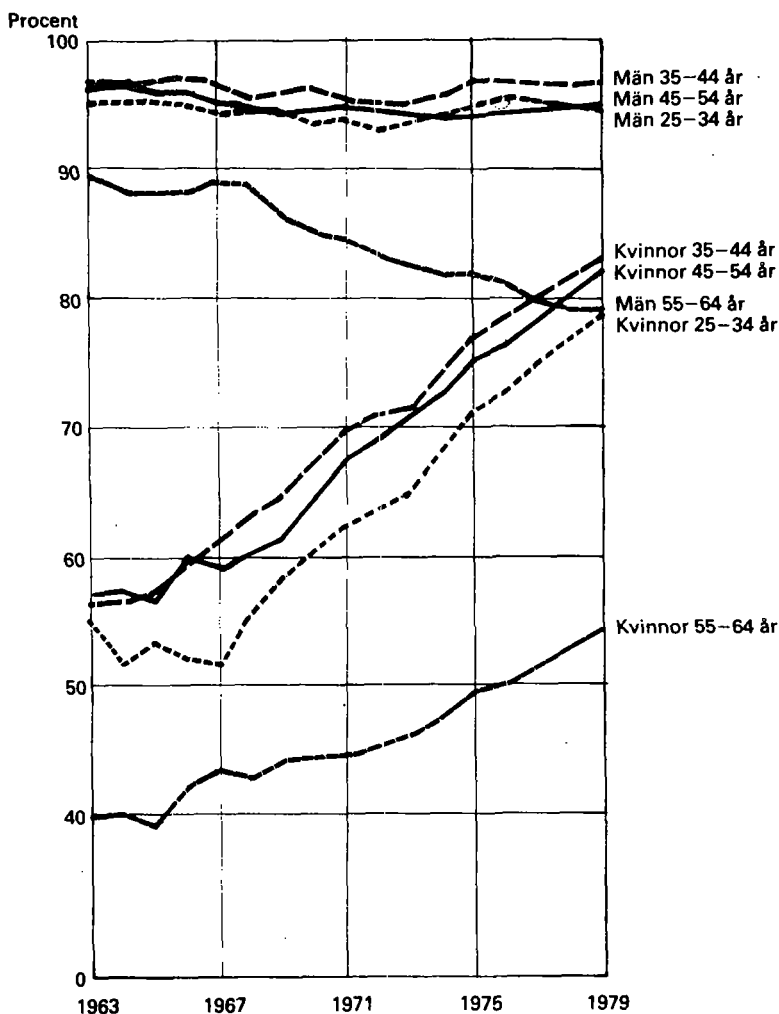

Källa: SCB. Information i prognosfrågor 1980: 4.

Ett studium av strömmarna på arbetsmarknaden – flödet in i och ut ur arbetslivet – visar att det är fler som förvärvsarbetat någon gång under ett år än vad som anges av de relativa arbetskraftstalen. Av diagram 5 framgår

också att andelen män med stadigvarande arbetsmarknadsanknytning har ökat någon medan motsvarande ökning för kvinnorna har varit kraftig. Ökningen av den kvinnliga arbetskraften beror både på att fler kvinnor arbetar och att de som arbetar är mer stabila och stannar längre tid i arbetslivet.

Diagram 6. Relativa arbetskraftstal¹ med fördelning efter kön och ålder åren 1963–1979

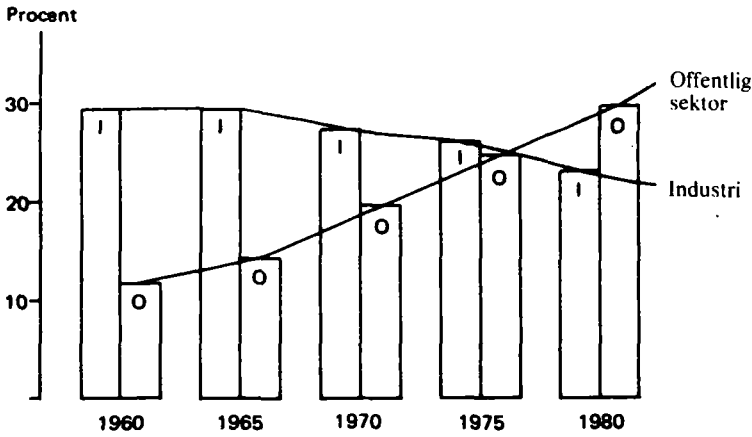

¹ Relativa arbetskraftstalet = befolkningen i arbetskraften i procent av totalbefolkningen i respektive åldersklass.

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU). SCB Arbetsmarknadsstatistisk årsbok.

Samtidigt med att antalet personer i arbetskraften ökat har det inträffat förskjutningar i sysselsättningen olika näringsgrenar emellan. Den viktigaste förändringen är nedgången i industrisysselsättningen och den kraftiga expansionen av antalet anställda i den offentliga sektorn.

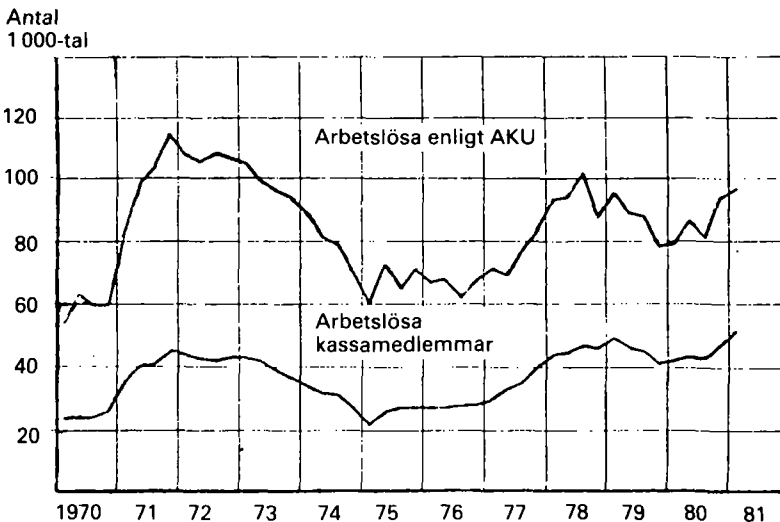
Diagram 7. Industrins och den offentliga sektorns andelar av totala sysselsättningen 1960–1980

Källa: Långtidsutredningen 1980.

De internationellt sett fördelaktiga arbetskraftstalen har sin motsvarighet när det gäller arbetslösheten. Antalet arbetslösa har självfallet varierat med konjunkturcyklarna men det relativa arbetslöshetsantalet enligt arbetskraftsundersökningen (AKU), dvs. antalet arbetslösa i procent av befolkningen i arbetskraften i åldern 16–74 år, har under 1970-talet inte något år legat över 2,5% i genomsnitt. Det hindrar inte att arbetslösheten under vissa nedgångsperioder berört ett betydande antal människor, och framför allt har det under sådana perioder, såsom nedan skall redovisas, satts in arbetsmarknadspolitiska åtgärder i stor omfattning.

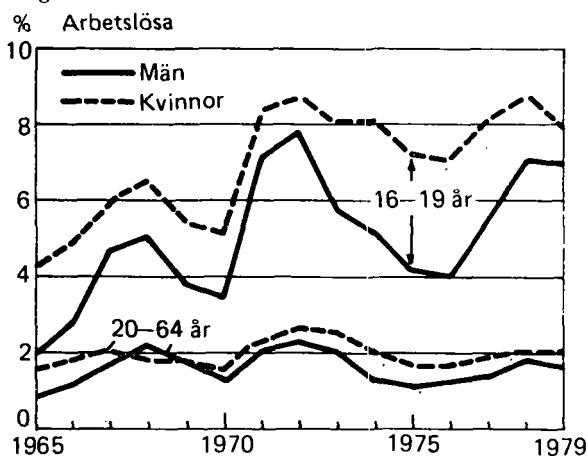
Diagram 8. Arbetslösheten säsongrensad, kvartalsgenomsnitt

Källa: AMS. Arbetsmarknadsutsikterna våren 1981.

Arbetslösheten varierar betydligt med hänsyn till bl. a. kön, ålder och region. För åldersgrupperna 20–64 år har dock arbetslösheten varit på konstant låg nivå även om konjunkturerna växlat. Ungdomar i åldern 16–19 år är en grupp som uppvisar en annan bild. Arbetslösheten för dem är nästan fyra gånger så hög som för den nyssnämnda åldersgruppen och fluktuationerna är tämligen kraftiga under konjunkturcyklarna.

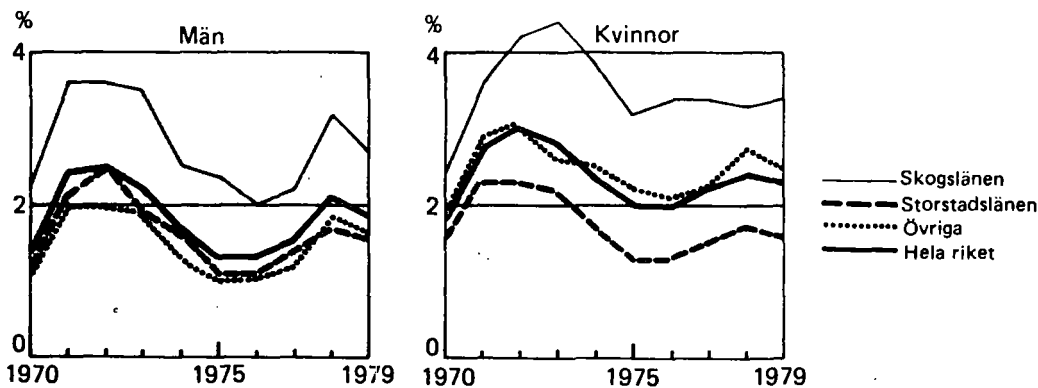
Diagram 9. Arbetslösheten i olika åldrar

Källa: SCB. Information i prognosfrågor 1980: 4.

I diagram 10 belyses regionala skillnader i arbetslöshet för män resp. kvinnor. Kvinnorna har – utom i storstadslänen – markant högre arbetslöshet än männen.

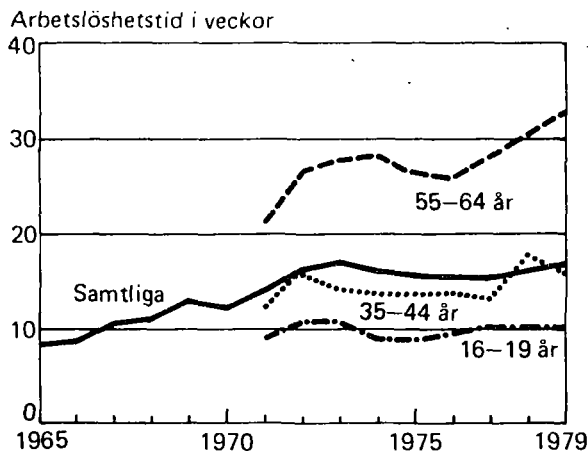
Diagram 10. Arbetslösheten i olika länstyper

Källa: SCB. Information i prognosfrågor 1980: 4.

Av stor betydelse för arbetslöshetstalen är arbetslöshetstidens längd. Som framgår av diagram 11 har den tiden ökat kontinuerligt under 1970-talet. Särskilt framträdande är ökningen för den äldre arbetskraften.

Diagram 11. Arbetslöshetstid i olika åldrar

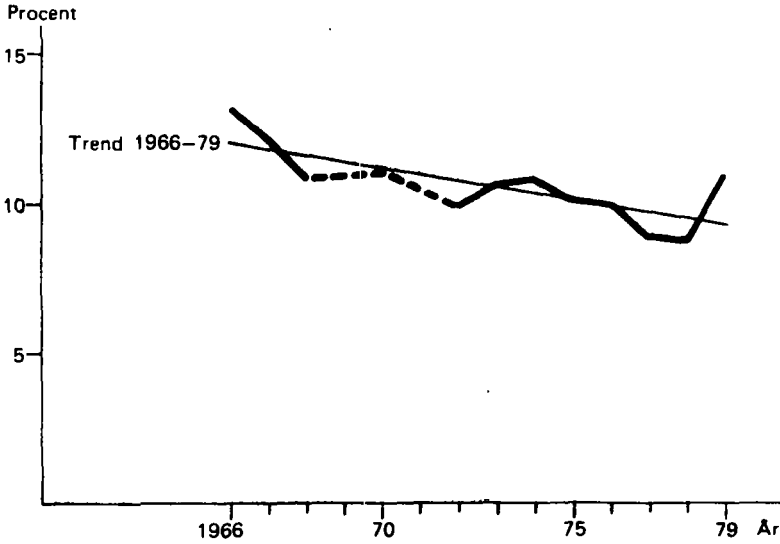

Källa: SCB. Information i prognosfrågor 1980: 4.

En fråga som diskuterats mycket under senare år är rörligheten inom arbetskraften. Antalet personer som byter arbetsgivare under ett år varierar med hänsyn till konjunkturläget. Rörligheten är också olika i skilda åldrar. Under 1979 var den s. k. rörlighetskvoten endast 3% av de sysselsatta i åldern 55-64 år. Motsvarande tal för ungdomar i åldern 16-19 år och 20-24 år var 25 resp. 20%. Som framgår av diagram 12 visar rörligheten en vikande trend.

Även den geografiska rörligheten har minskat under 1970-talet. Fram till mitten av decenniet fluktuerade flyttningarna över länsgränserna runt 200 000 per år. De årliga variationerna överensstämde med antalet kvarstående lediga platser. Detta samband bröts vid decenniets mitt, och antalet flyttningar sjönk väsentligt snabbare än antalet kvarstående lediga platser. Det har också skett stora regionala förskjutningar i flyttningmönstret. Den stora nettoutflyttningen till storstadslänen under 1960-talet med motsvarande förluster för skogslänen har vänts till sin motsats om än med lägre tal.

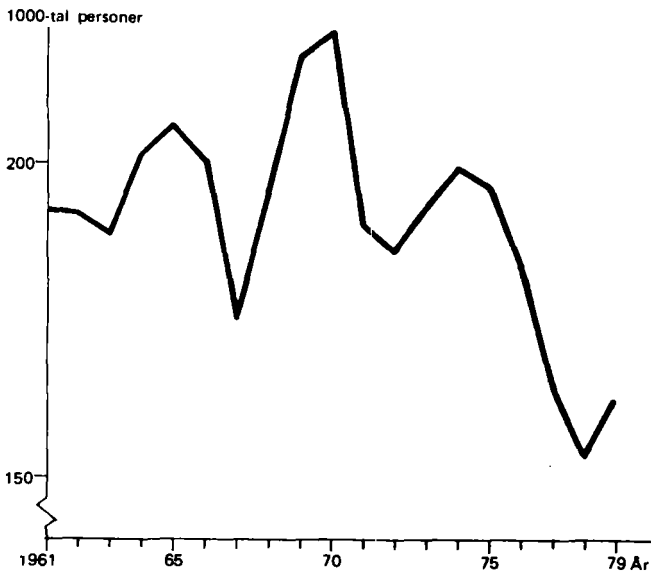
Diagram 12. Antal arbetsgivarbyten i procent av antal sysselsatta (rörlighetskvoten)

Anm... För 1969 och 1971 saknas observationer.

Källa: AMS. Meddelande från utredningsenheten 1979: 25.

Diagram 13. Inrikes flyttningar över länsgräns

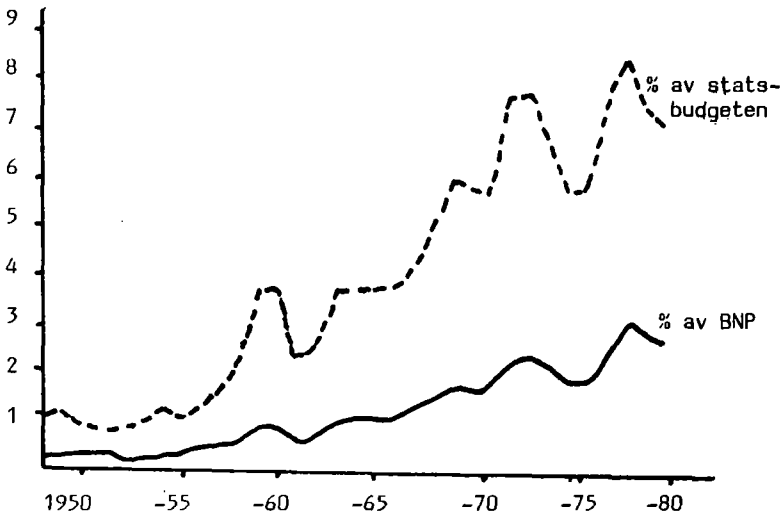

Källa: SOS. Befolkningsförändringar.

Arbetsmarknadspolitiska insatser

Arbetsmarknadspolitiken har successivt krävt allt större insatser. Det gäller självfallet i absoluta tal men även om man ser kostnaderna i relation till bruttonationalprodukten (BNP) eller statsbudgeten. Sedan mitten på 1960-talet då riktlinjer lades fast för arbetsmarknadspolitiken medverkan i en politik för full sysselsättning har sålunda utgifterna för arbetsmarknadspolitiken fördubblat sin andel av statsbudgeten.

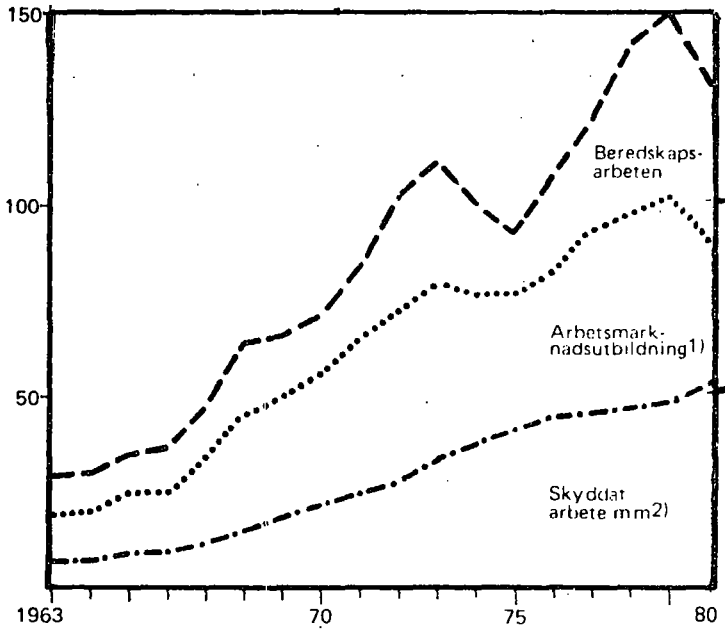
Diagram 14. Kostnader för arbetsmarknadspolitiken

Källa: EFA.

De ökade kostnaderna hänger självfallet samman med att ett allt större antal personer berörs av åtgärdsprogrammen. Åtgärdena har också utvecklats och efter hand har nya typer av insatser prövats. I diagram 15 redovisas volymen av s. k. individriktade åtgärder mätt i antal personer som genomsnittligt berörs under ett år med början 1963.

Diagram 15. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Antal berörda personer, årsgenomsnitt 1 000-tal.

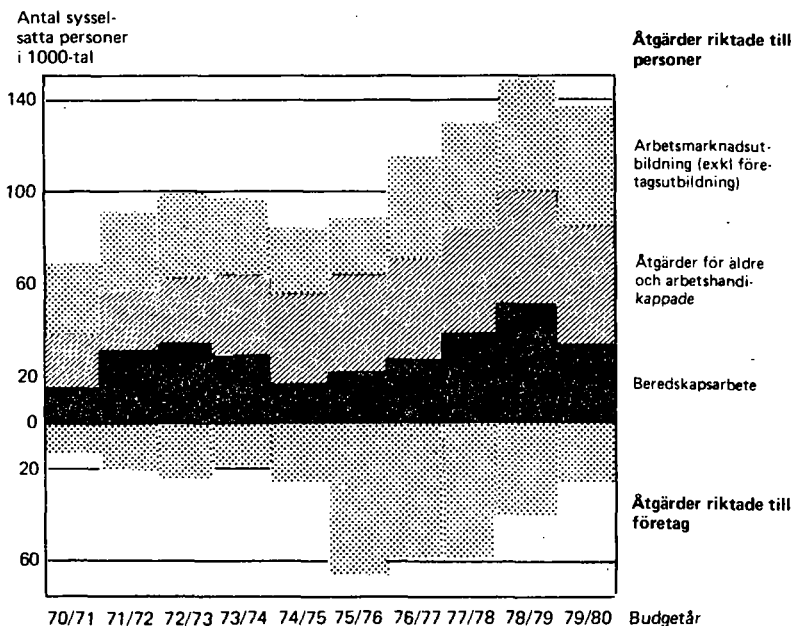
1) Exkl. utbildning vid permitteringshot.

2) Skyddat arbete och hemarbetscentraler, arbetsprövning/arbetstraning, halvskyddat arbete samt arkivarbete och musikerhjälp.

Källa: AMS arbetsmarknadsstatistik och SCB:s arbetskraftsundersökningar.

Diagram 16 har motsvarande uppgifter för budgetåren under 1970-talet. Här redovisas emellertid också storleken av företagsinriktade åtgärder. Beträffande dessa åtgärder bör framhållas att de redovisade uppgifterna endast ger en grov bild av den sysselsättningsmässiga omfattningen. Bland det aktuella slaget av åtgärder ingår regionalpolitiskt stöd, användning av investeringsfonder, statliga industribeställningar, bidrag till nedläggningshotade företag med dominerande ställning på orten, sysselsättningsstöd i form av det s. k. 75 %-bidraget, äldrestödet inom tekoindustrin, företagsutbildning och nyrekryteringsbidrag.

Diagram 16. Antal personer sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Källa: SCB. Arbetsmarknadsstatistisk årsbok 1979-80.

Samtliga diagram i detta avsnitt visar den trappstegseffekt som är utmärkande för utvecklingen. De under en lågkonjunktur förstärkta insatserna har inte följts av någon nedtrappning till tidigare nivå när konjunkturen svängt. I stället har behovet av insatser fortsatt på en hög nivå under den efterföljande högkonjunkturen för att sedan höjas ytterligare ett steg under nästa nedgång i konjunkturen.

Arbetsmarknadspolitiken inför 1980-talet

Utvecklingstendenser

I proposition 126 redovisas vad som betecknas som oroande tendenser i utvecklingen under senare år på arbetsmarknaden. Denna redovisning, som här återges i sammandrag, är en av utgångspunkterna för de riktlinjer som presenteras i propositionen.

Långtidsarbetslösheten ökar. Under den senaste 15-årsperioden har arbetslöshetstalen visat en stigande tendens. Det beror emellertid inte på att antalet berörda personer ökat utan på att arbetslöshetstiden successivt förlängts, se diagram 11.

Svårigheter för nytillträdande på arbetsmarknaden. Genom kraftiga arbetsmarknadspolitiska insatser i lågkonjunkturerna och genom trygghetslagarnas inverkan har antalet uppsägningar och permitteringar kunnat begränsas. Arbetslösheten har främst drabbat grupper som inte haft fotfäste på arbetsmarknaden. I praktiken har detta i första hand gått ut över kvinnor och ungdomar.

Utslagning av äldre arbetslösa. Risken för äldre att bli arbetslösa har visserligen minskat men å andra sidan har, som framgår av diagram 11, arbetslöshetstiderna ökat markant. Dessutom har antalet förtidspensionerade stigit kraftigt, särskilt i de äldre årsgrupperna. Även om det i huvudsak är andra orsaker än arbetsmarknadsskäl som ligger bakom denna utveckling, finns det ett klart samband mellan förtidspensionering å ena sidan och regionala skillnader i arbetslöshet och arbetsmarknadens struktur å den andra. Svårigheterna för de äldre och även för de arbetshandikappade hänger sannolikt också samman med växande krav på effektivitet i arbetslivet.

Ökat behov av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Som framgår av diagrammen 15 och 16 har de arbetsmarknadspolitiska insatserna successivt trappats upp. Antalet berörda personer liksom kostnaderna har följt en trappstegsformad kurva. Genom stora insatser på åtgärdssidan har arbetslösheten kunnat hållas nere i lågkonjunkturer. I efterföljande högkonjunkturer har åtgärderna inte minskat till tidigare nivå utan legat kvar med en stor volym. Ett allt större antal personer har därmed mer eller mindre permanent kommit att omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Trögheten på arbetsmarknaden ökar. Antalet kvarstående lediga platser har långsiktigt ökat i förhållande till antalet nyanmälda. Tillsättningstiden för registrerade lediga platser beräknas sedan mitten av 1960-talet ha ökat från 2,5 till 3,5 veckor. Den ökade trögheten återspeglas också i industrins svårigheter att rekrytera arbetskraft, främst yrkesarbetare. De arbetssökandes och arbetsgivarnas önskemål passar inte ihop. Detta leder till det paradoxala förhållandet att arbetslösheten ökar samtidigt som bristen på arbetskraft består i vissa sektorer. Dessa förhållanden inträffar samtidigt som de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har förstärkts. I propositionen tolkas detta så att arbetsmarknadens sätt att fungera har förändrats.

Långtidsutredningens sysselsättningskalkyler

I propositionen redovisas långtidsutredningens bedömningar av sysselsättningsutvecklingen fram till år 1985. Ett alternativ 1, som beräknas leda till full sysselsättning, innebär en ökning av antalet sysselsatta med i genomsnitt 40 000 per år. Arbetsvolymen i timmar antas dock bli närmast oförändrad. Den ekonomiska tillväxten måste komma till stånd genom ökad produktivitet som för industrin fram till år 1985 anges till hela 4,2% per år. Alternativet bygger på att tendenser till nedgång i industrins arbets-

styrka bryts och att antalet industrisysselsatta ökar med 60 000 fram till år 1985.

Antalet sysselsatta personer, 1 000-tal

	1970	1979	1985	Alternativ 1	
				Förändring totalt	1979–1985 per år
Näringslivet	3 108	2 924	2 987	64	11
därav industri	1 055	968	1 029	60	10
Staten	196	274	274	0	0
Kommunerna	560	934	1 114	180	30
Totalt	3 864	4 132	4 376	244	41

Källa: LU 80

Enligt ett alternativ 2 som långtidsutredningen också ställt upp råder inte full sysselsättning 1985. Alternativet bygger på att de senare årens oförmånliga ekonomiska utveckling fortsätter. Produktivitetöknings i industrin beräknas till 3%. Det innebär en långsammare produktionsökning än enligt alternativ 1 och arbetskraftsefterfrågan beräknas öka med endast 23 000 personer per år. Den totala arbetsvolymen i timmar sjunker med 2%. Näringslivet beräknas minska antalet sysselsatta med 28 000 per år medan däremot den offentliga sektorn antas öka årligen med ca 50 000. Om man förutsätter att de arbetssökande är samma till antalet som enligt alternativ 1 leder alternativ 2 enligt långtidsutredningens beräkning till en öppen arbetslöshet år 1985 om ca 190 000 personer.

Antalet sysselsatta personer, 1 000-tal

	1970	1979	1985	Alternativ 2	
				Förändring totalt	1979–1985 per år
Näringslivet	3 108	2 924	2 756	-168	-28
därav industri	1 055	968	915	-53	-9
Staten	196	274	285	11	2
Kommunerna	560	934	1 230	296	49
Totalt	3 864	4 132	4 271	139	23

Källa: LU 80

Utskottet konstaterar att en avgörande förutsättning för att vi skall kunna återställa balansen i vår ekonomi är att vi får tillräcklig tillväxt i ekonomin. Detta belyses i de arbetskraftskalkyler som långtidsutredningen ställt upp. Mot den bakgrunden är det oroande att den hittillsvarande utvecklingen snarast följt alternativet 2. Det innebär bl. a. en fortsatt minskning av sysselsättningen i industrisektorn. Antalet sysselsatta i industrin har sålunda enligt AKU minskat med 28 000, om man jämför första kvartalet i år med motsvarande tid 1980.

3 Riksdagen 1980/81. 18 saml. Nr 21

När det gäller långtidsutredningens kalkyler i övrigt kan det noteras att det inte förutses någon större förändring av antalet arbetade timmar enligt något av alternativen. Att det ändå väntas en betydande ökning av antalet sysselsatta främst i den kommunala sektorn beror på antaganden om ökad frånvaro och minskade medelarbetstider. Omräknat till heltidsarbete skulle sysselsättningen enligt långtidsutredningens alternativ 1 öka med endast 23 000 personer fram till år 1985. En fortsatt nyrekrytering av deltidsanställda av landsting och kommuner är således en väsentlig förutsättning för att man skall nå målet full sysselsättning enligt detta alternativ.

I sammanhanget bör också noteras att prognoserna visar att det är kvinnorna som till 90 procent kommer att svara för tillväxten av arbetskraften fram till år 1985.

Vad här har anförts visar att det även med en gynnsam industriutveckling kan uppstå svårigheter att upprätthålla full sysselsättning år 1985. Enligt utskottets uppfattning är det långt ifrån säkert att de anställdas medelarbetstid de närmaste åren kommer att sjunka på det sätt som långtidsutredningen antagit. Även mindre förskjutningar i benägenheten att ta deltidsarbete kan få direkta utslag i arbetslöshetstalen om inte motåtgärder sätts in.

Riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken

Full sysselsättning

I propositionen framhålls att de övergripande målen för den ekonomiska politiken utgörs av full sysselsättning, ekonomisk tillväxt, prisstabilitet, balans i utbytet med utlandet och en jämn fördelning av välfärden.

Av dessa mål har den fulla sysselsättningen en särskild ställning. Möjligheterna att nå detta mål är beroende av uppfyllelsen av övriga mål. Inte minst obalanserna i utrikeshandeln begränsar handlingsfriheten vid utformandet av sysselsättningspolitiken. Målet för politiken blir därför enligt propositionen att inom ramen för de angivna restriktionerna skapa sysselsättning för alla som vill förvärvsarbeta.

Utskottet delar den uppfattning som i denna fråga förs fram i propositionen. Arbetet ger ekonomisk trygghet för individerna samtidigt som det skapas social gemenskap och en mängd positiva effekter i övrigt. Utskottet vill därför stryka under betydelsen av att den höga ambitionen i sysselsättningspolitiken bibehålls. Likaväl som arbetet har en mängd positiva effekter för den enskilde skapar arbetslösheten svåra ekonomiska och mänskliga problem. Arbetslösheten är ett slöseri med nationens resurser på både det ekonomiska och mänskliga området. Mot denna bakgrund kan utskottet inte acceptera ett synsätt som innebär att man medvetet använder arbetslösheten som regulator i den ekonomiska politiken.

Den redovisade synen på arbetet leder till slutsatsen att den ekonomiska politikens uppgift bör vara att skapa gynnsamma villkor för en ekonomisk

tillväxt, som i sin tur kan ge arbeten i tillräcklig omfattning. En grundläggande förutsättning för detta är, som tidigare sagts, att vi på sikt får balans i vår ekonomi. Den generella ekonomiska politiken måste dessutom, för att vi skall nå de sysselsättningspolitiska målen, kompletteras med selektiva insatser inom närings- och regionalpolitiken. En avgörande fråga för att vi skall nå framgång med en politik för full sysselsättning är att industrins expansion inte hindras av brist på arbetskraft.

En annan viktig utgångspunkt för politiken är att man genom åtgärder på olika områden skapar förutsättningar för människor att ta arbete. Det måste ske en ömsesidig anpassning mellan de arbetssökandes önskemål och de krav och förutsättningar arbetsgivarna ställer upp. Dessutom har samhället en viktig uppgift när det gäller att undanröja hinder för individerna att arbeta. Det gäller t. ex. i fråga om utbildning, barnomsorg och kommunikationer.

I propositionen konstateras att den roll arbetsmarknadspolitiken tilldelades redan under 1960-talet kvarstår. Politiken skall bidra till att lindra konflikterna mellan de centrala ekonomisk-politiska målen om full sysselsättning, tillväxt, prisstabilitet och välfärdsfördelning. Om inte arbetsmarknadspolitiken medverkar till att underlätta anpassningen på arbetsmarknaden blir det enligt statsrådet Eliasson betydligt svårare att föra en expansiv tillväxtfrämjande ekonomisk politik med bevarande av samhälls-ekonomisk balans. Det blir också svårare att inom näringspolitiken realisera en utbyggnad av expansiva industribranscher och att uppnå en balanserad regional struktur.

I propositionen uttalas den bestämda uppfattningen att trögheterna på arbetsmarknaden inte försvinner genom hot om arbetslöshet eller otrygghet i anställningen. Skall anpassningen förbättras så krävs förändringar i arbetslivet och betydande offentliga satsningar för att åstadkomma detta. Trögheterna måste attackeras genom förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser på olika områden. I det sammanhanget nämns den restriktion som det begränsade utrymmet för expansion av den offentliga sektorn innebär. Det står klart att tillväxten i den sektorn måste dämpas i förhållande till utvecklingen under 1970-talet.

Utskottet instämmer i vad som anförs i propositionen i nu förevarande hänseende.

Problemen på 1980-talets arbetsmarknad

I propositionen går man igenom olika problem som kan förutses på 1980-talets arbetsmarknad. De utsatta gruppernas situation tas upp. Här nämns särskilt ungdomar, äldre, arbetshandikappade och invandrare. För den sistnämnda gruppen framhålls speciellt de svårigheter som möter invandrarungdomar. Andra problem hänger samman med kravet på ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, regionala olikheter i sysselsättningen, svårigheterna att besätta lediga platser i industrin samt betydelsen av införande av ny teknik.

Utskottet går inte här närmare in på dessa frågor. Åtskilliga av dem kommer att behandlas längre fram i betänkandet. Andra har utskottet behandlat tidigare i vår i betänkandena AU 1980/81: 22 om invandringspolitiken och AU 1980/81: 23 om regionalpolitiken.

Arbetsmarknadspolitikens huvudinriktning under 1980-talet

I propositionen framhålls att det är nödvändigt att bryta en utveckling som innebär att allt fler människor behöver sysselsättas utanför den reguljära arbetsmarknaden. För detta talar statsfinansiella skäl men också organisatoriska och administrativa argument. En permanent stor åtgärdsvolym försämrar arbetsmarknadsmyndigheternas flexibilitet och möjligheter till tillfälliga extra insatser i lågkonjunkturer. Till detta kommer att insatser som ger arbete på den reguljära arbetsmarknaden alltid är att föredra framför temporära eller på annat sätt speciella åtgärder. Mot bakgrund av det anförda presenteras i propositionens riktlinjer för politikens huvudinriktning under de kommande åren. Dessa kan sammanfattas på följande sätt.

- Arbetslöshetsproblemen skall i första hand lösas genom att de arbetssökande bereds arbete på den öppna arbetsmarknaden.
- De sysselsättningsskapande åtgärderna får inte försämra företagens möjligheter att rekrytera arbetskraft.
- Arbetsgivare och arbetssökande måste förmås att mer aktivt anpassa sina krav och förutsättningar och därmed ta ett större ansvar för arbetsmarknadens funktionssätt. Problemen kan inte lösas enbart genom ökad arbetsmarknadsservice eller arbetsmarknadsutbildning.
- Arbetsmarknadspolitikerna skall inriktas så att den medverkar till att återställa den samhällsekonomiska balansen och motverkar inflationseffekter.
- I konjunkturdämpningar kommer insatser i företagen – den s. k. första försvarslinjen – att behövas. Insatserna bör ha en offensiv karaktär och får inte göras på ett sådant sätt att de medverkar till att bevara en föråldrad näringsstruktur.
- Uppdelningen av arbetsmarknaden måste motverkas så att inte den svårplacerade arbetskraften hamnar utanför den öppna arbetsmarknaden.
- Kraven på anpassning får inte ställas så högt att de svagaste utestängs från arbetsmarknaden. I stället kan ökade uppoffringar krävas av dem som har förutsättningar att klara omställningar.
- Trögheten i anpassningsprocessen måste övervinnas. Arbetsgivarna måste snabbare acceptera den i regionen befintliga arbetskraft som yrkesmässigt kan accepteras. Lika måste de arbetssökande snabbare acceptera lediga platser.
- Den offentliga sektorn skall aktivt medverka i konjunkturpolitiken genom att sysselsättningsökningen i denna sektor tidigareläggs i konjunk-

turdämpningar och senarelägg i konjunkturuppgångar. Med hänsyn till kommunernas stora roll för sysselsättningen är det viktigt att deras planering har denna inriktning.

- Planeringen inom olika områden av sysselsättningspolitiken skall utvecklas inom ramen för befintliga planeringsorgan. Länsplaneringen bör vara åtgärdsinriktad.

Med utgångspunkt i de här redovisade riktlinjerna läggs i propositionen fram konkreta förslag till utformning och inriktning av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Förslagen, som behandlas under olika delavsnitt i betänkandet, innebär i korthet:

- tillfällig rekryteringsstimulans till industriföretag som ökar sin personalstyrka under 1981,
- rekryteringsstöd till företag som anställer långtidsarbetslösa ungdomar,
- förhöjda lönebidrag vid övergång från skyddat arbete till arbete på den öppna marknaden,
- stöd för att underlätta omställningen vid lokala sysselsättningskriser,
- vidgade möjligheter till vilande förtidspension.
- vidgade möjligheter till arbetsmarknadsutbildning för 18- och 19-åringar.
- skattebefrielse för flyttningsbidrag som utgår enligt arbetsmarknads-kungörelsen.

De angivna riktlinjerna behandlas i två partimotioner, den ena 2106 från socialdemokraterna och den andra 2112 från vänsterpartiet kommunisterna. Socialdemokraterna har dessutom under allmänna motionstiden i år väckt en motion, 1433, av programkaraktär. Avsikten med den motionen var att påverka utformningen av proposition 126. Konkreta frågor som tas upp i motionen behandlas under olika avsnitt längre fram i betänkandet.

I motion 2106 riktar socialdemokraterna ingen direkt kritik mot de riktlinjer som statsrådet Eliasson presenterar i proposition 126 men motionärerna anser att dessa riktlinjer inte står i samklang med regeringens ekonomiska politik. Socialdemokraterna tar avstånd från en ordning som enligt deras uppfattning innebär att traditionella arbetsmarknadspolitiska mål och förutsättningar framstår som inkonsekvenser i den samlade regeringspolitiken. Den statsfinansiella grunden för en aktiv arbetsmarknadspolitik har enligt motionärerna undergrävts och resurser saknas – som framgår av propositionen – att som tidigare möta arbetslösheten i den första försvarslinjen genom tillfälliga företagsinriktade åtgärder.

Socialdemokraterna presenterar ett program i sex punkter för en effektiv ekonomisk politik. Förslagen går ut på att

- åstadkomma en industriell förnyelse, genom att bygga ut industrins produktionskapacitet, förändra dess struktur och återskapa starka företag med växtkraft. Kollektiv kapitalbildning under medverkan av de anställda samt offensivt statligt företagande är strategiskt viktiga inslag i en sådan politik när det privata kapitalet sviktar.

- satsa på teknisk och naturvetenskaplig forskning och utveckling.
- demokratisera det ekonomiska livet.
- återupprätta den sociala bostadspolitiken, genom att öka bostadsbygget och ge det en annan sammansättning.
- föra en kraftfull energipolitik som syftar till ökad hushållning och till att ersätta det stora oljeberoendet med andra energislag.
- reformera skattesystemet, så att det bidrar till en rättvisare fördelning, motverka inflationen, uppmuntrar arbete och sparande och motverkar spekulation och skattesmitande.

Motionen mynnar ut i ett yrkande att riksdagen skall ge regeringen till känna vad i motionen anförts om den ekonomiska politikens betydelse för en effektiv arbetsmarknadspolitik.

Utskottet har självfallet inte någon anledning att gå i polemik mot, åsikten om den ekonomiska politikens grundläggande betydelse för sysselsättningen och därmed för arbetsmarknadspolitiken. Frågan om regeringens ekonomiska politik tillhör emellertid finansutskottets beredningsområde. Motionärernas kritik faller således utanför ämnet för detta betänkande. Med hänsyn därtill och då finansutskottet med anledning av kompletteringspropositionen inom kort kommer att avge ett betänkande om den ekonomiska politiken, varvid de i motionen aktualiserade frågeställningarna kan väntas bli behandlade, avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Som tidigare sagts finns det inte något socialdemokratiskt motionsyrkande som direkt tar sikte på grunderna för arbetsmarknadspolitiken såsom de redovisas i propositionen. Detta tolkar utskottet så att det finns en bred enighet om de i propositionen redovisade grundläggande principerna och som utskottet alltså för sin del ansluter sig till. Förslaget i proposition 126 på denna punkt bör alltså bifallas av riksdagen.

Vänsterpartiet kommunisterna har en mot proposition 126 starkt kritisk motion. Vpk kräver i motion 2112 en ny industri- och sysselsättningspolitik och en arbetsmarknadspolitik för full sysselsättning. I motionen sammanfattas principerna för vad som anges som en kamp mot arbetslösheten i följande punkter:

1. Snabbt utarbetande av ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten, under en period av högst tre år, innefattande ökat bostadsbygget och en påbörjad planmässig utveckling av den offentliga sektorns samhällsservice.
2. Ett statligt industriprogram för 100 000 nya industriarbeten under 1980-talet.
3. Kreditväsendet under samhällets ledning och kontroll. Nationalisering av de privata storbankerna och kreditinstitutet.
4. Uppbyggnad av samhällsägda fonder under de arbetandes kontroll.
5. Stopp för kapitalflykt och industriutflytning.
6. Förkortning av arbetsdagen påbörjas med målet att nå sextimmarsdagen.
7. Facklig vetorätt mot avskedanden och permitteringar. Full lön under hela permitteringstiden.

8. Ökning av AMS resurser. Ny inriktning på utbildning, och en inriktning som motverkar en regional obalans.

I motionen framhålls att det är med utgångspunkt i dessa punkter som arbetsmarknadspolitiken skall utformas. Målet skall vara ett meningsfullt arbete åt alla, vilket i sin tur kräver meningsfull utbildning och goda fysiska och psykiska arbetsmiljöer. I motionen uttalar man sig också för att obligatorisk arbetsförmedling skall införas. Den åtgärden motiveras bl. a. med behovet av att undvika utslagning och utsortering på arbetsmarknaden. Vpk reste krav på obligatorisk arbetsförmedling även i den under allmänna motionstiden väckta motionen 484. I det fallet kombineras kravet med förbud mot svartlistning m. m.

Även beträffande motion 2112 kan anföras att flertalet av kraven faller utanför de nu aktuella riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken. Motionen innehåller f. ö. så grova vantolkningar av propositionen att det knappast ter sig meningsfullt att ta upp en seriös diskussion. Motionärerna påstår bl. a. att regeringens förslag inte innebär annat än ökad arbetslöshet och nya flyttlass samt att statsrådet Eliasson formulerat sin egen doktrin: minskat samhällsansvar, sköt dig själv.

När det gäller kravet på obligatorisk arbetsförmedling hänvisar utskottet till att riksdagen flera gånger tidigare avvisat detta krav med anledning av motioner av samma innehåll som motion 484 (se senast AU 1980/81: 6). Det finns inte anledning att inta annan ståndpunkt i dag. Även dessa motionskrav avstyrks därför.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet vpk-motionerna 484 och 2112 den sistnämnda i detta sammanhang beträffande yrkandena 1, 9 och 13.

Till sist i detta avsnitt tar utskottet upp *motion 2111 av Bengt Wittbom m. fl. (m)*. Utgångspunkten för motionen är att arbetslösheten i första hand skall bekämpas genom åtgärder i företagen och att samhällets möjligheter att ge ekonomiskt stöd till sådana åtgärder blir allt mer begränsade. Detta lägger ett ökat ansvar på ledningar i företagen och de anställda när det gäller att i tider av vikande efterfrågan bevara arbetskraften i företagen. Motionärerna nämner som exempel på åtgärder de tänker sig att de anställda kan låta viss del av lönen stå inne i företaget för att sedan förvandlas till aktier. Även andra uppoffringar kan bli aktuella, t. ex. ökade drifttider i vissa lägen eller lönestopp.

Motionen går ut på att regeringen i framtida lagstiftningsarbete och i kontakter med arbetsmarknadens parter skall ta initiativ som främjar en utveckling av det slag som motionärerna anser önskvärd.

Utskottet delar i och för sig motionärernas uppfattning att det är ett gemensamt intresse för företag och anställda att bevara anställningstryggheten och hålla sysselsättningen uppe, särskilt i tider av nedgång i näringslivet. Att man gemensamt inom företagen arbetar med problemen från

denna utgångspunkt är också ett samhällsintresse. Hur ett sådant gemensamt arbete skall gå till är en sak som hänger samman med hela relationen i företagen mellan ledning och anställda. Därvid aktualiseras frågor som inflytande, ansvar och beslutsfunktioner. De rättsliga verktygen för att hantera frågor av detta slag finns i den arbetsrättsliga lagstiftningen och då främst medbestämmandelagen. Det måste ankomma på arbetsmarknadens parter att ta ställning till om man vill ta upp de här problemen och i vilka former det i så fall skall ske. I den mån sådana överväganden ger vid handen att t. ex. lagar behöver ändras utgår utskottet från att parterna för fram önskemål därom till statsmakterna.

Med hänvisning till det anförda finner utskottet icke skäl att föreslå någon åtgärd på grund av motionen.

Arbetsmarknadspolitikens volym budgetåret 1981/82

De arbetsmarknadspolitiska anslag som direkt är beroende av det aktuella sysselsättningsläget brukar i budgetpropositionerna i januari anges som konjunktur neutralt beräknade. Det har inneburit att, om arbetsmarknadsläget krävt det, betydande ytterligare medel tillförts anslagen strax före eller under det aktuella budgetåret. Det har skett genom kompletteringspropositionen eller på någon av tilläggsbudgetarna. Å andra sidan har anslagen inte varit neutralt beräknade på det sättet att det uppstått betydande besparingar då sysselsättningsläget varit gott. Tvärtom har det ofta förekommit påslag på anslagen även i sådana lägen, om än i mindre skala. Det har varit uttryck för att ambitionerna på arbetsmarknadspolitiken successivt höjts. Denna utveckling illustreras tydligt i det inledande avsnittet, diagrammen 14–16.

I en under allmänna motionstiden i januari i år väckt motion 1434 betonade socialdemokraterna behovet av en förhöjd beredskap på det arbetsmarknadspolitiska området. Motionärerna begärde att regeringen i kompletteringspropositionen skulle redovisa vilka åtgärder som vidtagits och planeras för att hålla tillbaka arbetslösheten. Yrkandet skall ses mot bakgrund av tecknen på en försämrad konjunktur, som snabbt kan aktualisera ökade arbetsmarknadspolitiska insatser.

I proposition 126, som är dagtecknad den 12 mars 1981, görs en bedömning av arbetsmarknadsläget och utsikterna för budgetåret 1981/82. I kompletteringspropositionen återkommer regeringen till frågan och lägger fram förslag om förstärkta insatser i förhållande till budgetpropositionen.

I proposition 126 framhåller statsrådet Eliasson att det är uppenbart att hela år 1981 kommer att präglas av en sämre konjunktur än 1980 men att det inte är möjligt att med någon säkerhet bedöma hur djup och långvarig lågkonjunkturen kommer att bli. Någon påtaglig ökning av efterfrågan på arbetskraft i industrin väntar han inte förrän tidigast under andra halvåret

1982 eller 1983. Statsrådet anför vidare att de strukturella problemen i svensk industri innebär ett latent hot om lokala sysselsättningskriser på ett antal orter. Det är därför nödvändigt att under det närmaste året ägna särskild uppmärksamhet åt olika lokala och regionala arbetsmarknadsproblem. Särskilda problem väntas också till följd av den svaga sysselsättningsökningen på tjänstesektorn. Uppbromsningen av ökningstakten på den offentliga sektorn markerar enligt propositionen ett trendbrott i utvecklingen. Detta kommer att medföra svårigheter för nytillträdande på arbetsmarknaden och då främst för kvinnor. Statsrådet Eliasson betonar i sammanhanget vikten av att kvinnor söker sig även till andra yrken än de traditionella. Detta – säger statsrådet vidare – kan inte ske utan avsevärda personliga ansträngningar och vilja till nytänkande hos både kvinnorna själva, arbetsgivarna och arbetsmarknadens parter. Utskottet vill för sin del tillägga att nytänkandet måste inkludera manliga arbetsskamrater och människor i allmänhet i attityden till olika yrkesroller. Detta är ett svårbehandlat område som måste angripas med olika metoder inte minst inom utbildningsväsendet.

I proposition 126 slås vidare fast att konjunkturläget kräver en förhöjd beredskap inom arbetsmarknadspolitiken. Utvecklingen kan snabbt försvagas och ställa krav på ökade insatser. Såsom tidigare framhållits bör tyngdpunkten på åtgärdssidan ligga på den egentliga platsförmedlingen. Först när möjligheterna till arbete på den öppna arbetsmarknaden uttömts skall enligt propositionen arbetsmarknadspolitiska insatser kunna komma i fråga. Åtgärder av det slaget skall dessutom ha en kortvarig inriktning. Utbildningsinsatser föreslås i första hand bli direkt yrkesinriktade.

När det gäller företagsinriktade insatser betonas i propositionen att utrymmet inte är detsamma som under 1970-talets senare del. Statsrådet Eliasson framhåller emellertid de möjligheter som finns att utnyttja bidraget till företagsutbildning vid hot om permittering. Det dåliga sysselsättningsläget inom byggsektorn pekar på att de under senare år begränsade beredskapsarbetena på detta område åter bör öka. Förstärkta insatser inom det statliga byggandet aviseras också i proposition 126.

I den med anledning av proposition 126 väckta socialdemokratiska partitionen 2106 kritiserar regeringens ekonomiska politik. I brist på en aktivitetsskapande sådan politik räcker det enligt motionen inte med deklamationer om höjd beredskap inom arbetsmarknadspolitiken. Motionärerna anser att den ökade arbetslösheten under de första månaderna i år kunnat förhindras om sysselsättningsskapande åtgärder legat på samma nivå som ett år tidigare. De framhåller att vissa grupper särskilt drabbas i det rådande arbetsmarknadsläget och nämner invandrarungdomar och kvinnor. Motionen mynnar i denna del ut i en begäran att de arbetsmarknadspolitiska instrumenten omedelbart skall sättas in med full styrka.

Såsom tidigare nämnts återkommer regeringen i kompletteringspropositionen med konkreta förslag som syftar till att hålla sysselsättningen uppe.

Förslagen innebär i korthet följande satsningar utöver vad som föreslås i budgetpropositionen.

- 390 milj. kr. för tidigareläggning av offentliga byggen och 20 milj. kr. till samlingslokaler
- 440 milj. kr. för arbetsmarknadsutbildning jämte 230 milj. kr. finansierat via medel från arbetsgivaravgifter
- 540 milj. kr. för beredskapsarbeten, varav 40 milj. kr. avser finansiering av ett särskilt stimulansbidrag till ombyggnad av bostäder
- 100 milj. kr. för industribeställningar

I kompletteringspropositionen betonas att arbetsmarknadsutsikterna inger oro. Föredragande statsrådet Andersson framhåller att full sysselsättning är ett centralt mål för regeringens politik och att det är nödvändigt, om detta mål skall kunna upprätthållas, att näringslivet tar vara på sina utvecklingsmöjligheter. Det innebär bl. a. att utrymme måste skapas för industriinvesteringar vilket i sin tur kräver återhållsamhet med nya offentliga utgiftsåtaganden.

De föreslagna ytterligare medlen för arbetsmarknadsutbildning är avsedda att höja utbildningens totala volym till att omfatta ca 130 000 elever under budgetåret. Denna volym stämmer med AMS bedömningar av behovet.

När det gäller medelsbehovet för beredskapsarbeten har AMS beräknat detta till 3 850 milj. kr. för hela budgetåret. Detta överstiger vad som beräknas i budgetpropositionen med 2 050 milj. kr. I propositionen föreslås alltså att höjningen nu skall begränsas till 540 milj. kr. vartill kommer ett påslag om 100 milj. kr. till industribeställningar. Sistnämnda belopp överstiger med 60 milj. kr. vad AMS begärt. Föredragande statsrådet har som ovan redovisats vid sin beräkning tagit hänsyn till andra satsningar inom byggsektorn. Därutöver hänvisar hon till att regeringen med stöd av sin begärda finansfullmakt om 2 500 milj. kr. vid behov kan anvisa ytterligare medel.

Socialdemokraterna anser att de insatser som föreslås i kompletteringspropositionen inte är tillfyllest. I motion 2191 om omedelbara insatser mot arbetslösheten hävdar socialdemokraterna att den försvagning av arbetsmarknaden som nu förestår är ett direkt resultat av den tydligt aktivitetssänkande politik som regeringen inledde förra sommaren. Socialdemokraterna anser att regeringen till följd av tidigare missgrepp i handhavandet av landets ekonomi försatt sig i ett läge där en aktiv konjunkturpolitik för att värna sysselsättningen fick överges för en åtstramningspolitik. Enligt socialdemokraternas uppfattning innebär detta att regeringen för första gången sedan 1930-talet med öppna ögon fört en arbetslöshetsskapande politik. Socialdemokraterna hänvisar till att arbetslösheten stiger och att det bakom den öppna arbetslösheten fortgår en dold försvagning av arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland deltidsarbetande stiger som en följd av förkortade arbetstider. Antalet berörda av varsel om permitteringar och uppsäg-

ningar mångdubblas och antalet ungdomar som står utanför både skola och arbetsliv ökar. Dessutom fortsätter förtidspensioneringen av personer i arbetsföra åldrar.

I motionen lägger socialdemokraterna fram en rad förslag som syftar till att som motionärerna säger inom arbetsmarknadspolitikens ram så långt möjligt begränsa vådorna av den förda politiken. Förutom yrkanden på det arbetsmarknadspolitiska området finns i motionen förslag som rör ungdomsutbildningen. De förslagen behandlas av utbildningsutskottet. Motionsyrkandena på det arbetsmarknadspolitiska fältet utgår från den framställning som AMS den 10 april 1981 gjorde till regeringen och som behandlats i kompletteringspropositionen.

Socialdemokraterna ansluter sig till tanken att man inom arbetsmarknadsutbildningen nu skall utgå från ett utbildningsbehov av 130 000 elever under nästa budgetår. I motionen återspeglas en viss oro för att de av regeringen för denna utbildningsvolym föreslagna medlen inte skall räcka till. Socialdemokraterna yrkar därför att riksdagen skall uttala att ytterligare medel kan behöva tillföras arbetsmarknadsutbildningen för att man skall nå det uppställda volymmålet. De ytterligare medlen skall även finansiera andra förslag som återfinns i motionen nämligen temporär höjning under nio månader från 20 till 35 kr. per timme av bidraget till företag som utbildar personal i stället för att permittera. Dessutom föreslås att sådant bidrag, likaså temporärt, skall kunna utgå även under de första 40 utbildningstimmarna, vilket i dag inte är fallet.

Socialdemokraterna befarar emellertid att den planerade volymen för arbetsmarknadsutbildning skall visa sig vara för liten. De vill därför att riksdagen skall uppdra åt regeringen att omgående inleda planeringen av en ytterligare utbyggnad av utbildningen om arbetsmarknadsläget så skulle kräva. Enligt motionärerna bör dessutom särskilt uppmärksammas möjligheterna att ta till vara ledig utbildningskapacitet hos företag och offentliga förvaltningar. Likaså bör i möjligaste mån ledig utbildningskapacitet kunna ställas till ungdomsskolans förfogande.

Den aktuella motionen innehåller även förslag om ytterligare satsningar på beredskapsarbeten. Socialdemokraterna ansluter sig till AMS bedömning av medelsbehovet och begär därför att riksdagen skall anvisa 1 500 milj. kr. utöver vad som föreslås i kompletteringspropositionen. I motionen hävdas också att det behövs en ökad satsning på byggnads- och anläggningsarbeten för att motverka att arbetslösheten inom byggnadsyrkena stiger ytterligare. För att stimulera kommunerna till insatser på detta område föreslås en höjning av det tilläggsbidrag som utgår för andra kostnader än löner från nuvarande 20 till 30 %.

Även vänsterpartiet kommunisterna underkänner regeringens förslag i kompletteringspropositionen. I motion 2193 begär vpk att regeringen i oktober 1981 skall lägga fram förslag som tillförsäkrar AMS de medel styrelsen begärt. Motionärerna framhåller att en sådan åtgärd minskar

andra kostnader för samhället, t. ex. ersättningar för arbetslöshet och utgifter för sociala ändamål.

Såvitt utskottet kan finna råder det inga större meningsskiljaktigheter i fråga om konjunkturbedömningen. Den nedgångsperiod som började förra sommaren har fortsatt under vintern. Effekterna på sysselsättningen och arbetslösheten har dock hittills snarast varit mindre än det funnits anledning att befara. Antalet sysselsatta under första kvartalet i år var sålunda enligt AKU i nivå med förhållandena under motsvarande kvartal förra året. Det relativa arbetslöshetstalet under samma tid var visserligen något högre, 2,4 mot 2,0 procent, men i april i år noterades en sänkning till 2,0 procent. Det finns emellertid klara tecken på att allvarliga svårigheter ligger framför oss efter en säsongsmässig förbättring under sommarmånaderna. Antalet kvarstående lediga platser har i april gått ned dramatiskt och är nu bara hälften mot förra året. Varsel om personalinskränkningar har, som framgår av nedanstående uppställning, legat på en hög nivå under det senaste halvåret. Erfarenheterna visar också att varslen om permitteringar och förkortad arbetsvecka i allmänhet verkställs. Så har långt ifrån varit fallet i tidigare nedgångsperioder. De höga varselsiffrorna kvarstår f. ö. i april.

Antal personer berörda av varsel om driftsinskränkning 1979–1981

	1979	1980	1980					1981
			Kv. 1	Kv. 2	Kv. 3	Kv. 4	Kv. 1	
Uppsägningar	24 447	31 347	6 977	6 696	7 494	10 180	12 798	
Permitteringar	1 892	12 413	590	605	644	10 574	5 489	
Förkortad arbetsvecka	1 105	27 070	123	23	11 560	15 362	9 558	

Anm. Varsel om driftsinskränkning skall rapporteras till arbetsmarknadsstyrelsen viss tid före verkställighet. Statistiken avser när varslet lagts, inte när driftsinskränkningen verkställts.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Det finns alltså från dessa utgångspunkter goda skäl att nu förbereda sig för ökade insatser inom arbetsmarknadspolitiken.

Innan utskottet går in på vilka insatser som nu bör göras tar utskottet upp ett påstående som görs i den socialdemokratiska partimotionen. I motionen hävdas mot bakgrund av utvecklingen de senaste kvartalen att för första gången sedan 1930-talet en svensk regering med öppna ögon fört en arbetslöshetsskapande politik. Utskottet finner det uttalandet anmärkningsvärt och utan stöd i det siffermaterial som utskottet redovisat om utvecklingen på arbetsmarknaden. Utskottet har för sin del sett det som en styrka att det rått en bred politisk enighet att full sysselsättning är ett centralt mål för politiken. Att det sedan kan finnas skilda uppfattningar om hur man i olika lägen skall nå detta mål är en annan sak. Den omständigheten, exempelvis, att den öppna arbetslösheten var högre under lågkonjunkturen under 1970-talets första del än under den i och för sig djupare och

längre lågkonjunkturen 1977–1978 innebär inte att utskottet vill ifrågasätta de sysselsättningspolitiska ambitionerna hos den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Enligt utskottets uppfattning är det en fördel om den politiska debatten på ett konstruktivt och öppet sätt kan föras kring den viktiga frågan om hur vi skall nå det uppsatta målet om full sysselsättning. Att i det sammanhanget ifrågasätta de politiska motståndarnas goda vilja gagnar inte en seriös debatt. Det är uppenbart att svårigheterna att föra en politik som leder till arbete åt alla ökat under senare år med hänsyn till obalanserna i vår ekonomi. I det läget och då många länder i vår omgivning accepterar en arbetslöshet som varit otänkbar för ett decennium sedan är det särskilt viktigt att vi här i landet håller fast vid vårt gemensamma mål om full sysselsättning.

När det gäller de i kompletteringspropositionen med anslutande motioner framlagda förslagen vill utskottet anföra följande. Utskottet anser sig kunna godta den nivå på insatserna som nu föreslås i propositionen. Det hindrar inte att det längre fram, sedan läget för hösten och vintern lättare låter sig överblickas, kan bli aktuellt med ytterligare insatser. Regeringen har möjlighet att snabbt föranstalta härom med hjälp av finansfullmakten. Det finns också möjligheter att lägga fram nya förslag på tilläggsbudget om riksdagen är samlad. Denna teknik med successiva ställningstaganden mot bakgrund av konjunkturutvecklingen har tillämpats sedan lång tid och bör vara användbar i ett läge där det är svårt att fastställa hur djup och långvarig nedgången kan väntas bli.

Med det anförda avstyrker utskottet de socialdemokratiska motionsyrkandena om ytterligare höjning av anslagen och om högre bidrag till viss företagsutbildning och beredskapsarbeten i byggnads- och anläggningssektorn. Frågor av det slaget kan bli aktuella om utvecklingen blir sämre än vad nu förutses.

För arbetsmarknadsutbildningens del räknar utskottet med den utbildningsvolym som anges i propositionen. Utskottet finner inte heller skäl att bifalla yrkandet om ett tillkännagivande av riksdagen när det gäller planering för ytterligare utbildning. Den frågan åligger det regeringen och myndigheterna att fortlöpande bevaka med hänsyn till sysselsättningsläget och utbildningsbehoven. Allmänt vill utskottet dessutom framhålla att det är önskvärt att man utnyttjar de tillgängliga resurserna effektivt och håller sig inom budgeterade ramar.

Utskottet delar den uppfattning som förs fram av socialdemokraterna att man i möjligaste mån bör utnyttja ledig utbildningskapacitet hos företag och offentliga förvaltningar. Likaså bör man, där det är lämpligt, kunna ställa ledig utbildningskapacitet till ungdomsskolans förfogande. En utveckling med den inriktningen pågår sedan början av innevarande läsår. Det har sålunda tecknats ett antal avtal genom vilka kommuner får ianspråkta ledig kapacitet hos AMU-centra för utbildning av bl. a. verkstadsmekaniker, plåtslagare och svetsare. Utskottet räknar med att denna ut-

veckling kommer att fortsätta utan någon särskild framställning från riksdagens sida. Motionen behöver alltså inte heller i den delen föranleda någon åtgärd.

De formella ställningstagandena till anslagsfrågorna gör utskottet under resp. anslag. I de sammanhangen behandlas också ett par detaljförslag som återfinns i den aktuella socialdemokratiska motionen. Övriga i detta avsnitt upptagna socialdemokratiska motioner har genom förslagen i kompletteringspropositionen blivit inaktuella. Även de motionerna avstyrks därför.

När det gäller vpk-motionens yrkande om att regeringen skall återkomma till hösten med förslag som överensstämmer med AMS framställning hänvisar utskottet till vad tidigare sagts om möjligheten för regeringen att vid behov ta upp frågor av det slaget på nytt. Att i dag binda sig för vilka åtgärder som skall vidtas i oktober är knappast tillrädligt med hänsyn till att åtgärderna bygger på AMS bedömningar från april och mycket kan inträffa därefter.

Arbetsmarknadspolitiska fonder

På arbetsmarknadsområdet finns tre fonder, som helt eller delvis finansieras med arbetsgivaravgifter, nämligen arbetsmarknadsutbildningsfonden, arbetslöshetsfonden och fonden för statlig lönegaranti vid konkurs. I proposition 1979/80: 150 förordades en sammanslagning av fonderna. Riksdagen biträdde denna tanke (AU 1979/80: 5 y, FiU 1979/80: 40) men framhöll samtidigt att detta endast var ett principiellt ställningstagande. Regeringen förutsattes återkomma till riksdagen sedan ett detaljerat förslag utarbetats.

Ett sådant förslag redovisas nu i proposition 145 om finansiering av vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Förslaget omfattar dock inte fonden för statlig lönegaranti vid konkurs. Regeringen anser nämligen att frågan om lönegarantins finansiering behöver beredas ytterligare.

Från *arbetsmarknadsutbildningsfonden* finansieras f. n. hela kostnaden för arbetsmarknadsutbildningen och – sedan 1 januari 1980 – även kostnaderna för den yrkesinriktade rehabiliteringen. Fondens intäkter utgörs av dels de medel som anvisas på anslagen Bidrag till arbetsmarknadsutbildning och Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering, dels intäkter från en arbetsgivaravgift om 0,4% på lönesumman enligt en särskild lag härom (SFS 1975: 335).

Utgifterna för arbetsmarknadsutbildningen avser i huvudsak följande poster:

- Drift av AMU-centra m. fl. kurser (SÖ-kurser).
- Utbildningsbidrag till eleverna.
- Bidrag till företag för utbildning av anställda.
- Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader för utbildningen.

Utgifterna för den yrkesinriktade rehabiliteringen gäller driften av arbetsmarknadsinstitutet (Ami), utbildningsbidrag till eleverna där samt metodutveckling, forskning och personalutbildning.

Arbetsgivaravgiften till arbetsmarknadsutbildningen infördes för att finansiera 1975 års reform av denna utbildning, däribland en väsentlig förbättring av utbildningsbidragen till eleverna. I motsats till den nedan nämnda arbetsgivaravgiften till arbetslöshetsersättningarna går inte avgiften till några särskilda ändamål utan är en delfinansiering av de totala kostnaderna. Anslagen över budgeten är avpassade så att de täcker skillnaden mellan de beräknade totala utgifterna för arbetsmarknadsutbildningen och de beräknade intäkterna av arbetsgivaravgiften (f. n. i runt tal 1 000 milj. kr.).

Arbetsmarknadsutbildningsfonden sorterar under AMS som skall placera inestående medel hos riksgäldskontoret. Vid ingången av budgetåret 1980/81 fanns en kassamässig behållning av 146 milj. kr. Samtidigt var emellertid vissa utgifter från föregående budgetår obetalda.

Arbetslöshetsfonden har en annan uppgift än arbetsmarknadsutbildningsfonden. Den är avsedd att utgöra en buffert vid plötsliga förändringar i medelsbehovet för ersättningarna vid arbetslöshet.

Statens utgifter för arbetslöshetsersättningarna har följande huvudsakliga fördelning:

- Bidrag till de erkända arbetslöshetskassorna i form av grundbidrag, progressivbidrag, förvaltningsbidrag och särskilt stöd.
- Kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) för icke försäkrade.
- Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader för verksamheten.

En arbetsgivaravgift om likaledes 0,4% på lönesumman tas ut enligt en särskild lag (SFS 1973: 672). De belopp som tas in genom avgiften skall gå till bestämda ändamål, nämligen två tredjedelar av kostnaderna för KAS och grundbidraget till arbetslöshetskassorna samt en mindre del av kostnaderna för progressivbidraget till kassorna. De avgiftsmedel som inte förbrukats förs över till arbetslöshetsfonden. Den är inrättad hos riksförsäkringsverket som placerar medlen hos riksgäldskontoret. Det har hittills inte varit aktuellt att ta några fondmedel i anspråk. De outnyttjade arbetsgivaravgiftsmedel som samlats i fonden efter dess tillkomst år 1974 beräknas nu uppgå till ca 1 850 milj. kr.

Återstående kostnader för KAS samt för grund- och progressivbidraget till kassorna betalas från anslaget Kontant stöd vid arbetslöshet. Anslaget täcker vidare hela kostnaden för förvaltningsbidraget och annat stöd till kassorna liksom arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader.

Regeringen föreslår följande förändringar beträffande arbetsmarknadsutbildnings- och arbetslöshetsfonderna och därtill knutna arbetsgivaravgifter att gälla från den 1 juli 1981:

1. De två skilda arbetsgivaravgifterna om vardera 0,4% på lönesumman sammanslås till en avgift om 0,8%. De båda särskilda lagarna om nuvaran-

de avgifter (1973: 372 resp. 1975: 335) upphävs och ersätts med en ny lag om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag¹.

2. Intäkterna från den nya arbetsgivaravgiften skall i fortsättningen täcka en del av kostnaden för utbildningsbidragen till eleverna inom arbetsmarknadsutbildningen och den yrkesinriktade rehabiliteringen. Övriga kostnader för dessa verksamheter skall finansieras av budgetmedel.

I fråga om kontantstödet vid arbetslöshet förordas att arbetsgivaravgiften skall svara för en del av utgifterna för KAS, grund- och progressivbidrag till kassorna men också förvaltningsbidraget och annat stöd till kassorna samt arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader.

3. Den andel av utgifterna för arbetslöshetsersättningarna m. m. och utbildningsbidragen som skall täckas av arbetsgivaravgiften föreslås utgöra 55 %.

4. Arbetsmarknadsutbildnings- och arbetslöshetsfonderna upplöses den 30 juni i år och ersätts från den 1 juli av ett konto hos riksgäldskontoret. Kontot disponeras av riksförsäkringsverket. Verket skall föra över erforderliga medel dels till AMS som liksom hittills betalar ut bidragen till arbetslöshetskassorna, dels till de allmänna försäkringskassorna. De sistnämnda kassorna svarar redan nu för utbetalning av KAS och utbildningsbidrag.

5. Riksförsäkringsverkets konto hos riksgäldskontoret skall den 1 juli 1981 tillgodoföras behållningarna på de båda nuvarande fonderna, dvs. främst den betydande behållningen på arbetslöshetsfonden, sedan från denna betalats ut 600 milj. kr. till förstärkning av anslaget till arbetsmarknadsutbildning. Kontot kommer sedan att löpande tillföras intäkterna från den nya arbetsgivaravgiften. För att klara tillfälliga svängningar i inkomster och utgifter föreslås riksförsäkringsverket få disponera en rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Storleken av denna kredit anges i propositionen till 100 milj. kr.

6. De ovan redovisade förslagen får betydande anslagstekniska konsekvenser. De nuvarande anslagen Bidrag till arbetsmarknadsutbildning, Kontant stöd vid arbetslöshet och Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering föreslås utgå ur budgeten och bli ersatta av tre nya anslag med ändrade ändamål.

I följande tablå sammanfattas regeringens förslag.

Som inledningsvis nämnts tog riksdagen förra året i princip ställning för en sammanslagning av nuvarande arbetsmarknadsfonder. Att en av dessa fonder, lönegarantifonden, t. v. undantas från den nyordning som nu föreslås godtar utskottet. Utskottet har inte något att erinra mot att den tilltänkta arbetsmarknadsfonden får formen av ett hos riksgäldskontoret inrättat konto till vilket man för inlytande arbetsgivaravgifter.

¹ Bestämmelserna i lagen är avsedda att ingå i en ny lag om socialavgifter. Se fotnot till bilaga 2.

Nuvarande anslag och utgiftsändamål				
BIDRAG TILL ARBETS- MARKNADS- UTBILDNING		KONTANT STÖD VID ARBETS- LÖSHET		BIDRAG TILL YRKES- INRIKTAD REHA- BILITERING
Finansiering med arbetsgivaravgift och anslagsmedel		Finansiering med arbetsgivaravgift och anslagsmedel		Finansiering med anslagsmedel
SÖ-kurser	Utbildningsbidrag	KAS	Utbildningsbidrag	Arbetsmarknadsinstituten
Bidrag till företagsutbildning		Bidrag till arbetslöshetskassorna		Metodutveckling m. m.
AMV:s förvaltningskostnader		AMV:s förvaltningskostnader		AMV:s förvaltningskostnader
↓		↓		↓
ARBETSMARKNADS- UTBILDNING		BIDRAG TILL ARBETS- LÖSHETSERSÄTTNING OCH UTBILDNINGSBIDRAG		YRKESINRIKTAD REHABILITERING
Utgifterna finansieras helt av anslagsmedel		Utgifterna betalas till 55 % av den nya arbetsgivaravgiften och i övrigt från detta anslag		Utgifterna finansieras helt av anslagsmedel
De nya anslagen				

Utskottet tillstyrker vidare att, som regeringen föreslagit, AMS får föra över 600 milj. kr. från arbetslöshetsfonden till innevarande eller nästa års anslag till arbetsmarknadsutbildning för att täcka merutgifter som har uppkommit under budgetåret 1980/81. Dessa merutgifter faller till den övervägande delen på SÖ-kurserna.

Regeringens förslag leder till ganska omfattande förändringar av nuvarande anslagskonstruktioner. De synes emellertid innebära en förenkling och effektivisering av sättet att finansiera arbetsmarknadsutbildningen, arbetslöshetsersättningarna och den yrkesinriktade rehabiliteringen. Det blir möjligt att klart redovisa de betydande tillskotten av medlen från arbetsgivaravgiften varigenom man får en bättre bild än f. n. av statens totala insatser på det arbetsmarknadspolitiska området.

Förslagen i proposition 145 har föranlett endast en motion, 2094 av Anna-Greta Leijon m. fl. (s). Motionärerna godtar förslaget i stort men vill modifiera det på en punkt som de anser viktig.

Statens kostnader för arbetslöshetsersättningarna och utbildningsbidragen skall med regeringens förslag till 55 % täckas av medel från arbetsgi-

varavgiften. Motionärerna vill sänka andelen till 50%. De vill därigenom uppnå att den nuvarande behållningen på arbetslöshetsfonden bevaras efter överföringen till riksförsäkringsverkets särskilda konto hos riksgäldskontoret. Motionärerna anser nämligen att behållningen skall tjäna som en grund för framtida förstärkningar av arbetslöshetsersättningarna och utbildningsbidragen. Dessutom vill motionärerna att riksdagen skall uttala att arbetsgivaravgiften bör höjas om det visar sig att utgifterna från det särskilda kontot överstiger intäkterna av avgiften även om kostnadsdelen sänks på det sätt motionärerna har föreslagit.

Som tidigare nämnts har medel från den nuvarande arbetslöshetsfonden aldrig behövt användas. Efter fondens tillkomst vid mitten av 1970-talet har i stället samlats ett outnyttjat belopp om närmare 2000 milj. kr. Reglerna för användningen av avgiftsmedlen bör utformas så, att man inte får en fortsatt ackumulering av medel vid en normal utveckling av arbetsmarknadsläget. Det är mot den bakgrunden man skall se regeringens förslag att avgiftsmedlen skall täcka 55% av kostnaderna för arbetslöshetsersättningar och utbildningsbidrag. Utskottet biträder det förslaget och avstyrker därmed motionsförslaget om en sänkning av andelen till 50%. Det ligger i sakens natur att det kan vara svårt att fullt ut överblicka konsekvenserna av de nu behandlade finansieringsreglerna i ett radikalt annorlunda arbetsmarknadsläge. Det finns därför anledning erinra om vad som sägs i propositionen att man kan behöva ompröva arbetsgivaravgiftens storlek och den andel av utgifterna som skall bekostas av avgiftsmedel om utgifterna för utbildningsbidrag och arbetslöshetsersättningar skulle öka kraftigt under de närmaste åren. Det kan i ett sådant läge också bli aktuellt att öka den rörliga krediten hos riksgäldskontoret. Regeringen bör vara beredd att vid behov återkomma till riksdagen i dessa frågor. Utskottet ansluter sig till dessa uttalanden i propositionen och anser att det därför inte finns skäl för riksdagen att göra det i motionen begärda uttalandet om framtida höjningar av arbetsgivaravgiften.

Det ovan anförda innebär att utskottet med avstyrkande av motion 2094 biträder proposition 145 i de nu redovisade delarna. Till frågorna om anvisande av medel på det nya anslaget återkommer utskottet i senare avsnitt.

Arbetsmarknadsverket

Verkets organisation

Inom arbetsmarknadsverket är AMS central förvaltningsmyndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor.

AMS är även chefsmyndighet för länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen. I styrelsens uppgifter ingår att leda planläggning av och själv

vidta åtgärder som betingas av arbetslöshet eller brist på arbetskraft. Styrelsen skall leda verksamheten i fråga om regionalpolitiskt stöd och bedriva rådgivning och upplysning rörande näringslivets lokalisering. Styrelsen handlägger ärenden om investeringsfonder, ersättning vid arbetslöshet och utlänningars deltagande i det svenska arbetslivet. Styrelsen skall också ha överinseende över den offentliga arbetsförmedlingen samt öva tillsyn över annan arbetsförmedling än den offentliga och över de erkända arbetslöshetskassorna. Ärenden rörande utnyttjande av landets arbetskraft vid krig eller krigsfara, uppskov eller anstånd med militärtjänstgöring samt vapenfria tjänstepliktiga handläggs också av AMS.

Chef för AMS är en generaldirektör med en överdirektör som ställföreträdare. Inom styrelsen finns tre avdelningar, nämligen avdelningen för arbetsmarknadsservice, avdelningen för sysselsättningsplanering och avdelningen för ekonomi och administration. Inom avdelningarna för arbetsmarknadsservice och sysselsättningsplanering finns vardera sex enheter och inom avdelningen för ekonomi och administration finns fem enheter.

Under AMS är länsarbetsnämnderna länsmyndigheter för allmänna arbetsmarknadsfrågor. De leder arbetsförmedlingen i länen. De har ålagts vissa uppgifter enligt lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder och ärenden om ersättning vid arbetslöshet. De skall biträda AMS vid planering för försvarsberedskap.

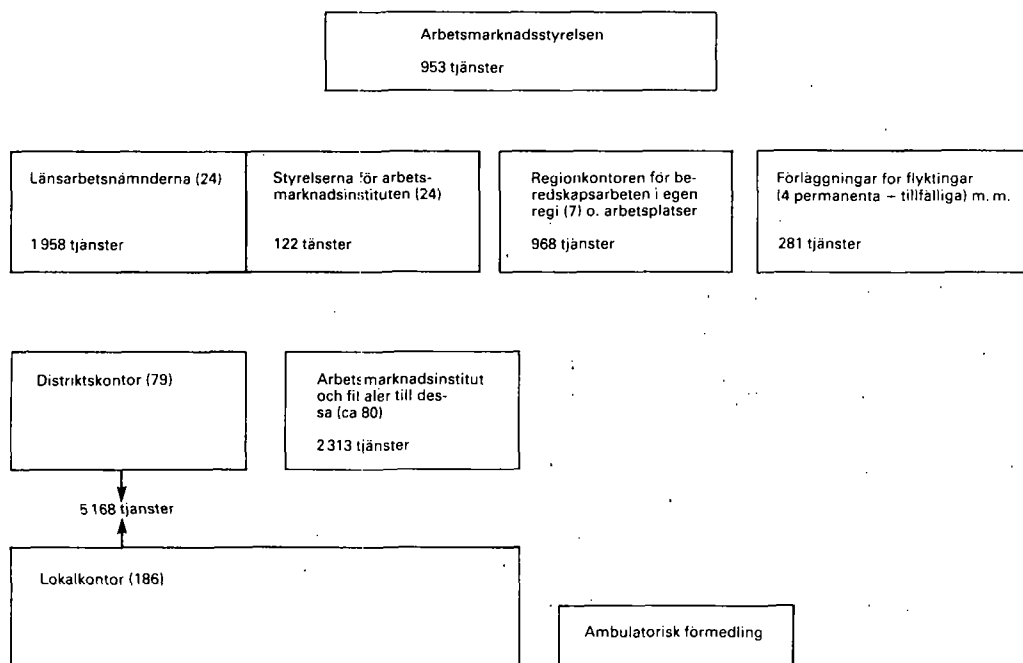
Varje länsarbetsnämnd har ett kansli som består av en förmedlingsavdelning, en planeringsavdelning och en administrativ avdelning. Arbetet hos länsarbetsnämnden leds av en länsarbetsdirektör.

Lokal myndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor är arbetsförmedlingen. Den skall inom sitt område utöva den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten, vari ingår yrkesvägledning och arbetsvård. Den skall därvid pröva frågor rörande enskilda personers arbetsmarknadsutbildning, arbetsvård och hjälp vid arbetslöshet samt stöd vid flyttning och andra åtgärder som vidtas av sysselsättningsskäl, i den mån sådana frågor ej skall prövas av AMS eller länsarbetsnämnden.

Landet är indelat i 79 arbetsförmedlingsdistrikt. I varje distrikt finns en arbetsförmedling, som består av ett distriktskontor och ett antal lokalkontor samt en distriktsarbetsnämnd. Förmedlingsarbetet i ett distrikt leds av distriktskontorschefen. Större förmedlingskontor är uppdelade i kundtagning samt förmedlings- och utredningssektioner med vardera ett tiotal handläggare.

Arbetsmarknadsinstitutet – Ami – började sin verksamhet den 1 januari 1980. De ersätter tidigare verksamheter som bedrevs av främst landstingskommunala huvudmän vid arbetsvårdsinstitut, vissa förberedande och orienterande kurser inom arbetsmarknadsutbildningen samt arbetspsykologiska insatser som i huvudsak privata institut tillhandahöll på konsultbasis för arbetsförmedlingens sökande.

Verkets organisation kan illustreras på följande sätt.

Antalet tjänster inom verket uppgick den 1 juli 1980 till 11 755. I summan ingår 1 000 anställda med lönebidrag. Dessa kallades tidigare arkivarbetare. Verket har under 1970-talet t. o. m. budgetåret 1980/81 tillförts ca 2 200 tjänster. Utöver de ovan nämnda tillkommer ca 7 000 personer, varav flertalet lärare anställda av skolöverstyrelsen vid AMU-centra (uppgiften avser november 1979) samt 1 150 personer anställda vid Samhällsföretag och dess regionala huvudkontor.

Arbetsmarknadsverkets framtida inriktning

Platsförmedling m. m.

I proposition 126 redovisas på s. 117–137 vissa synpunkter på arbetsmarknadsverkets uppgifter. Inledningsvis framhåller statsrådet Eliasson att *platsförmedlingen* i ännu högre grad än hittills måste sättas i centrum för det arbetsmarknadspolitiska arbetet. Frågan om effektiviteten i den rena förmedlingsverksamheten blir därför central.

I takt med att de arbetsmarknadspolitiska åtgärdsprogrammen har byggts ut har arbetsförmedlingarna fått ökade administrativa uppgifter, vilket fått negativa följder för det som skulle kunna betecknas som normal förmedlingsverksamhet. Att effektivisera och avdela tillräckliga resurser för platsförmedlingen och återge den dess centrala plats i det arbetsmarknadspolitiska arbetet är därför enligt propositionen en förstahandsuppgift i ett program som syftar till att underlätta anpassningen på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen är alltså basen i en arbetsmarknadspolitisk organisation vars huvuduppgift är att främja anpassningen på arbetsmarknaden. Det räcker inte att inhämta, registrera och informera om de önskemål som arbetsgivare resp. arbetstagare har, eftersom önskemålen många gånger inte stämmer överens. Det framhålls därför att det är sammankopplingen av lediga platser och arbetssökande som är yttersta syftet med arbetsförmedlingsarbetet. För denna uppgift krävs en mera offensiv arbetsförmedling som ingående informerar, bearbetar och påverkar de agerande på arbetsmarknaden. För arbetsförmedlarna gäller dels att pröva de sökandes utbud och söka uppnå en anpassning av de personliga förutsättningarna till arbetsmarknadens krav, dels att pröva företagens utbud av lediga platser och medverka till att arbetsplatserna anpassas till de sökandes förutsättningar. I sammanhanget framhåller statsrådet Eliasson att arbetsgivarna i ökad utsträckning måste förmås att välja bland den arbetskraft som faktiskt finns tillgänglig och de arbetssökande måste välja bland de lediga platser som finns.

Inom arbetsmarknadsverket har sedan lång tid pågått *utvecklingsarbete i syfte att effektivisera platsförmedlingen*. Bl. a. redovisas de olika former för det direkta förmedlingsarbetet som tillämpats. Sedan år 1979 har s. k. fasta arbetsformer för individuell platsförmedling införts vid samtliga kontor. Syftet är att ge alla arbetssökande en individuellt anpassad service, stärka kontakterna med arbetsgivarna och systematisera olika arbetsmoment som tidigare har utförts på olika sätt vid olika kontor och av olika förmedlare.

I proposition 126 framhålls i sammanhanget även betydelsen av den allmänna platsanmälan och utnyttjandet av den moderna datatekniken (ADB) inom arbetsförmedlingen. Statsrådet Eliasson framhåller bl. a. att det på sikt bör vara möjligt att åstadkomma en genomgripande effektivisering av alla platsförmedlingsrutiner med hjälp av ADB. Därigenom kan man förbättra och öka kvaliteten på servicen i betydande utsträckning. Det bedöms emellertid dröja länge innan de potentiella effektivitetsvinsterna och kvalitetshöjningarna i platsförmedlingsarbetet som en följd av ADB är genomförda i hela förmedlingssystemet. ADB-platslistor framställs sedan länge i hela landet och försöken med terminalbaserad sökning och bevakningsmatchning har utvidgats till ett stort antal förmedlingskontor. Jämsides med en utbyggnad av detta system har en försöksverksamhet med s. k. modellkontor startat under år 1980 i Södermanlands län. Syftet är att pröva en mer genomgripande användning av ADB-teknik inom platsförmedlingen.

Slutligen redovisas i avsnittet om utvecklingsarbetet inom verket resultatet av den rapport om platsförmedlingens organisation (PLOG) som en särskild arbetsgrupp presenterade år 1980. AMS, som till alla delar ställt sig bakom förslagen, har överlämnat rapporten till regeringen.

Det övergripande syftet med PLOG:s förslag är att ge ökat utrymme för

individuell platsförmedling. Förslaget innebär främst att arbetsfördelningen bland den handläggande personalen vid arbetsförmedlingen bör ändras på så sätt att minst 50% av förmedlingskontorens handläggare avdelas för platsförmedling och benämns platsförmedlare.

Den övriga handläggande personalen skall avdelas för arbetsförberedande och sysselsättningskapande uppgifter och benämnas arbetsväglare. Enligt förslaget skall vidare varje platsförmedlare fullfölja sina egna ärenden och ta reda på resultaten. Platsförmedlarna skall också avsätta mera tid än vad som nu är fallet för företagskontakter. Den centrala ordermottagningen av lediga platser föreslås försvinna och denna funktion skall ingå som en naturlig del i varje platsförmedlares företagskontakter och i enlighet med PLOG:s förslag inkludera besök på företagen.

I propositionen framhålls att AMS förslag om arbetsfördelning och arbetsmetoder i PLOG-utredningen är viktiga, eftersom de lägger tyngdpunkten på den egentliga platsförmedlingen och därmed bidrar till en ytterligare effektivisering av platsförmedlingsarbetet. I budgetpropositionen framhåller också departementschefen att det är angeläget att förslagen genomförs så långt som möjligt inom de medelsramar som anvisas.

Ett av PLOG:s delförslag tas upp i Ylva Annerstedts (fp) motion 810. Som nyss nämnts kommer enligt PLOG arbetsförmedlingens personal att delas in i platsförmedlare och *arbetsväglare*. I den senare personalkategoriens arbetsområde skall ingå uppgifter som i dag fullgörs av yrkesväglare och arbetsvårdare. Ylva Annerstedt befarar att den specialisering dessa tjänstemän representerar kommer att gå förlorad i den nya organisationen med en utarmning av kunskaper och därmed en sämre service som följd. Hon föreslår därför att man skall ompröva PLOG:s förslag beträffande förändring av den nuvarande organisationen med yrkesväglare och arbetsvårdare.

Förslaget att arbetsväglarna som en sammanhållen personalkategori skall handlägga ärenden oavsett om de faller inom arbetsvårds- eller yrkesvägledningsområdena motiveras av PLOG bl. a. med att det är en anpassning till att många vägledningssökande har behov av insatser av båda slagen. För att de nya arbetsuppgifterna skall klaras kommer det att behövas särskilda utbildningsinsatser för de arbetsvårdare, yrkesväglare och allmänna platsförmedlare som rekryteras som arbetsväglare. Men PLOG räknar också med att det för handläggning av mer komplicerade vägledningsfall kommer att behövas specialkunskaper som går utöver dem som kommer att ges i den för arbetsväglarna gemensamma utbildningen. Vissa arbetsväglare kommer därför att tilldelas s. k. bevakningsuppdrag med uppgift att följa utvecklingen inom de fält som arbetsvårdarna och yrkesväglarna i dag är speciellt inriktade på.

Det allmänna målet för PLOG är att med bibehållen kvalitet öka såväl omfattningen som bredden av de vägledande insatserna. Ett kollektivavtal har f. ö. träffats mellan AMS och arbetstagarorganisationerna inom verket

om genomförandet av PLOG. När det gäller att föra ut reformen i praktiken räknar utskottet med att det skall ske i samverkan med de olika berörda personalkategorierna och att man skall finna former som tillvaratar de olika gruppernas speciella kunskaper. Med hänvisning härtill bör motion 810 inte föranleda någon åtgärd.

Parlamentarisk utredning om AMS

I proposition 126 framhålls vidare att förstärkningar av den platsförmedlande funktionen med hänsyn till det ekonomiska läget i huvudsak bör åstadkommas genom omfördelningar och effektiviseringar inom givna medelsramar. Mot denna bakgrund anmäler statsrådet Eliasson sin avsikt att senare föreslå regeringen att tillsätta *en parlamentarisk utredning* som skall undersöka förutsättningarna för att frigöra resurser för platsförmedlingen genom att göra avgränsningar och omprioriteringar när det gäller arbetsmarknadsverkets totala arbetsuppgifter.

I sammanhanget erinras om arbetsmarknadsutskottets uttalande våren 1979 (AU 1978/79: 20 s. 43) om behovet på något längre sikt av en mer ingående parlamentarisk utredning om arbetsmarknadsverkets organisation och arbetsformer. Utskottet ansåg också att det kunde vara anledning att närmare överväga detta sedan sysselsättningsutredningen slutfört sitt arbete och remissyttrandena över utredningen bearbetats.

AMS har påtalat att vissa verksamheter som verket i dag bedriver med fördel borde kunna överföras till annan huvudman. Mot bakgrund av bl. a. AMS synpunkter har statsrådet Eliasson tidigare i år i budgetpropositionen anfört att översynen av arbetsmarknadsverket huvudsakligen borde inriktas på verkets framtida ansvarsområde och organisation.

Direktiv för den parlamentariska utredningen är f. n. under utarbetande. I propositionen lämnas emellertid en redovisning av en rad frågeställningar som avses ingå i utredningens arbetsuppgifter. Bl. a. framhålls vikten av att arbetsmarknadsverkets primära ansvarsområde klarläggs. Med utgångspunkt från en närmare precisering av verkets huvuduppgifter bör utredningen därvid ingående undersöka om det finns några arbetsuppgifter som helt eller delvis kan skäras bort eller överföras till annan huvudman. I detta sammanhang bör ansvarsfördelningen mellan arbetsmarknadsmyndigheterna och andra myndigheter närmare klarläggas. Vilka konsekvenser olika gränsdragningar i ansvarsfördelningen får för arbetsförmedlingens arbetsuppgifter bör också studeras.

Det kan enligt propositionen finnas anledning att ändra statsmakernas föreskrifter om arbetsförmedlingens uppgifter och förmedlingsarbetets inriktning. Utredningen förutsätts lägga förslag härom. Utredningen bör även analysera arbetsförmedlingens uppgifter och resursåtgången för olika aktiviteter. I det sammanhanget bör särskilt samspelet med andra myndigheter belysas. Bl. a. bör undersökas om inte förenklingar kan vidtas som underlättar den administrativa hanteringen. En viktig uppgift för utred-

ningen blir att analysera olika gränsdragningsfrågor mellan arbetsmarknadsmyndigheterna och utbildningsväsendet och föreslå riktlinjer för arbetsmarknadsverkets ansvar på utbildningsområdet. Även inom det sociala området föreligger behov av ett klarläggande av ansvarsfördelningen och nya samarbetsformer som behöver skapas.

AMS har i sina petita för budgetåret 1981/82 efterlyst en klarare ansvarsfördelning mellan arbetsmarknadspolitiken och andra politikområden. AMS ifrågasätter bl. a. om vissa delar av verksamheten över huvud taget skall finnas kvar inom arbetsmarknadsverket. AMS nämner som exempel härpå flyktingverksamheten, utplacering av vapenfria tjänstepliktiga i utbildning, anskaffning av platser för skolans yrkes- och arbetslivsorienterande verksamhet samt handläggningen av ärenden om investeringsfonder.

Beträffande *flyktingverksamheten* anser AMS att arbetsmarknadsverket borde träda till först när det blir aktuellt att arbetsplacera flyktingarna. Uttagningen av flyktingar, deras omhändertagande i förläggningar efter ankomsten till landet etc. anser AMS inte vara en arbetsmarknadspolitisk angelägenhet. I propositionen anmäls att statsrådet Andersson tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att pröva frågan om huvudmannaskap för överföring och omhändertagande av flyktingar i Sverige.

AMS har vidare för flera år sedan föreslagit att *vapenfriverksamheten* borde administreras av en annan myndighet. Regeringen har tillsatt en utredning om vapenfriorganisationen (A 1979:5) som bl. a. skall se över frågan om huvudmannaskap för verksamheten. Utredningen pågår och beräknas slutföra sitt arbete i vår.

Den sist nämnda utredningens arbete behandlas i motion 1829 av Karl-Erik Svartberg m. fl. (s). Enligt motionärerna bör nämligen utredningen undersöka möjligheterna att låta vapenfrisektionen inom AMS underställas civilförsvarsstyrelsen.

Enligt vad utskottet inhämtat arbetar man inom utredningen med olika alternativ, när det gäller huvudmannaskapet för vapenfrisektionen. Det finns anledning räkna med att alternativet med civilförsvarsstyrelsen som huvudman diskuteras i det sammanhanget. Motionärernas önskemål kan därmed anses vara tillgodosett och motionen behöver således inte föranleda någon åtgärd.

När det gäller verkets ansvarsområde räknar statsrådet Eliasson vidare med att frågor som rör investeringsfonderna och näringshjälpen skall prövas av utredningen. Den bör också överväga om den nuvarande arbetsfördelningen inom närings- och regionalpolitiken är den mest rationella.

Allmänt skall översynen av verkets ansvarsområde enligt propositionen syfta till att skapa en mer rationell ansvarsfördelning mellan verket och andra myndigheter och ge verket ökade möjligheter att koncentrera sina resurser på platsförmedling och de instrument i direkt anslutning till denna som är nödvändiga för att främja anpassningen på arbetsmarknaden. En utgångspunkt skall enligt propositionen därvid vara att den parlamenta-

riska utredningens förslag skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser.

Sedan arbetsmarknadsverkets ansvarsområde preciserats bör utredningen enligt propositionen gå vidare med en allmän genomgång av det arbetsmarknadspolitiska åtgärdsprogrammet i syfte att uppnå effektiviseringar.

Avsikten är vidare att den parlamentariska utredningen skall diskutera fördelningen av resurserna inom arbetsmarknadspolitiken på olika slag av åtgärder. Ur samhällsekonomisk synpunkt är det därvid viktigt att förmedlingsinsatserna sätts in på rätt nivå. Utredningen bör enligt propositionen belysa hur en resursomfördelning kan åstadkommas och vilka konsekvenser den kan få för insatserna på arbetsmarknadspolitikens område och för de människor som berörs av dessa. Även själva systemet för resursfördelning bör tas upp till prövning.

Arbetsmarknadsverkets uppgifter varierar kraftigt med konjunktursituationen. Medelstilledningen till arbetsmarknadsutbildning och sysselsättningsskapande åtgärder är i hög grad konjunkturanpassad och kan i betydande utsträckning utökas i ett svagt konjunkturläge. I propositionen framhålls emellertid att de personalmässiga resurserna inte utmärks av en sådan flexibilitet och inte är dimensionerade för att klara extrema belastningar i en djup lågkonjunktur. Utredningen bör därför pröva hur en ökad flexibilitet skall kunna åstadkommas även inom detta område. Härvid bör enligt statsrådet Eliasson även förutsättningarna för att tillfälligt förbättra arbetsmarknadsverkets personalresurser studeras.

Slutligen avser utredningen studera vilka krav de föreslagna förändringarna ställer på organisationen. Utredningen bör ange huvudprinciperna för en organisationsförändring. Utöver vissa smärre organisatoriska förändringar som AMS föreslagit anser statsrådet Eliasson att frågan om mera omfattande förändringar i AMS organisation bör anstå till dess den parlamentariska utredningen är färdig med sitt arbete. Departementschefen räknar emellertid med att eventuella förändringar beträffande AMS verksamhet med vapenfrifrågor samt överföring och omhändertagande av flyktingar kan genomföras utan att utredningens förslag avvaktas. I detta avsnitt redovisas även förslag avseende administrationen och organisationen av beredskapsarbeten i AMS egen regi. Vad som anförs i den senare frågan återkommer utskottet till längre fram i framställningen i anslutning till behandling av motioner i ämnet.

Som framgår av redovisningen blir den parlamentariska utredningens uppgifter mycket omfattande. Utskottet har för sin del inget att invända mot vad som anförs om det kommande utredningsarbetet, men vill betona att det bör bedrivas med öppen inställning och med en beredskap att finna nya lösningar.

Krav på en mer decentraliserad organisation av arbetsmarknadsverket

I anslutning till redovisningen av den parlamentariska utredningens arbetsuppgifter behandlar utskottet fyra motioner som väckts under den allmänna motionstiden.

I motion 1920 av Britta Hammarbacken m. fl. (c) förordas att *uppgifter inom arbetsmarknadspolitiken förs över till kommuner och länsorgan*. I motiveringen, som återfinns i motion 1917, anføres bl. a. att AMS främst bör ha det övergripande ansvaret för genomförandet av arbetsmarknadspolitiken. När det gäller uppgifter som har en direkt anknytning till län eller kommuner bör det vara möjligt att överföra dem till kommunala organ eller länsorgan. På det lokala planet har man nämligen den bästa överblicken över den lokala arbetsmarknaden och över behovet av insatser. Regeringen bör mot denna bakgrund utreda nya former för arbetsmarknadspolitiken med denna inriktning.

Frågan om decentralisering av arbetsmarknadsverkets uppgifter tas även upp i motion 1440 av Bengt Wittbom (m) och Sten Svensson (m) om direktiven till utredningen. I motionen presenteras *förslag till en decentraliserad organisation för arbetsmarknadsverket*. Enligt motionärerna krävs en omprioritering av resurserna inom verket som innebär en effektivisering och utbyggnad av de arbetsförmädlande funktionerna. Motionärerna redovisar i punktform vad de anser bör ingå i utredningsdirektiven. Utredningen bör enligt dessa punkter bl. a. överväga en överföring av resurser från AMS centralt till den regionala och lokala verksamheten. Även frågan om en förändring av huvudmannskapet för den regionala och lokala förmedlingsverksamheten och överförande av korttidsutbildningen till stiftelser ägda av stat, kommun och arbetsmarknadens parter bör prövas. En annan fråga som enligt motionärerna bör studeras är det s. k. arbetsförmedlingsmonopolet liksom möjligheterna till alternativa huvudmannskap för arbetsförmedlingen. Motionärerna anser vidare att utredningen bör ta upp frågan om ett överförande av den långtidsutbildning som bedrivs inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen till skolöverstyrelsen. Motionärerna ifrågasätter dessutom om inte länsstyrelsernas regionalekonomiska enheter bör få ett samordnat ansvar för sysselsättningsskapande åtgärder och regionalpolitiskt stöd. Av de olika förslagen kan slutligen nämnas frågan om ändrat huvudmannskap för bl. a. totalförsvaret, kulturarbetsförmedlingen och flyktingverksamheten.

Enligt utskottets uppfattning bör det vara en naturlig utgångspunkt i utredningsarbetet att i möjligaste mån föra ned beslut från central till regional och lokal nivå. Som framgått av redovisningen ovan kommer vidare en uppgift för den parlamentariska utredningen att bli att studera frågan om huvudmannskapet för vissa delar av verkets nuvarande ansvarsområde. Med hänsyn härtill och då utredningen bör ha frihet att pröva olika lösningar finner utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd på grund av de aktuella delarna av motionerna.

I detta sammanhang tar utskottet upp frågan om det *s. k. arbetsförmedlingsmonopolet* som aktualiseras av Anders Björck (m) i motion 822. I motionen uttalas stöd för ett system med fristående arbetsförmedlingar vid sidan av den offentliga. Motionärerna tänker sig att de fristående förmedlingarna svarar för rekryteringen av yrkesutbildad arbetskraft medan den offentliga förmedlingen får ta hand om de mer svårplacerade arbetssökandena. Även i den ovan nämnda motionen 1440 kommer, som tidigare redovisats, motionärerna in på frågan om *arbetsförmedlingsmonopolet*.

Enligt lagen (1935: 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling är det förbjudet att utan tillstånd bedriva arbetsförmedling mot avgift. Tillstånd kan endast lämnas till förmedlingar som bedriver verksamheten mot självkostnadsersättning. I princip lämnas sådant tillstånd endast till organisationer. Att bedriva arbetsförmedling utan att kräva avgifter är tillåtet men AMS skall underrättas om verksamheten. Vad här har redovisats innebär att privatpersoner – med ett speciellt undantag – i praktiken inte kan bedriva arbetsförmedlingsverksamhet. *S. k. organisationsförmedling* förekommer endast på två yrkesområden, kontorsservice och artist- och musikerområdet. När det gäller förmedlingsverksamheten på dessa båda områden pågår sedan en tid en offentlig utredning.

Utskottet tar bestämt avstånd från att man skall göra avsteg från den princip som i dag gäller för arbetsförmedlingsverksamheten här i landet och som bygger på Sveriges anslutning till ILO:s konventioner 1933: 34 och 1949: 96. En uppdelning av arbetsmarknaden på det sätt Anders Björck (m) tänker sig är olycklig på många sätt och är en av de saker som man vill undvika med vår nuvarande ordning. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 822.

Länsarbetsnämndernas sammansättning

Utskottet tar i detta sammanhang även upp frågan om länsarbetsnämndernas sammansättning. Som tidigare nämnts finns i varje län en länsarbetsnämnd som är länsmyndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor. Nämnden leder arbetsförmedlingen i länet. Chefstjänsteman är länsarbetsdirektören. En länsarbetsnämnd består av tio ledamöter. En av dessa är länsarbetsdirektören. Ordföranden, i regel landshövdingen, och vice ordföranden utses av regeringen. Övriga ledamöter utses av AMS, sex av dessa på förslag av de stora centrala organisationerna på arbetsmarknaden. Två ledamöter representerar SAF, två LO, en TCO och en SACO/SR. Övriga ledamöter skall företräda kvinnor, jordbrukare eller kommuner i länet.

Anna Wohlin-Andersson m. fl. (c) föreslår i motion 188 en annan ordning för länsarbetsnämndernas sammansättning. Enligt motionärernas förslag bör sammansättningen återspegla de skilda politiska riktningarna i länet.

Utskottet avstyrkte ett likalydande yrkande förra året med hänvisning bl. a. till det pågående utredningsarbetet om en ny länsdemokratireform (AU 1979/80: 21).

Enligt vad utskottet inhämtat diskuteras f. n. inom länsdemokratiutredningen olika tänkbara modeller – däribland den av motionärerna förordade – för länsarbetsnämndernas sammansättning. Med hänsyn härtill samt till att den parlamentariska utredningen om arbetsmarknadsverkets organisation m. m. också kan komma in på frågor av detta slag avstyrker utskottet motionen.

Beredskapsarbeten i AMS egen regi

AMS bedriver sedan länge vissa beredskapsarbeten i egen regi. Arrangemanget motiveras främst av behovet att sysselsätta vissa grupper av handikappade, som är svåra att passa in i reguljära arbetsförhållanden. Huvudsakligen gäller det alkoholskadade men till någon del även patienter från kriminalvård och mentalvård. De brukar betecknas som "specialanvisade" och man talar om specialarbetsplatser. Vid dessa arbetsplatser finns ofta särskilda förläggningar, där de anvisade får bostad och mat samt kurativ service.

Efter noggranna studier och kontakter med sociala myndigheter är man nu i färd med att lägga ned förläggningarna och inkvartera de specialanvisade i vanliga bostäder. Behovet av sociala insatser avses bli tillgodosett genom vederbörande kommun. Enligt befintliga planer skall samtliga förläggningar vara nedlagda före 1982 års utgång. Antalet platser på sådana förläggningar uppgår f. n. till ca 450.

I viss utsträckning driver AMS i egen regi även andra beredskapsarbeten än de nu redovisade. I sak innebär det att AMS tar hand om de funktioner som kommuner eller entreprenörer på den öppna marknaden annars utför. Detta kan vara motiverat för att stödja en kommun som har otillräckliga ledningsresurser – vilket dock numera är mindre vanligt – eller för att snabbt få i gång ett projekt utan tidskrävande upphandling. Den sistnämnda situationen förutsätter att normal planering saknas och att AMS i det läget råkar ha ledig kapacitet att sätta in.

F. n. sysselsätts ca 1 000 personer vid AMS egenregiverksamhet. Totalt under året beräknas antalet sysselsatta uppgå till 2 000–3 000. Verksamheten är organiserad på sju regioner i landet.

I de tre nordligaste regionerna är endast 50–60% av dem som arbetar i AMS egenregiverksamhet specialanvisade. Motsvarande andel i övriga regioner är 90–100%. Enligt AMS föreligger stora svårigheter att uppehålla volymen på arbeten i egen regi i norra Sverige. Detta medför problem att effektivt sysselsätta de 120 arbetsledarna i den delen av landet. I södra Sverige däremot är det brist på arbetsledare. Verket har därför sedan en tid eftersträvat en viss neddragning av verksamheten i egen regi i de nordligaste länen och en överföring av arbetsledare till övriga regioner. Denna omfördelning berör dock inte de specialanvisade.

Den totala volymen beredskapsarbeten i de nordligaste regionerna skall enligt AMS inte heller påverkas av de åtgärder som planeras.

Utskottet behandlade förra året egenregiverksamheten (AU 1979/80: 21). Utskottet slog bl. a. fast att omfattningen av AMS verksamhet med beredskapsarbeten i egen regi bör bestämmas av dels det behov som finns att bereda den specialanvisade arbetskraften arbete, dels möjligheterna att få fram objekt som lämpar sig att bedrivas i denna form. Utskottet ställde sig avvisande till att riksdagen skulle låsa fast organisationen för beredskapsarbeten i AMS regi vid en viss nivå, vilket kunde bli följden av ett bifall till den då aktuella motionen. Utskottet ansåg emellertid att det fanns skäl att iaktta viss försiktighet vid neddragning av verksamheten i norr med hänsyn till de särskilda problem som finns på arbetsmarknaden där. Utskottet utgick också ifrån att det i de nordligaste länen vid bedömning av behovet av beredskapsarbeten i AMS regi kunde vara berättigat att med den specialanvisade arbetskraften jämställa vissa äldre arbetslösa, som var ortsbundna och saknade full arbetsförmåga.

Frågan om egenregiverksamheten inom AMS behandlas i proposition 126. I propositionen anmäls att AMS i samråd med statskontoret och i kontakt med berörda personalorganisationer sett över administrationen och organisationen av denna typ av beredskapsarbeten. Översynen tar sikte på regionkontorens ställning i arbetsmarknadsverkets organisation. En särskild arbetsgrupp har genomfört översynen och AMS har i skrivelse till regeringen anslutit sig till förslagen och överlämnat rapporten till regeringen. Enligt förslaget skall regionkontoret i Umeå läggas ner och verksamheten vid regionkontoret i Härnösand utvidgas till att även omfatta Västerbottens län. Antalet regionkontor minskas därigenom från sju till sex. Vidare föreslås en förändring i arbetsplatsorganisationen som ger en inte obetydlig inbesparing av huvudsakligen biträdestjänster och förrådsmän. Ett genomförande av förslagen skulle ge en besparingseffekt av 10 milj. kr. per år.

Statskontoret har ställt sig bakom förslagen i rapporten. I översynsuppdraget ingick inte att utvärdera AMS egenregiverksamhet som sådan. Statskontoret föreslår dock i sitt yttrande att regeringen låter utvärdera omfattningen av och formerna för den aktuella verksamheten.

Statsrådet Eliasson upprepar i proposition 126 vad han tidigare sagt i budgetpropositionen om att de frågor som tas upp i AMS rapport bör behandlas av den parlamentariska utredningen. Utredningen förutsätts därvid förutsättningslöst pröva omfattningen och formerna för AMS egenregiverksamhet. Departementschefen förutsätter i budgetpropositionen att AMS i avvaktan härpå inte vidtar någon åtgärd som innebär en mera väsentlig ändring i den nuvarande organisationen och administrationen av beredskapsarbeten.

Frågan om egenregiverksamheten behandlas i tre motioner.

I motion 1053 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m) yrkas att den pågående omlokaliseringen av AMS arbetsplatser för specialanvisade till större tätorter avbryts temporärt i avvaktan på en utvärdering av de

förändringar av verksamheten som hittills skett. Enligt motionärerna har så många arbetsplatser (förläggningar) lagts ned att det bör vara möjligt att studera effekterna av de specialanvisades rehabilitering i den nya situationen.

Margit Odelsparr (c) och Sven-Erik Nordin (c) begär i motion 1431 att verksamheten skall bedrivas i samma omfattning som hittills i avvaktan på att den parlamentariska utredningen har behandlat verksamheten och presenterat eventuella förslag till åtgärder.

Bengt Wittbom (m) och Sten Svensson (m) har en annan inriktning på sin motion 1839. De begär att AMS snarast skall få genomföra den omorganisation av beredskapsarbeten i egen regi som verket förordat. Enligt motionärerna får den omständigheten att arbetsmarknadsverket skall bli föremål för översyn inte innebära att man avvisar vardagsrationaliseringar av detta slag. Att under den tid utredningen pågår avstå från besparingsinitiativ måste vara fel och om inte annat få en nedslående effekt på myndighetens och de anställdas motivation att föreslå besparingar, slutar motionärerna.

Utskottet delar statsrådet Eliassons uppfattning att frågan om AMS verksamhet med beredskapsarbeten i egen regi bör tas upp i den parlamentariska utredningen. I avvaktan på det utredningsarbetet bör inte något större ingrepp göras i den nuvarande organisatoriska ramen för verksamheten. Å andra sidan får inte utredningsarbetet på detta område – lika litet som inom andra delar av AMS verksamhet – medföra att man under utredningstiden underlåter att ta till vara de besparings- och rationaliseringsmöjligheter som föreligger. Det gäller exempelvis sammanförande till regionkontoren av vissa administrativa uppgifter som för närvarande ligger ute på arbetsplatserna. Det förslag till omorganisation som AMS med stöd av statskontoret lagt fram bör i nuvarande läge inte genomföras i fråga om sammanläggningar av de två distrikten i Norrland. Däremot är det angeläget att man genomför andra delar av förslaget som – enligt vad utskottet inhämtat – bör kunna ge betydande besparingseffekter.

Beträffande verksamheten för de specialanvisade i övrigt hänvisar utskottet till den uppfattning som utskottet redovisade förra året. En viss försiktighet när det gäller minskningen i Norrland kan alltså vara motiverad. Likaså bör vissa äldre arbetslösa som är ortsbundna eller saknar full arbetsförmåga kunna jämföras med specialanvisade om det i något fall kan medverka till att ett beredskapsarbete bibehålls.

Som tidigare nämnts pågår f. n. en successiv avveckling av verkets förläggningar för de specialanvisade. Avsikten är att bostadsfrågan för specialanvisade fr. o. m. år 1983 skall lösas inom ramen för det ordinarie bostadsbeståndet. Kommunerna skall därvid ansvara för att bostadsfrågan löses antingen i form av en hyreslägenhet, inackorderingshem eller övergångshem. Ansvaret för den sociala servicen förs även över på kommunen. I några kommuner arbetar man sedan en tid enligt dessa principer.

Utskottet har inte anledning att i förevarande sammanhang ta upp själva

principen med integrerat boende. Det har emellertid visat sig att det finns problem med denna boendeform. En del arbetstagare söker sig rent av till de förläggningar som återstår. Bl. a. mot denna bakgrund kan det finnas anledning att inte forcera nedläggningen av de förläggningar som finns kvar. Även det faktum att den parlamentariska utredningen skall överväga inriktningen och omfattningen av verksamheten med specialanvisade talar för en sådan uppläggnig.

Vad utskottet anfört i anslutning till motionerna 1053, 1431 och 1839 om AMS verksamhet med beredskapsarbeten i egen regi bör regeringen under rättas om.

Planering av byggarbetsmarknaden

Utskottet behandlar i detta avsnitt motion 614 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. (s) om en förbättrad planering av byggarbetsmarknaden.

Det åligger byggarbetsnämnderna, som är knutna till länsarbetsnämnderna, att rekommendera lämplig starttid för sådana byggen som omfattas av anmälningsplikt, dvs. i princip alla projekt med en byggnadskostnad av lägst 100 000 kr. Avsikten är att man genom denna reglering skall åstadkomma en lämplig säsongutjämning. Det är i huvudsak två problem som är förenade med det nuvarande systemet. Dels faller vissa objekt utanför anmälningsplikten, dels inkommer anmälningarna stundom för sent för att man på ett ändamålsenligt sätt skall kunna styra byggstarten.

Mot den angivna bakgrunden föreslår motionärerna att man i Jämtlands län på försök skall införa anmälningsplikt för samtliga investeringar, alltså även för de objekt som i dag är undantagna. Anmälan bör ske mellan sex månader och ett år före byggstart beroende på objektets storlek. Motionärerna begär också att planeringsavdelningen på länsarbetsnämnden skall tillföras personal för administration, kontroll och uppföljning av försöksverksamheten. Särskilda medel för den föreslagna personalförstärkningen begärs dock inte.

Utskottet har tidigare i anslutning till liknande motion uttalat (AU 1979/80: 21) att det behövs en bättre planering av byggnadsverksamheten när det gäller arbetskraftsfrågorna. Det har nu tillsatts en utredning (A 1980: 06) för att se över den arbetsmarknadspolitiska styrningen av byggnadsverksamheten. Utskottet utgår från att det inom ramen för det arbetet prövas uppslag av den typ som förs fram i motionen. Med hänvisning härtill bör denna inte föranleda någon åtgärd.

Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader budgetåret 1981/82

Arbetsmarknadsverket får sina anslag i form av program. Antalet program är f. n. tio. I den följande framställningen redovisas åtta, nämligen arbetsmarknadsinformation, yrkesmässig och geografisk rörlighet, syssel-

sättningsskapande åtgärder, särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning, yrkesinriktad rehabilitering, kontant stöd vid arbetslöshet, totalförsvarsverksamhet och förvaltning av utrustning.

Av de två återstående programmen har åtgärder för flyktingar behandlats i AU 1980/81: 22 och regionalpolitiska åtgärder i AU 1980/81: 23.

Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader påförs vart och ett av programmen. Medel för att täcka dessa kostnader tas alltså upp under samma anslag som övriga kostnader för resp. program. I likhet med tidigare görs dock en särredovisning av de totala förvaltningskostnaderna.

Av den följande sammanställningen framgår att förvaltningskostnaderna under nästa budgetår beräknas till i runt tal 900 milj. kr. Kostnaderna avser i huvudsak löner och andra omkostnader för personalen vid AMS, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen samt lokaler och automatisk databehandling (ADB), dvs. AMS administrativa datasystem till skillnad från ADB-verksamheten inom arbetsförmedlingen som bekostas av särskilda medel på anslaget Arbetsmarknadsservice. Utanför särredovisningen av förvaltningskostnaderna faller vidare utgifterna för löner, lokaler m. m. vid arbetsmarknadsinstitutet. Dessa utgifter redovisas i stället under programanslaget.

	1980/81	Beräknad ändring 1981/82	
		AMS	Före- draganden
Personal			
Handläggande personal	4 324	+ 1 000	
Övrig personal ¹	1 366	+ 350	
	5 690	+ 1 350	-
Utgiftsposter			
Lönekostnader	611 625 000	+ 207 127 000	+ 65 027 000
Personalutbildning	12 069 000	+ 16 256 000	+ 966 000
Reseersättningar	4 975 000	+ 5 690 000	+ 750 000
Expenser	35 834 000	+ 24 926 000	+ 1 071 000
ADB, administration	7 075 000	+ 2 625 000	+ 570 000
Lokalkostnader			
a) AMS	17 642 000	+ 1 358 000	+ 1 358 000
b) Länsarbetsnämnderna och arbetsförmed- lingen	99 114 000	+ 44 766 000	+ 21 766 000
Arvodet	4 629 000	+ 2 471 000	-
Sjukvårdskostnader	2 045 000	+ 65 000	+ 60 000
Postavgifter	842 000	+ 361 000	+ 202 000
Kapitalkostnader	2 100 000	+ 3 150 000	-
	807 950 000	+ 308 795 000	+ 91 770 000

¹ Inkl. byråassistenter och assistenter.

Utskottet har i den föregående framställningen redovisat de frågor om arbetsmarknadsverkets organisation som antingen är aktuella för genomförande på kort sikt (däribland PLOG-utredningens förslag) eller avses först

bli närmare belysta genom ett kommande utredningsarbete. De ställningstaganden utskottet har att göra i detta avsnitt kan därför begränsas till budgetpropositionens beräkningar av förvaltningskostnaderna.

Den tyngsta posten i förvaltningskostnaderna är löner och andra följd-kostnader för personalen. AMS har för nästa budgetår föreslagit en personalförstärkning med 1350 tjänster. Regeringen föreslår för sin del en oförändrad personaltilldelning.

Regeringens ställningstagande har motionsvägen inte föranlett någon invändning i annan mån än att vpk i motion 1089 föreslår en utökning av verkets personal med 25 nya tjänster för handikappspecialister med uppgift att arbeta bland särskilt utsatta grupper. Kostnaden anges till 3 milj. kr.

Den föreslagna personalförstärkningen är ett led i det åtgärdsprogram för handikappade som vpk lagt fram i motion 1088. Utskottet är i rådande budgetläge inte berett att tillmötesgå vpk:s yrkande. I sammanhanget kan påminnas om den pågående uppbyggnaden av arbetsmarknadsinstitutet vari ingår särskilda institut för olika handikappgrupper. Utskottet kommer i det följande med anslutning till regeringens förslag att förordna att verksamheten vid instituten liksom de sysselsättningskapande insatserna för handikappade nästa budgetår tilldelas anslagsförstärkningar med betydande belopp.

Det aktuella yrkandet i motion 1089 avstyrks av utskottet i hemställan om anvisande av medel till anslaget Arbetsmarknadsservice.

Regeringens förslag till höjning av förvaltningskostnaderna innefattar i huvudsak enbart kompensation för löne- och prisökningar. Utskottet godtar beräkningen. Det bör noteras att det för arbetsmarknadsverkets del inte begärs att kostnaderna skall minskas med 2% "i reala termer" såsom sker för andra myndigheter.

AMS svarar i dag för lokalförsörjningen för länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen. I budgetpropositionen anmäls att man inom regeringskansliet prövar möjligheten att uppdra åt byggnadsstyrelsen att överta lokalförsörjningen.

Arbetsmarknadsservice

1979/80 Utgift	997 024 000
1980/81 Anslag	955 913 000
1981/82 Förslag	1 055 873 000

Som framgår av följande sammanställning finansieras från anslaget Arbetsmarknadsservice programmet Arbetsmarknadsinformation samt de under programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet upptagna delprogrammen Flyttningsbidrag och Inlösen av egna hem m. m.

	1979/80 Utgift	1980/81 Anslag	1981/82 Beräknad ändring	
			AMS	Föredraganden
<i>Programmet Arbetsmarknadsinformation</i>	831 746 000	801 712 000	+295 928 000	+80 834 000
<i>Programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet</i>	165 278 000	154 201 000	+ 39 535 000	+19 126 000
Flyttningsbidrag	163 568 000	152 600 000	+ 38 900 000	+18 926 000
Inlösen av egna hem m. m.	9 000	1 000	—	—
Förvaltningskostnader	1 701 000	1 600 000	+ 635 000	+ 200 000
	997 024 000	955 913 000	+335 463 000	+99 960 000

Regeringens förslag till medelsanvisning redovisas i budgetpropositionen under punkten B 1 (s. 54--62). De förändringar i reglerna för flyttningsbidrag som förordas i proposition 126 och som utskottet strax återkommer till anses av regeringen kunna rymmas inom den i budgetpropositionen föreslagna medelsberäkningen för dessa bidrag.

Arbetsmarknadsinformation

Medelsbehovet under programmet avser till större delen löner och andra utgifter för arbetsförmedlingens personal och lokaler. Dessa utgifter har redan behandlats i det föregående avsnittet om arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader.

De utgifter för arbetsförmedlingen som därutöver ingår i programmet avser främst produktionen av platslistor och försöksverksamheten med ADB i förmedlingsarbetet.

Allmän platsanmälan, dvs. arbetsgivarnas skyldighet att anmäla lediga platser till arbetsförmedlingen har successivt införts i olika län och är sedan hösten 1980 genomförd i hela landet. Detta påverkar kostnaderna för arbetsförmedlingens ADB-platslistor då fler anmälningar om lediga platser ökar listornas omfång. Genom begränsningar i utgivningen av ADB-listorna och andra platslistor räknar regeringen likväl med vissa kostnadsminskningar, något som f.ö. förutskickades i proposition 1980/81:20 (besparingspropositionen).

För de fortsatta försöken med ADB-baserad sökning och bevakningsmatchning av lediga platser får arbetsförmedlingen f.n. disponera 202 terminaler. För nästa budgetår beräknar regeringen medel för ytterligare 21 terminaler avsedda att användas inom sjömansförmedlingen.

Utskottet godtar regeringens beräkningar av medelsbehovet under programmet Arbetsmarknadsinformation.

Flyttningsbidrag

I proposition 126 (s. 94–100) lägger regeringen fram förslag till ändrade regler för flyttningsbidragen inkl. skattefrihet för de typer av flyttningsbidrag som hittills räknats som skattepliktig inkomst för mottagarna.

De allmänna villkoren för flyttningsbidrag är att bidragen utgår till den som är eller riskerar att bli arbetslös och endast kan få nytt arbete på annan ort än hemorten. Det nya arbetet skall anvisas genom arbetsförmedlingen och det förutsätts att det på inflyttningsorten behövs arbetskraft. Av dessa tre villkor kan arbetslöshetsvillkoret efterges i vissa fall. Den som byter arbete (ombytestssökande) kan sålunda få bidrag om flyttningen sker från en ort med vikande sysselsättning.

Flyttningsbidragen utgörs f. n. av

- respenning
- traktamente vid dubbel bosättning
- starthjälp

Respenningen inkluderar ersättning för kostnader för olika slag av resor samt för flyttning av bohag. Ersättning för reskostnaderna samt traktamente enligt statliga normer ges sålunda vid resor för att söka resp. tillträda ett arbete. Kan arbetstagaren pendla mellan hemorten och den nya arbetsorten utgår bidrag till kostnaderna för dagliga resor under sex månader. Ett annat slag av respenning är bidrag till månadsresor. Bidraget utgår under den tid som arbetstagaren uppbär traktamente vid dubbel bosättning och täcker kostnaden för två hemresor per månad.

Traktamente vid dubbel bosättning utgår till arbetstagare som i samband med tillträdet av en ny anställning på annan ort får kostnader för egen bostad i två orter. Bidraget är f. n. 50 kr. per dag under högst fem dagar per kalendervecka. Bidragstiden är som regel högst sex månader men kan förlängas till nio månader.

Starthjälp beviljas vid tillträde av en ny anställning som beräknas vara minst sex månader. Bidraget utgår med 6000 kr. till arbetstagare vars hushåll består av två eller flera personer som följer med vid flyttningen och i övriga fall med 3000 kr.

Av de olika flyttningsbidragen räknas följande som skattepliktig intäkt av tjänst: respenning i form av bidrag till dagliga resor vid pendling, bidrag till månadsresor samt traktamente vid dubbel bosättning och starthjälp. Övriga flyttningsbidrag, dvs. resekostnadsersättning och traktamente vid sökande- och tillträdesresor samt bidrag till kostnaden för bohagstransport är redan nu skattefria.

Regeringen föreslår, som nämnts, i proposition 126 att *alla former av flyttningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen görs skattefria*, med tillämpning första gången inkomståret 1982. Skattefriheten bör samtidigt medföra att avdrag inte medges för sådana kostnader för vilka skattefria bidrag har utgått. Även flyttningsstöd enligt förordningen om regionalpolitiskt stöd föreslås bli skattefritt. Flyttningsstödet inrymmer samma former av bidrag som flyttningsbidragen.

Att flyttningsbidragen undantas från skatteplikt motiveras av arbetsmarknadsministern framför allt med att det är fråga om flyttningar som sker under arbetsförmedlingens medverkan. Arbetsmarknadskungörelsens villkor måste vara uppfyllda. Som framgår av propositionen ingår också som en allmän motivering att bidragen bör bättre än f. n. motsvara de verkliga kostnaderna för den enskilde som flyttar till en annan ort. De utvärderingar som gjorts av flyttningsbidragens effekter visar att flyttningarna är mer lönsamma för samhället som helhet än för flyttarna själva. Å andra sidan, påpekar arbetsmarknadsministern, bör flyttningsbidragen inte göras så förmånliga att de i sig blir en stimulans för människor att flytta. Det kan här inflikas att det ingår i regeringens förslag beträffande flyttningsbidragen att traktamentena vid dubbel bosättning skall upphöra.

Skatteutskottet har i sitt yttrande i denna fråga tillstyrkt regeringens förslag. Också arbetsmarknadsutskottet ansluter sig till detsamma. Det till propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) bör således antas av riksdagen.

Någon invändning mot skattefriheten för flyttningsbidragen har inte gjorts i de med anledning av proposition 126 väckta motionerna. Däremot yrkar Sven Eric Åkerfeldt (c) i motion 2113 att *starthjälpsbeloppen reduceras* från 6 000 och 3 000 kr. till 4 000 resp. 2 000 kr. Motionären motiverar sitt förslag med att skattefriheten automatiskt innebär en kraftigt ökad stimulans för flyttning och att denna effekt måste neutraliseras.

Utskottet delar inte denna uppfattning. Det är många faktorer som påverkar människors flyttningsbenägenhet. Generellt sett är flyttning oftast förenad med stora uppoffringar av både personligt och ekonomiskt slag. De nu föreslagna ändringarna i systemet innebär enligt utskottets uppfattning inte att man når en sådan nivå att den i sig stimulerar till flyttning i någon nämnvärd utsträckning. Förslaget innebär i realiteten endast att de arbetstagare som för sin utkomst nödgas flytta från hemorten får en något förbättrad kompensation för de merkostnader flyttningen medför. Sänker man starthjälpsbeloppen uteblir kompensationseffekten. Detta är inte önskvärt varken från sociala eller arbetsmarknadspolitiska utgångspunkter. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Som redan nämnts anser regeringen att man i samband med införandet av skattefrihet för flyttningsbidragen bör *slopa bidragsformen traktamente vid dubbel bosättning*. Bidraget till de s. k. månadsresorna som f. n. är knutet till det nämnda traktamentsbidraget föreslås dock bestå som en självständig bidragsform. F. n. kan bidragen utgå till två hemresor per månad. Det föreslås att regeringen vid behov får medge bidrag för fler resor per månad.

Socialdemokraterna (motion 2106) och vpk (motion 2112) anser att traktamentena vid dubbel bosättning bör behållas och yrkar avslag på regeringens förslag i denna del. Socialdemokraterna anser att förslaget är illa underbyggt och att det kommer att leda till väsentligt ökade merkostnader för

dem som flyttar. De befarar att frivilliga flyttningar i många fall kommer att försvåras.

Vpk som i ett särskilt yrkande begär att riksdagen skall uttala sig mot "flyttlasspolitiken" menar att kombinationen av skattefrihet och borttagandet av traktamentet bara kan syfta till att göra denna politik mera effektiv.

Under budgetåret 1979/80 beviljades starthjälp i drygt 23 000 fall och traktamente vid dubbel bosättning i ca 5 400 fall. Utskottet vill framhålla att de av regeringen föreslagna inte oväsentliga förbättringarna av flyttningssidragen skall ses som en helhet. Det är mot den bakgrunden man bör överväga avskaffandet av den aktuella traktamentsförmånen. Det är också så att det i princip föreligger rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för dubbel bosättning. Utskottet ansluter sig med det anförda till regeringsförslaget och avstyrker motionerna 2106 och 2112 i de aktuella delarna.

Propositionens förslag i övrigt beträffande flyttningssidragen gäller de s. k. ombytessökandena, ordningen för utbetalande av starthjälp och stöd vid återflyttning till hemorten. Vissa ytterligare bidragsförbättringar som föreslagits av AMS har regeringen inte tagit upp.

I den inledningsvis lämnade redogörelsen för arbetsmarknadskungörelsens bestämmelser om flyttningssidrag framhölls som en huvudregel att bidragen endast beviljas dem som är arbetslösa eller riskerar att bli arbetslösa. *Bidrag till ombytessökande*, dvs. till personer som flyttar på grund av byte av anställning, kan emellertid i vissa fall beviljas utan hinder av arbetslöshetsvillkoret. Förutsättningen är att flyttningen sker från en ort med vikande sysselsättning med särskilda svårigheter för den lokalt bundna arbetskraften att få arbete. Det skall vidare kunna skäligen antas att den plats som blir ledig kan besättas med en lokalt bunden arbetslös. Övriga allmänna villkor är tillämpliga, dvs. flyttningen skall ske under arbetsförmedlingens medverkan och behov av arbetskraft inom yrkesområdet skall föreligga på inflyttningssorten.

Bidragen till ombytessökande har försökskaraktär och har endast omfattat ca 500 personer per år. AMS har i en utvärderingsrapport föreslagit att kravet på vikande sysselsättning skall slopas i en ny försöksperiod. I gengäld förutsätter AMS att arbetsförmedlingen skall få direkt eller indirekt besätta den plats som lämnas av den ombytessökande. I övrigt föreslås ingen ändring i gällande villkor.

Arbetsmarknadsministern säger sig dela AMS uppfattning att bidragen till ombytessökande bör ske på försök och att bestämmelserna bör vidgas för att uppnå en ökad frivillig rörlighet på arbetsmarknaden. Han anser emellertid att man inte helt kan frångå kriteriet att det skall gälla ort med vikande sysselsättning. Eftersom det kriteriet i praktiken varit svårt att tillämpa tänker han sig att regeringen efter förslag av AMS skall fastställa vilka orter som avses. Vidare avvisar arbetsmarknadsministern AMS förslag om att den lediga platsen skall besättas med en arbetslös som anvisas

av arbetsförmedlingen. Detta skulle nämligen kunna leda till att den ombytessökande vid flyttningen inte vet om bidrag kommer att utgå. Arbetsmarknadsministern anser att den nuvarande regeln om arbetsförmedlingens bedömning av möjligheterna att besätta den lediga platsen på avflyttningsorten bör behållas med vissa omformuleringar.

Socialdemokraterna ansluter sig i motion 2106 till AMS förslag som de finner väl motiverade. De föreslår sålunda att kravet på vikande sysselsättning på utflyttningsorten generellt slopas under den nya tvååriga försöksperioden. Dessutom förespråkar de i den tidigare väckta motionen 1433 att man närmare utreder en bidragskonstruktion som bl. a. skulle ge stöd till flyttningar "i alla geografiska riktningar". Det förutsätts att den nya arbetsplatsen ligger på ett visst minsta avstånd från utflyttningsorten och att den nya anställningen har anvisats av arbetsförmedlingen.

Utskottet kan inte finna det befogat att som socialdemokraterna föreslår införa en allmän flyttningsstimulans för ombytessökande som skulle omfatta även orter och regioner med god sysselsättning. Liksom hittills bör de fortsatta försöken syfta till att genom en ökad frivillig rörlighet i de mest utsatta regionerna förbättra möjligheterna för lokalt bundna arbetssökande att där få arbete. Med avstyrkande av det socialdemokratiska förslaget ställer sig utskottet bakom regeringens förslag om villkoren för bidrag till ombytessökande. Utskottet biträder inte heller förslaget i motion 1433 om en utredning efter där skisserade linjer. Det kan f. ö. konstateras att de flyttningar till vilka arbetsförmedlingen beviljar bidrag i praktiken sker utan geografiska begränsningar.

Starthjälpen betalas i dag ut med halva beloppet vid tillträdet av anställningen. Återstående del betalas ut vid flyttningen. I propositionen förordas att denna ordning ändras såtillvida att starthjälpen till ensamstående (f. n. 3 000 kr.) betalas ut med hela beloppet i anslutning till att anställningen tillträddes. Den föreslagna förändringen kan biträdas av utskottet.

Flyttningsbidrag i form av reskostnadsersättning och ersättning för bohagstransport kan på vissa villkor medges för återflyttning till hemorten om arbetstagaren får eller söker arbete i hemorten. Det är dock i dag inte möjligt för ensamstående att få bidrag till återflyttning. Utskottet tillstyrker propositionens förslag att även sådana arbetstagare skall kunna få bidrag till återflyttning på de villkor som gäller i övrigt.

I anslutning härtill tar utskottet upp ett yrkande i Sven Eric Åkerfeldts (c) motion 2113 om *förstärkta bidrag vid återflyttning*. Motionären framhåller att ett tillskott av kunnande och specialistkompetens många gånger är en viktig förutsättning för företagsetableringar på mindre orter. Många arbetstagare sägs vilja flytta tillbaka till hemorten om det kan ske på rimliga villkor. Därmed skulle man kunna få det nödvändiga kunskapsstillskottet och yrkeskunnandet vid en etablering. Motionären anser att samtliga former av flyttningsbidrag skall kunna beviljas utan hänsyn till den enskildes arbetssituation vid rekrytering till företag som nyetableras eller

utvidgar sin verksamhet med regionalpolitiskt stöd. Detta bör skyndsamt prövas av regeringen.

Som ovan återgivits ger arbetsmarknadskungörelsen endast ett begränsat stöd vid återflyttning. De arbetstagare som motionären åsyftar, dvs. sådana med yrkeskunnande eller "specialistkompetens", kan i stället få flyttningsstöd enligt förordningen om regionalpolitiskt stöd om det är fråga om anställning hos ett industriföretag eller ett företag som bedriver industriliknande verksamhet. Flyttningsstödet omfattar samtliga former av flyttningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen. Det kan beviljas arbetstagare som redan har en fast anställning och har just till syfte att underlätta för företagen inom stödområdena att rekrytera den kvalificerade arbetskraft de behöver. Rekryteringen behöver inte ens ske i samband med utvidgning eller nyetablering. Någon koppling av flyttningsstödet till annat regionalpolitiskt stöd finns nämligen inte. Vad som skall förstås med "kvalificerad arbetskraft" prövas utifrån det enskilda företagets behov och möjligheter att rekrytera på etableringsorten. Vanliga yrkeskategorier i sammanhanget är svarvare, fräsare och svetsare.

Såvitt utskottet kan finna är motionärens önskemål redan tillgodosett genom det regionalpolitiska flyttningsstödet. Motionen påkallar sålunda inte någon åtgärd i den föreliggande delen.

Frågor som rör bidraget till dagliga resor vid pendling behandlas i både budgetpropositionen och proposition 126. Bidragsbestämmelserna förutsätter att arbetstagaren själv skall svara för ett belopp om f. n. 70 kr. per månad. I propositionerna aviseras att regeringen ämnar höja det beloppet till 90 kr. Högsta bidragsbelopp är f. n. 300 kr. per månad och bidraget kan utgå under längst sex månader. Av AMS föreslagna förbättringar beträffande bidraget till pendelresor i sistnämnda hänseenden liksom beträffande flyttningsbidragen i övrigt avvisas i proposition 126.

I två under den allmänna motionstiden väckta motioner framställs yrkanden om flyttningsbidragen. Den första av dem, 615 av Nils-Olof Gustafsson m. fl. (s), gäller *stöd till byggnadsarbetare för veckopendling*. Motionärerna hänvisar bl. a. till en av parterna på byggarbetsmarknaden gemensamt gjord skrivelse den 9 juli 1980 till arbetsmarknadsministern. I denna föreslås en snabb översyn av flyttnings- och resebidragen och skattekonsekvenserna av dem. Vidare borde prövning ske av möjligheterna till fria hemresor vid veckosluten med snabbaste färdssätt för byggnadsarbetare. Motionärerna anser det vara angeläget att ta till vara den vilja till rörlighet som parterna på byggarbetsmarknaden har visat och begär att regeringen skall få i uppdrag att skyndsamt lägga fram förslag till åtgärder som underlättar veckopendlingen för byggnadsarbetarna.

Den i motionen åberopade skrivelsen omnämns även i proposition 126 (s. 98). Utskottet konstaterar att önskemålet om flyttningsbidragens behandling i skattehänseenden tillgodosetts genom förslaget om skattefrihet som utskottet ställt sig bakom. Utskottet har också tillstyrkt att regeringen

bemyndigas att vid behov medge att bidrag får utgå till fler än två resor per månad. Det förefaller utskottet naturligt att utnyttja detta bemyndigande för byggnadsarbetare, som ofta arbetar i stora men tidsbegränsade projekt, i tider då arbetslösheten bland byggnadsarbetarna är hög i vissa regioner samtidigt som det finns en uttalad brist på byggarbetskraft i andra regioner.

I de åtgärdsförslag som begärs i motionen ingår även att hemresorna skall kunna ske med "snabbaste färdmedel". Om härmed avses flyg kan påpekas att det enligt reglerna för månadsresor, som här blir tillämpliga, redan nu är möjligt att ge ersättning för flygresor. Sådana resor ersätts om reseavståndet överstiger 50 mil eller det är fråga om resor mellan Gotland och fastlandet.

Med de i proposition 126 framlagda förslagen och utskottets ovan gjorda klarlägganden får motion 615 i allt väsentligt anses vara tillgodosedd och den behöver med hänsyn härtill inte föranleda någon åtgärd.

I den andra motionen, 826, hemställer Margit Odelsparr m. fl. (c) om förslag som innebär att *reseersättningarna till arbetsökande från Finland* avskaffas. Motionärerna anser det vara principiellt oriktigt att man på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden har förmåner som gäller endast vissa nordiska medborgare.

Den i motionen kritiserade bidragsgivningen är ett led i försöken att kanalisera den tillresande finska arbetskraften över arbetsförmedlingarna i Finland och Sverige. Tanken är att den finska arbetsförmedlingen skall ges möjlighet att redovisa för de arbetsökande vad arbetsmarknaden i Finland kan erbjuda. Bidragsverksamheten drivs på försök. AMS har fått i uppdrag att i höstens anslagsframställning redovisa en utvärdering som sedan presenteras i 1982 års budgetproposition. Mot denna bakgrund anser utskottet att man inte nu bör gå in på en sakprövning av frågan om fortsatt bidragsverksamhet och avstyrker därför motion 826.

En mer allmän fråga som anknyter till flyttningsbidragen är behovet av åtgärder för att underlätta de *flyttandes anpassning till förhållandena på inflyttningsorten*. Frågan tas upp i socialdemokraternas partimotion 1433 där man menar att det här gäller ett hittills försummat område. Kommuner, arbetsgivare, de fackliga organisationerna, arbetsförmedlingen och den lokala föreningsverksamheten bör samarbeta för att de nyinflyttade skall finna sig till rätta på den nya hemorten. Motionärerna anser att de åtgärder som vidtogs på inflyttningsorterna vid utlokaliseringen av statlig verksamhet från Stockholm kan tjäna som en god förebild för de insatser som åsyftas.

Problemet observeras även i proposition 126 mot bakgrund av den omfattande återflyttningen till hemorten bland arbetstagare som tidigare flyttat därifrån och då fått starthjälp. Det handlar om ca 35 % av start-hjälpsmottagarna. I propositionen görs ett allmänt uttalande om att den stora andelen återflyttare talar för att det är motiverat att avsätta ökade resurser åt att stödja och underlätta flyttarnas anpassning på inflyttningsorten.

När arbetsförmedlingen medverkar till flyttning genom att bevilja flyttningssbidrag skall förmedlingen informera om arbetsförhållanden, arbetskrav m. m. på inflyttningssorten och dessutom lämna det bistånd som underlättar en god anpassning för de inflyttade till förhållandena på den nya orten. På det sättet har man sökt tillgodose informations- och servicebehov av det slag motionärerna tar upp i de fall samhället direkt tar initiativ till flyttningar. Men för alla dem som flyttar utan förmedlingens medverkan måste man söka andra utvägar. I de fallen är man, som motionärerna säger, hänvisad till ambitionerna hos kommuner, arbetsgivare, fackliga organisationer m. fl. att stödja de nyinflyttade. I många kommuner görs redan särskilda informationsinsatser som riktar sig till nyinflyttade. Motionärerna anser att åtgärderna vid den statliga utlokaliseringen kan vara en förebild för nya insatser. Dessa åtgärder kan givetvis ge en viss vägledning. Men man måste samtidigt hålla i minnet att dessa åtgärder var ett led i en organiserad, kollektiv utflyttning som genomfördes efter år av förberedelser. Och en hel del av de personalpolitiska åtgärderna var motiverade av de specifika anställningsförhållandena i statstjänsten.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att på olika sätt stödja de människor som i samband med byte av arbete också byter bostadsort. Som ovan konstaterats är arbetsförmedlingen ålagd att i vissa fall lämna sådant stöd. Hur man skall gå till väga för att generellt öka informations- och serviceinsatserna har utskottet inte med utgångspunkt i motionen kunnat bilda sig en uppfattning om. Utskottet är därför inte berett att förorda något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen i den nu behandlade delen.

Från vpk:s sida föreligger i motion 2112 ett yrkande om *avslag på förslagen i proposition 126 till åtgärder för geografisk rörlighet*. Yrkandet får ses som ett utflöde av partiets krav i samma motion att "flyttlasspolitiken måste förhindras".

Utskottet konstaterar att vpk inte yrkat avslag på propositionens förslag om skattebefrielse för flyttningssbidragen. Däremot motsätter sig partiet att traktamentet vid dubbel bosättning slopas. Avslagsyrkandet omfattar således de återstående förslagen, forsatta försök med bidrag till ombyttessökande för att öka möjligheterna för lokalt bundna arbetslösa att få anställning, justering av ordningen för att utbetala starthjälp och möjlighet för ensamstående att få ersättning för resekostnader vid återflyttning till hemorten. Utskottet har för sin del ställt sig positivt till dessa förslag och avstyrker följaktligen motionsyrkandet.

När flyttningssbidragen introducerades på försök i slutet av 1950-talet fanns begreppet starthjälp redan inskrivet i en författning, nämligen 1950 års kungörelse angående *bistånd åt utlandssvenskar som återvänder till Sverige m. m.* Förutom starthjälp vid tillträde av en anställning kan även lån lämnas för start av en rörelse.

Stöd enligt kungörelsen lämnas fortfarande. I budgetpropositionen före-

slås att de speciella stödformerna för utlandssvenskar avskaffas från den 1 januari 1982. Hjälpbehovet bör numera kunna tillgodoses med socialbidrag, flyttningsbidrag och näringshjälp. Utskottet biträder förslaget som när det gäller flyttningsbidragen medför en ändring i nuvarande tillämpning.

Kostnaderna för flyttningsbidragen beräknas i budgetpropositionen komma att uppgå till 171,6 milj. kr. under nästa budgetår. De förändringar av bidragen som föreslagits i proposition 126 bedömer arbetsmarknadsministern inte behöva leda till ändring av den tidigare beräkningen. Detta godtas av utskottet.

I anslutning till detta avsnitt om flyttningsbidrag tar utskottet upp en i proposition 126 (s. 100–101) aktualiserad fråga om *tjänstledighet för att pröva ny anställning*. Möjlighet till sådan ledighet finns för statsanställda. Om en motsvarande rätt till ledighet infördes i det privata näringslivet skulle den främja rörligheten på arbetsmarknaden och öka möjligheterna för arbetslösa att få arbete. Arbetsmarknadsministern finner uppslaget intressant men förenat med nackdelar. Han anser det vara en mer framkomlig väg att ge den som vill pröva ett nytt arbete företräde till ny anställning (återanställning) hos den tidigare arbetsgivaren. Den frågan skall utredas.

Socialdemokraterna finner i motion 2106 i motsats till arbetsmarknadsministern tjänstledighetsfrågan väl värd att närmare övervägas, och de yrkar att den frågan skall utredas.

Arbetsmarknadsministern anför som skäl för sin ståndpunkt att en allmän rätt till tjänstledighet för att pröva nytt arbete leder till olägenheter för både arbetsgivarna och de vikarier som ersätter tjänstlediga arbetstagare. Utskottet delar i princip denna uppfattning men vill inte utesluta att tjänstledighet i vissa lägen kan vara en användbar metod. Utskottet tänker på situationer då arbetsgivare avvecklar en del av sin verksamhet. I sådana fall har man inom vissa företag med framgång prövat ett system som innebär att tjänstledighet kan beviljas under tid då en anställd i företaget får pröva en ny anställning. Enligt utskottets uppfattning bör frågor av detta slag lösas avtalsvägen. Med hänsyn härtill finns det inte anledning att i det aviserade utredningsarbetet ta upp denna fråga. Utskottet avstyrker därför det aktuella motionsyrkandet.

Inlösen av egna hem m. m.

Såsom sker i budgetpropositionen bör för ändamålet beräknas endast ett formellt belopp av 1 000 kr.

Medelsbehovet under anslaget Arbetsmarknadsservice

Utskottet har i det föregående godtagit regeringens beräkningar av medelsbehovet för programmet Arbetsmarknadsinformation och för delprogrammen Flyttningsbidrag och Inlösen av egendom m. m. Anslaget bör sålunda föras upp med det av regeringen i budgetpropositionen begärda beloppet, 1 055 873 000 kr.

Arbetsmarknadsutbildning

1979/80 Utgift	3 714 478 000 ¹
1980/81 Anslag	2 231 400 000 ²
1981/82 Förslag	1 901 400 000 ³

¹ Anslaget Bidrag till arbetsmarknadsutbildning. Av utgiften har 2 877 688 000 kr. täckts av anslagsmedel och återstoden av arbetsgivaravgifter.

² Anslaget Bidrag till arbetsmarknadsutbildning.

³ Det nya anslaget Arbetsmarknadsutbildning enligt förslagen i prop. 1980/81: 145 och 1980/81: 150.

Beträffande de nya formerna för finansiering av arbetsmarknadsutbildningen hänvisas till avsnittet om arbetsmarknadspolitiska fonder. Utskottet tar också upp vissa utbildningsfrågor i avsnittet om sysselsättning för ungdomen.

Arbetsmarknadsutbildningens former och inriktning

Nuvarande förhållanden

Arbetsmarknadsutbildning bedrivs vid AMU-centra och andra av skolöverstyrelsen (SÖ) särskilt anordnade kurser. Deltagarna får studiesocialt stöd i form av utbildningsbidrag som utbetalas av de allmänna försäkringskassorna.

Arbetsmarknadsutbildning kan också ordnas så att deltagare hänvisas till det reguljära utbildningsväsendet eller till kurser i regi av t. ex. studieförbunden. I dessa fall svarar kursanordnaren för utbildningskostnaderna medan deltagarna får utbildningsbidrag. Är kursen avgiftsbelagd får deltagarna ersättning härför genom tillägg till utbildningsbidraget.

Slutligen kan arbetsmarknadsutbildning förläggas till företag. I sådana fall skall deltagaren vara anställd hos företaget och uppbära avtalsenlig lön under utbildningstiden. Företaget skall vidare svara för utbildningskostnaderna men uppbär i gengäld bidrag med belopp som varierar med utbildningens inriktning och syfte.

Arbetsmarknadsutbildningen var till en början förbehållen arbetslösa, men efter hand har även vissa grupper icke arbetslösa fått möjlighet att delta. Bristyrkesutbildning och utbildning av permitteringshotad personal är exempel på detta.

Ansaret för arbetsmarknadsutbildningen ligger på två myndigheter, AMS och SÖ. Arbetsmarknadsverket bedömer utbildningsbehov och fastställer inriktning och lokalisering av utbildningen medan SÖ har det pedagogiska, tekniska och ekonomiska ansvaret för verksamheten vid AMU-centra och övriga av SÖ anordnade särskilda kurser. Utbetalningen av utbildningsbidrag till eleverna görs, som redan nämnts, av de allmänna försäkringskassorna.

Nuvarande mål och inriktning för arbetsmarknadsutbildningen fastställdes av riksdagen år 1975 (prop. 1975: 45, InU 1975: 14). År 1980 tillsattes kommittén för översyn av arbetsmarknadsutbildning och utbildning i företag (KAFU). Den har till uppgift att pröva i vad mån den nuvarande inriktningen av utbildningen svarar mot de fastställda målen eller behöver ändras. Kommittén skall analysera vilka åtgärder som behövs för att säkerställa en sådan flexibilitet att resursinsatserna kan anpassas efter rådande konjunkturläge.

Av följande sammanställning framgår hur antalet personer i arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1979/80 fördelat sig på skilda kursanordnare.

	Antal kursdeltagare	Proc. fördelning	Antal utbildningsveckor	Genomsnittlig utbildningstid i veckor
SÖ-kurser	78 000	65,0	1 248 000	16
Företagsutbildning vid permitteringshot	4 600	3,8	33 000	7
Annan företagsutbildning	2 400	2,0	27 750	11
Utbildning inom det reguljära skolväsendet	32 000	26,7	532 000	17
Övriga kurser (korrespondenskurser, kurser i regi av studieförbund m. m.)	3 000	2,5	28 000	9
Summa	120 000	100,0	1 868 750	

Aktuella förslag

Arbetsmarknadsutbildningens inriktning är, som redan sagts, f. n. under utredning genom KAFU. Frågor om inriktningen tas emellertid upp både i budgetpropositionen och proposition 126.

I budgetpropositionen framhålls bl. a. att arbetsmarknadsutbildningen i högre grad än hittills måste inriktas mot arbetsmarknadens och i synnerhet näringslivets behov av personal. Huvuddelen av utbildningen bör förläggas till de särskilda AMU-kurserna. En följd av det sagda är att individuella önskemål som går längre än som är arbetsmarknadspolitiskt motiverat skall tillgodoses genom samhällets övriga vuxenutbildning och med ordinarie studiestöd. Reguljär ungdomsutbildning bör som regel inte beviljas som arbetsmarknadsutbildning.

Behovet av att så långt möjligt anpassa arbetsmarknadsutbildningen till

arbetsmarknadens behov understryks på nytt i proposition 126 (avsnittet Åtgärder för att underlätta yrkesmässig rörlighet s. 88–94). Anpassningen anses kunna främjas genom en nära samverkan med olika företag med syfte att täcka deras behov av yrkeskunnig arbetskraft. En nära samverkan mellan arbetsförmedlingen och företagen sägs också kunna öka förutsättningarna för en smidig inslussning av de arbetssökande efter utbildningens slut. Bristyrkesutbildningen är ett sätt att kunna komma till rätta med brist på yrkesutbildad arbetskraft, och den bör enligt propositionen kunna få en vidgad användning för att t. ex. underlätta rekryteringen av arbetskraft till industrin.

Budgetåren 1976/77 och 1977/78 hade arbetsmarknadsutbildning i form av utbildning i företag en mycket stor omfattning. Under de åren sattes den s. k. 25-kronan in för att motverka permitteringar och uppsägningar. Normalt får emellertid huvuddelen av eleverna sin utbildning vid SÖ:s AMU-centra och filialer till dessa centra. I proposition 126 påtalas att denna form av utbildning efter ett dynamiskt uppbyggnadsskede har blivit alltmer institutionaliserad. Omfattande investeringar har gjorts i lokaler och maskiner och även i övrigt har kraven på läroplaner, utrustning och organisation alltmer kommit att likna det ordinarie utbildningsväsendet. För att återfå den flexibilitet inom systemet som håller på att gå förlorad pekar arbetsmarknadsministern på möjligheterna att köpa ledig utbildningskapacitet hos företag och förvaltningar, särskilt i svaga konjunkurlägen. En permanent organisation för arbetsmarknadsutbildningen sägs dock vara nödvändig.

I övrigt anläggs i det aktuella avsnittet av proposition 126 synpunkter på avvägningen mellan korta och långa utbildningar inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen och denna utbildnings möjligheter att främja jämställdheten på arbetsmarknaden. Avsnittet avslutas med en redovisning för innebörden av förra årets beslut om ansvarsfördelningen mellan arbetsmarknadsverket och skolan när det gäller utbildning av ungdomar samt en anmälan om att möjligheterna för ungdomar i åldern 18–19 är att få arbetsmarknadsutbildning kommer att vidgas.

Vpk yrkar i motion 2112 avslag på proposition 126 vad gäller förslag om åtgärder för yrkesmässig rörlighet och hänvisar till vad som föreslagits i partimotion 1834 om en *översyn av arbetsmarknadsutbildningens målsättning och inriktning*. Översynen bör syfta till att göra utbildningen till ett instrument för att stärka de arbetandes ställning i arbetslivet. Den bör enligt motionen ge gedigna yrkeskunskaper, en bred och inträngande branschkunskap, kunskaper om arbetsmiljö och arbetsmiljörisker och möjlighet att hitta rätt i den "snårskog som arbetsrätten utgör". Motionärerna understryker vidare att arbetarklassens intressen och fackföreningsrörelsens värderingar bör prägla arbetsmarknadsutbildningen på alla områden.

De synpunkter på arbetsmarknadsutbildningens bedrivande som redovisas i proposition 126 kan utskottet allmänt ansluta sig till. Med hänsyn

härtill och till den redan pågående översynen av arbetsmarknadsutbildningen genom KAFU avstyrker utskottet de båda vpk-yrkandena.

Socialdemokraterna återkommer till frågan om arbetsmarknadsutbildningens inriktning i flera avsnitt av partimotion 1433. Motionärerna är oroade av institutionalisering och tendenser till tröghet inom denna utbildning. De understryker behovet av en ökad bristyrkesutbildning och förordar att former för att köpa ledig utbildningskapacitet i företag och förvaltningar utvecklas för att öka utbildningens flexibilitet. De förordar vidare åtgärder som gör att elever som utbildas i industriyrken kan påräkna arbetserbjudanden efter utbildningens slut. Som framgår av den tidigare redovisningen återfinns synpunkter av liknande slag i det aktuella avsnittet i proposition 126.

Därutöver behandlar motion 1433 två frågor som berör den företagsförlagda utbildningen.

Den ena frågan gäller *utbildningsfonder i företagen*. Motionärerna påpekar att kravet på sådana fonder ursprungligen motiverades med behovet av fler stabiliseringspolitiska instrument. Fondsystemet bör emellertid kunna tillföras nya uppgifter och användas för att ge de anställda en fördjupad yrkesutbildning eller utbildning för nya arbetsuppgifter. Fonderna skulle också kunna utnyttjas för att underlätta introduktion och anpassning i arbetet av nyanställda.

Det är en av KAFU:s huvuduppgifter att överväga företagets interna utbildning och lägga fram förslag som syftar till att inom personalutbildningens ram stärka den enskilde arbetstagarens ställning på arbetsmarknaden. På förslag av utskottet har KAFU vidare fått ett direkt uppdrag att utreda frågan om utbildningsfonder i företagen. Med hänsyn till detta utredningsarbete finns inte skäl att nu vidta någon åtgärd med anledning av motionen som avstyrks i denna del.

Den andra frågan i motion 1433 gäller villkoren för bidrag till arbetsmarknadsutbildning i företag.

AMS har studerat användningen av den s. k. 25-kronan (numera 20-kronan) som i slutet av 1970-talet sattes in i stor omfattning vid permitteringsshot i företagen. I sin utvärderingsrapport ifrågasätter AMS om inte bidraget bör förbindas med villkor om *oförändrad sysselsättning*. Företaget skall också förbinda sig att ersätta personal som på egen begäran slutar vid företaget under bidragsperioden.

Arbetsmarknadsministern godtar inte detta förslag i proposition 126 (s. 113–114) med hänvisning till att villkoret skulle begränsa möjligheterna att använda bidraget och därmed motverka uppsägningar och korttidspermitteringar vid tillfälliga nedgångar i företagets produktion.

Socialdemokraterna anser däremot i motion 1433 att man bör införa ett villkor om oförändrad sysselsättning och de upprepar kravet i motion 2106. De tillägger att företagets möjligheter att uppfylla kravet ökas om utbildningsstödet tillåts omfatta även den personal som nyanställs för att ersätta de anställda som lämnar företaget.

Utskottet delar arbetsmarknadsministrernas farhågor att det föreslagna villkoret i betydande mån kommer att inskränka möjligheterna att använda 20-kronan och det även i fall då det av sysselsättningssskäl är högst önskvärt att kunna tillgripa bidragsformen. På grund härav avstyrker utskottet de socialdemokratiska förslagen.

I anslutning härtill påminner utskottet om att utskottet i avsnittet om arbetsmarknadspolitikens volym under nästa budgetår har tagit ställning till socialdemokratiska motionsyrkanden att det under en niomånadersperiod från den 1 oktober i år skall gälla förmånligare regler för utbildning vid permitteringsshot.

Motion 1433 innehåller ett ytterligare förslag beträffande arbetsmarknadsutbildningens inriktning. I motionen erinras om de försök som gjorts med särskilda *utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor*. Verksamheten bör utvecklas och föras vidare till delar av landet med låg kvinnlig yrkesverksamhetsgrad.

Ett annat förslag av socialdemokraterna med syfte att förbättra sysselsättningen främst för kvinnor läggs fram i motion 2191. Motionärerna föreslår att de s. k. *BAMU-kurserna* återupptas, varvid man bör eftersträva enklare administrativa rutiner än tidigare varit fallet.

Motsvarande yrkanden om utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor och om *BAMU-kurserna* finns också i motion 1828 om *åtgärder för ökad jämställdhet i arbetslivet* av Marianne Stålberg m. fl. (s). Motionärerna lägger dessutom fram andra förslag avsedda att öka jämställdheten i arbetslivet, såsom praktikplatser, som stimulerar till icke traditionella yrkesval, fördelning av lediga platser mellan pojkar och flickor under 20 år i förhållande till andelen arbetslösa, kvotering inom arbetsmarknadsutbildningen för att motverka traditionella yrkesval samt införande av regler om könskvotering av det slag som finns för det regionalpolitiska stödet även i andra former av statligt stöd till företag.

Förslag om vidgade försök med särskilda utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor har tidigare prövats av utskottet som hänvisat till att önskemålen kan tillgodoses inom ramen för gällande ordning. Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker de motsvarande förslagen i motionerna 1433 och 1828.

De s. k. *BAMU-kurserna*, dvs. utbildning av anställda inom kommuner och landsting i kombination med beredskapsarbete för dem som ersätter den personal som utbildas, skall enligt regeringens beslut avvecklas under innevarande budgetår. Verksamheten skall utvärderas av KAFU som ett led i kommitténs uppgift att studera gränsdragningen mellan arbetsmarknadsutbildning och intern personalutbildning. Med hänsyn till denna utvärdering bör det anstå med en fortsättning av kursverksamheten och utskottet avstyrker därför de föreliggande yrkandena i motionerna 1828 och 2149.

Några av de övriga åtgärder som förordas i motion 1828 behandlas även i proposition 126. Arbetsmarknadsministern framhåller sålunda att arbets-

marknadsutbildningen i ökad utsträckning bör användas för att främja jämställdheten på arbetsmarknaden. Det kan ske bl. a. genom att prioritera ett underrepresenterat kön vid intagningen till olika kurser. Speciella, korta kurser anordnas just för att stimulera till otraditionella yrkesval. Det framhålls vidare i propositionen att otraditionella val av praktikplatser bör eftersträvas, när praktik ingår i utbildningen.

Jämställdhetskommittén har föreslagit att den könskvotering som kan föreskrivas vid beviljande av regionalpolitiskt stöd bör utvidgas att gälla även andra former av statligt stöd till företag. Frågan redovisas i regeringens skrivelse 1979/80: 168 om riktlinjer för det fortsatta jämställdhetsarbetet. Statsrådet Karin Andersson anför i skrivelsen att det bör vara en uppgift för jämställdhetsombudsmannen att särskilt följa de företag som får någon form av statligt stöd så att de aktivt arbetar för att främja en jämn fördelning av kvinnor och män i skilda typer av arbeten och inom olika kategorier av arbetstagare.

Med hänsyn till det ovan anförda vill utskottet inte föreslå någon åtgärd med anledning av motion 1828 i de nu redovisade delarna.

På vissa AMU-centra har förekommit *stödundervisning* åt svagpresterande elever liksom försök med varvad undervisning för invandrare. I motion 278 av Maj-Lis Landberg m. fl. (s) sägs att SÖ stoppat denna undervisning. Om sparåtgärder måste sättas in bör tillgängliga resurser omfördelas till förmån för dem som har det största behovet av hjälp. Motionärerna vill dels att riksdagen skall uttala att stödundervisning skall meddelas dem som behöver det, dels att behovet av samordnad specialundervisning för elever med läs-, tal- och skrivsvårigheter utreds.

Enligt SÖ ökar andelen svagpresterande elever inom arbetsmarknadsutbildningen. Antalet invandrare i utbildningen är stort (ca 20%). Utskottet förutsätter att SÖ med ledning av erfarenheterna från de försök som gjorts med de i motionen nämnda speciella insatserna vidtar möjliga åtgärder till stöd för elever med särskilda svårigheter. I anslutning till motionärernas utredningsyrkande kan tilläggas att det kontinuerligt pågår ett uppföljnings- och utvärderingsarbete inom dels SÖ, dels projektet Forskning inom AMU (FAMU) för att utveckla och förbättra undervisningen. Vidare kan hänvisas till den övergripande utredningsverksamheten inom KAFU.

Med hänsyn till det ovan anförda anser sig utskottet inte böra föreslå någon åtgärd med anledning av motion 278.

I motion 625 av Bengt Wittbom (m) påtalas *kostnadsutvecklingen för driften av AMU-centra*. Mellan budgetåren 1976/77 och 1979/80 mer än fördubblades kostnaderna samtidigt som kapacitetsutnyttjandet sjönk. Motionärerna finner det särskilt anmärkningsvärt att antalet lärare mellan budgetåren 1977/78 och 1979/80 steg med 1276 eller 39% samtidigt som beläggningen av elevplatserna sjönk med 12%. Han anser att regeringen omedelbart måste se till att kostnadsutvecklingen inom arbetsmarknadsutbildningen bringas under kontroll.

Det är riktigt att SÖ:s kostnader för AMU-centra och övriga särskilda kurser stigit kraftigt samtidigt som elevbeläggningen sjunkit. Åtgärder har dock vidtagits eller förbereds för att bemästra utvecklingen. KAFU har sålunda med förtur utrett frågan om ett nytt budgetsystem för AMU-centra och presenterade ett betänkande i ämnet i början av året (Ds A 1981: 3). Inom SÖ:s enhet för arbetsmarknadsutbildningen (byrå V 3) har ett omfattande arbete f. ö. redan lagts ned på att förbereda en internbudgetering för hela AMU-organisationen. Vidare anmäler arbetsmarknadsministern att medelsramar kommer att anges för vissa utgiftsposter inom arbetsmarknadsutbildningen. Föreskrifter kommer att utfärdas för att alla möjligheter till besparingar skall tillvaratas i läroplansarbetet, då kostnaderna vid AMU-centra i hög grad styrs av de läroplaner som fastställs för utbildningarna.

Som framgår av det anförda har den av motionären påtalade kostnadsutvecklingen redan uppmärksammats både av regeringen och den ansvariga myndigheten, och åtgärder har satts in för att komma till rätta med problemen. På grund härav synes inte behövligt med något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen.

Anslagsfrågor

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att det hittillsvarande anslaget Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för nästa budgetår uppförs med 2 195 182 000 kr. Under den allmänna motionstiden väcktes två motioner i anslagsfrågan. Socialdemokraterna yrkar i motion 1434 att anslaget skall räknas upp med 200 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionens förslag för att bekosta en höjning av utbildningsbidragen. Vpk yrkar i motion 1834 på en anslagshöjning med 1 099 718 000 kr. för att möjliggöra en större utbildningsvolym än budgetpropositionens anslagsberäkning utgår från.

I avsnittet Arbetsmarknadspolitiska fonder har utskottet tagit ställning till regeringens genom proposition 145 framlagda förslag till en ny ordning för att finansiera bl. a. arbetsmarknadsutbildningen och därtill knutna utbildningsbidrag. Den nya ordningen innebär att de egentliga utbildningskostnaderna samt bidrag till företag för utbildning av anställda fr. o. m. nästa budgetår finansieras från ett nytt anslag benämnt Arbetsmarknadsutbildning. Kostnaderna för utbildningsbidrag skall betalas till en del av det i samma proposition föreslagna nya anslaget Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag och i övrigt av arbetsgivaravgiftsmedel. Som en följd av denna anslagsombildning har regeringen samtidigt återkallat sitt förslag i budgetpropositionen om anslag för nästa budgetår till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning. Denna återkallelse har emellertid inte skett i den ordning som föreskrivs i tillägsbestämmelsen till 3 kap.

19§ riksdagsordningen. Riksdagen bör därför av formella skäl avslå det aktuella förslaget i budgetpropositionen.

I proposition 145 föreslås att det nya anslaget Arbetsmarknadsutbildning förs upp med 1 651 400 000 kr. Därefter har regeringen i proposition 150 föreslagit att anslaget räknas upp med 250 milj. kr.

Frågan om arbetsmarknadsutbildningens volym och därmed anslagets storlek har behandlats i det tidigare avsnittet Arbetsmarknadspolitikens volym budgetåret 1981/82. Med hänvisning till det ställningstagandet bör anslaget föras upp med 1 901 400 000 kr. Det bör anvisas som reservationsanslag. Samtidigt avstyrker utskottet vpk:s i motion 1834 framställda yrkande om ytterligare medel till arbetsmarknadsutbildningen.

Socialdemokraternas yrkande i motion 1434 är beroende av bifall till deras till betänkandet AU 1980/81: 13 fogade reservationer. Eftersom reservationerna inte vann riksdagens bifall har ändamålet med yrkandet fallit och utskottet föreslår därför att yrkandet avslås.

Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

Nytt anslag 2 423 300 000¹

¹ Varav 2 233 300 000 kr. föreslås i prop. 1980/81: 145 och 190 000 000 kr. i prop. 1980/81: 150 bil. 3

Utskottet har i det tidigare avsnittet Arbetsmarknadspolitiska fonder tillstyrkt regeringens förslag i proposition 145 om ändrade finansieringsformer för arbetsmarknadsutbildningen, ersättningarna vid arbetslöshet och yrkesinriktad rehabilitering. Förändringarna innebär att det förevarande nya anslaget skall finansiera en bestämd andel av kostnaderna för dels ersättningarna vid arbetslöshet, dels utbildningsbidrag till eleverna i arbetsmarknadsutbildning och vid arbetsmarknadsinstituterna. Kostnaderna skall i övrigt täckas av medel från arbetsgivaravgifter.

Förändringarna får till följd att regeringens framställning i budgetpropositionen (punkt B 4 s. 91–94) om anvisande av medel på nuvarande anslag Kontant stöd vid arbetslöshet inte längre är aktuell.

Arbetslöshetsersättning

Frågorna om arbetslöshetsersättningarnas storlek har tidigare i år behandlats i betänkandet AU 1980/81: 13 med anledning av proposition 1980/81: 85 och motioner i ämnet.

Utskottet tar i detta sammanhang upp några frågor om tillämpningen av reglerna om ersättningarna vid arbetslöshet.

I proposition 126 (s. 87–88) finns ett avsnitt med rubriken Reglerna för ersättning vid arbetslöshet. I det avsnittet aviseras *en översyn av tolkning-*

en av reglerna om lämpligt arbete. Bakgrunden är att en arbetslös kan avstängas från rätten till arbetslöshetsersättning om han eller hon avvisar ett lämpligt arbete som arbetsförmedlingen erbjuder. Arbetsmarknadsministern säger i propositionen att reglerna i lagen om arbetslöshetsförsäkring och lagen om kontant arbetsmarknadsstöd ger en god grund för fasta tillämpningsnormer. Från arbetsgivarhåll har hävdats att en alltför vid tolkning av bestämmelserna är en orsak till de rekryteringsproblem som uppstår vid företagen. Arbetsmarknadsministern invänder häremot att det är svårt att statistiskt visa att det föreligger ett sådant orsakssamband. Han anser emellertid att det kan finnas anledning att pröva problemet i ett vidare sammanhang. Tanken är att den kommande utredningen om arbetsförmedlingskontrakt m. m. skall göra denna prövning. Syftet med översynen skall vara att skapa bättre förutsättningar för en i hela landet enhetlig tillämpning av reglerna om lämpligt arbete.

Socialdemokraterna noterar i motion 2106 att det inte framgår av det aktuella avsnittet i propositionen om arbetsmarknadsministern inhämtat synpunkter på frågan från de fackliga organisationerna eller från arbetslöshetskassornas samorganisation. Det har däremot motionärerna gjort, och det har därvid framkommit att inga särskilda svårigheter föreligger vid tillämpningen av gällande regler och att arbetslöshetskassorna finner ytterligare klarlägganden överflödiga. De anställdas syn på behovet av översynen bör enligt motionärerna delges regeringen.

Om det system med arbetsförmedlingskontrakt som behandlats i ett föregående avsnitt blir genomfört, kommer det att ändra förutsättningarna för arbetsförmedlingen vid anvisande av arbetslösa till lediga platser. Bl. a. av det skälet bör den utredning som skall behandla kontraktssystemet även se över tillämpningen av reglerna om lämpligt arbete. I övrigt anser utskottet att man inte kan blunda för det faktum att det i olika sammanhang påstås att arbetslösa stundom beviljas ersättningarna alltför generöst. Detta kan kasta en skugga över ersättningssystemet och, vad värre är, över dem som uppbär ersättningarna. Visar det sig genom översynen att påståendena är grundlösa och att tillämpningen överensstämmer med lagstiftningens intentioner är det bara en fördel att få det fastslaget genom en offentlig utredning. Med tillägget att det är en självklarhet att översynen görs i samarbete med företrädare för arbetslöshetskassorna avstyrker utskottet det socialdemokratiska motionsyrkandet.

En arbetslös som inte uppfyller villkoren för att få dagpenning enligt arbetslöshetsförsäkringens regler kan i stället beviljas kontant arbetsmarknadsstöd (KAS), f. n. 75 kr. om dagen under högst fem dagar per vecka. För detta stöd gäller liksom för arbetslöshetsförsäkringens ett arbetsvillkor. Den arbetslöse skall under den senast förflutna tolv månadersperioden ha arbetat minst fem månader. Arbetslösa som nyss avslutat en utbildning – i praktiken är det mest fråga om ungdomar – behöver inte uppfylla arbetsvillkoret. De kan beviljas KAS om de anmäler sig som arbetssökande hos

arbetsförmedlingen inom fem månader från utbildningens slut och har varit arbetslösa under tre månader.

Sven Eric Åkerfeldt (c) anser i motion 2113 att *arbets- och utbildningsvillkoren* försätter många ungdomar i en ohållbar situation. Han anser att det bör vara möjligt att mildra kvalificeringsreglerna om man samtidigt skärper kraven att den arbetslöse skall ta ett anvisat arbete på hemorten.

De i motionen nämnda villkoren övervägdes av utredningen om en allmän arbetslöshetsförsäkring (ALF-utredningen) som dock kom fram till att det inte fanns anledning att ändra på dem. Med hänvisning härtill och till vad nyss anförts om översynen av tillämpningen av reglerna om lämpligt arbete avstyrker utskottet motionen.

En arbetslös som inte kan ta ett erbjudet arbete eller genomgå utbildning på grund av *svårigheter för hemkommunen att ordna plats i den kommunala barntillsynen* går miste om ersättning från arbetslöshetskassan eller KAS. Detta kritiscras i motion 610 av Wivi-Anne Cederqvist m. fl. (s). Motionärerna yrkar att kassaersättning skall kunna utgå även då en arbetsökande är förhindrad att ta ett erbjudet arbete därför att kommunal barnomsorg inte står till förfogande.

Lagstiftningen om arbetslöshetsersättning bygger på principen att rätt till ersättning förutsätter att sökanden står till arbetsmarknadens förfogande, dvs. sökanden skall vara oförhindrad att ta ett arbete om det erbjuds. För en sökande som har vård om barn är huvudregeln att barntillsynen skall vara ordnad för ett normalt dagtidsarbete för att sökanden skall anses stå till arbetsmarknadens förfogande.

Denna regel har i praxis mjukats upp i två avseenden. Den som är arbetslös behöver inte ha barntillsynen ordnad genom någon utomstående under arbetslöshetstiden. Men tillsynen skall vara så förberedd att den kan ordnas utan längre dröjsmål när ett arbete erbjuds. Det andra undantaget gäller deltids- och skiftarbetare som erbjuds ett nytt arbete med ändrade arbetstider.

Liknande motionsyrkanden har framställts tidigare. Den första motionen i ämnet, 1975: 184, remissbehandlades. Endast en av remissinstanserna, SACO/SR, tillstyrkte motionen. LO och TCO ansåg att frågan borde behandlas inom ramen för ALF-utredningens arbete. Direkta avstyrkanden kom från övriga instanser, AMS, Arbetslöshetskassornas samorganisation och Svenska arbetsgivareföreningen. Motionen avsågs av riksdagen enligt förslag i betänkandet InU 1975/76: 6.

Frågan har därefter prövats av ALF-utredningen som inte såg den som ett arbetsmarknadspolitiskt problem som skall lösas inom ramen för en arbetslöshetsförsäkring. Utredningen föreslog i stället att en regel om förtur till barndaghemsp plats skulle införas i lagen om barnomsorg och att en rätt till arbetslöshetsersättning skulle knytas till denna förtur.

Arbetslöshetsförsäkringens uppgift är att kompensera för en utebliven inkomst för dem som inte kan få en anställning trots att de både vill och

kan ta ett arbete. Utskottet delar därför ALF-utredningens uppfattning att det här är fråga om ett problem som inte bör lösas inom ramen för försäkringen. Det är i och för sig riktigt att den otillräckliga tillgången på platser inom barnomsorgen kan få otillfredsställande konsekvenser för bl. a. arbetssökande som har vårdnad om barn. Detta problem kan endast lösas genom en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen. Med hänsyn till det anförda är utskottet inte berett att gå motionärerna till mötes utan avstyrker motion 610.

Johan Olsson m. fl. (c) framför i motion 1484 förslaget att ge *stöd till arbetslösa för start av eget företag*. Motionären vill att regeringen skall låta utforma ett förslag till sådan verksamhet som avses bli bedriven på försök.

Frågan berörs även i proposition 126 (s. 117). Liksom motionärerna återoppar arbetsmarknadsministern att man i Frankrike som ett alternativ till andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder på försök gett arbetslösa stöd att starta en egen rörelse. Verksamheten torde komma att permanentas. Arbetsmarknadsministern finner åtgärden intressant och avser att i samråd med industriministern närmare undersöka förutsättningarna för en liknande verksamhet i Sverige. Utskottet kan tillägga att Trygghetsrådet bedriver viss verksamhet av den här karaktären. Som framgår av det anförda får motionen redan anses tillgodosedd, och den bör inte leda till någon åtgärd.

Utbildningsbidrag

Liksom nivån för arbetslöshetsersättningarna har utbildningsbidragens belopp behandlats i utskottets tidigare i år avgivna betänkande AU 1980/81: 13.

I budgetpropositionen (s. 71) anmäls att regeringen avser att göra vissa ändringar i bidragsbestämmelserna. Sedan 1960-talet kan ensamstående föräldrar som uppbär studiemedel dessutom få utbildningsbidrag i form av ett hyresbidrag. Denna speciella bidragsform infördes av regeringen samtidigt som föreskrifter utfärdades som hindrade att utbildningsbidrag i full utsträckning beviljades vid högre utbildning, t. ex. universitetsstudier, och därmed ersatte eljest utgående studiemedel. I enlighet med förslag av AMS kommer hyresbidraget att slopas.

Vidare avser regeringen att skärpa reglerna om rescersättning och traktement vid studieresor.

Medelsbehovet

Regeringen beräknar i proposition 145 (s. 11) medelsbehovet under anslaget till 2 233,3 milj. kr. I proposition 150 föreslås anslaget bli uppräknat med 190 milj. kr. för ökade kostnader för utbildningsbidrag genom att arbetsmarknadsutbildningens volym ökas från 98 000 elever till 130 000 ele-

ver. Den totala bidragskostnaden för volymökningen anges i proposition 150 till 420 milj. kr. Skillnaden, 230 milj. kr., kommer med det nya finansieringssystemet att täckas av arbetsgivaravgiftsmedel.

Utskottet har i det tidigare avsnittet Arbetsmarknadspolitikens volym budgetåret 1981/82 förklarat sig godta regeringens förslag beträffande arbetsmarknadsutbildningens omfattning. Utskottet godtar också med hänvisning till vad som anförts i det tidigare återopade avsnittet de i propositionerna gjorda medelsberäkningarna.

Som inledningsvis i detta avsnitt nämnts är regeringens förslag i budgetpropositionen om anslag till Kontant stöd vid arbetslöshet inte längre aktuellt. Förslaget är i och för sig återkallat i proposition 145, men av samma skäl som återopats i avsnittet Arbetsmarknadsutbildning bör riksdagen formellt avslå den aktuella punkten i budgetpropositionen.

Socialdemokraterna yrkar i motion 1434 att anslaget Kontant stöd vid arbetslöshet räknas upp med 120 milj. kr. utöver vad regeringen begärt i budgetpropositionen. Vidare yrkas i samma motion att arbetsgivaravgiften till arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet höjs med 0,2%. Yrkandena är beroende av bifall till de socialdemokratiska reservationerna i betänkandet AU 13. Då riksdagen avslagit reservationerna har syftet med motionsyrkandena fallit och de bör nu också formellt avslås.

Sysselsättningsskapande åtgärder

1979/80 Utgift	3 290 441 000	Reservation 1 567 693 000
1980/81 Anslag	2 125 000 000	
1981/82 Förslag	2 908 900 000 ¹	

¹ Prop. 1980/81: 100 bil. 15 p. B 3, 1980/81: 145 och 1980/81: 150 bil. 3.

Från anslaget bekostas utgifterna för programmet Sysselsättningskapande åtgärder. Indelningen i delprogram framgår av följande sammanställning som också visar regeringens förslag till medelsberäkning enligt budgetpropositionen (punkt B 3 s. 74–90).

	1979/80 Utgift	1980/81 Anslag	1981/82 Beräknad ändring	
			AMS	Föredraganden
Beredskapsarbeten	3 130 583 000	2 050 000 000	- 5 000 000	+ 70 000 000 ¹
Industribeställningar	87 704 000	10 000 000	+ 10 000 000	- ²
Detaljplaneringsbidrag	45 783 000	40 000 000	+ 10 000 000	- 4 000 000
Förvaltningskostnader	26 371 000	25 000 000	+ 2 920 000	+ 2 900 000
	3 290 441 000	2 125 000 000	+ 17 920 000	+ 68 900 000

¹ I propositionerna 145 och 150 bil. 3 föreslås posten bli uppräknad med ytterligare 75 resp. 540 milj. kr. eller med sammanlagt 685 milj. kr.

² I proposition 150 bil. 3 föreslås poster bli uppräknad med 100 milj. kr.

Utskottet tar först upp två förslag i proposition 126 till nya åtgärder som föreslås bli bekostade från det förevarande anslaget.

Omställningsbidrag

I proposition 126 (s. 106–112) behandlas arbetsmarknadspolitikens uppgifter vid lokala sysselsättningskriser. Arbetsmarknadsministern anser bl. a. att den samhällsekonomiska utvecklingen minskat det finansiella utrymmet för åtgärder av den typ som sattes in under den förra lågkonjunkturen. Med ledning av de tidigare erfarenheterna, fortsätter han, bör man nu dra upp riktlinjer som är generellt tillämpbara vid lokala sysselsättningskriser. Förslag till näringspolitiskt motiverade insatser i sådana sammanhang har presenterats i proposition 1980/81: 130 om industripolitikens inriktning.

Arbetsmarknadspolitikens uppgift vid lokala sysselsättningskriser är enligt arbetsmarknadsministern främst att förbereda de berörda arbetstagar-
na för övergången till annan verksamhet och i övrigt främja denna övergång. Rådrum kan behöva skapas för arbetsförmedlingen. Däremot är det inte en arbetsmarknadspolitisk uppgift att upprätthålla verksamheten i företag som inte är kommersiellt bärkraftiga.

Det är inte heller den enskildes situation som i första hand motiverar särskilda insatser vid lokala sysselsättningskriser. Det vore orimligt, säger arbetsmarknadsministern, om samhället skulle garantera avsevärt mer långtgående insatser för att skydda sysselsättningen för anställda i stora företag än i små företag. Anledningen till att särskilda insatser måste göras vid lokala sysselsättningskriser är att arbetsförmedlingen inte är dimensionerad för att effektivt klara den toppbelastning som blir följderna av en snabb avveckling av ett för orten dominerande företag.

Det är från dessa utgångspunkter arbetsmarknadsministern lägger fram förslag till *omställningsbidrag vid lokala sysselsättningskriser*. Enligt förslaget skall bidraget kunna utgå vid sådana driftsinskränkningar som på ett avgörande sätt påverkar den lokala arbetsmarknaden och där sysselsättningsproblemen inte kan lösas med normala arbetsmarknadspolitiska åtgärder och tillgängliga lokala arbetsförmedlingsresurser. Bidraget skall utgå när den aktuella driftsinskränkningen berör fler än 300 personer och där antalet berörda samtidigt utgör minst 20% av företagets hela personalstyrka. I de fall driftsinskränkningen gäller företag som har en helt dominerande ställning på en mindre ort skall bidrag kunna beviljas om fler än 100 personer berörs. Beslut om bidrag skall fattas av AMS. I de fall den aktuella driftsinskränkningen avser färre än 300 personer fattar regeringen besluten.

Omställningsbidraget skall utgå i relation till lönekostnaderna för den övertaliga arbetsstyrka som berörs av driftsinskränkningen under en period som förlänger den lagstadgade uppsägningstiden.

Bidraget föreslås bli konstruerat så att det kompenserar 75 % av löne- kostnaderna inkl. sociala avgifter under sex månader som förläggs till den första delen av den på detta sätt förlängda uppsägningstiden. Bidraget förutsätter alltså att den berörda personalen sagts upp. För att främja rörligheten föreslås dessutom att personer i den särskilda arbetsstyrkan som under bidragsperioden erhåller fast anställning hos annan arbetsgivare skall få behålla 50 % av lönen från den ursprungliga anställningen under hela bidragsperioden. Det avvecklande företaget får för egen del behålla resterande del av bidraget (25 % av lönesumman) bidragsperioden ut.

Omställningsbidraget avses bli prövat i första hand under budgetåren 1981/82 och 1982/83. Därefter bör finnas tillräckligt underlag för att ta ställning till behovet av eventuella förändringar.

Den nya stödformen är snävare utformad än det tidigare sysselsättningsbidraget till företag med dominerande ställning på orten. Det betonas särskilt i propositionen att omställningsbidraget inte är avsett att utnyttjas för rekonstruktioner eller insatser av industripolitisk karaktär. Syftet är att skapa rådrum för arbetsförmedlingen att finna nya anställningar åt arbetstagarna när behovet av den permanenta personalreduktionen är klart fastställt. Aktiva insatser från arbetsförmedlingen kommer i de sammanhangen att vara av stor betydelse, och det bör kunna begäras att företaget medverkar i sådana insatser. Som förutskickats i det tidigare avgivna betänkandet AU 1980/81: 17 om sysselsättningsfrågorna vid varven kan utskottet för sin del ansluta sig till att man prövar den föreslagna stödformen efter de i propositionen uppdragna riktlinjerna. I det sammanhanget vill utskottet erinra om att utskottet uttalat sig för att det vid varven bör finnas möjlighet att dispensera från villkoret om uppsägning för att bidrag skall utgå. I de i propositionen uppdragna riktlinjerna ingår att beslut om beviljande av stöd skall fattas av AMS. Utskottet vill med anledning härav tillägga att det i inledningsskedet kan tänkas uppkomma frågor om tillämpningen som kräver en prövning av regeringen från fall till fall.

I propositionen föreslås att omställningsbidraget bekostas av medel från det förevarande anslaget. De utgifter bidraget medför motsvaras av minskade utgifter för andra insatser, inte minst sådana som bekostas av detta anslag. Någon uppräknig av medlen föreslås därför inte. Utskottet godtar vad som nu anförts i propositionen om finansieringen av omställningsbidraget.

Tillfällig rekryteringsstimulans inom tillverkningsindustrin

Vid tillfälliga nedgångar i företagets produktion kan stöd till utbildningsinsatser sättas in för att motverka permitteringar och uppsägningar. I det närmast föregående avsnittet har redogjorts för det nya omställningsbidraget och dess funktion vid avveckling av företag. Sådana insatser behöver emellertid kompletteras av mer offensiva åtgärder som stimulerar till nyre-

krytering även i en konjunkturdämpning. En sådan åtgärd var det under år 1978 införda nyrekryteringsbidraget. Det fick dock en konstruktion som i olika avseenden medförde problem.

Arbetsmarknadsministern anser det vara särskilt angeläget att stimulera en rekrytering till industrisektorn. Han räknar dock inte med någon uppgång i industrikonjunkturen förrän tidigast under andra halvåret 1982. Mot den bakgrunden och med beaktande av erfarenheterna av det tidigare nyrekryteringsbidraget föreslår han en ny åtgärd för att påverka expansiva företag inom tillverkningsindustrin att redan nu inleda nyrekryteringar. Åtgärden benämns tillfällig rekryteringsstimulans till företag inom tillverkningsindustrin och behandlas i ett särskilt avsnitt i proposition 126 (s. 112–117).

Vid konstruktionen av rekryteringsstimulansen har arbetsmarknadsministern tagit hänsyn till följande faktorer. Stimulansen bör ge utrymme för fler nyanställningar än den aktuella ordersituationen medger. Den skall självfallet upphöra i god tid innan den allmänna efterfrågan på arbetskraft vänder uppåt, och den bör beräknas med hänsyn till förändringarna under ett helt år så att stödet inte omfattar säsongmässiga variationer i sysselsättningen inom företagen.

Från dessa utgångspunkter föreslår arbetsmarknadsministern att rekryteringsstimulansen beräknas på den nettoökning av antalet anställda som sker mellan den 1 april 1981 och den 31 mars 1982. Det antal anställda den 1 april 1981 som skall vara utgångspunkt för beräkningen får dock inte vara lägre än det var den 1 februari 1981 då regeringen aviserade sin avsikt att införa en rekryteringsstimulans till företag inom tillverkningsindustrin.

När det gäller rekryteringsstimulansens storlek finner arbetsmarknadsministern det lämpligt att utgå från arbetsgivarnas sociala avgifter för de anställda. Av praktiska skäl anser han det inte möjligt att införa en befrielse från avgifterna för de nyanställda. I stället föreslår han en schablonmässig beräknad ersättning motsvarande den ökning av arbetsgivaravgifterna som företagen får på grund av nyanställningarna under stödperioden.

Med antagande av en genomsnittlig industriarbetarlön av 70 000 kr. per år och att arbetsgivaravgifterna uppgår till 33 % föreslår arbetsmarknadsministern att rekryteringsstimulansen beräknas utifrån ett belopp av 23 000 kr. Vid fastställandet av det stöd som skall betalas till företagen skall detta tal multipliceras med den genomsnittliga ökningen av antalet fast anställda, omräknat i heltidssysselsatta, under perioden. Den genomsnittliga ökningen beräknas som ett genomsnitt av antalet anställda den 1 juli och 1 oktober 1981, den 1 januari och 1 april 1982 jämfört med situationen den 1 april 1981.

Den angivna beräkningsmetoden illustreras av följande exempel där det antas att ett företag den 1 april (och den 1 februari) 1981 har ett antal anställda som motsvarar 100 heltidssysselsatta.

	1981		1982	
	1 april	1 juli	1 okt.	1 jan. 1 april
Antal anställda	100	93	100	105 110

Det genomsnittliga antalet anställda blir $\frac{93+100+105+110}{4} = 102$.

Företaget blir sålunda berättigat till ett bidrag med $2 \times 23\,000$ eller 46 000 kr. Ett maximalt utnyttjande av bidraget förutsätter att företagen nyrekryterar redan före den 1 juli i år. Ju längre företagen dröjer med rekryteringarna, desto lägre bli bidragssumman.

Arbetsmarknadsministern bedömer att nettoökningen av personalen inom industriföretagen inte kommer att överstiga 10 000 personer under stödperioden. Han räknar vidare med att nyrekryteringarna mestadels kommer att ske under den senare delen av perioden. Med ledning härav beräknar arbetsmarknadsministern kostnaderna för rekryteringsstimulansen till högst 75 milj. kr. Kostnaden bör täckas av anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder, som bör räknas upp med motsvarande belopp.

Vpk ser den föreslagna rekryteringsstimulansen som en ren subvention till företagen och yrkar i motion 2112 att förslaget skall avslås.

Utskottet anser för sin del att det kan vara väl värt att göra ett nytt försök att stimulera till nyrekryteringar inom industriföretagen. Det är, som framgår av det tidigare anförda, fråga om en temporär insats som skall göras under en tid då man allmänt räknar med att efterfrågan på arbetskraft kommer att gå ned. Utskottet tillstyrker alltså att man gör en sådan insats och avstyrker följaktligen vpk-yrkandet. Utskottet har inte heller funnit anledning till invändningar mot konstruktionen av bidraget eller sättet att finansiera det. En anslagsuppräknning bör alltså göras med 75 milj. kr.

Äldrestödet inom tekoindustrin

De stödinsatser som görs för tekoindustrin i landet motiveras från försörjningsberedskaps-, industri- och arbetsmarknadspolitiska synpunkter. Det stöd som lämnas tekoindustrin finansieras således av anslag på handels-, arbetsmarknads- och industridepartementens huvudtitlar.

Inriktningen av tekopolitiken har i hög grad uppmärksamats av statsmakterna under de senaste åren. Tidigare denna vår har riksdagen med anledning av näringsutskottets betänkande NU 1980/81: 47 på nytt tagit ställning till de mål som bör ställas upp för tekopolitiken och en rad andra för branschen väsentliga frågor.

På våren 1977 infördes ett tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre ar-

betskraft inom tekoindustrin, allmänt kallat äldrestödet. Det var från början meningen att stödet skulle utgå endast under år 1977, men det har successivt fått en förlängd giltighetstid. Stödet har successivt också ökat i omfattning. Bidragskostnaderna utgjorde budgetåret 1977/78 171 milj. kr., 1978/79 257 milj. kr. och 1979/80 320 milj. kr. Detta arbetsmarknadspolitiskt motiverade stöd utgör därmed en högst betydande del av statens samlade insatser till stöd för tekoindustrin.

Riksdagens tidigare i vår fattade beslut om insatserna på tekopolitikens område omfattar inte äldrestödet. Det var dock i det sammanhanget klargjort att arbetsmarknadsministern i årets budgetproposition föreslagit vissa ändringar i reglerna för detta stöd. Utskottet övergår nu till att presentera dessa ändringsförslag, som redovisas i budgetpropositionens avsnitt om beredskapsarbeten (s. 83–88).

Äldrestödet utgår f. n. med 25 kr. per timme för anställda som har fyllt 50 år och är sysselsatta med tillverkningsarbete. Bidragssumman får dock inte överstiga 15 % av företagets totala lönekostnader. Ett företag får inte uppbära stödet samtidigt som det minskar sin personal. Varslas det om driftinskränkning upphör stödet att utgå till dess personalminskningen är genomförd. Från detta sysselsättningsvillkor kan dock ges dispens i vissa fall.

Budgetpropositionens förslag innebär att timbeloppet höjs från 25 till 28 kr. Samtidigt föreslås vissa begränsningar i bidragsreglerna i förhållande till nuläget. Timbidraget skall räknas på normal veckoarbetstid och endast utgå för anställda upp till 65 års ålder. Syftet anges vara att hindra att företagen överutnyttjar äldre arbetskraft för att få högre bidrag.

Som nyss nämnts får bidragssumman f. n. inte överstiga 15 % av företagets totala lönekostnader. Detta beräkningssätt sägs ha kommit att gynna företag som vid sidan av produktionen har en stor egen importverksamhet. För att motverka denna effekt förordas i budgetpropositionen att gränsen för bidragssumman i fortsättningen sätts vid 15 % av lönekostnaderna för anställda i företagets produktionsarbete.

Om dispens lämnas för sysselsättningsvillkoret, dvs. bidraget får fortsätta att utgå trots att företaget varslat om driftinskränkning, sänks bidragstaket från 15 till 10 % av lönekostnaderna. Det kan dock efter särskild prövning medges att bidragstaket förblir 15 %. Denna undantagsregel föreslås nu bli slopad.

Äldrestödets utformning behandlas även i motion 1496 av Anna-Greta Leijon m. fl. (s). De ovan redovisade ändringsförslagen möter ingen invändning i denna motion. Utskottet kan ansluta sig till dem. Syftet är att komma till rätta med vissa effekter som lett till att den konkurrensneutralitet som från början åsyftades i viss mån har urholkats. Dessutom avser de nya reglerna att ge en jämnare spridning av bidragsgivningen företagen emellan. Däremot är inte avsikten att beskära det totala stödets omfattning. Detta avses utgöra i runt tal 320 milj. kr. liksom under budgetåret

1979/80. Utskottet utesluter emellertid inte att de nya reglerna kan jämkas i något avseende sedan man överblickat effekterna. Regeringen bör därför vara oförhindrad att göra de justeringar som kan visa sig erforderliga för att säkerställa att äldrestödet till tekoindustrin under nästa budgetår får den totala omfattning som nu har angivits.

De fackliga organisationernas inflytande på äldrestödets tillämpning är betydande. För att stödet skall beviljas ett företag krävs att organisationerna samtycker. Deras samtycke förutsätts också för att dispens skall kunna lämnas från varselvillkoret.

De fackliga organisationerna sägs i budgetpropositionen ha utövat sitt avgörande inflytande på en ansvarsfullt sätt. Det har emellertid inträffat fall där organisationerna har haft skilda uppfattningar. Arbetsmarknadsverket, som skall handlägga bidragsärendena, har i sådana fall ansett sig förhindrat att gå in i en sakprövning och har överlämnat ärendena till regeringens avgörande. Denna ordning anses otillfredsställande. Arbetsmarknadsverket måste kunna utöva sitt myndighetsansvar efter prövning i sakfrågan. Arbetstagarorganisationernas inflytande bör i detta liksom i andra sammanhang kunna tillgodoses genom att de får tillfälle att yttra sig över företagets ansökningar.

Detta är den punkt i budgetpropositionens förslag till regeländringar som motionen 1496 av Anna-Greta Leijon m. fl. (s) gäller. Motionärerna anser att förslaget innebär en omotiverad försvagning av de fackliga organisationernas inflytande. De påpekar att oenighet de fackliga organisationerna sinsemellan när det gäller stödärendena har förekommit i endast enstaka fall. Skulle organisationerna vid något kommande tillfälle ha skilda uppfattningar bör arbetsmarknadsmyndigheterna själva kunna fatta det slutliga beslutet. I övrigt bör enligt motionen nuvarande regler bibehållas.

Regeringen har i proposition 126 lagt fram förslag till riktlinjer för fackligt inflytande på frågor om statligt stöd. Såsom redovisas i ett senare avsnitt biträder utskottet dessa riktlinjer. De innebär att arbetstagarorganisationerna skall beredas tillfälle att yttra sig i själva sakfrågan, varefter myndigheten fattar beslutet. Generella regler härom föreslås bli upptagna i en särskild författning. Som en konsekvens härav kan den nuvarande föreskriften om de fackliga organisationernas medverkan vid beviljande av äldrestöd utgå ur bestämmelserna för äldrestödet. Om föreskriften om det fackliga inflytandet vid beviljande av dispens från sysselsättningsvillkoret skall överföras till den nya författningen eller kvarstå i regleringsbrevens bidragsbestämmelser torde få prövas av regeringen. Oavsett vilken form som väljs bör föreskriftens sakliga innebörd vara att arbetstagarorganisationernas inflytande i dispensfallen utövas genom att de bereds tillfälle att avge yttrande. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1496 i den aktuella delen.

I budgetpropositionen tas slutligen upp frågan om *en framtida avveckling av äldrestödet*. Detta har med åren blivit ett med arbetsmarknads- och

regionalpolitiska skäl motiverat driftstöd. Arbetsmarknadsministern återger i sammanhanget uttalanden som handelsministern gjort i årets budgetproposition. Dessa går ut på att man bör eftersträva att flytta tyngdpunkten i insatserna för tekoindustrin mot sådana effektivitetsfrämjande och marknadsstödjande åtgärder som på sikt kan göra branschen mer konkurrenskraftig. Arbetsmarknadsministern framhåller för sin del att en framtida avveckling av äldrestödet måste ske med hänsyn till bl. a. det allmänna sysselsättningsläget. Stödet måste också trappas ned successivt. Konjunkturen under tiden 1982/83–1983/84 kan inte nu närmare bedömas. Som ett riktmärke för företagens egen planering bör dock anges att avvecklingen inleds budgetåret 1982/83 genom att bidragstaket sänks från högst 15 till högst 12 % och 1983/84 till högst 9 % av de totala lönekostnaderna för anställda i produktionsverksamhet.

I motion 1496 av Anna-Greta Leijon m. fl. (s) framhålls att avtrappningen av äldrestödet måste balanseras av en verklig satsning på offensiva åtgärder. Det är också viktigt att förändringarna inte blir för häftiga för företagen inom branschen. I det fortsatta planeringsarbetet för branschen bör utarbetas förslag till stödformer som kan avlösa äldrestödet. Ansvaret för planeringen av denna förändring av äldrestödet bör vila på tekodelegationen.

Utskottet vill liksom arbetsmarknadsministern framhålla att en framtida avveckling av äldrestödet måste ske med hänsyn till då rådande sysselsättningsläge och att avvecklingen måste ske successivt. Utskottet utgår från att tekodelegationen kommer att kopplas in i det sammanhanget. Vilka insatser som bör göras som ersättning för äldrestödet liksom omfattningen av dem är emellertid beroende av den produktionsnivå inom tekobranschen som anses önskvärd. Detta är frågor som bör prövas i försörjningsberedskaps- och industripolitiska sammanhang. Som inledningsvis nämnts har målen för tekopolitiken – däribland produktionsnivån – prövats av riksdagen tidigare i vår. Med dessa uttalanden har utskottet i sak tillgodosett motion 1496 i den nu aktuella frågan. Med hänvisning härtill bör motionen i denna del inte föranleda någon åtgärd.

Beredskapsarbeten

Antalet personer i beredskapsarbeten räknat som genomsnitt per månad var under budgetåret 1978/79 52 000. Genomsnittstalet sjönk under budgetåret 1979/80 till 34 000. Minskningen fortsatte under andra halvåret 1980. Sista kvartalet var antalet 19 000 eller något mindre än hälften av antalet för samma kvartal 1979. Med stöd av sin finansfullmakt anvisade regeringen vid årsskiftet en förstärkning av medlen för beredskapsarbeten med 350 milj. kr. Sysselsättningen i beredskapsarbetena har därigenom ökat och uppgick under första kvartalet 1981 till 26 000. Hälften av de sysselsatta var ungdomar under 25 år. Fortfarande är dock insatserna av beredskaps-

arbeten betydligt lägre än motsvarande tid förra året då antalet var 40000.

Under den allmänna motionstiden väcktes sex motioner om beredskapsarbetenas inriktning. I en av dem, 1814 av Börje Hörnlund (c), yrkas en *ökad andel av medlen för beredskapsarbeten för produktiva investeringar* i form av vägarbeten, iordningställande av industrimark, uppförande av industrihus, skogsvård m. m. Motionärens syfte är att man härigenom skall förbättra infrastrukturen och därmed förutsättningarna för näringslivet i de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Motionären beklagar att andelen investeringsarbeten av det slag han önskar har minskat och att andelen primär- och landstingskommunala arbeten ökat. De senare arbetena sägs steg för steg ha utvecklats till en inskolning till anställning i offentlig verksamhet. Även av den anledningen är det angeläget att beredskapsarbeten i ökad utsträckning utnyttjas till infrastrukturella förbättringar.

Det är riktigt, som motionären konstaterar, att andelen investeringsarbeten minskat samtidigt som arbetena inom tjänste- och vårdsektorerna har ökat. Av en sammanställning på s. 75 i budgetpropositionen framgår att andelen sysselsättningsdagar i arbeten av den typ motionären förespråkar – vägar, vatten och avlopp, husbyggnad samt skogsvård – budgetåret 1975/76 uppgick till 39 % mot 17 % budgetåret 1979/80. Samtidigt steg andelen sysselsättningsdagar inom tjänste- och vårdsektorerna från 25 till 49 %. Andelen var budgetåret 1978/79 ännu högre eller 54 %.

Beredskapsarbetena var under 1950- och 1960-talen i huvudsak ett sätt att ge sysselsättning åt medelålders och äldre arbetslösa män. Beredskapsarbeten inom vård- och tjänstesektorerna förekom knappast. I de fall arbetslösa bereddes sysselsättning inom dessa sektorer skedde det i form av arkivarbete (numera anställning med lönebidrag). Det är under 1970-talet som beredskapsarbetena på tjänste- och vårdområdena har vuxit fram, och det har att göra med det ökade behovet men också de större ambitionerna att skapa sysselsättning åt kvinnor och ungdomar. Det blev inte längre möjligt att låta anläggningsarbeten vara en dominerande del av beredskapsarbetena. Som redan påpekats är hälften av dem som under vintermånaderna i år sysselsatts i beredskapsarbete ungdomar under 25 år. Under 1970-talets sista år var andelen tidvis över 70 %. Andelen kvinnor är något lägre men ändå betydande. Som en typisk siffra kan anges 40 %. Den helt dominerande delen av kvinnorna är under 25 år.

Beredskapsarbetenas allmänna inriktning påverkas emellertid inte enbart av behovet att sysselsätta kvinnor och ungdomar, varav en stor del utan arbetslivserfarenhet. Arbetsmarknadsverket måste vid fördelningen av de anvisade medlen på olika typer av arbeten självfallet även ta hänsyn till statsmakternas upprepade gånger framställda önskemål om arbeten till lägre dagsverkskostnader. Det kan påpekats att AMS dagsverkskostnad för beredskapsarbeten på vägar budgetåret 1979/80 uppgick till 1095 kr. mot 277 kr. för arbeten inom kategorierna tjänster och vård.

Det primära syftet med beredskapsarbetena är att ge sysselsättning åt

arbetslösa. Arbetenas inriktning måste sålunda anpassas till de arbetslösas förutsättningar. Inriktningen påverkas emellertid också i viss mån av konjunkturen. I tider av konjunkturdämpning kan det vara en fördel att ge andelen tyngre anläggningsarbeten ett ökat utrymme, dels för att motverka en ökad arbetslöshet bland byggnads- och anläggningsarbetare, dels för att arbeten av det slaget som spridningseffekt bidrar till sysselsättningen på andra områden, t. ex. byggnadsmateriel- och transportsektorerna. Sådana arbeten kan också medföra en förbättrad infrastruktur. Regeringen har nyligen tillkännagivit att statliga investeringsarbeten för 390 milj. kr. skall tidigareläggas (hus-, bro- och vägbyggnadsarbeten m. m.). I kompletteringspropositionen sägs dessutom att det med hänsyn till svårigheterna på byggarbetsmarknaden finns anledning att öka beredskapsarbetena inom byggnads- och anläggningssektorerna. Socialdemokraterna begär i motion 2191 ytterligare satsningar. Dessa frågor har utskottet behandlat tidigare i betänkandet. Med det anförda har utskottet besvarat motion 1814, som inte bör föranleda någon åtgärd.

De synpunkter utskottet anför med anledning av motion 1814 har i stort tillämpning på övriga motioner om beredskapsarbetenas inriktning.

John Johnsson m. fl. (s) vill i motion 1058 genom beredskapsarbeten få till stånd ett *ökad vägbyggande i Skåne* för att förbättra vägstandarden och öka sysselsättningen bland anläggningsarbetarna.

Det bör som hittills få ankomma på arbetsmarknadsverket att fördela medel och avgöra projektval inom beredskapsarbetena med hänsyn till arbetslöshetens omfattning och struktur i de olika delarna av landet. Utskottet kan således inte biträda motionen.

Med hänvisning till vad som sagts om arbetsmarknadsverkets fördelning av de medel till beredskapsarbeten som anvisas av statsmakterna avstyrker utskottet även yrkandet i motion 277 av Paul Jansson m. fl. (s) om en *ökad medelsram för beredskapsarbeten i Skaraborgs län*.

Siktröjning på vägar föreslås i motion 813 av Karl-Erik Eriksson (fp) bli utförd som beredskapsarbete med hänsyn till behovet att förebygga viltolyckor på vägarna. Denna typ av arbeten har använts som beredskapsarbete för ungdomar under det senast förflutna året. Utskottet konstaterar att siktröjningsarbetena redan ingår bland beredskapsarbetsobjekten och föreslår därmed att motionen lämnas utan åtgärd.

Sture Thun (s) och Åke Polstam (c) föreslår i motionerna 1437 resp. 1825 att ett nytt *polishus i Mjölby* uppförs som beredskapsarbete med hänsyn till att arbetsförhållandena för polisen är synnerligen otillfredsställande i nuvarande lokaler.

På listan över de statliga investeringsobjekt som enligt regeringens beslut skall tidigareläggas har upptagits nya polishus i Arvidsjaur och Sandviken. I det sammanhanget har prövats om man på listan borde ta upp även polishuset i Mjölby. Så har emellertid inte blivit fallet. Utskottet vill inte föreslå riksdagen att frånga regeringens prioritering. Med hänvisning här-

till och till de allmänna synpunkter utskottet anfört vid behandlingen i det föregående av motion 1814 avstyrker utskottet motionerna 1437 och 1825.

I motion 1820 förordar Kerstin Nilsson (s) och Arne Nygren (s) *markavvattning av jordbruksmark i Västerbotten och Norrbotten* som beredskapsarbeten.

Regeringen har den 3 november 1980 uppdragit åt lantbruksstyrelsen att i samråd med AMS och berörda kommuner utreda frågan om torrläggning av jordbruksmark i Norrbotten. Eftersom regeringen sålunda redan har uppmärksammat de problem med bristande dränering av jordbruksmark som motionärerna aktualiserat är något initiativ från riksdagens sida inte behövt med anledning av motionen, som för den skull inte bör föranleda någon åtgärd.

Regeringen medgav på hösten 1980 att erforderliga *reparations- och underhållsarbeten för flottleden i Pite älv* fick utföras som beredskapsarbeten inför "kommande flottningssäsong". Filip Johansson (c) och Arne Lindberg (c) vill i motion 481 att riksdagen skall uttala att arbetsmarknadspolitiska medel skall tillskjutas även efter år 1982 för att flottningen i älven skall kunna fortsätta.

Kommunikationsministern har i årets budgetproposition (bilaga 9 s. 108–116) berett riksdagen tillfälle att yttra sig över vad han anfört om flottning i de kvarvarande flottlederna. Vad han anfört och i ämnet väckta motioner behandlades av trafikutskottet i betänkande TU 1980/81: 22. Vid den följande behandlingen i kammaren bifölls en till betänkandet fogad socialdemokratisk reservation i vad avser frågan om en fortsatt utredning om flottningen i Pite älv och åtgärder för att hindra att flottningen i älven läggs ned medan utredningsarbetet pågår.

Det ovannämnda regeringsmedgivandet att utföra reparations- och underhållsarbeten för flottleden i Pite älv får ses som en temporär åtgärd i avvaktan på riksdagens ställningstagande i år i flottledsfrågorna. Som en konsekvens av det beslut riksdagen fattat bör medgivandet förnyas tills riksdagen beretts tillfälle att på nytt ta ställning till frågan om flottningen i älven. Regeringen bör underrättas om vad utskottet anfört i anslutning till motion 481.

Utskottet övergår härefter till frågan om anvisande av medel till beredskapsarbeten för nästa budgetår. I sak har utskottet redan tagit ställning till volymen beredskapsarbeten och föreslagit en medelsanvisning om 2 340 milj. kr. Utskottet hänvisar till det tidigare avsnittet Arbetsmarknadspolitikens volym budgetåret 1981/82. I det avsnittet har utskottet i sak avstyrkt yrkandet i den socialdemokratiska partimotionen 2191 om att ytterligare 1 500 milj. kr skall anslås till beredskapsarbetena. Vidare bör medel beräknas för den tillfälliga rekryteringsstimulansen inom tillverkningsindustrin (75 milj. kr.) och för äldrestödet inom tekoindustrin (320 milj. kr). Vidare skall inom programmet – utan uppräknig av medlen för nästa budgetår –

rymmas det nya rekryteringsstödet för långtidsarbetslösa ungdomar. För delprogrammet beredskapsarbeten bör alltså beräknas sammanlagt (2 340+75+320) 2 735 milj. kr.

Av medlen för beredskapsarbeten bör enligt budgetpropositionen vägarbeten få bedrivas för högst 300 milj. kr. Sven Henricsson m. fl. (vpk) yrkar i motionerna 1097 och 1426 att 193,9 milj. kr. av medlen för beredskapsarbeten skall överföras till de ordinarie vägbyggnadsanslagen och att anslaget sysselsättningsskapande åtgärder skall reduceras med motsvarande belopp.

Liknande yrkanden om överföring av medel för beredskapsarbeten till de ordinarie vägbyggnadsanslagen prövades i förra årets arbetsmarknadsbetänkande (AU 1979/80: 21 s. 41–42). Utskottet framhöll bl. a. att den nuyarande ordningen där en viss andel av det totala vägbyggandet utförs som beredskapsarbeten gynnar de sysselsättningssvaga regionerna. Beredskapsarbetena har därför haft stor betydelse för att förbättra vägstandarden i skogslänen. En neddragning av anslaget kan sålunda antas gå ut över Norrlandslänen. Utskottet vill lika litet som i fjol medverka till en sådan utveckling och avstyrker de båda motionerna.

Industribeställningar

Medlen för delprogrammet får användas av AMS för att lägga ut beställningar av förnödenheter som behövs i statlig verksamhet. Sådana beställningar får läggas ut hos industriföretag som har varslat om nedläggning eller en större driftinskränkning. En ytterligare förutsättning är att rådrum behövs för att omplacera personalen.

Den i budgetpropositionen föreslagna medelsanvisningen, 10 milj. kr., föreslås i proposition 150 bli utökad med 100 milj. kr. Med påpekande att utgifterna för industribeställningarna under budgetåret 1979/80 uppgick till 87,7 milj. kr. instämmer utskottet i att medelsbehovet för nästa budgetår bör beräknas till sammanlagt 110 milj. kr.

Detaljplaneringsbidrag

Bidragen inom detta delprogram utgår främst till projektering av kommunala byggnads- och anläggningsarbeten som kan utföras för att motverka arbetslöshet. Möjlighet att ge bidrag till projektering av arbeten inom bostadssektorn har slopats fr. o. m. den 1 januari i år. Med hänsyn härtill beräknas i budgetpropositionen att anslagsposten som innevarande budgetår upptagits med 40 milj. kr. nästa budgetår kan minskas till 36 milj. kr. Utskottet godtar beräkningen.

Det totala medelsbehovet m. m.

Utskottet har i den föregående framställningen tillstyrkt att för beredskapsarbeten m. m. beräknas 2 735 milj. kr., för industribeställningar 110 milj. kr. och för detaljplaneringsbidrag 36 milj. kr. Förvaltningskostnaderna under anslaget bör i enlighet med budgetpropositionens förslag beräknas till 27,9 milj. kr. Vidare har utskottet avstyrkt dels yrkandet i den socialdemokratiska partimotionen 2191 om att 1 500 milj. kr. skall anvisas utöver vad regeringen föreslagit, dels motionerna 1097 och 1426 av Sven Henricsson m. fl. (vpk) om att anslaget skall reduceras med 193,9 milj. kr. Anslaget bör mot bakgrund av det anförda för nästa budgetår föras upp med $(2\,735+110+36+27,9)$ 2 908,9 milj. kr.

Liksom tidigare år bör regeringen bemyndigas att medge AMS att på vissa villkor få avskrivna lån som beviljats enskilda personer i den arbetsmarknadspolitiska stödverksamheten (näringshjälp, lån till flyktingar m. m.).

Ungdomar

Bakgrund

Antalet ungdomar 16–24 år i arbetskraften (sysselsatta och arbetslösa) uppgick vid 1970-talets början till 700 000. En successiv nedgång skedde under decenniets första år till 660 000. Sedan år 1974 har antalet åter börjat stiga och var år 1979 på nytt 700 000. År 1980 registrerades en ökning med 10 000, och som en följd av den s. k. ungdomspuckeln väntas en fortsatt ökning med 10 000 ungdomar per år fram till år 1985 då antalet ungdomar i arbetskraften beräknas uppgå till 770 000.

Arbetslösheten är avsevärt högre bland ungdomarna än bland vuxna. Särskilt gäller det om åldrarna 16–19 år. Detta har belysts i diagram 8 och i den därtill anslutande texten på s. 22. Diagrammet går fram till år 1979. Under år 1980 sjönk arbetslösheten något bland pojkar 16–19 år medan den steg bland flickor 16–19 år. Utvecklingen under första kvartalet 1981 var likartad med en fortsatt svag förbättring för pojkarna och en fortsatt ökning av arbetslösheten bland flickorna. Det kan särskilt påpekas att arbetslösheten bland tonårsflickorna under hela 1970-talet aldrig varit lägre än 7 % bortsett från år 1970.

Statsmakterna har bekämpat ungdomsarbetslösheten med både utbildnings- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De utbildningspolitiska åtgärderna faller inom utbildningsutskottets beredningsområde. I detta sammanhang skall därför enbart några uppgifter om den omfattning i vilken arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av arbetsmarknadsutbildning (AMU) och beredskapsarbeten har tillgripits under senare år. Uppgifterna avser första kvartalet resp. år.

	1976	1978	1979	1980	1981
Beredskapsarb.	8 800	27 300	42 400	25 400	13 000
AMU	8 500 ¹	20 000	22 100	21 000	13 500

¹ Andra kvartalet. Uppgifter saknas för första kvartalet.

Särskilda åtgärder för långtidsarbetslösa ungdomar

Riksdagen fattade förra året beslut om nya riktlinjer för arbetsmarknadsmyndigheternas och gymnasieskolans insatser (prop. 1979/80: 145, UbU 34, AU 25). Dessa riktlinjer innebar att skolan tilldelades ett särskilt uppföljningsansvar för ungdomar i åldern 16–17 år och att arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder i form av arbetsmarknadsutbildning och beredskapsåtgärder för ungdomar i den åldern som en följd härav skall begränsas. Frågan om åtgärder för att bekämpa arbetslösheten bland ungdomar har tidigare behandlats av utskottet med anledning av proposition 1977/78: 145 (AU 40). Till komplettering härav anmäler arbetsmarknadsministern i proposition 126 (s. 94) att ungdomar i åldern 18–19 år kommer att få vidgade möjligheter att genomgå arbetsmarknadsutbildning. Regeringen har befogenhet att själv fatta beslut i frågan.

När det gäller åtgärder för att slussa ut ungdomar i arbetslivet har regeringen aviserat en arbetsrättslig proposition om bl. a. vidgade möjligheter till provanställning.

Dessutom presenteras ett förslag till rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar i åldern 18–20 år. Bidraget skall kunna lämnas till arbetsgivarna inom den enskilda sektorn, företrädesvis industrin, och det föreslås utgöra 40 % av lönekostnaderna under tolv månader. De ungdomar som skall komma i fråga för anställning med detta rekryteringsstöd skall ha varit arbetslösa under en sammanhängande period av minst 5 månader.

Det nya rekryteringsstödet föreslås bli bekostat av de medel som anvisas för beredskapsarbeten. Arbetsmarknadsministern ser stödet som ett alternativ till sådana arbeten för ungdomar och anser det därför inte vara behövligt med någon anslagsuppräknning.

Socialdemokraterna anför i motion 2106 att det i propositionen förordade rekryteringsstödet bygger på ett förslag från AMS som dock ansett att stödet bör utgå med 75 % av lönekostnaderna och avse ungdomar med en arbetslöshetstid av tre månader. Motionärerna föreslår att propositionens förslag ändras så att reglerna för rekryteringsstödet kommer att sammanfalla med AMS förslag på dessa två punkter. I den tidigare väckta motionen 1433 har socialdemokraterna förordat införande av ett rekryteringsbidrag till arbetsgivare för att främja anställning av ungdomar.

Även i motion 1428 från den allmänna motionstiden av Gullan Lindberg (m) och Göthe Knutson (m) förordas ett rekryteringsstöd som täcker 75 % av lönekostnaderna och gäller ungdomar som varit arbetslösa under tre månader. Motionärerna vill att frågan skall utredas.

Johan Olsson m. fl. (c) begär i den likaså under allmänna motionstiden väckta motionen 1822 att regeringen skall lägga fram ett förslag till nyrekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar. I denna motion preciseras inte stödvillkoren.

Vid anställning av handikappade kan arbetsgivare beviljas ett lönebidrag med 75 % av den totala lönekostnaden. Bidraget fortsätter sedan att utgå under tre år med lägre andelar av lönekostnaden. För ungdomar med svåra handikapp kan ges ett förhöjt lönebidrag. Det nu aktuella rekryteringsstödet är avsett för ungdomar som visserligen har en svagare ställning än flertalet andra arbetssökande men inte är handikappade i vedertagen mening. Det är enligt arbetsmarknadsministerns uppfattning mindre lämpligt att göra rekryteringsstödet lika förmånligt för arbetsgivarna som lönebidraget för handikappade. Utskottet delar denna uppfattning. I sammanhanget bör man också ta hänsyn till den tillfälliga rekryteringsstimulans till industriföretag som utskottet med anslutning till regeringens förslag har förordat i det föregående. Denna stimulans är avsedd att utgå generellt och kommer alltså att omfatta även ungdomar som anställs med hjälp av rekryteringsstödet. Om nivån för det senare stödet fastställs till 75 % av lönekostnaderna skulle det i kombination med den tillfälliga rekryteringsstimulansen ge en överkompensation för lönekostnaderna för de ungdomar som anställs. Det är en konsekvens som inte kan godtas.

Det kan diskuteras om man till rekryteringsstödet skall koppla en arbetslöshetstid av tre eller fem månader för de ungdomar som är aktuella för denna åtgärd. Detta är en avvägningsfråga. Utskottet har stannat för att biträda regeringens förslag även på denna punkt. Erfarenheterna av tillämpningen får visa om regeln behöver modifieras.

Med avstyrkande av de socialdemokratiska motionsförslagen biträder utskottet propositionens förslag i motsvarande delar. Ställningstagandet innebär vidare att utskottet inte kan ställa sig bakom den sakliga innebörden av förslaget i motion 1428 som således avstyrks.

Önskemålet i motion 1822 om förslag från regeringens sida till rekryteringsstöd har tillgodosetts genom vad som förordats i propositionen. Motionen kan därför lämnas utan åtgärd i den föreliggande delen.

Vad som i övrigt anförts i propositionen om rekryteringsstödet lämnar utskottet utan erinran.

Åtgärdsprogram

Regeringens förslag till ytterligare åtgärder för ungdomar har redovisats i det närmast föregående avsnittet.

Socialdemokraterna skisserar i motion 1433 ett åtgärdsprogram som bör innefatta bättre möjligheter än tidigare för gymnasieskolan att fånga upp de ungdomar för vilka man tidigare fick tillgripa beredskapsarbeten som en tillfällig lösning. Sådana arbeten kan dock enligt motionärerna behövas

även i fortsättningen för en del ungdomar. Metoder bör finnas som gör att offentliga och enskilda beredskapsarbeten oftare än nu leder till en fast anställning. Som nyss redovisats framförs önskemål om att ett nyrekryteringsstöd skall införas. Slutligen presenteras förslag om praktikarbeten.

I motion 2191 återkommer socialdemokraterna till några av förslagen i den tidigare motionen. De förslag i motionen som anknyter till gymnasieskolan har hänvisats till utbildningsutskottet. Till övriga förslag i denna liksom motion 1433 återkommer utskottet i det följande.

Vpk begär i motion 1497 att riksdagen skall ansluta sig till motionens *långsiktiga program för 1980-talet* med syfte att lösa ungdomens problem med sysselsättning och inträde på arbetsmarknaden. Programmet avser att radikalt ändra nuvarande maktförhållanden på arbetsmarknaden. Det innefattar förslag om satsningar på alternativ produktion och förnyelsebara energikällor, ökat bostadsbyggande, utbyggnad av kollektivtrafiken, fritidshem, sjuk- och långvård. Sex timmars arbetsdag är en annan reform som bör genomföras.

Hur programmet skall förverkligas sägs vara redovisat i en annan motion. Utskottet konstaterar att vpk framfört liknande förslag i motionerna 288 och 1503. Dessa har nyligen avslagits av riksdagen i enlighet med finansutskottets betänkande 1980/81: 20. Det finns ingen anledning att nu ompröva denna ståndpunkt. Yrkandet i motion 1497 avstyrks därför.

Vidare föreslår vpk i motion 1497 liksom i den senare väckta motionen 2112 som insatser på kortare sikt att riksdagen skall uttala sig för att kommunala åtgärdsprogram utarbetas. Som lämpliga arbeten för ungdomar pekar motionärerna på insatser inom kollektivtrafiken, vårdsektorn, fritidshemmen, landskaps- och miljövården m.m. Kommunerna bör få ökade statsbidrag så att nuvarande beredskapsarbeten kan omvandlas till fasta anställningar. Som en ytterligare åtgärd förordar vpk slutligen att en obligatorisk arbetsförmedling införs. Sistnämnda fråga har utskottet behandlat tidigare i betänkandet.

Riksdagen har tidigare avvisat vpk-förslag om att statens kostnadsandel för kommunala beredskapsarbeten skall ökas utöver de 75 % av de totala lönekostnaderna som i regel utgår. Senast skedde det med anslutning till vad utskottet anförde i betänkandet AU 1979/80: 25. Utskottet anser att man inte heller nu skall ändra bidragsreglerna.

Utskottet tar härfter upp vpk:s yrkande i motion 2112 att den nuvarande företagsinriktade gymnasieutbildningen skall slopas. I stället föreslår de att den yrkesinriktade gymnasieutbildningen skall utökas med den inriktning som föreslås i motionen. Vpk har i motion 1498 från den allmänna motionstiden ställt samma yrkande. Den motionen behandlades av utbildningsutskottet (UbU 1980/81: 22) och avslogs av riksdagen tidigare i år. Riksdagen bör inte med anledning av den nu föreliggande motionen ändra ståndpunkt i sakfrågan.

Med återopande av det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna 1497 och 2112 i de nu behandlade delarna.

Börje Hörnlund (c) och Gösta Andersson (c) förordar i motion 1816 en *samhällsgaranti för sysselsättning åt ungdom*. Motionärerna tänker sig i första hand ett ansvar för kommunerna att ordna sysselsättning åt alla ungdomar under 21 år. För att kommunerna skall kunna infria garantin förutsätts en statlig kostnadstäckning. Om garantin införs bör enligt motionärerna samtidigt nuvarande bidrag och understöd till enskilda kunna slopas.

För ungdomar i åldern 16–17 år gäller generellt att de inte bör komma i fråga för sysselsättningsinsatser av typ beredskapsarbeten. Skolan skall sörja för att arbetslösa ungdomar i den åldern får en lämplig utbildning. För arbetslösa ungdomar 18–19 år kommer gängse åtgärder i form av arbetsmarknadsutbildning samt beredskapsarbeten i den offentliga verksamheten nu att kompletteras med rekryteringsstödet för anställning inom industrin. Riksdagen har tidigare tagit ställning för att alla ungdomar bör erbjudas arbete eller utbildning. Det bör givetvis vara en ambition att göra denna s. k. ungdomsgaranti så effektiv som möjligt. Med hänsyn till det anförda är utskottet inte berett förorda ett initiativ av det slag som begärs i motionen som för den skall avstyrks.

Beredskapsarbeten

Riksdagen beslöt förra året med bifall till proposition 1979/80: 145 (AU 25) att beredskapsarbeten liksom arbetsmarknadsutbildning normalt inte skall användas för ungdomar i åldern 16–17 år. För ungdomar i den åldern borde gymnasieskolan erbjuda lämplig utbildning. Förslag till särskilda utbildningsåtgärder lades fram i samma proposition och de bifölls av riksdagen.

I övergångsskedet läsåret 1980/81 bedömdes insatser i form av beredskapsarbeten för 16–17-åringar komma att behövas i viss omfattning. Det förutsattes vidare att man även därefter i viss begränsad omfattning behöver sysselsätta sådana ungdomar i beredskapsarbeten.

Socialdemokraterna anser i motion 2191 att arbetsmarknadsläget kräver att man tillfälligt vidgar möjligheterna att ge arbetslösa *ungdomar i åldern 16–17 år beredskapsarbete*. Generösa dispensregler bör tillämpas under tiden den 1 juli 1981–30 juni 1982. Sådana arbetsuppgifter bör i första hand eftersträvas som på ett meningsfullt sätt förbereder de unga för arbetslivet.

När utskottet förra året tillstyrkte regeringens förslag framhölls samtidigt att de föreslagna begränsningarna av beredskapsarbeten fick bli beroende av i vilken omfattning gymnasieskolan klarar av att ta emot den aktuella gruppen ungdomar. Resultatet av de olika verksamheter som skolan ordnar följs av SÖ som skall lämna en redovisning till regeringen vid årets slut. Tills vidare bör därför liksom hittills gälla att beredskapsarbeten för de ungdomar det här är fråga om får tillgripas först sedan det visat sig att varken anställning på den öppna marknaden eller någon form

av utbildning kan erbjudas. Utskottet avstyrker således motionsyrkandet.

I motion 1822 föreslår Johan Olsson m. fl. (c) bl. a. att *enskilda beredskapsarbeten för ungdomar* åter införs och prioriteras före beredskapsarbeten hos kommuner och landsting. Motionärerna ser detta som ett sätt att bättre anpassa arbetsmarknadspolitiken till näringslivets behov av arbetskraft. Motionärerna anser i övrigt att arbetsmarknadsutbildningen i högre grad än nu bör inriktas på näringslivets efterfrågan på arbetskraft. Vid anordnande av beredskapsarbeten hos kommuner och landsting bör eftersträvas att man får fram arbetsuppgifter som liknar arbeten inom näringslivet, t. ex. hos kommunernas tekniska förvaltningar.

De enskilda beredskapsarbetena hos företag och organisationer för ungdomar under 20 år upphörde på våren 1980. Det är enligt utskottets mening inte lämpligt att återuppta denna sysselsättningsform samtidigt som man börjar pröva det nya rekryteringsstödet för ungdomar. Motionärernas synpunkter på arbetsmarknadsutbildningens inriktning får anses vara tillgodosedda med vad utskottet tidigare redovisat och anfört i avsnittet Arbetsmarknadsutbildning. För val av arbetsuppgifter för beredskapsarbeten gäller att de skall vara lämpliga med hänsyn till de arbetslösas förutsättningar. Inom denna ram är det fullt möjligt att pröva uppslag av den typ som särskilt nämns i motionen. Det är dock arbetsmarknadsmyndigheternas sak att lokalt och regionalt avgöra vilka ungdomsarbeten som skall komma till utförande. Vad nu anförts innebär att utskottet inte funnit skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionen i de aktuella delarna.

Praktik

Enligt lagen om anställningsskydd skall anställningar i princip anses pågå tills vidare. Praktikanställning är ett av de undantagsfall för vilka lagen medger anställning för begränsad tid. Praktikbegreppet är emellertid inte definierat i lagen eller dess förarbeten.

Socialdemokraterna upprepar i motion 1433 tidigare framförda krav att *begreppet praktik skall definieras* i anställningsskyddslagen. De hänvisar till att sysselsättningsutredningen har lagt fram ett förslag till definition. Detta förslag bör få stöd i lagen.

I samma motion återkommer socialdemokraterna till ett annat förslag som också har förts fram tidigare. De vill att lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder (främjandelagen) skall ändras så att länsarbetsnämnderna får befogenhet att ta fram erforderliga *platser för obligatorisk praktik*, dvs. praktik som ingår som en föreskriven del av gymnasieutbildningen.

Frågan om vilka former av praktikarbete som enligt anställningsskyddslagen skall berättiga till tidsbegränsade anställningar ingick i anställningsskyddskommitténs uppdrag. Sedan kommittén upplöstes innan den avslutat sitt uppdrag har en departementspromemoria med förslag till ändringar i

lagen sammanställts på grundval av kommitténs arbetsmaterial (Ds A 1981: 6). Däri ingår överväganden om vad som skall förstås med praktikarbete i lagens mening. Promemorian remissbehandlas. I proposition 126 anmäls att en proposition om anställningsskyddslagen kommer att läggas fram i höst. Mot den angivna bakgrunden finns det inte skäl för riksdagen att ta något initiativ på grund av motionen.

När det gäller sättet att ta fram praktikplatser hänvisar utskottet liksom tidigare till de möjligheter till samverkan mellan utbildningsmyndigheter, arbetsförmedling, arbetsgivare och fackliga organisationer som planeringsråden (SSA-råden) och distriktsarbetsnämnderna ger. Genom den samordningen bör det vara möjligt att på frivillig väg få fram ett tillräckligt antal platser för obligatorisk praktik, och utskottet avstyrker därför motionen även i denna del.

Även vpk begär i motionerna 1497 och 2112 lagstiftning om praktikplatser. Den avses gå ut på att de lokala skolmyndigheterna får rätt att ålägga företagen att ställa praktikplatser till förfogande.

Utskottet har ovan behandlat frågan om lagstiftning om praktikplatser. Med hänvisning till vad där anförts och till att ackquisitionen av praktikplatser normalt är en uppgift för arbetsförmedlingen avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Ett förslag om möjlighet att *onivandla kontant arbetsmarknadsstöd till praktikarbete* eller praktisk yrkesorientering läggs fram i motion 1841 av Rune Ångström (fp). Han anför bl. a. att det både för arbetslösa ungdomar och för samhället är bättre att meningsfullt arbete utförs än att understöd utgår utan någon prestation.

Bertil Danielsson (m) skisserar i motion 1054 en modell för att öka *nyföretagandet och samtidigt ge arbetslösa ungdomar sysselsättning*. Han tänker sig att personer med nya produktidéer skall få stöd att starta nya företag genom de regionala utvecklingsformerna av styrelsen för teknisk utveckling. Därefter skall arbetslösa, i första hand ungdomar, erbjudas sysselsättning i det nya företaget med ersättning från det allmänna på en nivå som motsvarar det kontanta arbetsmarknadsstödet belopp eller möjligen "en viss nivå över detta". När företaget kan leva vidare av egen kraft skall betalas avtalsenliga löner. Förutsättningarna att på detta sätt öka nyföretagandet bör utredas.

När staten går in med sysselsättningsstödjande insatser förutsätts att lön och andra förmåner utgår enligt avtal eller, när avtal saknas, är jämförbara med branschens kollektivavtal. Förslagen i motionerna 1841 och 1054 strider mot denna princip och utskottet avstyrker därför motionerna.

ARBETSHANDIKAPPADE OCH ÄLDRE

Inledande synpunkter

De arbetsmarknadspolitiska insatserna för arbetshandikappade och äldre har fortlöpande förstärkts under 1960- och 1970-talen. En betydande utbyggnad har således skett av skyddat arbete i olika former liksom av den yrkesinriktade rehabiliteringen. Den 1 januari 1980 genomfördes omfattande organisationsförändringar inom dessa verksamheter.

Under senare år har strävandena i allt högre grad varit att söka lösa de arbetshandikappades problem genom placering på den öppna arbetsmarknaden. Tillkomsten av främjandelagen och uppbyggnaden av anpassningsgrupperna är ett led i detta arbete. I den mån särskilda åtgärder behöver vidtas står olika möjligheter till buds. Utbildning eller praktikanställning i företag kan ordnas. Ekonomiskt stöd kan ges till den handikappade själv eller till arbetsgivaren. Förbättringar av de särskilda åtgärderna för arbetsanpassning och sysselsättning genomfördes så sent som år 1979. Trots de åtgärder som satts in har man endast nått begränsade resultat när det gäller att placera de arbetshandikappade på den öppna arbetsmarknaden. Det är därför angeläget att man arbetar vidare med dessa frågor.

Förslag som berör arbetshandikappade och äldre har väckts dels i budgetpropositionen och i propositionen om arbetsmarknadspolitikens inriktning, dels i 19 motioner varav 17 från den allmänna motionstiden. Dessa olika initiativ kommer i det följande att behandlas av utskottet under fyra delavsnitt.

Under rubriken *Vissa frågor om svårplacerad arbetskraft* tar utskottet upp motioner om främjandelagen och anpassningsgrupperna. Dessutom redovisas regeringens uppfattning om möjligheterna att påverka rekryteringsprocessen i företagen genom arbetsförmedlingskontrakt. I sammanhanget behandlas även förslag som berör förtidspensionärer, äldre arbetskraft och ett aktionsprogram mot utslagning och social utstötning.

I avsnittet *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning* går utskottet in på budgetpropositionens förslag om arbetshjälpmedel åt handikappade, näringshjälp och anställning med lönebidrag tillsammans med tre motioner. Dessutom tar utskottet upp ett förslag från proposition 126 om ändrade regler för anställning med lönebidrag i samband med utplacering från skyddat arbete.

Olika frågor i budgetpropositionen och i motioner om *Stiftelsen Samhällsföretag* utgör ett särskilt avsnitt.

Till sist går utskottet igenom förslag i budgetpropositionen och fem motioner om den *Yrkesinriktade rehabiliteringen*. Därvid behandlas bl. a. frågan om inriktning och organisation av insatser för metodutveckling, forskning och utveckling.

Vissa frågor om svårplacerad arbetskraft

Främjandelagen och anpassningsgrupper

Lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder (främjandelagen) har tillkommit mot bakgrunden av ett behov att påverka företagens anställningspolitik när det gäller äldre och arbetshandikappade. Lagen bygger på att arbetsmarknadsmyndigheterna i första hand genom frivilliga åtaganden skall förmå arbetsgivaren att anställa svårplacerad arbetskraft. Om detta misslyckas kan hårdare metoder tillämpas, i sista hand med vite förenade förelägganden att viss del av arbetsstyrkan skall tillhöra dessa kategorier. Sedan början av 1970-talet har successivt skapats s. k. anpassningsgrupper för att ta hand om handikappfrågorna på arbetsplatserna. I grupperna ingår representanter för företagsledning, anställda samt arbetsförmedlingen. Grupperna arbetar med frågor som rör omplacering av redan anställda, men avsikten är att de även skall vara instrument för att främja anställning av svårplacerad arbetskraft. Arbetsförmedlingens insatser skall framför allt avse inplacering av arbetsökande i företagen.

Främjandelagens tvångsregler har enligt sysselsättningsutredningen tillämpats i alltför liten omfattning. I utredningens slutbetänkande (SOU 1979: 24) föreslås att lagen skall kompletteras. Arbetsgivaren skall vara skyldig att överlägga med arbetsmarknadsmyndigheterna om åtgärder för att åstadkomma en personalrekrytering som är förenlig med det samlade arbetskraftsutbudets sammansättning. Lagen föreslås alltså bli vidgad till att omfatta fler grupper än som nu omfattas av bestämmelserna.

Statsrådet Eliasson är inte beredd att ta ställning till utredningens förslag innan möjligheterna till bättre lösningar har studerats. En utvidgning av lagen i den föreslagna riktningen sägs medföra en försvagning av lagen när det gäller de grupper vars intressen den nu är till för att hävda.

I den socialdemokratiska programmotionen 1433 anges *främjandelagen* som en viktig del i ett program för en solidarisk personalpolitik. Lagen bör därför enligt motionärerna vidareutvecklas genom fortlöpande förtydliganden av arbetsgivarnas ansvar för tillvaratagande av allas arbetsförmåga. Ökade resurser måste också ges för koncentrerade förmedlingsinsatser på lokal och regional nivå. I motionen krävs vidare att *verksamheten med anpassningsgrupper i företagen utvärderas*. I syfte att maximera dessa gruppers möjligheter att hejda utslagningen och bryta utestängningen vill motionärerna att deras formella kompetens inom företagets personalpolitik stärks samt att deras resurser utvecklas och förenas med eget ekonomiskt ansvar.

Vänsterpartiet kommunisterna beklagar i sin i januari i år väckta partimotion 1089 att effekterna av främjandelagen blivit begränsade. En skärpning av lagen krävs därför. Lagens möjligheter måste utnyttjas genom att företag och förvaltningar åläggs att anställa handikappade. En arbetsgivare skall kunna bevisa att man inte kan ta emot handikappade. Med sikte på att förbättra läget för äldre och handikappade redan under 1981 föreslår mo-

tionärerna därför att främjandelagen förses med tillämpningsföreskrifter av denna innebörd. Målsättningen skall vara att 2000 arbetshandikappade utöver vad som sker i dag skall arbetsplaceras varje månad. I vpk-motion 2112 ställs samma krav om aktivering av främjandelagen med det tillägget att minst 10 % av de anställda i Samhällsföretag varje år skall placeras på den reguljära marknaden.

AMS antog i oktober 1979 ett handlingsprogram för arbete åt arbetshandikappade med syfte att aktivera anpassningsgrupperna och få en effektivare tillämpning av främjandelagen. Bakgrunden var den successivt sämre situationen för handikappade under den senaste lågkonjunkturen. Den ökade aktivitet som drogs i gång i anslutning till programmet resulterade i att fler arbetshandikappade fick anställning på den reguljära arbetsmarknaden. De bästa placeringsresultaten nådde man för utvecklingsstörda och socialmedicinskt handikappade inom i första hand yrkesområden som tillverkningsarbete, lager- och diversearbete. Den ökade förmedlingsaktiviteten ledde sannolikt också till att användningen av bidrag för speciella arbetstekniska hjälpmedel och särskilda anordningar på arbetsplatsen ökade.

Genomförandet av handlingsprogrammet sägs ha inneburit ett genombrott för användningen av främjandelagen i förmedlingsarbetet. Främst kunde detta märkas genom att aktiviteten i anpassningsgrupperna ökade, framför allt när det gällde inplacering av äldre och handikappade. Ett betydande antal företag, statliga myndigheter, kommuner och landsting kallades under perioden till överläggningar enligt främjandelagen med resultat att tillfredsställande överenskommelser kunde träffas med bl. a. SJ, bankerna, försäkringskassorna, Landstingsförbundet och Kommunförbundet. Resultatet av handlingsprogrammet har angetts vara förbättrade möjligheter för de arbetshandikappade att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Enligt AMS får detta emellertid inte undanskymmas att det fortfarande finns mycket stora svårigheter att övervinna när det gäller arbetsplacering av handikappade. En fortsatt prioritering av platsförmedlingsinsatserna för denna grupp liksom en hög aktivitet i anpassningsgrupperna och skärpt tillämpning av främjandelagen kommer att krävas. Insatser av resurser på en helt annan nivå än som nu finns tillgängliga sägs också behövas.

Verksamheten med handlingsprogrammet för arbete åt handikappade har aldrig avslutats i den meningen att platsförmedlingsinsatserna trappats ner. AMS har tvärtom framhållit att förmedlingarna bör anstränga sig för att stanna kvar på den högre nivå i insatserna för de handikappade som uppnåtts. Under innevarande år planerar styrelsen bl. a. aktivering av anpassningsgrupperna genom utbildning och information. En konferensserie riktad till parternas representanter i anpassningsgrupperna kommer att genomföras. Ytterligare intensifierade förmedlingsinsatser planeras också.

Utskottet anser liksom motionärerna att de hittills redovisade resultaten varit otillfredsställande när det gäller att med hjälp av främjandelagen och anpassningsgrupperna hävda de äldres och handikappades ställning på arbetsmarknaden. Av framställningen ovan framgår emellertid att arbetsmarknadsverket under det senaste året intensifierat ansträngningarna att med stöd av främjandelagen påverka arbetsgivarnas rekryteringspolitik. Detta arbete, som visat positiva resultat, kommer att fortsätta. Utskottet vill betona vikten av att så sker och att de handikappade och äldre inte kommer i andra hand i det sämre arbetsmarknadsläge som kan väntas under den närmaste tiden. Det får också anses klart att det är önskvärt att finna nya metoder för att slussa ut arbetshandikappade och äldre på arbetsmarknaden. I det sammanhanget noterar utskottet med intresse den utredning om arbetsförmedlingskontrakt som aviseras i proposition 126 och som kommer att behandlas i det följande. Avsikten är att utredningen skall kunna ta upp och föreslå alternativa vägar att motverka utslagningen på arbetsmarknaden. Som exempel på sådana alternativ nämns en skärpning av främjandelagen. Mot denna bakgrund får de aktuella önskemålen i motionerna i allt väsentligt anses tillgodosedda. Motionerna bör alltså i dessa delar inte föranleda någon åtgärd.

I motion 1802 av Margareta Andrén (fp) behandlas särskilda åtgärder för att främja anställning av handikappade inom den statliga sektorn. Motionären vill att åtgärder vidtas för att *aktivera anpassningsgrupperna inom denna sektor*. Bakgrunden är att AMS i en utvärdering av anpassningsgruppernas verksamhet har visat att den statliga verksamheten har haft den lägsta aktiviteten i detta sammanhang.

AMS redovisar i rapporten Platsförmedling för äldre och handikappade som lämnades i juni 1980 att det totala antalet anpassningsgrupper är 5 121, varav 927 grupper på den statliga sektorn och 3 616 på den privata.

Aktiviteten i anpassningsgrupperna den 1 januari 1979—den 31 mars 1980

	Antal grup- per totalt	Antal grupper som inte sammanträtt %	Antal grupper som endast be- handlat interna frågor %	Antal grupper som även behand- lat nyrekryte- ringsfrågor %
Statliga sektorn ¹	927	370 40	308 33	249 27
Primärkomm.	337	25 8	52 15	260 77
Landst.komm.	241	14 6	40 16	187 78
Privata sektorn	3 616	1 137 31	1 132 31	1 347 38
Samtliga	5 121	1 546 30	1 532 30	2 043 40

¹ Omfattar statliga myndigheter och affärsdrivande verk samt företag inom Statsföretagsgruppen.

Av sammanställningen ovan framgår att 40 % av grupperna inom den statliga sektorn aldrig har sammanträtt. Motsvarande andel inom kommuner och landsting var 8 resp. 6 % och inom den privata sektorn 31 %. Även uppgifterna över grupper som endast behandlat interna frågor resp. även behandlat nyrekryteringsfrågor visar på låg aktivitet inom den statliga sektorn.

AMS och statens personalnämnd, numera statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN), fick i maj 1979 regeringens uppdrag att utarbeta förslag till riktlinjer för det anställningsfrämjande arbetet inom statsförvaltningen. I mars i år redovisades ett förslag till "Förordning om åtgärder för att främja anställning hos staten av arbetshandikappade". Alternativet med författningsreglering har valts mot bakgrund av att statsförvaltningen behöver enhetliga riktlinjer för rekrytering av arbetshandikappade med den genomslagskraft som av regeringen utfärdade bestämmelser ger. I förslaget betonas att anpassningsgruppen naturligen utgör det fasta forum som behövs för kontakterna mellan arbetsgivare, arbetstagare och arbetsmarknadsmyndigheter. Anpassningsgruppens ställning föreslås därför bli formellt reglerad. Därutöver framhålls att verksamheten i anpassningsgrupperna måste aktiveras och inriktas på nyrekrytering. För att arbetshandikappade arbetssökande skall kunna få anställning inom statsförvaltningen i större omfattning än hittills har kravet att myndigheterna tar hänsyn till sina skyldigheter att medverka i det anställningsfrämjande arbetet beaktats i författningsförslaget. Vidare sägs att anpassningsgruppen skall verka för att attityderna till arbetshandikappade påverkas i positiv riktning inom myndigheterna genom olika upplysningsåtgärder. Myndigheternas skyldighet att kontinuerligt redovisa hur den allmänna målsättningen om anställning av arbetshandikappade uppfylls fastläggs också.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det är nödvändigt med åtgärder för att aktivera den statliga sektorn för att främja anställning av svårplacerad arbetskraft. Utskottet förutsätter att regeringen snarast redovisar sina överväganden med anledning av de ovan redovisade förslagen från SAMN och AMS. Margareta Andréns motion får anses tillgodosedd med det anförda och bör således inte föranleda någon ytterligare åtgärd.

Förtidspensionärs möjligheter att återgå i arbete

Antalet personer med förtidspension eller sjukbidrag har ökat kraftigt under det senaste decenniet. Som framgår av nedanstående tabell hade 163 000 personer i åldrarna 16–64 år dessa förmåner i januari 1970. Motsvarande antal tio år senare var 293 000, en ökning med 130 000 eller 80%. Den kraftiga ökningen under 1970-talets början kan bl. a. förklaras av lagändringar som gjordes till förmån för den äldre arbetskraften. År 1970 infördes således en "äldre-paragraf" som syftade till att klara problemen för den äldre arbetskraften som efter friställning hade svårt att få nytt arbete. Två år senare tillkom en regel som gav den som fyllt 60 år möjlighet att få förtidspension på rent arbetsmarknadspolitiska grunder, utan medicinsk prövning. Dessa s. k. "A-fall" uppgick år 1979 till ca 5 000.

Antal förtidspensioner och sjukbidrag inom folkpensioneringen 1970–1980

Januari år	Antal					Per 1 000 av befolkningen
	Ålder, år		50–59	60–64	16–64	Ålder, år
16–29	30–49	16–64				
1970	15 108	37 651	55 773	54 540	163 072	31,7
1972	16 231	40 941	68 440	72 710	198 322	38,3
1974	17 249	45 283	80 563	88 183	231 318	44,9
1976	16 662	47 713	87 227	95 670	247 272	47,9
1978	16 287	52 357	98 234	105 917	272 795	52,8
1980	15 830	57 381	108 347	111 776	293 334	56,5

Ökningen av antalet förtidspensionärer hänför sig huvudsakligen till åldersgruppen 50–64 år. För åldrarna 16–29 år har antalet pensionärer varit i huvudsak oförändrat under denna period. Man får således gå tillbaka till 1971 för att finna ett mindre antal än år 1980.

I proposition 126 (s. 102) betonas föredragande statsrådet vikten av att handikappade som står utanför arbetsmarknaden får bättre möjligheter att pröva ett arbete. Detta gäller inte minst de yngre förtidspensionärerna. Statsrådet anser det angeläget att eventuell oro hos en förtidspensionär för att förlora sina pensionsförmåner inte får hindra dessa ungdomar från att pröva sina möjligheter i arbetslivet. Som en följd av denna uppfattning tar han upp frågan om en utvidgning av möjligheten att utan komplicerad prövning återfå pension efter en period i arbetet.

Enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring (AFL) kan förtidspension eller sjukbidrag utgå till försäkrad som fyllt 16 men inte 65 år och som inte uppbär ålderspension. En förutsättning för rätt till förtidspension eller sjukbidrag är att den försäkrades arbetsförmåga är nedsatt med minst hälften på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. Om nedsättningen kan anses varaktig föreligger rätt till förtidspension medan rätten till sjukbidrag finns om nedsättningen endast kan antas bli bestående avsevärd tid. Sjukbidrag skall tidsbegränsas. Alltefter graden av nedsättningen av arbetsförmågan utgår förtidspension/sjukbidrag i form av hel, två tredjedels eller halv pension. Pensionen skall utgöra kompensation för sådana försörjningsekonomiska konsekvenser som har sin grund i sjukdom eller skada. Den försäkrade kan således ha en relativt stor arbetsinkomst jämsides med pensionen.

Den som har förtidspension kan under en kortare period göra ett arbetsförsök utan att förmånen påverkas. Är försöket framgångsrikt skall emellertid pensionen efter 3–4 månader dras in eller minskas med hänsyn till den förbättrade arbetsförmågan.

Sedan 1970 gäller att förtidspensionär som misslyckats i sitt försök till förvärvsarbete kan återfå sin indragna eller reducerade förtidspension genom ett förenklat prövningsförfarande. När arbetet upphört är det således tillräckligt att detta meddelas försäkringskassan tillsammans med en försäkran att övriga förhållanden är oförändrade sedan pensionen bevil-

jades. Vissa begränsningar har dock knutits till förfarandet. Det står öppet främst för äldre förvärvsarbete även om några direkta hinder inte finns för att också yngre pensionärer skall kunna komma i fråga. Vidare får den ursprungliga pensionen inte ha beviljats för längre tid tillbaka än tre år, annars skall ny ansökan ingivas.

Sysselsättningsutredningen pekade i sitt delbetänkande Arbete åt handikappade (SOU 1978: 14) bl. a. på vissa svagheter i utformningen av det nuvarande systemet för förtidspension. I anslutning härtill föreslogs att förtidspensionerade som får ett förvärvsarbete skall oavsett ålder ges rätt till vilande förtidspension under viss tid. En liknande uppfattning redovisade föredragande statsrådet Wirtén i proposition 1978/79: 73 om åtgärder för handikappade.

Statsrådet Eliasson stryker nu under vikten av att det förenklade prövningsförfarandet också kommer till ökad användning för yngre förtidspensionärer. Mot bakgrund av att det för denna grupp ofta har förflutit mer än tre år sedan pensionen beviljades då arbetsförsöket påbörjas krävs en komplettering av gällande normer. Förtidspensionen föreslås således i normalfallet kunna vara vilande under en tid av två år från den tidpunkt då försäkringskassan beslutar att pensionen skall upphöra till följd av att försök till nytt förvärvsarbete påbörjats. Misslyckas arbetsförsöket under denna period skall det förenklade prövningsförfarandet kunna komma till användning. Detta förfarande sägs i praktiken innebära en vilande pensionsrätt om det vid omprövningen inte visar sig att arbetsförmågan har väsentligt förbättrats eller att den handikappades möjligheter till arbete ökat väsentligt.

Riksförsäkringsverket skall enligt propositionen meddela erforderliga anvisningar hur det förenklade ansökningsförfarandet skall fungera. I propositionen framhålls vidare vikten av information till de handikappade om det förenklade förfarandet så att deras tvekan inför möjligheten att pröva förvärvsarbete undanröjs.

Utskottet delar den av statsrådet Eliasson uttalade uppfattningen att förtidspensionering alltid måste vara den sista utvägen för samhället att lösa unga människors försörjningsproblem. Som visats ovan har gruppen förtidspensionärer i åldrarna 16–29 år haft i huvudsak oförändrad storlek under 1970-talet, ca 15000. Antal nybeviljade pensioner har under de senaste åren varit i storleksordningen 1500. Även om denna grupp – till skillnad från vad som ofta påstås – inte ökat i storlek är det betänkligt att ett så stort antal unga människor årligen beviljas förtidspension. Stora ansträngningar måste därför göras för att med hjälp av bl. a. rehabiliterings- och anpassningsverksamhet erbjuda dessa arbete. Regeringens förslag går ut på att främja en sådan utveckling. I budgetpropositionen finns ett förslag att permanenta försöksverksamheten med förhöjt statligt lönebidrag till arbetsgivare som ger arbete åt gravt handikappade ungdomar. Utskottet återkommer till detta förslag under avsnittet om särskilda åtgär-

der för arbetsanpassning och sysselsättning. I samma avsnitt behandlas också ett förslag i den arbetsmarknadspolitiska propositionen att det förhöjda lönebidraget också skall gälla för arbetshandikappad som lämnar en anställning inom Samhällsföretag för en anställning på den reguljära arbetsmarknaden.

Bakom det nu aktuella förslaget om "vilande förtidspension" ligger samma värderingar. Det är viktigt att förtidspensionerade ungdomar på alla sätt uppmuntras att pröva sina möjligheter i arbetslivet. Utskottet vill också kraftigt understryka vikten av att de nya normerna på ett effektivt sätt sprids till försäkringskassor och berörda ungdomar så att eventuella farhågor att förlora sina pensionsförmåner undanröjs. Utskottet ställer sig i princip bakom vad som anförs i propositionen om vilande förtidspension för ungdomar.

I motion 2106 kritiserar socialdemokraterna regeringens förslag på en punkt nämligen att rätten till pension – efter ett misslyckat arbetsförsök – skall kunna ifrågasättas om arbetsförmågan har väsentligt förbättrats eller att möjligheten till arbete har ökat väsentligt. Konsekvensen av detta kan enligt motionärerna bli att pensionärens oro för de framtida försörjningsmöjligheterna försvårar rehabiliteringsarbetet. Motionärerna anser därför att reglerna inte får ges en sådan strikt tillämpning.

När det gäller socialdemokraternas kritik av den i propositionen angivna begränsningen av möjligheten att återfå förtidspension vill utskottet anföra följande. Enligt lagen om allmän försäkring gäller i dag att om arbetsförmågan väsentligt förbättras för en försäkrad som åtnjuter förtidspension skall pensionen dras in eller minskas med hänsyn till förbättringen. Denna grundläggande regel om att förtidspensionen skall omprövas om detta motiveras av ett förbättrat hälsotillstånd gäller oberoende av om den försäkrade försökt arbeta eller inte. Någon skärpning av nuvarande regler eller särbehandling av yngre förtidspensionärer som vill pröva arbete innebär således inte propositionen. Förslaget går ut på att de villkorliga reglerna också skall gälla för yngre förtidspensionärer. Principen måste vara att förtidspensionerade ungdomar liksom andra förtidspensionärer som fått en förbättrad arbetsförmåga och som helt eller delvis kan klara ett arbete inte längre än nödvändigt skall behålla sin förtidspension. I stället bör de med samhällets stöd beredas ett arbete. Den av motionärerna upptagna frågan synes främst vara ett informationsproblem. Utskottet har tidigare strukit under vikten av att försäkringskassorna omsorgsfullt informerar om de – som utskottet ser det – generösa reglerna om rätten att återfå pension. Med det anförda har utskottet besvarat motionen som inte bör föranleda någon ytterligare åtgärd i denna del.

Socialdemokraterna tar också upp de förtidspensionerades situation i programmotionen 1433, varvid behovet av ett system med förtidspension understryks. Majoriteten av de förtidspensionerade har starkt försämrad hälsa efter att ha slitits ned i ett hårt arbetsliv. Förtidspensionen skall ses

som ett välfärdssystem som erbjuder dessa människor ekonomisk trygghet när arbetsförmågan har nedsatts. I den del pensioneringen av yngre och medelålders personer återspeglar en situation med utslagning och utestängning måste enligt motionärerna denna förändras. I detta syfte kan en ändring av gällande regler för förtidspension bli nödvändig. Ett sätt sägs kunna vara att yngre och medelålders personer som är aktuella för förtidspension/sjukbidrag i stället garanteras särskild *rehabiliteringslön*. Individen skulle därmed ha sin grundtrygghet ordnad under den tid som han med hjälp av olika arbetsmarknadspolitiska insatser försöker få en fast förankring i arbetslivet. Förtidspensionering bör enligt motionen prövas för dessa åldrar först när alla andra åtgärder visat sig fruktlösa. Vid sidan om kravet på rehabiliteringslön bör även enligt motionärerna frågan om en mer flexibel utformning av förtidspensioneringen och möjligheterna till vilande förtidspension prövas.

I motion 1089 från vpk sägs det att det är fel att förtidspensionera människor av arbetsmarknadspolitiska skäl. Särskilt vänder sig motionärerna mot en påstådd slentrianmässig pensionering av unga handikappade och kräver i stället mer aktiva insatser för dessa. De unga bör därför beviljas en *samhällslön* i stället för förtidspension. Samtidigt bör en arbetslivsgaranti utfärdas som ger de unga en möjlighet att under flera år på samhällets bekostnad praktisera i arbetslivet. En förtidspensionering kan enligt motionärerna accepteras först när alla övriga försök visat sig resultatlösa. Regeringen skall därför ges i uppdrag att utreda frågan om samhällslön. I anslutning därtill bör ett program med aktiva insatser för unga förtidspensionärer och unga handikappade antas.

Det främsta syftet med förtidspensionering är att tillförsäkra personer som på grund av handikapp eller sjukdom saknar försörjningsmöjligheten en rimlig ekonomisk trygghet. Utskottet anser att det är av stor vikt att slå vakt om denna rättighet även i framtiden och delar därmed den grundläggande inställningen till förtidspensioneringen som i detta hänseende kommit till uttryck i motionerna av socialdemokraterna och vpk.

Som framgår av vad tidigare sagts delar utskottet också motionärernas uppfattning att möjligheterna till arbete skall ha uttömts innan pensionering kommer i fråga. Förslaget om vilande förtidspension skapar dessutom en möjlighet till ekonomisk grundtrygghet medan rehabiliteringsinsatser pågår. De syften som motionärerna synes vilja uppnå med förslaget om rehabiliteringslön måste därför anses tillgodosett. Med hänvisning härtill bör motionerna inte föranleda någon åtgärd.

Slutligen i detta sammanhang vill utskottet peka på de försök med uppsökande verksamhet bland unga förtidspensionärer som AMS har gjort i syfte att pröva förutsättningarna till rehabilitering och sysselsättning. Försöket har visat att man genom förstärkta personalinsatser och åtgärder från olika rehabiliteringsorgan kan nå goda resultat för denna grupp. Utskottet vill också hänvisa till omsorgskommitténs (S 1977: 12) arbete när det gäller handikappade ungdomar.

Arbetsförmedlingskontrakt

I proposition 126 hävdas i avsnittet Arbetsgivarnas rekryteringspolitik att arbetsgivarna i allmänhet mer ingående än tidigare prövar de arbets sökande vid rekryteringen. Det medför en hårdare sortering av arbetskraften vilket i sin tur leder till ökade svårigheter för utsatta grupper. Sökande med arbetshandikapp kan i allt mindre utsträckning arbetsplaceras på den reguljära arbetsmarknaden. Den kraftiga ökningen av antalet förtidspensionerade är också ett tecken på en sådan utveckling. I detta läge är det enligt statsrådet Eliasson viktigt att genom olika åtgärder begränsa effekten av utsorteringsmekanismen i själva anställningsprocessen. Det är angeläget att samhället ges ökade möjligheter att påverka arbetsgivarnas rekryteringspolitik.

Med denna utgångspunkt tas frågan upp hur arbetsgivarna skall få att anställa svårplacerad arbetskraft. Det sägs att det gäller att konstruera ett arbetsmarknadspolitiskt instrument som påverkar anställningsflödet utan en ingående förhandlingsomgång i varje enskilt fall. I det arbetet hänvisas till såväl internationella som inhemska erfarenheter. Dessa leder i propositionen fram till ett förslag med en skiss till ett system med arbetsförmedlingskontrakt. Tanken därmed är att en arbetsgivare genom ett avtal med arbetsförmedlingen förbinder sig att rekrytera på ett sådant sätt att nyanställningarna återspeglar sammansättningen av arbets sökande på den lokala arbetsmarknaden. Som en garanti därför skulle arbetsförmedlingen få ett avgörande inflytande över tillsättningen av en viss del av företagets vakanser. Företag som inte vill inrätta sig i detta system skall erlägga högre arbetsgivaravgift än andra arbetsgivare. Avsikten är att det kostnads mäsigt inte skall vara en nackdel att tillhöra de företag som tillämpar en solidarisk rekryteringspolitik.

De tankegångar som här redovisats leder inte fram till något omedelbart förslag från regeringen. Statsrådet Eliasson framhåller att ställning inte kan tas till det skisserade systemet, liksom till alternativa framkomstvägar, förrän frågan närmare har utretts. Han anmäler därför att en utredning skall tillsättas med uppgift att utforma ett system med arbetsförmedlingskontrakt. Även andra förslag som möjliggör en påverkan på arbetsgivarnas rekrytering skall, som tidigare sagts, därvid kunna övervägas.

Socialdemokraterna finner i sin motion 2106 regeringens överväganden rörande åtgärder för att stärka arbetsgivarnas sociala ansvarsmedvetande vid nyrekrytering intressanta. Man beklagar dock att regeringen trots den långa tid som stått till förfogande inte har förmått presentera ett färdigt förslag redan nu. Då ytterligare tid inte får gå förlorad kräver motionärerna att förslag till åtgärder för att stärka den solidariska personalpolitiken snarast föreläggs riksdagen.

Utskottet har tidigare sagt att det är angeläget att bekämpa en utveckling som innebär att de minst konkurrenskraftiga ställs utanför arbetsmarknaden. Såväl allmänmänniskliga som statsfinansiella och samhällsekonomiska

skäl talar för detta. Ett intressant uppslag för att gynna en sådan utveckling är det i propositionen redovisade systemet med anställningskontrakt. Som framhålls i propositionen måste emellertid frågan belysas ytterligare innan man kan ta slutlig ställning till om någon form av sådana kontrakt eller andra åtgärder är de mest lämpliga i sammanhanget. Utskottet utgår från att frågorna kommer att utredas utan dröjsmål och finner därför inte skäl att föreslå någon åtgärd på grund av det aktuella motionsyrkandet.

Den äldre arbetskraften

I motion 1803 av Margareta Andrén (fp) framhålls behovet av att *de äldres problem på arbetsmarknaden* uppmärksammas i större utsträckning än hittills. Motionären oroas bl. a. över risken att grupper med svag ställning på arbetsmarknaden – ungdomar, kvinnor, handikappade och äldre – kan komma att ställas mot varandra i tider med brist på arbetstillfällen. Det sägs därför att det är viktigt att ytterligare stödåtgärder av olika slag riktas mot alla dessa grupper. Därvid skulle även den äldre arbetskraften komma i fråga för ökade insatser.

Den äldre arbetskraftens ökade svårigheter på arbetsmarknaden tas också upp av socialdemokraterna i motion 1433. Bl. a. sägs att det offentliga pensionssystemets anpassning till de äldres situation inte enbart haft positiv effekt. Vid arbetsbrist kan de äldres bättre försörjningsberedskap medföra att de vid arbetsbrist får stå tillbaka för grupper som inte är lika väl skyddade. Mot den bakgrunden framhålls i motionen att det blir allt angelägnare att hävda de äldres rätt att stå kvar i arbetslivet. Motionärerna påstår också att den formella lagstiftningen inte har kunnat hejda utslagningen av äldre arbetskraft. Ett intensifierat arbete på arbetsplatserna måste därför till för att de äldre skall kunna stanna kvar i produktionen. Särskilda ansträngningar måste också göras för att stödja de äldre som trots allt förlorar sin anställning.

Av den inledande redovisningen i detta betänkande över utvecklingen på arbetsmarknaden framgår bl. a. (diagram 6) att de äldre människors förvärvsgrad har minskat successivt sedan slutet av 1960-talet. En motsatt utveckling gäller för kvinnorna i samma åldrar. Denna ökning har dock varit lägre än genomsnittet för alla kvinnor. I dag ingår knappt 80 % av männen och drygt 55 % av kvinnorna i åldrarna 55–64 år i arbetskraften. I det inledande avsnittet (s. 27) pekas också på det faktum att arbetslöshetstidens längd har ökat markant för de äldre under det senaste decenniet.

De äldres allt svårare situation på arbetsmarknaden har sysselsättningsutredningen förklarat med bl. a. de negativa attityder och fördomar till äldre arbetskraft som finns hos både arbetsgivare och arbetskamrater. De äldre är också yrkesmässigt och geografiskt mindre rörliga i en omställningsprocess. Möjligheten att få sin försörjning antingen i eller utanför det offentliga pensionssystemet framhålls som ett skäl till att de äldre ofta

kommer till korta i konkurrensen om kvarvarande arbeten. De förbättrade möjligheter till anställning som främjandelagen tänktes ge anses delvis ha uteblivit.

När det gäller de nuvarande arbetsmarknadspolitiska åtgärderna så visar studier att andelen som placeras i sådana åtgärder sjunker med stigande ålder. Som exempel kan anges att av det totala antalet personer i beredskapsarbete i mars i år var 17 % i åldrarna över 44 år. Motsvarande andel i arbetsmarknadsutbildning över 55 år var under 1 %.

När det gäller de allra äldsta på arbetsmarknaden, dvs. de som nått pensionsåldern, finns sedan ett par år en särskild utredning, äldrearbetskommittén (A 1979: 02). Den har i uppdrag att närmare belysa de pensionerades ställning i arbetslivet och att utreda vad som kan göras för att bereda förvärvsarbete åt de pensionärer som så önskar. Huvudintresset skall inriktas på ålderspensionärer, äldre förtidspensionärer och arbetstagar nära ordinarie pensionsålder för vilka förtidspensionering är aktuell. Utgångspunkten för utredningen har angetts vara att äldre arbetstagar bör ha vidsträckt rätt att inom ramen för ett flexibelt pensionssystem i praktiken själva bestämma när de vill lämna förvärvslivet. Utredningen skall därför ta ställning till vilka åtgärder av olika slag, bl. a. arbetsmarknadspolitiska, som kan behöva vidtas för att stärka de äldres ställning på arbetsmarknaden. Bl. a. skall utredningen ta ställning till om den nuvarande 67-årsgränsen i lagen om anställningsskydd är ändamålsenlig. Utredningen skall också överväga vilka arbetsmarknadspolitiska åtgärder som kan öka de äldres möjligheter att få eller behålla ett lämpligt arbete på hel- eller deltid. Kommittén har nyligen avlämnat ett delbetänkande Anställningsskydd för äldre (Ds A 1981: 7).

Utskottet delar motionärernas oro över de äldres tilltagande svårigheter på arbetsmarknaden. Olika orsaker härtil har redovisats ovan. Utskottet vill också peka på det faktum att det förhållandevis låga antalet äldre sökande vid arbetsförmedlingarna kan tyda på låga förväntningar på arbete och en dold arbetslöshet. De ökade satsningarna på sysselsättningspolitiska åtgärder har uppenbarligen inte heller kommit de äldre till del i någon större omfattning. En minskning i både absoluta och relativa tal har kunnat noteras, särskilt i jämförelse med de yngre åldersgrupperna. Enligt utskottet är det synnerligen viktigt att de äldres situation uppmärksammas. På andra håll i detta betänkande redovisas också olika förslag och insatser som har direkt betydelse för den äldre arbetskraften. Det gäller bl. a. främjandelagen och anpassningsgruppernas verksamhet, arbetsförmedlingskontrakt m. m. Det finns också skäl att peka på äldrearbetskommittén, som beräknas avge en första delrapport inom kort.

Som framgår av det anförda är de äldres situation på arbetsmarknaden uppmärksammat i olika sammanhang och utskottet utgår från att regeringen och arbetsmarknadsmyndigheterna ägnar frågor som rör denna del av arbetskraften fortlöpande uppmärksamhet. Motionärernas önskemål får

med hänvisning till vad sålunda anförts anses tillgodosedda och motionerna bör mot denna bakgrund inte leda till något initiativ från riksdagens sida.

Aktionsprogram mot utslagning och arbetslöshet

I partimotionerna 1068 och 2112 presenterar vpk vad man kallar *ett aktionsprogram mot utslagning och arbetslöshet* i tio punkter. Man vill att en snabbutredning tillsätts med uppgift att lägga fram förslag till åtgärder så att det föreslagna programmet kan genomföras. Programmet innehåller arbetsmarknadspolitiska åtgärder men har också inslag som ligger utanför arbetsmarknadsutskottets arbetsområde. I programmet sägs att målsättningen för alla samhällseliga åtgärder måste vara att garantera alla människors rätt till ett arbete oberoende av ålder, kön, handikapp eller utbildning. Vidare måste en riksomfattande garanti för alla ungdomars rätt till arbete eller meningsfull utbildning skapas. Därutöver föreslås i programmet en allmän arbetstidsförkortning, åtgärder mot företag med hög personalomsättning och sjukfrånvaro, en bred offensiv mot alla typer av arbetsmiljörisker samt obligatorisk arbetsförmedling. I programmet ingår också förslag som berör industripolitiken, socialförsäkringssystemet, vårdsektorn samt alkohol- och narkotikapolitiken.

Flera av de områden som tas upp i vpk:s program och som berör utskottet har under senare år reformerats genom beslut av riksdagen. Den skyddade sysselsättningen, den yrkesinriktade rehabiliteringen och reglerna för anställning med lönebidrag är exempel härpå. Andra inslag i programmet berörs av förslag till årets riksmöte. Det gäller bl. a. de förtidspensionerades situation, frågor om rekryteringspåverkande åtgärder och ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen. Vpk:s motion innehåller också förslag som nu prövas i olika utredningssammanhang. Omsorgskommittén utreder vissa frågor om handikappade. Äldrearbetskommittén har i uppdrag att se över de äldres sysselsättningsförhållanden. Delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA) och delegationen för ungdomens sysselsättningsfrågor (DELFUS) är andra exempel på kommittéer som intresserar sig för av motionärerna aktualiserade frågeställningar.

Utskottet avstyrkte förra året en liknande motion från vpk med följande motivering: "Utskottet finner det föga meningsfullt att ta ställning till ett så allmänt formulerat och vittomspännande program som motionärerna presenterar. Problemen bör i stället angripas konkret inom politikens alla områden." Utskottet har inte funnit skäl att ompröva sin ståndpunkt och avstyrker följaktligen motionen.

Arbetsmiljö och arbetsanpassning

I proposition 126 (s. 80–82) behandlas frågan om en vidgad samverkan mellan arbetsmarknadsverkets anpassningsverksamhet och de arbetsmiljö- och arbetarskyddsansvariga organen. Statsrådet Eliasson påpekar att

enbart generella arbetsmiljöåtgärder inte räcker om man i ökad utsträckning skall kunna förebygga utslagning och förhindra att handikapp uppkommer. Förebyggande individuella anpassningsåtgärder måste sättas in i större utsträckning än som görs f. n. Denna uppgift kan med hänsyn till problemens omfattning och karaktär inte klaras av arbetsmarknadsverkets anpassningsverksamhet, som redan nu har ansträngda resurser. Den befintliga organisationen för arbetsmiljö- och arbetarskyddsfrågor bör där emot kunna komma i fråga. Enligt statsrådet behövs en mer samlad syn på frågor som gäller arbetsanpassning. Den uppsplittring som finns mellan skyddsorganisation, anpassningsgrupp och samverkansorgan i medbestämmandefrågor försvårar en rationell behandling av frågor som rör arbetsanpassning och anställningsfrämjande åtgärder. En vidgad samverkan mellan arbetsmarknadsverket och den befintliga skyddsorganisationen ter sig därför enligt propositionen mer ändamålsenlig. Det bör i första hand ta sig uttryck i att man söker samordna skyddskommittéernas och företagshälsovårdens arbete med arbetsmarknadsverkets anpassningsverksamhet. En närmare samverkan enligt de riktlinjer som angivits ovan måste emellertid studeras närmare. Departementschefen meddelar därför sin avsikt att senare föreslå regeringen att en särskild utredare får i uppdrag att närmare studera dessa frågor.

Utskottet delar helt den i propositionen redovisade uppfattningen. Den av historiska och organisatoriska skäl betingade uppdelningen mellan arbetsmiljöområdet och den arbetsmarknadspolitiska anpassningsverksamheten är olycklig och leder till ett dåligt utnyttjande av de gemensamma resurserna. Det är angeläget att man snabbt finner metoder för en bättre samordning mellan verksamhetsområdena. I det sammanhanget vill utskottet peka på att det även inom riksdagen råder en mindre rationell uppdelning av dessa frågor. Socialutskottet handlägger vissa arbetsmiljöfrågor medan arbetsmarknadsutskottet har hand om övriga frågor på arbetslivets område. Utskottet räknar med att denna ofullständighet i fördelningen av riksdagsärendena kommer att rättas till i samband med den inom riksdagen pågående utredningen av dessa frågor.

Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning

1979/80 Utgift	1 639 512 000	Reservation	147 841 000
1980/81 Anslag	1 316 500 000		
1981/82 Förslag	1 504 030 000		

Anslaget omfattar fr. o. m. budgetåret 1980/81 programmet Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning, vari ingår delprogrammen Arbetshjälpmedel åt handikappade, Näringshjälp, Anställning med lönebidrag samt Förvaltningskostnader. Tidigare har anslaget, som då

benämndes Särskilda åtgärder för arbetsanpassning, omfattat två program, Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade samt Sysselsättnings-skapande åtgärder för svårplacerade. I det förstnämnda programmet ingick delprogrammen Arbetsprövning/arbetsträning samt Utbildning av svårplacera-de. Det andra programmet omfattade delprogrammen Arbetshjälpmedel åt handikappade och Näringshjälp samt, t. o. m. utgången av budget-året 1979/80, Arkivarbete, Halvskyddad sysselsättning, Skyddad syssel-sättning samt Hemarbete. Delprogrammen Arkivarbete och Halvskyddad sysselsättning har fr. o. m. budgetåret 1980/81 ersatts av delprogrammet Anställning med lönebidrag. Fr. o. m. den 1 januari 1980 bekostas rehabili-terings- och stödåtgärder för svårplacerade av medel som anvisas under anslaget C 5. Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering. Skyddat arbete och det till de skyddade verkstäderna tidigare anknytna hemarbetet bedrivs från samma tidpunkt av stiftelseorganisationen för skyddat arbete, som finansieras med medel anvisade under anslaget C 4. Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag.

	1979/80 Utgift	1980/81 Anslag	1981/82 Beräknad ändring	
			AMS	Föredraganden
<i>Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svår-placerade</i>				
Arbetsprövning/arbetsträning	51 086 000	—	—	—
Utbildning av svårplacerade	71 391 000	—	—	—
Förvaltningskostnader	2 830 000	—	—	—
<i>Programmet Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning</i>				
Arbetshjälpmedel åt handikappade	46 172 000	69 200 000	+ 21 325 000	+ 11 550 000
Näringshjälp	9 027 000	13 500 000	+ 600 000	± 0
Anställning med lönebidrag	938 629 000	1 213 600 000	+ 200 480 000	+ 173 680 000
Halvskyddad sysselsättning	292 163 000	—	—	—
Skyddad sysselsättning/Hem- arbete	206 947 000	—	—	—
Förvaltningskostnader	21 267 000	20 200 000	+ 23 355 000	+ 2 300 000
	1 639 512 000	1 316 500 000	+ 245 760 000	+ 187 530 000

Arbetshjälpmedel åt handikappade

Delprogrammet omfattar stödformerna bidrag till arbetsbiträde, bidrag till särskilda anordningar på arbetsplatsen och bidrag till speciella arbets-tekniska hjälpmedel. Även bidrag och lån till handikappbilar finansieras av medel för detta program.

Statsrådet Eliasson gör i huvudsak samma bedömning som AMS i fråga om utnyttjandegraden av de olika stöden 1981/82. Utvecklingen under per-ioden 1978/79–1981/82 framgår av följande tabell.

Budgetår	Speciella arbetstekniska hjälpmedel	Särskilda anordningar på arbetsplatsen	Arbetsbiträden	Motorfordon för handikappade	
	Antal bidrag	Antal bidrag	Antal biträden	Antal bidrag	Antal lån
1978/79	1 745	817	480	1 376	218
1979/80	2 086	893	565	1 364	176
1980/81 ¹	2 050	1 000	600	1 500	300
1981/82 ¹	2 300	1 125	900 ²	1 600	350

¹ Beräkningar i AMS anslagsframställning.

² I propositionen förutsägs ett lägre antal.

AMS har gjort en framställning om förstärkning av de olika bidragsformerna. Denna avvisas i propositionen med hänvisning till bl. a. de kraftiga förbättringar som genomfördes fr. o. m. den 1 juli 1979. När det gäller stödet till motorfordon för handikappade påpekas att stödformen f. n. utreds av bilstödskommittén (S 1979: 04).

I den socialdemokratiska motionen 1433 görs gällande att det nuvarande systemet med statligt stöd för anpassning av arbetsplatser samt arbets hjälpmedel bör ses över. Stödets storlek och inriktning bör utformas med beaktande av samhällets alternativa kostnader för arbetstagare som ställs utanför produktionen. Särskild uppmärksamhet bör enligt motionärerna ägnas möjligheterna att differentiera stödet med hänsyn till samhällets alternativa kostnader i det enskilda fallet.

Utskottet vill först erinra om att riksdagen (prop. 1978/79: 73, AU 1978/79: 20) våren 1979 beslöt om flera förbättringar av bidragsformerna till arbetsgivare som anställer personer med arbetshandikapp. Bl. a. höjdes kraftigt bidragen till särskilda anordningar på arbetsplatsen och till speciella arbetstekniska hjälpmedel. Höjningarna var helt i linje med de förslag som lämnats i sysselsättningsutredningens betänkande Arbete åt handikappade (SOU 1978: 14).

Statsrådet Eliasson gör i proposition 126 en genomgång av de arbetsupp gifter som bör ges till den kommande parlamentariska utredningen om arbetsmarknadsverkets framtida ansvarsområde och organisation. Bl. a. sägs att en allmän genomgång av det arbetsmarknadspolitiska åtgärdsprogrammet bör göras i syfte att uppnå effektiviseringar. En förenkling av gällande bestämmelser och begränsning av antalet enskilda åtgärder sägs kunna ske dels genom en sammanslagning av åtgärder med likartat innehåll, dels genom utrensning av i och för sig motiverade åtgärder som är av obetydlig omfattning och därför kostar mer att administrera än vad de ger i utbyte. En fråga för utredningen är också enligt propositionen fördelningen av resurser inom arbetsmarknadspolitiken på olika slag av åtgärder. Enligt statsrådet Eliasson bör en omfördelning mot mindre resurskrävande insatser övervägas, dvs. en relativt större satsning på platsförmedlingen och dess anpassningsfrämjande åtgärder.

Av det anförda framgår att en översyn av arbetsmarknadspolitikens olika åtgärder kommer att göras. Utskottet tar för givet att även bidragen till särskilda anordningar på arbetsplatsen och speciella arbetstekniska hjälpmedel därvid kommer att tas upp till behandling även med de utgångspunkter som anges i motionen. Motionens önskemål får därmed anses vara tillgodosett, och den bör sålunda inte föranleda någon åtgärd.

Näringshjälp

Under budgetåret 1979/80 erhöll 304 personer näringshjälp för att börja eller i vissa fall fortsätta verksamhet som egen företagare. 299 bidrag och 159 lån lämnades. Under senare år har en minskning av antalet personer som utnyttjat stödet kunnat märkas. Under 1981/82 bedöms verksamheten få en oförändrad omfattning jämfört med innevarande budgetår.

I propositionen sägs att stödet ofta för med sig ett omfattande administrativt arbete för arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnder. Mot bl. a. den bakgrunden låter statsrådet Eliasson anmäla att stödformen bör ses över. Bl. a. skall möjligheten att föra över näringshjälpen till annan huvudman studeras.

I motion 1827 av Rolf Sellgren (fp) sägs att samhällets insatser för återanpassning av personer som missbrukat alkohol eller droger ofta är otillräckliga i uppföljningsskedet. En person som haft missbruksproblem och som beviljats näringshjälp för att starta egen verksamhet bör enligt motionären vid behov kunna få ytterligare hjälp från samhället för att trygga utvecklingen eller för att göra en smidig avveckling av projektet. En bättre samordning i samband med rehabilitering föreslås också mellan arbetsvården, socialvården och de allmänna försäkringskassorna.

Utskottet vill först erinra om att handikappad kan få näringshjälp för att fortsätta verksamhet som egen företagare om *synnerliga skäl föreligger* och om den fortsatta verksamheten med sådan hjälp kan antas bli lönsam och ge goda försörjningsmöjligheter. Synnerliga skäl är t. ex. nyinriktning eller omläggning av verksamheten på grund av strukturförändringar, behov av nyanskaffning och komplettering av maskiner, arbetsredskap och verktyg för rationalisering och underlättande av arbetsprocesser. Som allmän förutsättning gäller vidare att ekonomiskt stöd är nödvändigt för den fortsatta driften och att sökanden inte själv kan skaffa erforderligt kapital utan en för honom alltför betungande skuldsättning.

Frågor om socialt stöd och företagsekonomisk rådgivning ligger utanför arbetsmarknadsverkets kompetensområde. Det bör också framhållas att samråd mellan olika samhällsorgan i ärenden som rör rehabilitering av försäkrade sker i försäkringskassornas rehabiliteringsgrupper. I dessa grupper finns representanter för bl. a. socialvården, sjukvården och arbetsförmedlingen.

Av det redovisade framgår att motionärens utredningsönskemål till stor del redan är tillgodosedda. Dessutom aviseras en översyn av näringshjälp-

pen. Med hänsyn härtill finns det inte skäl att föreslå någon åtgärd på grund av motionen.

Anställning med lönebidrag

Den 1 juli 1980 ersatte stödformen anställning med lönebidrag halvskyddad sysselsättning och arkivarbete. Enligt en särskild förordning (1980: 338) kan lönebidrag lämnas till arbetsgivare som anställer en arbetsökande som på grund av nedsatt arbetsförmåga eller i vissa fall på grund av ålder eller andra personliga förhållanden annars inte skulle kunna få arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Beträffande lönebidragets storlek gäller att statliga myndigheter och allmänna försäkringskassor får full kostnadstäckning. Till allmännyttiga organisationer utgår bidrag med 90 % av den totala lönekostnaden. Övriga privata arbetsgivare samt kommuner, landsting och statliga affärsdrivande verk får bidrag med 75 % av den totala lönekostnaden det första året, 50 % det andra året och 25 % under de tredje och fjärde åren.

I mars i år hade 30 818 personer anställning med lönebidrag. I budgetpropositionen beräknas antalet lönebidragsplatser öka till totalt 33 000 under budgetåret 1981/82. Antalet platser hos arbetsgivare som får full kostnadstäckning föreslås vara oförändrat 6 200.

Sedan den 1 januari 1977 har efter ett initiativ i utskottet en försöksverksamhet bedrivits med förhöjt bidrag till svårt handikappade ungdomar under 25 år vid placering i halvskyddad verksamhet. Statsbidrag till lönekostnaden har utgått med 90 % under de tolv första hela anställningsmånaderna och med 50 % under de därpå följande tre åren. Försöksverksamheten skall bedrivas under fem år inom en total kostnadsram om 10 milj. kr.

I budgetpropositionen anmäls att regeringen mot bakgrund av stödformens betydelse för den aktuella ungdomsgruppen har medgivit att försöksverksamheten i avvaktan på riksdagens förnyade ställningstagande får fortsätta under budgetåret 1980/81 trots att de anvisade medlen härför har förbrukats.

Utskottet har ingen erinran mot att kostnadsramen vidgas.

Enligt departementschefen är erfarenheterna av försöket så positiva att stödformen bör permanentas. Därför förordas att verksamheten i fortsättningen får finnas som en särskild stödform för ungdomar under 25 år med svåra handikapp. Antalet platser under budgetåret 1981/82 föreslås maximerat till 850.

Förhöjt lönebidrag får även lämnas under tredje och fjärde anställningsåret för gravt handikappade som sysselsätts hos en arbetsgivare som har ett fåtal anställda, om alternativet till det förhöjda bidraget är förtidspensionering. Det ankommer på AMS att med eget yttrande överlämna ansökningar om sådant bidrag för regeringens prövning. I budgetpropositionen förordas att AMS fortsättningsvis får pröva dessa ärenden. Antalet personer som omfattas av det förhöjda bidraget föreslås inte få överstiga 25 under budgetåret 1981/82.

Utskottet godtar de förordade riktlinjerna för anställning med lönebidrag att gälla fr. o. m. den 1 juli 1981.

Statsrådet Eliasson föreslår i proposition 126 ytterligare en åtgärd för att främja de arbetshandikappades möjligheter till anställning på den öppna arbetsmarknaden. Sålunda förordas att det förhöjda lönebidraget (90 % första året) skall kunna utgå också för arbetstagare över 25 år med handikapp som går från skyddat arbete till anställning på den reguljära marknaden. En förutsättning för att det högre bidraget skall kunna lämnas är att nedsättningen av arbetsförmågan är betydande och inte av enbart kortvarig karaktär. För budgetåret 1981/82 beräknas det förbättrade stödet resultera i merkostnader för ca 300 heltidsplatser, vilket motsvarar en kostnad om ca 25 milj. kr.

Utskottet tillstyrker detta förslag.

I motion 1811 av Ylva Annerstedt (fp) påpekas att arbetsgivare med få anställda och obetydliga personalvårdsresurser kan ha svårt att lösa problem som uppstår med anställda för vilka utgår lönebidrag. Oftast är det enligt motionären arbetspsykologisk hjälp som behövs för att lösa de uppkomna svårigheterna. I motionen föreslås därför att arbetsgivare och arbetstagare inom lönebidragssystemet skall ha rätt att inom nuvarande resursramar utnyttja arbetspsykologisk service vid närmaste arbetsförmedling eller arbetsmarknadsinstitut.

Utskottet vill erinra om att syftet med övergången till anställning med lönebidrag var att normalisera bl. a. arkivarbetarnas villkor. Denna grupp omfattas nu – i motsats till vad som gällde tidigare – av den arbetsrättsliga lagstiftningen, bl. a. lagen om anställningsskydd. Anställda med lönebidrag jämställs således med övriga anställda på arbetsplatsen fränsett att deras löner subventioneras av staten. Något kvardröjande arbetsgivaransvar från arbetsmarknadsverkets sida finns således inte.

Utskottet har tidigare behandlat en fråga av liknande slag (AU 1978/79: 20 s. 34). I en motion framhölls att de allmännyttiga organisationerna i många fall saknade personella resurser och kompetens för att klara bl. a. personaladministrationen av de anställda med lönebidrag. Motionärerna föreslog därför att arbetsmarknadsverket skulle få i uppdrag att bistå organisationerna med stöd och service, särskilt under en övergångsperiod. Utskottet utgick vid sin behandling av motionen från att organisationerna under förberedelse tiden och tiden därefter i möjligaste mån skulle kunna få råd och annat bistånd från den personal inom arbetsmarknadsverket som sysslade med arkivarbetarfrågor. Med hänsyn till bristen på tillgängliga resurser ansåg utskottet det inte lämpligt att ge arbetsmarknadsverket den tänkta serviceinstruktionen. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottet vidhåller denna uppfattning. Den som har en person anställd med lönebidraget bör sålunda ta det fulla arbetsgivaransvaret. Det hindrar inte att arbetsgivaren särskilt i inledningsskedet kan vända sig till arbetsmarknadsverket för rådgivning om det uppstår särskilda problem. Det får

sedan ankomma på verket att avgöra om man har resurser för att hjälpa till i det konkreta fallet. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen.

Medelsberäkning

I budgetpropositionen och proposition 126 har följande medelsbehov beräknats under anslaget för budgetåret 1981/82.

Arbetshjälpmedel åt handikappade	80 750 000 kr.
Näringshjälp	13 500 000 kr.
Anställning med lönebidrag	1 412 280 000 kr.
Förvaltningskostnader	22 500 000 kr.
Totalt	1 529 030 000 kr.

Det totala medelsbehovet beräknas således till 1 529 030 000 kr., en ökning med 212 530 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Utskottet godtar propositionens medelsberäkning. Anslaget bör således föras upp med det begärda beloppet.

Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag

1979/80 Utgift	¹ 1 000 000 000
1980/81 Anslag	1 685 000 000
1981/82 Förslag	2 054 000 000

¹ Anslaget 1979/80 var avsett att täcka kostnaderna för ett halvt verksamhetsår.

Från anslaget utgår bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag för investeringar och täckande av underskottet i verksamheten med skyddat arbete.

	1980/81	Beräknad ändring 1981/82	
		Stiftelsen Samhällsföretag	Före- draganden
Driftbidrag	1 600 000 000	+152 500 000	+112 000 000
Bidrag till fastighetsfonden	—	+373 000 000	+302 000 000
Ägartillskott för investeringar	85 000 000	+128 700 000	— 45 000 000
	1 685 000 000	+654 200 000	+369 000 000

Samhällsföretagsgruppen, som omfattar den centrala stiftelsen Samhällsföretag (inkl. säljbolaget Samhall AB) och de 24 regionala stiftelserna/företagen för skyddat arbete med huvudkontor och verkstäder i varje län, övertog fr. o. m. den 1 januari 1980 ansvaret för det skyddade arbetet. Den primära uppgiften är att bereda arbete åt personer som på grund av nedsatt arbetsförmåga inte kan beredas plats på den reguljära arbetsmarknaden och som av arbetsförmedlingen anvisas arbete i stiftelseorganisationens regi.

Under budgetåret 1981/82 beräknas verksamheten sysselsätta ca 29 400 personer fördelade på 367 verkstadsenheter och 24 huvudkontor. Av de anställda utgör ca 5 900 direktanställda tjänstemän, arbetsledare, hantverkare m. m. Antalet anställda vid huvudkontoren beräknas rymmas inom den tidigare fastställda ramen 1 035.

Antalet platser för skyddat arbete uppgår till 21 800. Stora skillnader finns i den regionala fördelningen av dessa platser. Räknat per 1 000 invånare i åldrarna 18–66 år har således Jämtlands län med 13,1, Gotlands län med 8,6 och Kopparbergs län med 7,4 flest platser medan Stockholms län med 2,6, Uppsala län och Hallands län med 3,2 har minst antal.

I propositionen avvisas ett krav från AMS och Samhällsföretag om en utbyggnad med 1 000 platser för budgetåret 1981/82. Skälet anges vara att stiftelseorganisationen tillförts ca 1 250 nya platser sedan starten den 1 januari 1980. I propositionen föreslås dock att regeringen skall ha möjlighet att öka antalet platser om särskilda skäl härtill uppkommer. Utskottet tillstyrker att riksdagen lämnar ett sådant bemyndigande.

Finansieringen av den löpande verksamheten inom stiftelseorganisationen skall ske genom intäkter och statliga driftbidrag. En schablonteknik har fastställts som innebär att bidragets storlek skall beräknas på grundval av lönesumman för arbetstagare i skyddat arbete. Procentsatsen skall fastställas årligen av riksdagen. Enligt statsrådet Eliasson bör kostnaderna för fastighetsfonden inte ingå i underlaget för beräkning av bidragsprocentsatsen.

I propositionen beräknas rörelseresultatet, fastighetsfonden undantagen, till -1 712 milj. kr. En motsvarande anslagspost som utgör 135 % av lönesumman för anställda i skyddat arbete föreslås för ändamålet budgetåret 1981/82.

I en fastighetsfond knuten till den centrala stiftelsen redovisas Samhällsföretagsgruppens hela fastighetsbestånd. Enligt propositionen bör en anslagspost om 302 milj. kr. tas upp för fonden för 1981/82.

Behovet av investeringsbidrag beräknas till 40 milj. kr. för kommande budgetår. Medlen skall användas för ersättnings- och ombyggnadsinvesteringar. Medlen bör beviljas i form av ägartillskott.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget utgör sålunda 2 054 milj. kr. Utskottet godtar att anslaget för nästa budgetår förs upp med detta belopp och att medel motsvarande 135 % av lönesumman (inkl. lönebidrag) för arbetstagarna i skyddat arbete anslås till driften av verksamheten.

Frågan om en utvärdering av Samhällsföretags verksamhet tas upp i budgetpropositionen. Det sägs att för kort tid har gått för att det skall vara meningsfullt att göra en ingående bedömning av den framtida utvecklingen. Trots detta anser statsrådet Eliasson att en begränsad översyn av verksamheten inom organisationen redan nu bör göras. Det är särskilt det praktiska utfallet av huvudmannaskapsreformen som bör utvärderas.

I flera motioner förs fram kritiska synpunkter och förslag när det gäller Samhällsföretag och dess verksamhet.

I den socialdemokratiska programmotionen 1433 sägs att den ursprungliga målsättningen att via arbetsprövning, arbetsträning och en tids skyddad sysselsättning ge den enskilde en fast förankring på den reguljära arbetsmarknaden inte kunnat uppnås. Därför krävs att de ursprungliga intentionerna bakom den skyddade verksamheten nu förverkligas genom att socialdemokraternas program för en solidarisk personalpolitik genomförs. Genom arbetsmarknadspolitiska insatser bör arbetskraften inom Samhällsföretag kunna tas till vara på den reguljära marknaden. Därmed borde enligt motionärerna behovet av sysselsättning i särskilda organisationsformer kvarstå endast för gravt handikappade.

Även Allan Åkerlind (m) och Görel Bohlin (m) är i motion 1441 kritiska mot utvecklingen i Samhällsföretag, bl. a. påtalas den ringa överföringen av anställda till den reguljära arbetsmarknaden. Motionärerna vill att verksamheten skall ses över.

Gullan Lindblad (m) och Margareta Gard (m) begär i motion 824 att förslag till åtgärder skall läggas fram i syfte att minska antalet anställda vid Samhällsföretag till förmån för anställning med lönebidrag. Bakgrunden är motionärernas uppfattning att statens kostnader för verksamheten är för höga, särskilt med beaktande av att antalet partiellt arbetsföra i verksamheten enligt motionärernas uppfattning är litet. Samhället sägs också ha misslyckats med uppgiften att i någon högre grad föra över de handikappade till arbete på den reguljära marknaden.

En av målsättningarna i Samhällsföretags verksamhet är att arbetet för de arbetshandikappade skall leda till rehabilitering och helst en anställning på den reguljära marknaden. Utplaceringsarbetet sköts av det regionala företaget i samarbete med länsarbetsnämnd och arbetsförmedlingen. En viktig uppgift i detta sammanhang har de samrådsgrupper som skall finnas på varje verkstad eller motsvarande arbetsställe. Arbetet underlättas också av att den som övergått till anställning på den reguljära marknaden enligt avtal har rätt till återanställning inom tolv månader om den nya anställningen inte faller väl ut.

I proposition 126 framhålls nödvändigheten av att fler arbetstagare i skyddat arbete går över till anställning på den reguljära arbetsmarknaden. Det skulle ge stiftelsen Samhällsföretag ökade möjligheter att ta emot arbetslösa med svåra handikapp för vilka inga andra arbetsmöjligheter står till buds. En ökad utplacering från stiftelseorganisationens verkstäder sägs därför innebära vinster såväl för de enskilda individerna som för samhället genom att mänskliga resurser bättre kan tas till vara. För att stimulera företagen att i ökad utsträckning anställa arbetshandikappade som kommer från verkstäder för skyddat arbete föreslås därför som tidigare nämnts att en högre lönesubvention skall kunna lämnas i dessa fall. Den möjlighet som nu står till buds att lämna förhöjt lönebidrag till handikappade ungdom-

mar under 25 år föreslås även gälla för handikappade över 25 år som går från skyddat arbete till anställning på den reguljära marknaden. Statsrådet Eliasson beräknar att det förbättrade stödet kommer att utnyttjas motsvarande ca 300 heltidsplatser under kommande budgetår.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att en ökad utplacering av arbetstagare från den skyddade sysselsättningen måste komma till stånd. Både hänsynen till arbetskraften och ekonomiska skäl talar härför. De hittillsvarande resultaten är emellertid nedslående. De senaste åren har man endast lyckats placera 1 % av de anställda hos Samhällsföretag på den öppna arbetsmarknaden. Enligt utskottets uppfattning bör det vara möjligt att nå längre med hjälp av olika utbildningsinsatser, bättre differentiering av arbetsuppgifter, effektivare anpassning av arbetsplatsen m. m. En del av de konkreta förslag som läggs fram i prop. 126 liksom aviserade utredningsinsatser har denna inriktning. Utskottet hänvisar härtill och till den aviserade översynen av Samhällsföretag och finner i övrigt inte skäl att göra något särskilt uttalande i anslutning till vad som anförs i de aktuella motionerna.

Per Unckel (m) tar i sin motion 1833 upp frågan om Samhällsföretags regionalpolitiska roll. Motionären påpekar att det i vissa skyddade verkstäder finns personer som har sin sysselsättning motiverad av andra skäl än en nedsatt arbetsförmåga. Det huvudsakliga skälet härför är att Samhällsföretag fick överta de verkstäder i vilka AMS bedrev industriella beredskapsarbeten. Dessa verkstäder har blivit ett permanent inslag i Samhällsföretagsgruppen och är enligt motionären ett utslag av regionalpolitisk satsning. Motionären anser att detta är fel och vill ha ett uttalande av den innebörden av riksdagen.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det skyddade arbetet är en arbetsmarknadspolitisk åtgärd i syfte att värna om arbetshandikappades rätt till avlönat arbete. Däremot bör skyddat arbete i princip inte komma i fråga för personer som är arbetslösa av i huvudsak renodlade arbetsmarknadsskäl. Någon regionalpolitisk roll skall de skyddade verkstäderna alltså inte spela. I de verkstäder som tidigare var s. k. industriella beredskapsarbeten finns dock under en övergångstid ett inslag av regionalpolitisk satsning kvar. Detta hänger samman med svårigheterna för lokalt bunden äldre arbetskraft att få arbete i områden där sysselsättningsläget är dåligt.

De industriella beredskapsarbetena tillkom ursprungligen för att sysselsätta arbetslösa som friställts vid företagsnedläggelser och som inte kunde anvisas "traditionella" beredskapsarbeten. Syftet var att åstadkomma rådrum för arbetsförmedlingen att ordna sysselsättning på annat sätt. I början av 1970-talet tillkom industriella beredskapsarbeten inom vissa regioner med allmänt svag sysselsättning för att mer långsiktigt och under hela året skapa arbete för äldre lokalt bunden arbetskraft i glesbygdsområdena. I andra fall låg sålunda också ett regionalpolitiskt motiv bakom etableringarna. En allmän erfarenhet av de industriella beredskapsarbete-

na var att de med tiden tenderade att få en sammansättning av arbetskraften som liknade den som fanns vid verkstäder för skyddat arbete beroende på bl. a. att arbetsförmedlingens möjligheter att omplacera arbetstagare är sämst för äldre personer med arbetshinder. Vid tillkomsten av den nya organisationen för skyddat arbete beslutades att de regionala stiftelserna också skulle svara för driften av de industriella beredskapsarbetena.

I budgetpropositionen (s. 159) tar statsrådet Eliasson upp frågan om de tidigare industriella beredskapsarbetena. Han framhåller att relativt låg personalomsättning, olämplig produktion och dåliga lokaler är skäl till att man måste räkna med en övergångstid innan dessa verkstäder helt kan omvandlas till verkstäder för skyddat arbete. För att bl. a. påskynda denna utveckling finns i propositionen förslag om att investeringsmedel anvisas till stiftelsen.

Utskottet delar motionärens uppfattning att Samhällsföretags verksamhet skall vara inriktad på den handikappade arbetskraften. På sikt kan alltså såsom f. ö. framgår av propositionen inslagen av industriellt beredskapsarbete försvinna. Med hänsyn härtill behöver motionen inte föranleda någon åtgärd.

Frågan om Samhällsföretags ställning på marknaden i förhållande till andra företag tas upp i tre motioner.

Ingvar Eriksson m. fl. (m) vill i motion 1421 ha en översyn av de regler som gäller för Samhällsföretagsgruppens marknadsföring såväl på den svenska som på den utländska marknaden. Motionärerna anser att Samhällsföretag bedriver en osund konkurrens med hjälp av skattemedel. Detta sägs få till följd att livskraftiga, välskötta svenska företag hotas. Företagsgruppens säljbolag Samhall påstås kunna satsa oproportionellt mycket pengar på marknadsföring i form av reklamjippon, introduktionsrabatter och förmånliga krediter.

Även i motion 1806 av Ulla Ekelund m. fl. (c) behandlas Samhällsföretags konkurrens med andra företag. Av ungefär samma skäl som i motionen ovan begärs att verksamheten inom Samhällsföretag prövas utifrån kravet att undvika otillbörlig konkurrens med det övriga näringslivet.

I motion 1441 av Allan Åkerlind (m) och Görel Bohlin (m) sägs att den målsättning som riksdagen lagt fast att Samhällsföretag skall hålla marknadsmässiga priser och inte konkurrera med andra företag genom en realistisk prissättning inte räcker. Enligt motionärerna finns det också andra möjligheter att bedriva osund konkurrens. Ett sätt sägs gratis lagerhållning åt kunderna vara. Riksdagen bör därför enligt motionen uttala att Samhällsföretag inte heller genom andra åtgärder än varans pris skall bedriva illojal konkurrens gentemot andra företag.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att det i lagen om regionala stiftelser för skyddat arbete (2 §) slås fast att de regionala stiftelsernas verksamhet skall bedrivas effektivt och med iakttagande av affärsmässiga principer. Det innebär att verksamheten inte får bedrivas på sådant sätt att

företag med likartad produktion utsätts för en diskriminerande konkurrens. Det bör också påpekas att det i proposition 1977/78: 30, som låg till grund för riksdagens beslut 1977 om nytt huvudmannaskap för det skyddade arbetet, framhölls att prissättningen skall grundas på marknadsmässiga principer för kalkylering. Organisationen skall således ses som en del av näringslivet som konkurrerar med andra företag på lika villkor. Därav följer också att kraven inom denna sektor på effektiva former för marknadsföring, försäljning, ekonomi och personalfrågor är stora och att de satsningar som görs är motiverade från de utgångspunkter som statsmakterna angivit för verksamheten.

Samhällsföretag har fastställt riktlinjer för prissättningen av varor och tjänster som skall gälla inom företagsgruppen. I dessa konstateras inledningsvis att betydande statliga bidrag utgår till företagsgruppen för att kompensera de merkostnader som är förbundna med verksamheten i jämförelse med andra företag. Det gäller merkostnader för t. ex. fler arbetsledare, särskilt anpassade maskiner och ett lugnare arbetstempo. En annan merkostnad är att verkstäderna är lokaliserade efter sociala och arbetsmarknadspolitiska kriterier i stället för efter företagsekonomiska grunder. I riktlinjerna slås vidare fast att prissättningsbesluten måste tillmätas stor vikt inom företagsgruppen. Som huvudregel skall därvid gälla att priset på varor och tjänster skall sättas så att – sedan de sociala och arbetsmarknadspolitiska målen är tillgodosedda – resultatet över en längre period blir det bästa möjliga i företagsgruppen. Med bästa möjliga resultat menas lägsta möjliga krav på statliga bidrag till företagsgruppen. Priset får dock inte understiga det pris som i jämförelse med konkurrenter får anses vara normalt marknadspris med hänsyn också tagen till andra villkor som allmänt anses böra påverka priset, t. ex. försäljningsvolym, kvalitet, distribution och service. Skäl att underskrida det normala marknadspriset kan dock motiveras av påvisbara effektivitetsfördelar för företag i Samhällsföretagsgruppen jämfört med andra företag.

Det främsta hjälpmedlet för att utröna det normala marknadspriset sägs enligt riktlinjerna vara en god och fortlöpande kontakt med marknaden. Härvid sägs undersökningar av konkurrerande företags prissättning och försäljningsvillkor vara ett hjälpmedel.

För att bl. a. illojala konkurrensförhållanden skall kunna bedömas har ett samrådsorgan etablerats. Häri ingår förutom Samhällsföretag också Sveriges Industriförbund, SHIO-Familjeföretagen och Svenska handelskammarförbundet.

Av vad som sagts ovan framgår att priset inte är det främsta konkurrensmedlet i Samhällsföretags verksamhet. I stället har mot bakgrund av företagsgruppens särskilda förutsättningar andra lämpliga konkurrensmedel fastställts, exempelvis kvalitet på produkter och tjänster, stora samlade produktionsresurser, väl differentierad produktion, närhet till kunden och leveranssäkerhet.

Utskottet har ovan redovisat principerna och riktlinjerna för Samhälls-
företags affärsmässiga verksamhet. Dessutom har utskottet pekat på olika
åtgärder som vidtagits inom företagsgruppen för att komma till rätta med
problem av det slag som tas upp i motionerna. Av särskild vikt ser utskot-
tet de kontakter som företagsgruppen har knutit med det svenska näringsli-
vet både på central och regional nivå. Frågor som rör prissättning, konkur-
rensförhållanden m. m. bör bäst kunna tas upp i dessa sammanhang. Det
finns anledning att avvakta ytterligare erfarenheter av detta samråd innan
man omprövar de metoder som i dag används. Med hänsyn härtill och då
utskottet förutsätter att frågor av här berört slag tas upp av den aviserade
utredningen avstyrker utskottet att riksdagen nu skall ta något initiativ på
grund av någon av motionerna 1421, 1441 eller 1806.

Yrkesinriktad rehabilitering

1979/80 Utgift	224 100 000 ¹
1980/81 Anslag	428 500 000 ¹
1981/82 Förslag	420 400 000 ²

¹ Avser det nuvarande anslaget Bidrag för yrkesinriktad rehabilitering.

² Avser det nya anslaget Yrkesinriktad rehabilitering enligt förslag i prop. 1980/81: 145.

Anslaget omfattar ett program, Yrkesinriktad rehabilitering, och två
delprogram, Arbetsmarknadsinstitut och Institutet för metodutveckling
och forskning. Det sistnämnda delprogrammet föreslås fr. o. m. budgetåret
1981/82 bli benämnt Metodutveckling, forskning och utbildning.

Beträffande de nya formerna för finansiering av den yrkesinriktade
rehabiliteringen hänvisas till avsnittet Arbetsmarknadspolitiska fonder.

Under delprogrammet Arbetsmarknadsinstitut upptas kostnader för den
utredande, vägledande och arbetsförberedande verksamhet som skall be-
drivas för yrkesbestämda och arbetshandikappade vid de arbetsmark-
nadsinstitut (Ami) som finns inom arbetsmarknadsverket.

Delprogrammet Metodutveckling, forskning och utbildning svarar för
kostnaderna för verksamhet med metodutveckling, forskning och perso-
nalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen, främst med avse-
ende på praktisk metodutveckling inom arbetsmarknadsverkets område.

Arbetsmarknadsinstituteten

Arbetsmarknadsinstituteten – Ami – började sin verksamhet den 1 janua-
ri 1980. Instituteten tillkom för att samordna den tidigare verksamheten som
bedrevs av främst landstingskommunala huvudmän vid arbetsvårdsinsti-
tut, vissa förberedande och orienterande kurser inom arbetsmarknadsut-
bildningen samt arbetspsykologiska insatser som i huvudsak tillhandahölls

av privata institut. Institutens uppgift är att ta sig an arbetssökande med särskilda svårigheter på arbetsmarknaden. I princip skall alla arbetssökande som har behov av att klarlägga sina arbetsförutsättningar och förbereda sig inför arbetslivet ha tillgång till institutens resurser i den mån arbetsförmedlingens normala insatser är otillräckliga.

Enligt de månadsvisa rapporterna över verksamheten uppgick antalet inskrivna under 1980 lägst till 2031 (juli) och högst till 3812 (november). I stort befann sig ca hälften av de inskrivna på instituten, dvs. i vägledning, medan övriga till ca 40% hade praktik på öppna marknaden, 3–4% var vid AMU-centra och ca 7–8% vid Samhällsföretag. Av de ca 9500, som skrevs ut år 1980, gick 35% till anställning av något slag och 16% till arbetsmarknadsutbildning.

Relativt många tjänster hos Ami har varit vakanta i inledningsskedet. Detta har medfört att instituten inte har kunnat arbeta med full kapacitet. Under 1981/82 beräknas verksamhetens uppbyggnad vara slutförd och därmed kommer ca 18000 personer att kunna tas emot.

Metodutveckling, forskning och utbildning

Under detta avsnitt behandlas bl. a. frågan om inrättandet av ett särskilt institut för metodutveckling, forskning och personalutbildning. Riksdagen beslöt i mars 1979 om en samordnad organisation för den yrkesinriktade rehabiliteringen (prop. 1978/79: 73, AU 1978/79: 20). Det innebar bl. a. att ett centralt institut för metodutveckling, forskning och personalutbildning skulle inrättas. Basen för detta institut skulle vara delar av statens arbets-klinik i Stockholm och det till Stockholms universitet knutna psykotek-niska institutet. Organisatoriskt skulle institutet, som beräknades få knappt 40 tjänster, knytas till AMS. När det gällde frågan om lokalisering-en av det centrala institutet beslöts att en utredning skulle klargöra om institutet kunde lokaliseras utanför Stockholm och i så fall vilken ort som var tänkbar med hänsyn till institutets uppgifter och kontaktbehov. Den nya utredningen (1978: 04) om yrkesinriktad rehabilitering m. m. (NYR) fick uppdraget att i samråd med AMS fullgöra utredningsuppdraget. Resultatet av utredningens arbete redovisades i april 1979. På grundval härav förelades riksdagen en proposition 1978/79: 216 om lokalisering av institu-tet till Stockholm. Förslaget avvisades av riksdagen i enlighet med arbets-marknadsutskottets betänkande 1978/79: 40. Riksdagen begärde att frågan skulle utredas på nytt och därefter åter redovisas.

I maj 1980 avlämnades ett nytt utredningsförslag i betänkandet (Ds A 1980: 06) Institutet för arbetsvägledning och rehabilitering. Förslaget inne-bar en viss omprövning av riksdagens tidigare beslut om uppgifter för och organisation av ett centralt institut för metodutveckling, forskning och personalutbildning. En lokalisering utanför Stockholm av institutet skulle enligt utredningen kräva en ändrad arbetsfördelning mellan AMS och institutet. Sålunda borde uppgifterna som innebär en mera traditionell

myndighetsutövning föras till AMS medan den långsiktiga metodutvecklingen skulle vara institutets uppgift. Utredningen föreslog således en delning av det ursprungliga institutet i ett bibehållet Ami-kansli placerat hos AMS med 15 tjänster och i ett institut för arbetsvägledning och rehabilitering med 19 tjänster lokaliserat till Göteborg. Den besparing på fyra tjänster som därmed kunde göras i förhållande till tidigare beslut bedömdes kunna täcka de merkostnader som en lokalisering till Göteborg väntades medföra. Remissopinionen var starkt splittrad.

I årets budgetproposition (s. 169–172) ifrågasätter statsrådet Eliasson mot bakgrund av det statsfinansiella läget om ett särskilt institut måste inrättas. Som ytterligare skäl till detta ställningstagande anges det faktum att den nya Ami-organisationen redan inneburit en förstärkning av resurserna för metodutveckling och personalutbildning. Särskilda tjänster finns inrättade i varje län för denna verksamhet och separata medel finns avsatta för det utvecklingsarbete som f. n. bedrivs främst vid olika Ami runt om i landet, men också vid några högskoleinstitutioner. Dessutom hänvisas till att ett särskilt kansli har inrättats inom AMS för att handlägga frågor om verksamheten vid arbetsmarknadsinstitutet samt utvecklingsarbete och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Sin uppfattning att ett centralt institut inte bör inrättas knyter statsrådet Eliasson samman med bedömningen att det är angeläget att få till stånd särskilda insatser för invandrare. Han förordar att 2,3 milj. kr. under nästa budgetår skall användas för projekt med syfte att utreda metoder för vägledning och rehabilitering av arbetssökande invandrare med särskilda svårigheter. Verksamheten föreslås bli förlagd till Storstockholm med dess stora andel invandrare, men utanför regionens kärnområde. Projektmedlen skall kunna sättas in där det finns behov av särskilda utvecklingsinsatser.

Utöver de särskilda medlen för invandrarprojektet beräknas för budgetåret 1981/82 oförändrat 2,6 milj. kr. för metodutveckling och 4,7 milj. kr. för personalutbildning. Dessutom föreslås att AMS skall få medel motsvarande 15 tjänster för fortsatt verksamhet vid det nuvarande Ami-kansliet. Sammanlagt beräknas för delprogrammet Metodutveckling, forskning och utbildning 11,6 milj. kr. för budgetåret 1981/82. Det är en minskning med 2,7 milj. kr. jämfört med innevarande år.

Fem motioner behandlar budgetpropositionens förslag om inriktning och organisation av insatser för metodutveckling, forskning och utbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen. I motionerna 1056 av Kurt Hugosson m. fl. (s) och 1808 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) förordas att ett institut för arbetsvägledning och rehabilitering skall lokaliseras till Göteborg. Sven-Gösta Signell m. fl. (s) yrkar i motion 280 att Skövde skall bli lokaliseringsort för ett institut enligt riksdagens ursprungliga beslut. I motion 1831 av Sten Svensson m. fl. (m.c, fp) begärs att de 15 tjänsterna vid Ami-kansliet inom AMS i stället skall förläggas utanför Stockholmsområdet. I motion 1424 vill Hans Gustafsson m. fl. (s) att projektet med särskild Ami-verksamhet för invandrare skall förläggas till Olofström.

Utskottet anser sig kunna godta propositionens förslag om förändrad inriktning och organisation av insatserna för metodutveckling, forskning och utbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen. Det innebär bl. a. att det tidigare beslutade centrala institutet inte kommer att inrättas. Därmed faller de motioner som innehåller förslag om lokalisering av ett sådant institut. Däremot bör regeringen vara oförhindrad att pröva den framtida lokaliseringen av den verksamhet inom AMS som skall fullgöras av de nya tjänsterna.

Utskottet biträder också förslaget om särskilda medel för att utveckla metoder för vägledning och rehabilitering av arbetssökande invandrare med speciella svårigheter. Med hänsyn till den stora koncentrationen av invandrare till Storstockholmsområdet bör verksamheten förläggas dit. Utskottet avstyrker följaktligen motionsförslaget att projektet skall bedrivas i Olofström.

Anslagsfrågor

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att det hittillsvarande anslaget Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering för nästa budgetår uppförs med 587,4 milj. kr. I avsnittet Arbetsmarknadspolitiska fonder har utskottet biträtt regeringens förslag i proposition 145 om en ny ordning för att finansiera bl. a. den yrkesinriktade rehabiliteringen. Den nya ordningen innebär att kostnaderna för driften av arbetsmarknadsinstituterna och för metodutveckling, forskning och utbildning skall täckas av ett nytt anslag benämnt Yrkesinriktad rehabilitering. Däremot skall kostnaderna för utbildningsbidrag till eleverna vid instituten – som i praktiken betalas från det nuvarande anslaget – i fortsättningen till en del betalas från det nya anslaget Bidrag till arbetslöshetsersättningar och utbildningsbidrag och i övrigt av arbetsgivaravgiftsmedel.

Det nya anslaget Yrkesinriktad rehabilitering föreslås i proposition 145 bli uppfört med 420,4 milj. kr., dvs. det i budgetpropositionen upptagna beloppet med frånräknande av de beräknade utgifterna för utbildningsbidrag. Utskottet godtar den nya anslagsberäkningen. Det nya anslaget bör anvisas som ett reservationsanslag.

I proposition 145 har regeringen i och för sig återkallat den framställning om anslag som gjorts i budgetpropositionen. Av samma skäl som angetts i avsnittet Arbetsmarknadsutbildning bör riksdagen formellt avslå budgetpropositionens förslag i den aktuella delen (punkt C 5).

Övriga anslag

Totalförsvarsverksamhet

1979/80 Utgift	71 542 000
1980/81 Anslag	79 912 000
1981/82 Förslag	86 378 000

Från anslaget bekostas utgifterna för programmet Totalförsvarsverksamhet. I programmet ingår delprogrammen Försvars- och beredskapsplanering samt Vapenfria tjänstepliktiga. Regeringens förslag till anslag redovisas i budgetpropositionen, punkt B 5 s. 94–96.

	1979/80 Utgift	1980/81 Anslag	1981/82 Beräknad ändring	
			AMS	Föredraganden
Försvars- och beredskapsplanering	5 100 000	5 350 000	+ 2 260 000	+ 200 000
Vapenfria tjänstepliktiga	51 130 000	60 062 000	+17 203 000	+4 566 000
Förvaltningskostnader	15 312 000	14 500 000	+ 1 135 000	+1 700 000
Summa	71 542 000	79 912 000	+20 598 000	+6 466 000

Som framgår av sammanställningen används huvuddelen av anslaget för att bekosta utbildningen av vapenfria tjänstepliktiga. I budgetpropositionen sägs att det inte längre finns någon egentlig kö av vapenfria tjänstepliktiga som väntar på inkallelse.

Utskottet har ingen invändning mot medelsberäkningen och tillstyrker regeringens förslag till anslag.

Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning

1979/80 Utgift	11 140 000	Reservation	3 303 000
1980/81 Anslag	4 070 000		
1981/82 Förslag	3 000 000		

Detta anslag används för arbetsmarknadsverkets utgifter för inköp av utrustning, vars anskaffningsvärde överstiger 10 000 kr. och vars livslängd överstiger tre år. Även engångsanskaffningar bekostas från anslaget. Annan utrustning anskaffas med anlikande av resp. programanslag.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen (punkt B 6 s. 97–98) att anslaget minskas med 1 070 000 kr. Utskottet biträder regeringsförslaget.

Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning

1979/80 Utgift ¹		Reservation	12849000
1980/81 Anslag	1 000		
1981/82 Förslag	1 000		

¹ Under budgetåret har intäkterna överstigit kostnaderna med 6926000 kr.

Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för programmet Förvaltning av utrustning. Det utgör ett serviceprogram för försörjning av övriga program med mer kapitalkrävande utrustning. Sådan utrustning får hyras ut inom eller utom arbetsmarknadsverket, varvid hyran skall beräknas så att samtliga uppkommande kostnader täcks. Programmet består av delprogrammen Förlägningsbyggnader samt Maskiner och fordon m. m.

I budgetpropositionen, punkt B 7 s. 98–101, förordas att 12 milj. kr. av reservationen på anslaget förs över till inkomstiteln Övriga inkomster av statens verksamhet. Utskottet har ingen erinran häremot och föreslår i likhet med regeringen att anslaget för nästa budgetår förs upp med ett formellt belopp av 1000 kr.

Särskilt sysselsättningsbidrag till Svenska Rayon AB

1980/81 Anslag	5 000 000
1981/82 Förslag	5 000 000

I den av riksdagen bifallna propositionen 1979/80: 138 (AU 1980/81: 2 y, FöU 1980/81: 3) har förutsatts bl. a. att Svenska Rayon AB skall få ett särskilt sysselsättningsbidrag om 10 milj. kr. till vissa personalkostnader i samband med att företaget omstruktureras. För att täcka bidragskostnaderna har för innevarande budgetår anvisats 5 milj. kr. Som regeringen föreslår (budgetpropositionen punkt B 11 s. 104) bör samma belopp anvisas nästa budgetår för att täcka återstoden av bidragskostnaderna.

Fackligt inflytande på frågan om statligt arbetsmarknadsstöd

I proposition 126 behandlas på s. 137–140 frågan om hur det fackliga inflytandet skall tillgodoses vid handläggningen av enskilda ärenden om arbetsmarknadsstöd. Bl. a. konstateras att utformningen och omfattningen av det fackliga inflytandet kommit att bli olika vid olika former av stöd.

Departementschefen erinrar bl. a. om att frågan om de fackliga organisationernas inflytande på ärenden om samhällsstöd till företag under senare år har varit föremål för debatt. Det har å ena sidan från arbetsgivarhåll gjorts gällande att de fackliga organisationerna i vissa enskilda fall otillbörligt har utnyttjat sitt inflytande över ifrågakvarande beslut. Från fackligt håll

har å andra sidan LO och TCO i en skrivelse våren 1978 till arbetsmarknadsministern och industriministern begärt mer enhetliga regler och ett vidgat fackligt inflytande över de aktuella stödformerna. I skrivelsen föreslår organisationerna att som villkor för stöd genomgående skall krävas att företaget har tecknat kollektivavtal och att de fackliga organisationerna har tillstyrkt ansökan.

Även om det är naturligt att det fackliga inflytandet utformas olika vid skilda former av samhällsstöd visar den hittillsvarande utvecklingen enligt propositionen att det finns ett behov av mer enhetliga och entydiga regler om arbetsmarknadsmyndigheternas handläggning av de aktuella bidragsärendena. Det finns också rättsliga skäl för att föra över merparten av de hittillsvarande bestämmelserna från regleringsbrev till författningsföreskrifter.

Något formellt krav att de fackliga organisationerna skall ha tillstyrkt en ansökan om bidrag bör enligt propositionen inte gälla. En avstyrkan som åtföljs av skäl som har fog för sig kommer naturligtvis ått väga tungt vid den prövning som myndigheterna har att företa. En avstyrkan från en arbetstagarorganisation bör enligt propositionen i vissa fall också medföra att myndigheten föranstaltar om kompletterande utredning, exempelvis genom hörande av berörd arbetsgivarorganisation. Beslutet bör i sådana fall fattas av myndighetens styrelse.

Den huvudregel för det fackliga inflytandet i stödärenden som föreslås i propositionen innebär att AMS, länsarbetsnämnd eller arbetsförmedling – innan beslut fattas om samhällsstöd till företag – skall lämna berörda arbetstagarorganisationer tillfälle att avge yttrande. I enlighet med den praxis som har utbildats inom arbetsmarknadsverket beträffande vissa stödformer bör dessutom läggas fast den principen att ärendet bör avgöras av länsarbetsnämnden i plenum resp. av distriktsarbetsnämnden, om en arbetstagarorganisation har avstyrkt en bidragsansökan. Detsamma bör även gälla när skäl härtill i övrigt föreligger. Med uttrycket berörda arbetstagarorganisationer avses i det övervägande antalet fall att det är den organisation eller de organisationer som är part i kollektivavtal på arbetsplatsen som skall beredas tillfälle att yttra sig. Om företaget inte är bundet av kollektivavtal bör det vara den eller de arbetstagarorganisationer som har ingått det representativa kollektivavtalet inom branschen eller avtalsområdet som kommer i fråga.

De nu föreslagna principerna bör enligt propositionen komma att omfatta såväl nuvarande stödformer som framtida nya stödformer, såvida det inte för ett visst fall finns anledning att föreskriva en annan ordning. De nuvarande reglerna om samråd m. m. med berörda arbetstagarorganisationer i själva bidragsfrågan kan alltså i motsvarande mån utmönstras. Behovet av särskilda föreskrifter för vissa typer av stöd får bedömas för varje stödform för sig. I sammanhanget hänvisas också till den betydelse som medbestämmandelagen och i vissa fall även styrelserepresentationslagen

har fått för fackföreningarnas möjlighet att påverka de nu aktuella frågorna både beträffande en arbetsgivares ansökan om statligt stöd och i fråga om beslutets genomförande.

LO och TCO anför som skäl för kravet att kollektivavtal skall vara tecknat på arbetsplatser och att en sådan ordning garanterar att avtalsenliga löne- och anställningsvillkor tillämpas. Departementschefen framhåller i denna fråga att det är en självklar utgångspunkt att de företag som kommer i åtnjutande av olika former av statligt stöd följer de kollektivavtal som gäller och att de även i övrigt rättar sig efter arbetsmarknadens spelregler. Det är alltså ett naturligt krav att alla anställda som berörs av statliga stödåtgärder uppbär lön och andra förmåner som är i nivå med branschens kollektivavtal. Detta innebär dock inte enligt departementschefen att kollektivavtalsbundenhet bör vara ett formellt krav vid samhällseliga stödinsatser. Ett sådant krav, som skulle innebära avtalstvång och organisationstvång, strider enligt departementschefen vidare mot grundläggande principer på svensk och internationell arbetsmarknad. Ett stort antal, framför allt mindre, arbetsplatser i detta land skulle vidare i så fall ställas utanför de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Om kollektivavtal saknas, bör dock enligt propositionen det kravet ställas att de anställda uppbär lön och andra anställningsförmåner som är jämförbara med dem som utgår enligt kollektivavtal inom branschen.

Frågan om det fackliga inflytandet i stödärenden behandlas i tre motioner. I den socialdemokratiska partimotionen 2106 föreslås att statligt arbetsmarknadsstöd endast får utgå till företag som tecknat kollektivavtal samt att ansökan om sådant stöd alltid skall innehålla yttrande från berörd facklig organisation. Motionärerna reagerar mot att företag vilka inte fullt ut bär sitt samhällsansvar när det t.ex. gäller miljövard, arbetarskydd, löner och övriga anställningsvillkor samt inbetalning av skatter och avgifter skall kunna erhålla olika former för statligt finansiellt stöd. Ett sätt att förhindra att så sker är enligt motionen att ge de anställda i företagen ökat inflytande över stödverksamheten. Propositionens förslag innebär enligt motionärerna ett minskat inflytande i förhållande till dagens situation. Socialdemokraterna pekar slutligen på svårigheterna att i praktiken kontrollera att villkoret är uppfyllt att de anställda har löne- och övriga anställningsförmåner i nivå med kollektivavtalet i branschen.

I vpk-motion 2112 föreslås att som villkor för stöd skall gälla att den berörda fackliga organisationen tillstyrker. Motionärerna motiverar detta med att det är den lokala fackliga organisationen som bäst känner till förhållandena på arbetsplatsen.

Margit Odelsparr m. fl. (c) pekar i sin under allmänna motionstiden väckta motion 1432 på vissa olägenheter med att varierande regler gäller för att företag skall kunna erhålla arbetsmarknadspolitiskt stöd. I en del fall har enbart stöd kunnat utgå efter godkännande av de fackliga organisationerna. I andra fall har länsarbetsnämnderna fått göra bedömningen om

en arbetsgivare uppfyller de ekonomiska och sociala krav som kan ställas. Frågan om vilka krav som skall ställas på lön och sociala förmåner har därvid i en del fall varit oklar. Även om det är angeläget att arbetsgivare tecknar kollektivavtal i så stor utsträckning som möjligt, kan enligt motionärerna i en del fall de uppställda kraven bli orimliga. Många småföretag har exempelvis avstått från att anordna beredskapsarbeten till följd av krav på kollektivavtal.

Motionärerna anser att man bör finna smidigare regler för företag som söker arbetsmarknadspolitiskt stöd. Motionärerna föreslår att AMS får ta hela eller delar av arbetsgivaransvaret för personer som bereds anställning i småföretag som uppbär arbetsmarknadspolitiska bidrag men som saknar kollektivavtal med de anställda.

Utskottet delar uppfattningen i propositionen att det finns ett behov av mer enhetliga och entydiga regler för arbetsmarknadsmyndigheternas handläggning av arbetsmarknadspolitiska stödärenden. Med den föreslagna huvudregeln att berörda arbetstagarorganisationer bereds tillfälle att yttra sig innan beslut om stöd fattas skapas större klarhet i fråga om den fackliga organisationernas roll samtidigt som dessa får ett berättigat inflytande. Utskottet vill härutöver hänvisa till vad som tidigare sagts i betänkandet avseende de fackliga organisationernas inflytande vid beslut om det s. k. äldrestödet inom tekoindustrin.

Den här redovisade inställningen stämmer överens med utskottets i flera sammanhang tidigare deklarerade uppfattning (se senast AU 1980/81: 23, s. 30). Ett absolut krav på kollektivavtal skulle förutom att det inte kan accepteras av principiella skäl medföra att ett stort antal mindre arbetsplatser i praktiken skulle ställas utanför de arbetsmarknadspolitiska insatserna. De uttalade farhågorna att avsaknaden av kollektivavtal skulle kunna innebära att stöd ges till företag som inte följer praxis i branschen i fråga om löner m. m. finns det knappast något fog för med hänsyn till att de ansvariga instanserna har att kontrollera att stöd villkoret om att förmåner i nivå med kollektivavtal i branschen tillämpas på arbetsplatsen.

Vad utskottet anfört innebär att propositionens förslag i denna del tillstyrks. Utskottet avstyrker sålunda yrkandena i den socialdemokratiska partimotionen 2106 och i vpk-motion 2112. Propositionens förslag att de fackliga organisationerna skall beredas tillfälle att yttra sig innan beslut om stöd fattas står f. ö. i samklang med yrkandet härom i motion 2106.

De nya regler som föreslås bör i huvudsak tillgodose syftet med motion 1432. Inte heller denna bör därför föranleda någon åtgärd.

Den arbetsmarknadspolitiska forskningen

Expertgruppen för utredningsverksamhet i arbetsmarknadsfrågor (EFA) tillsattes år 1967 för att ta initiativ till och biträda vid uppläggning av forskning och utredningsverksamhet rörande arbetsmarknadspolitikens effekter.

I proposition 126 (s. 140–144) redovisas vissa synpunkter på den arbetsmarknadspolitiska forskningen. Utgångspunkten är en rapport, Forskning kring arbetsmarknadspolitikens effekter – ett forskningsprogram, som EFA tagit fram. I rapporten har EFA utvecklat och sammanfattat sina synpunkter på behoven och inriktningen av påbörjade och framtida forskningsinsatser. Utifrån en analys av några centrala utvecklingstendenser på den svenska arbetsmarknaden ger EFA förslag till sådan forskning som man anser vara av speciell vikt för utformningen och värderingen av framtida arbetsmarknadspolitiska insatser.

Enligt EFA:s forskningsprogram bör den fortsatta forskningen omfatta två huvudområden, nämligen

- grundläggande forskning kring arbetsmarknadens funktionssätt
- utvärdering och uppföljning av arbetsmarknadspolitik.

Det första huvudområdet omfattar forskning inom de två projektområdena arbetskraftsutbudets bestämningsfaktorer och arbetskraftsefterfrågans bestämningsfaktorer.

Det andra huvudområdet omfattar forskning inom projektområdena avvägningen mellan arbetsmarknadspolitik och andra politikgrenar och utvärdering och uppföljning av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

EFA framhåller i programmet att det är angeläget att forska kring frågan hur arbetskraftsutbudet bestäms och kring hur förändringar i rörligheten (extern och intern samt yrkesmässig, geografisk och branschmässig) påverkar arbetsmarknadens funktionssätt. För att framgångsrikt kunna stabilisera arbetskraftsefterfrågan och påverka dess sammansättning krävs enligt EFA mer kunskap om hur denna bestäms.

I EFA:s senaste betänkande (SÖU 1978: 60) diskuteras arbetsmarknadspolitikens stabiliseringspolitiska roll och i samband därmed restes frågan om vilken omfattning arbetsmarknadspolitikerna kan ha utan att bli överbelastad. För att kunna belysa detta behövs bl. a. studier kring avvägningen både mellan olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder och mellan arbetsmarknadspolitikerna och övriga ekonomisk-politiska åtgärder. Med hänsyn till konflikten mellan sysselsättningsnivå och inflationsgrad bör enligt EFA också närmare utvärderas företagsinriktade åtgärder i form av sysselsättningsstöd för att upprätthålla eller öka sysselsättningen.

I propositionen anmäls vidare att AMS bl. a. betonat att insatserna för de handikappade bör bedömas även i ett samhällsekonomiskt perspektiv och med hänsyn till effekterna på den offentliga ekonomin. Departementschefen delar denna uppfattning.

I propositionen uttalar statsrådet Eliasson att EFA:s förslag till arbetsmarknadspolitiskt forskningsprogram är en lämplig utgångspunkt för det fortsatta arbetet. Han framhåller även att det är nödvändigt att EFA följer upp och kontinuerligt förnyar programmet för forskning kring arbetsmarknadspolitikens effekter. I sammanhanget påpekas att det programmet inte täcker den utanför EFA:s område bedrivna forsknings- och utrednings-

verksamhet om invandringen, som samordnas av expertgruppen för invandringsforskning (EIFO), och om arbetsmiljön och arbetsplatsers problem, som bl. a. bedrivs inom arbetslivscentrum.

EFA har hittills verkat som kommitté. Denna organisationsform har enligt propositionen visat sig kunna ge förutsättningar för flexibilitet i arbetets uppläggning och inriktning. EFA har dock inte de tidsbegränsade utredande uppgifter som normalt gäller för en kommitté. Det finns därför skäl att på liknande sätt som vad gäller den under industridepartementet hörande expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) ta hänsyn till detta och anpassa EFA:s organisationsform. EFA:s verksamhet bör därför ges en mer permanent karaktär än kommittéformen.

I budgetpropositionen aviserades en ombildning av EFA till en delegation för arbetsmarknadspolitisk forskning. Det framhålls nu att en sådan ombildning bör komma till stånd och att det är önskvärt att EFA därvid samlokaliseras med institutet för social forskning (SOFI) vid Stockholms universitet. Kontakter kommer att tas med Stockholms universitet i denna fråga. Förslaget är inte avsett att föranleda någon ändring av EFA:s nuvarande sammansättning och arbetssätt.

Delegationens viktigaste uppgift skall liksom hittills vara att initiera, stödja och samordna arbetsmarknadspolitisk forskning samt se till att forskningsresultaten blir kända och tillgängliga för beslutsfattare och andra intressenter. En annan betydelsefull uppgift för delegationen är att kontinuerligt följa forskningsarbetet inom det arbetsmarknadspolitiska området. Kontakter med forskare och forskningsorgan inom detta och angränsande områden bör kontinuerligt hållas för utbyte av forskningsrön.

Slutligen i detta avsnitt anför statsrådet Eliasson att det ankommer på regeringen att besluta om hur EFA:s verksamhet skall bedrivas och att han kommer att föreslå regeringen att fr. o. m. den 1 juli 1981 organisera verksamheten i huvudsak enligt vad som anförs i propositionen.

Utskottet har för sin del inget att invända mot vad som anförs i propositionen om den arbetsmarknadspolitiska forskningen.

Arbetstidsfrågor

I proposition 126 behandlas på s. 144–151 vissa arbetstidsfrågor. Det konstateras bl. a. att den faktiskt arbetade tiden per sysselsatt minskat under 1970-talet. Utskottet har belyst detta i diagram 2. År 1970 låg medelarbetstiden på 39,3 timmar per vecka. Fram till år 1980 minskade medelarbetstiden med 3,2 timmar till 36,1 timmar per vecka. Under 1970-talet har samtidigt antalet sysselsatta ökat med ca 270 000 personer. Av redovisningen i propositionen framgår att om den genomsnittliga arbetstiden per sysselsatt hade varit lika stor under år 1979 som under år 1970 så skulle antalet sysselsatta i stället ha sjunkit med totalt ca 230 000 personer. En betydande del av minskningen i medelarbetstiden beror på att allt fler

arbetar deltid. Under 1970-talet har nämligen antalet deltidsarbetande ökat med ca 30 000 per år. Var fjärde sysselsatt arbetar numera vanligen deltid. Frågan belyses i diagram 3.

Delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA) har till uppgift att studera arbetstidsfrågor och bl. a. förse avtalsparterna med analyser av arbetstidsförkortningars effekter på ekonomi, sysselsättning, deltidsarbete, familjeförhållande och fritidsvanor. Delegationen presenterade år 1979 rapporten *Arbetstiderna inför 1980-talet* (SOU 1979: 48).

Delegationen redovisar beräkningar av utfallet av en arbetstidsförkortning på 2,5 timmar under 1980-talets första år. Olika sätt att kompensera arbetstidsförkortningen diskuteras. En arbetstidsförkortning kan antingen mötas med ett ökat arbetskraftsdeltagande eller produktivetsökningar. Samtidigt påpekas möjligheten att öka arbetskraftsutbudet bland de deltidsarbetande. Delegationen refererar till beräkningar som visar att en ökning av de deltidsarbetande kvinnornas arbetstid till männens genomsnitt skulle betyda lika mycket för de totala arbetskraftstillgångarna som en ökning av kvinnornas arbetskraftstal till männens nivå.

Tidigare arbetstidsförkortningar har till viss del kompenenserats genom ökad produktivitet främst inom industrin. Delegationens kalkyler visar arbetstidsförkortningens effekter med olika antaganden om arbetskraftsdeltagande, produktivetsutveckling och arbetstidsförkortningens genomslag på de deltidsarbetandes arbetstider. Om produktionen inte skall minska krävs enligt kalkylerna en betydande sysselsättningsökning även om en del av arbetstidsförkortningen kan kompenseras med ökad produktivitet. Särskilt stora nyrekryteringsbehov skulle uppstå inom den offentliga sektorn.

I DELFA:s rapport presenteras beräkningar som visar storleken av de potentiella arbetskraftstillgångarna i landet. Man konstaterar bl. a. att en stor del av de personer som står utanför arbetskraften har olika förvärvshinder och att de regionala skillnaderna är betydande. En minskning av arbetstiden med 2,5 timmar per vecka skulle inom Storstockholmsområdet få till följd att arbetskraften inte skulle räcka till. I flera Norrlandslän finns däremot arbetskraftsresurser som motsvarar en sänkning av arbetstiden med 5 timmar per vecka.

Delegationen framhåller att det är arbetsmarknadens parter som skall bestämma tidpunkten för kommande generella arbetstidsförkortningar. Sänkt arbetstid är ett alternativ till materiella standardökningar. En arbetstidsförkortning förutsätter därför att medborgare och myndigheter är väl medvetna om att utrymmet för konsumtionsökningar och resurskrävande reformer därigenom blir mindre. I anslutning till de redovisade kalkylerna konstaterar delegationen att det är viktigt att följa deltidsarbetets utveckling och de bakomliggande orsakerna.

Delegationen uttrycker vidare farhågor inför möjligheterna att kompensera arbetstidsbortfallet inom den offentliga sektorn. Här måste t. ex.

beaktas den långa utbildningstid som krävs för att internt utbilda vissa yrkeskategorier inom speciella verksamhetsområden, t. ex. inom det militära försvaret. De regionala skillnaderna i sysselsättningsgrad och näringsgrensfördelning utgör vidare enligt delegationens uppfattning en betydande restriktion inför en mer omfattande arbetstidsförkortning under de närmaste åren.

Delegationen avvisar tanken att arbetstidsförkortningar skall användas för att bekämpa arbetslöshet och undersysselsättning.

Statsrådet Eliasson framhåller för sin del bl. a. att en framtida arbetstidsförkortning kommer att få ett stort genomslag på arbetsmarknaden. Stora nyrekryteringsbehov kommer företrädesvis att uppstå i de personalintensiva delarna av tjänstesektorn. Kraven på arbetsmarknadspolitiken skulle också öka väsentligt. För att täcka produktionsbortfallet vid en arbetstidsförkortning behövs ett ökat arbetskraftsdeltagande från grupper med låga sysselsättningsgrader t. ex. kvinnor och arbetshandikappade. Nya krav kommer att ställas på en anpassning av arbetstillfällena till de nytillträdande gruppernas önskemål och på en förbättrad samhällsservice. En arbetstidsförkortning kommer även att öka kraven på rörlighet på arbetsmarknaden, vilket kan leda till stora regionala spänningar.

När det gäller möjligheterna att genomföra en generell arbetstidsförkortning anför statsrådet Eliasson att det samhällsekonomiska läget för över-skådlig tid inte ger utrymme för en sådan reform. I sammanhanget framhåller han dock att det finns motiv som talar för en fortsatt sänkning av arbetstiden och nämner därvid kravet på ökad jämställdhet mellan kvinnor och män i såväl yrkesliv som hemarbete samt behov av mer tid för engagemang i samhällsarbetet. Statsrådet Eliasson anser att det är viktigt att regeringen tillsammans med arbetsmarknadens parter kontinuerligt följer frågan om en framtida arbetstidsförkortning, även om tidpunkten för en kommande arbetstidsförkortning nu synes ligga långt fram i tiden.

Enligt statsrådet kan flera principiella invändningar riktas mot ett synsätt som innebär att arbetslöshetsproblem och undersysselsättning skulle kunna lösas genom en uppdelning av arbetstillfällena.

Slutligen anför han synpunkter på deltidarbetets utveckling. Enligt propositionen tyder vissa förhållanden på att ökningen av deltidarbetet kommer att fortsätta under 1980-talet. Det finns därvid en betydande risk för en allt fastare uppdelning av arbetsmarknaden i heltidssysselsatta män och deltidssysselsatta kvinnor. Ser man till näringsgrensfördelningen förstärks bilden ytterligare.

För att bryta denna utveckling krävs enligt propositionen bl. a. ökade möjligheter till deltidarbete på manligt dominerade yrkesområden – både för män och kvinnor. En sådan utveckling motiveras inte bara med kraven på ökad jämställdhet utan även med arbetsorganisatoriska skäl. Departementschefen säger avslutningsvis att det finns skäl som talar mot en begränsning av deltidarbetet som sådant. En sådan åtgärd skulle försämra

sysselsättningsmöjligheterna för främst hundrausentals kvinnor som står i begrepp att träda ut på arbetsmarknaden. Man bör i stället sträva efter att förbättra de deltidsanställdas villkor.

I tre motioner behandlas arbetstidsfrågor.

Socialdemokraterna tar i motion 1433 upp frågan ur aspekten att arbetstidens förläggning kan vara ett förvärvshinder. En ökad flexibilitet i utläggningen av arbetstiden bör enligt motionärerna komma till stånd. Samtidigt är det viktigt att den nuvarande könssegregeringen av arbetsmarknaden motverkas. I motionen framhålls vidare att många kvinnor har en sådan arbetsbörda i hemmet att deltidsarbete blivit deras enda möjlighet till förvärvsarbete. De alltjämt ensidiga könsrollerna leder därigenom till en kraftig könsskillnad i fråga om arbetstiden och ställningen på arbetsmarknaden. Avslutningsvis hävdar motionärerna att det är angeläget att de deltidsarbetande får praktiska möjligheter att övergå till heltidsarbete. Målet måste vara ett samhälle där män och kvinnor deltar i arbetslivet och familjelivet i samma utsträckning och på lika villkor.

I motion 205 av Lars Werner m. fl. (vpk) framhålls att den totala omfattningen av deltidsarbeten bör minska till förmån för en allmän arbetstidsförkortning. De sociala förmånerna bör enligt motionen vidare utgå oavsett arbetstidens längd. Regeringen bör utarbeta förslag i detta syfte i tillämpliga lagar. Motionärerna vill också ha en sådan ändring i lagen om anställningsskydd att arbetsgivaren skall vara skyldig att före nyanställningar erbjuda redan anställd med deltidsarbete förlängd arbetstid. Slutligen föreslås att riksdagen skall uttala att arbeten som är så fysiskt tunga eller skadliga för hälsan på annat sätt att de inte kan utföras på heltid skall kompenseras med heltidslön. Vpk förordar dessutom i motion 2112 att en nedtrappning av arbetstiden bör påbörjas med sextimmarsdagen som mål.

Frågor som hänger samman med de anställdas arbetstider kommer otvivelaktigt att få en avgörande betydelse för möjligheterna att ytterligare öka antalet sysselsatta under 1980-talet. Långtidsutredningen bygger sina kalkyler bl. a. på en fortsatt sänkning av medelarbetstiden. Utredningen räknar inte med någon större ökning av antalet arbetade timmar enligt alternativ 1 (+0,4%) och rent av en minskning (-2%) enligt alternativ 2 men kalkylerar ändå med en ökning av sysselsättningen med 244 000 personer enligt alternativ 1 och 139 000 personer enligt alternativ 2.

En fortsatt ökning av antalet arbetstillfällen i landet förutsätter därför enligt långtidsutredningen även fortsättningsvis en nyrekrytering av deltidsarbetande vid landsting och kommuner. Omräknat till heltidsarbetande skulle sysselsättningen enligt långtidsutredningens alternativ 1 öka med endast ca 23 000 fram till år 1985.

Utskottet har i ett inledande avsnitt diskuterat konsekvenserna av långtidsutredningens beräkningar. I det nu förevarande sammanhanget kan det vara anledning att ta upp frågan om deltidsarbetets utveckling från bl. a. jämställdhetssynpunkt. Det föreligger en klar risk för att uppdelningen av

arbetsmarknaden i heltidssysselsatta män och deltidssysselsatta kvinnor skall bli alltmer befäst i framtiden. En sådan utveckling strider mot samhällets ambitioner på jämställdhetsområdet som de framställs i t.ex. den socialdemokratiska partimotionen 1433. Målet bör vara ett samhälle där män och kvinnor deltar i arbetslivet och familjelivet i samma utsträckning och på lika villkor. Det finns alltså anledning att under de kommande åren ägna en ökad uppmärksamhet åt deltidsarbetet och dess konsekvenser i olika hänseenden.

När det gäller de konkreta yrkandena i vpk-motionerna 205 och 2112 vill utskottet anföra följande. Frågan om en arbetsförkortning till sex timmars arbetsdag har nyligen prövats av socialutskottet (SoU 1980/81: 32). Socialutskottet anför bl. a. att det ankommer på arbetsmarknadens parter att avgöra vilka prioriteringar som skall göras vid valet mellan olika former för uttag av standardhöjningar. Socialutskottet framhöll vidare att det samhällsekonomiska läget är sådant att det inte är realistiskt att nu ta ställning till genomförandet av en så resurskrävande reform som en sådan arbetsförkortning skulle innebära. Arbetsmarknadsutskottet delar denna uppfattning och avstyrker yrkandena härom. Den andra av motionärerna upptagna frågan om ekonomisk kompensation för fysiskt tunga arbeten bör inte avgöras av riksdagen utan av parterna på arbetsmarknaden. Motionerna avstyrks alltså även i den delen.

I motion 205 yrkar vpk vidare att sociala förmåner skall utgå oavsett arbetstidens längd. Regeringen bör åläggas att föreslå erforderliga ändringar i tillämpliga lagar. Utskottet behandlade så sent som i höstas ett liknande yrkande. Utskottet anförde därvid i sitt av riksdagen godkända betänkande AU 1980/81: 9 (s. 17) bl. a. att de deltidssysselsatta successivt fått en bättre ställning i fråga om anställnings- och sociala förmåner. Samtidigt konstaterade utskottet att de deltidssysselsatta på vissa punkter har sämre förmåner än andra grupper. I sammanhanget hänvisade utskottet till att frågor av det slaget prövas i olika utredningssammanhang. Med hänvisning därtill och då flertalet av de kvarstående ojämnheterna tillhör det avtalsreglerade området var utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd på grund av det då aktuella motionsyrkandet. Utskottet har samma uppfattning i dag och avstyrker därför det nu behandlade motionsyrkandet.

I motionen begärs vidare att lagen om anställningsskydd ändras så att arbetsgivare skall vara skyldig att före nyanställningar erbjuda redan anställd med deltidssarbete förlängd arbetstid. Den av motionärerna aktualiserade frågan har tidigare behandlats av utskottet. Utskottet har därvid utgått från att anställningskommittén skulle överväga frågan (AU 1978/79: 39). Det aktuella problemet tillhörde emellertid de frågor som kommittén inte hann att gå in på innan arbetet avslutades. Utskottet förutsätter att man inom arbetsmarknadsdepartementet överväger de frågor som återstod i kommittéarbetet och aktualiserar dem i lämpligt sammanhang. Utskottet vill särskilt framhålla att frågan om deltidssarbetes rätt till heltid disku-

terats under lång tid och att riksdagen tidigare uttalat att den frågan bör utredas utan dröjsmål. Detta uttalande har fortfarande giltighet.

Med hänvisning till det anförda avstyrks motionerna 205 och 2112 i nu förevarande delar.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

Riktlinjer m. m.

1. beträffande *riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken* res. 1 (s)
att riksdagen med avslag på motionerna
A. 1980/81: 2106, yrkande 1,
B. 1980/81: 484 och 1980/81: 2112 yrkandena 1, 9 och 13
godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 126 i motsvarande del,
2. beträffande *åtgärder inom företagen för att trygga sysselsättningen* res. 2 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 2111, s. y. 1 (m)
3. beträffande *arbetsmarknadspolitikens allmänna inriktning för budgetåret 1981/82* res. 3 (s)
att riksdagen – med avslag på motionerna 1980/81: 1434 yrkande 1, 1980/81: 2106 yrkande 2, 1980/81: 2191 yrkandena 1–7 samt 1980/81: 2193 yrkande 6 – godkänner vad utskottet anfört,

Arbetsmarknadspolitiska fonder

4. att riksdagen antar det genom proposition 1980/81: 145 framlagda förslaget till *lag om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag*, res. 4 (s)
5. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 145 samt med avslag på motion 1980/81: 2094 godkänner de i propositionen förordade *riktlinjerna för finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen, det kontanta arbetsmarknadsstödet, arbetsmarknadsutbildningen och den yrkesinriktade rehabiliteringen*,
6. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 145 godkänner de i propositionen förordade *grunderna för användning av behållningen på arbetslöshetsfonden och arbetsmarknadsutbildningsfonden*,
7. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 145 medger att riksförsäkringsverket får disponera *en rörlig kredit i riksgäldskontoret om högst 100 000 000 kr. för de ändamål som har angetts i propositionen*,

Arbetsmarknadsverket

8. beträffande *arbetsvägledare* att riksdagen avslår motion 1980/81: 810,
9. beträffande *huvudmannaskapet för vapenfriverksamheten* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1829,
10. beträffande *överförande av arbetsuppgifter från arbetsmarknadsverket till kommuner och länsorgan* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1920, res. 5 (s)
11. beträffande *nya organisationsformer för arbetsmarknadsverket* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1440, res. 5 (s)
12. beträffande *utredning om fristående arbetsförmedlingar* att riksdagen avslår motion 1980/81: 822,
13. beträffande *länsarbetsnämndernas sammansättning* att riksdagen avslår motion 1980/81: 188, s. y. 2 (s)
14. beträffande *beredskapsarbeten i AMS egen regi* att riksdagen med anledning av motionerna 1980/81: 1053, 1980/81: 1431 samt 1980/81: 1839 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
15. beträffande *byggarbetsplaneringen* att riksdagen avslår motion 1980/81: 614,

Arbetsmarknadsservice

16. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 126 antar det till propositionen fogade förslaget till *lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)*,
17. beträffande *reduktion av starthjälpsbeloppen* att riksdagen avslår motion 1980/81: 2113 yrkande 2, res. 6 (c)
18. beträffande *slopande av traktamenten vid dubbel bosättning* att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81: 2106 yrkande 7 och 1980/81: 2112 yrkande 10 bifaller regeringens förslag i proposition 1980/81: 126, res. 7 (s)
19. beträffande *villkoren för flyttningsbidrag till ombytessökande m. m.* att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81: 1433 i motsvarande del och 1980/81: 2106 yrkande 8 bifaller proposition 1980/81: 126 i motsvarande del, res. 8 (s)
20. beträffande *bidrag vid återflytning* att riksdagen avslår motion 1980/81: 2113 yrkande 1,
21. beträffande *stöd till byggnadsarbetare för s. k. veckopendling* att motion 1980/81: 615 inte föranleder någon riksdagens åtgärd, res. 9 (s)

22. beträffande *avskaffande av reseersättning till arbetssökande från Finland*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 826.
23. beträffande *åtgärder för att underlätta de flyttandes anpassning till förhållandena på inflyttningsorten* res. 10 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1433 i motsvarande del.
24. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 126 samt med avslag på motion 1980/81: 2112 yrkande 8 i motsvarande del godkänner de i propositionen förordade *ändringarna av reglerna för flyttningsbidrag* att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1982 i den mån frågan inte behandlats i föregående punkter.
25. att riksdagen godkänner vad som förordats i budgetpropositionen, bil. 15 B 1, i fråga om *avveckling av starthjälp och rörelselån till svenska medborgare som återvänder från utlandet*,
26. beträffande *tjänstledighet för att pröva nytt arbete* res. 11(s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 2106 yrkande 9.
27. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag, bil. 15 B 1, samt med avslag på motion 1980/81: 1089 yrkande 2 till *Arbetsmarknadsservice* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 1 055 873 000 kr.,

Arbetsmarknadsutbildning

28. beträffande *översyn av arbetsmarknadsutbildningens mål och inriktning*
att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1834 yrkande 2 och 1980/81: 2112 yrkande 8 i motsvarande del.
29. beträffande *utbildningsfonder i företag* res. 12 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1433 i motsvarande del.
30. beträffande *oförändrad sysselsättning som villkor för den s. k. 20-kronan* res. 13 (s)
att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1433 i motsvarande del och 1980/81: 2106 yrkande 11.
31. beträffande *utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor* res. 14 (s)
att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1433 i motsvarande del och 1980/81: 1828 yrkande 5.
32. beträffande *BAMU-kurser* res. 14 (s)
att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1828 yrkande 2 och 1980/81: 2191 yrkande 10.
33. beträffande *åtgärder för ökad jämställdhet i arbetslivet* res. 14 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1828 yrkandena 1, 3 och 4.

34. beträffande *stödundervisning inom arbetsmarknadsutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 278.
35. beträffande *kostnadsutvecklingen vid AMU-centra*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 625.
36. beträffande *anslag till Arbetsmarknadsutbildning*
att riksdagen
dels med bifall till propositionerna 1980/81: 145 och 1980/81: 150 bilaga 3 till *Arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 901 400 000 kr.,
dels avslår förslaget i budgetpropositionen, bil. 15 B 2, om anslag till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1981/82,
dels avslår motion 1980/81: 1834 yrkande 1,
dels avslår motion 1980/81: 1434 yrkande 5.

Arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

37. beträffande *översyn av tolkningen av reglerna om lämpligt arbete* res. 15 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 2106 yrkande 6.
38. beträffande *arbets- och utbildningsvillkoren för ersättning vid arbetslöshet* res. 16 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 2113 yrkande 3.
39. beträffande *avstängning från arbetslöshetsersättning vid svårigheter att ordna barn tillsyn* res. 17 (1 s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 610.
40. beträffande *stöd till arbetslösa för start av eget företag*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1484.
41. beträffande *medelsbehovet för arbetslöshetsersättningar och utbildningsbidrag m. m.* res. 18 (s)
att riksdagen
dels med bifall till propositionerna 1980/81: 145 och 1980/81: 150 bil. 3 till *Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag* för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 423 300 000 kr.,
dels avslår förslaget i budgetpropositionen, bil. 15 B 4, om anslag till Kontant stöd vid arbetslöshet,
dels avslår motion 1980/81: 1434 yrkandena 4 och 6.

Sysselsättningskapande åtgärder

42. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 126 godkänner de i propositionen förordade reglerna för *omställningsbidrag till företag vid lokala sysselsättningskriser*, s. y. 3 (s)
43. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 126 samt med avslag på motion 1980/81: 2112 yrkande 12 godkänner de i propositionen förordade reglerna för *tillfällig rekryteringsstimulans till företag inom tillverkningsindustrin*.
44. beträffande *de fackliga organisationernas inflytande på äldrestödet inom tekoindustrin* res. 19 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1496 yrkande 1.
45. beträffande *en framtida avveckling av äldrestödet inom tekoindustrin* res. 19 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1496 yrkande 2.
46. att riksdagen med anledning av budgetpropositionen, bil. 15 B 3, i motsvarande del godkänner vad utskottet förordat om *ändrade bestämmelser för tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin*, i den mån frågan inte behandlats i föregående punkter.
47. beträffande *ökad användning av medlen till beredskapsarbeten för produktiva investeringar*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1814.
48. beträffande *fler beredskapsarbeten på vägar i Skåne*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1058.
49. beträffande *en ökad medelsram för beredskapsarbeten i Skaraborgs län*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 277 yrkande 2.
50. beträffande *siktröjning på vägar som beredskapsarbete*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 813.
51. beträffande *uppförande av ett nytt polishus i Mjölby som beredskapsarbete*
att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1437 och 1980/81: 1825.
52. beträffande *markavvattning i Västerbotten och Norrbotten som beredskapsarbete*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1820.
53. beträffande *reparation och underhåll av flottleden i Pite älv som beredskapsarbete*
att riksdagen med anledning av motion 1980/81: 481 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
54. att riksdagen medger att regeringen får bemyndiga AMS att under budgetåret 1981/82 besluta om *avskrivning av vissa lånefordringar enligt förslaget i budgetpropositionen, bil. 15 B 3,*

55. att riksdagen dels med bifall till förslagen i budgetpropositionen, bil. 15 B 3, proposition 1980/81: 126 och proposition 1980/81: 150 bil. 3, dels med avslag på motionerna 1980/81: 1097, 1980/81: 1426 och 1980/81: 2191 yrkande 8 till *Sysselsättningsskapande åtgärder för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 908 900 000 kr..* res. 20 (s)

Ungdomar

56. att riksdagen med bifall till proposition 126 samt med avslag på motionerna 1980/81: 1428, 1980/81: 1822 yrkande 3 och 1980/81: 2106 yrkandena 4 och 5 godkänner de i propositionen förordade *reglerna för rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar,* res. 21 (s)
57. *beträffande ett långsiktigt program för 1980-talet för sysselsättning av ungdom m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1497 yrkandena 1, 3 och 4 samt 1980/81: 2112 yrkandena 4 och 5.
58. *beträffande en samhällsgaranti för ungdomars sysselsättning*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1816.
59. *beträffande beredskapsarbeten för ungdomar i åldern 16–17 år* res. 22 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 2191 yrkande 9.
60. *beträffande återinförande av enskilda beredskapsarbeten för ungdomar m. m.*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1822 yrkandena 1 och 2.
61. *beträffande definition av praktikbegreppet i lagen om anställningsskydd* res. 23 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1433 i motsvarande del,
62. *beträffande befogenheter för länsarbetsnämnderna att ta fram platser för obligatorisk praktik* res. 23 (s)
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1433 i motsvarande del,
63. *beträffande befogenhet för de lokala skolmyndigheterna att ta fram praktikplatser*
att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1497 yrkande 2 och 1980/81: 2112 yrkande 3.
64. *beträffande omvandling av kontant arbetsmarknadsstöd till praktikarbete*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1841.
65. *beträffande stöd till nyföretagande och sysselsättning för arbetslösa ungdomar*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1054.

Arbetshandikappade och äldre

66. beträffande *vidareutveckling av främjandelagen* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1433 i motsvarande del. res. 24 (s)
67. beträffande *utvärdering av anpassningsgrupperna i företagen* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1433 i motsvarande del. res. 24 (s)
68. beträffande *tillämpningsföreskrifter till främjandelagen m. m.* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1089 yrkande 1 och 1980/81: 2112 yrkande 2.
69. beträffande *aktivering av anpassningsgrupperna inom den statliga sektorn* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1802.
70. beträffande *tillämpning av reglerna för omprövning av ungdomars förtidspension* att riksdagen avslår motion 1980/81: 2106 yrkande 10.
71. beträffande *utredning av rehabiliteringslön m. m.* att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1089 yrkande 3 och 1980/81: 1433 i motsvarande del. res. 25 (s)
72. att riksdagen godkänner de i proposition 1980/81:126 förordade grunderna för *vilande förtidspension*.
73. beträffande *åtgärder för en solidarisk personalpolitik* att riksdagen avslår motion 1980/81: 2106 yrkande 3. res. 26 (s)
74. beträffande *förbättring av de äldres situation på arbetsmarknaden* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1803.
75. beträffande *aktionsprogram mot utslagning och arbetslöshet* att riksdagen avslår motionerna 1980/81:1068 och 1980/81: 2112 yrkande 6.
76. beträffande *översyn av stödet till särskilda anordningar på arbetsplatsen och till speciella arbetstekniska hjälpmedel* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1433 i motsvarande del.
77. beträffande *näringshjälp till personer med missbruksproblem* att riksdagen avslår motion 1980/81: 1827.
78. att riksdagen godkänner vad i budgetpropositionen, bil 15 C 3, anförts om *fortsatt försöksverksamhet med förhöjt lönebidrag för svårt handikappade ungdomar* under budgetåret 1980/81.
79. att riksdagen godkänner de i budgetpropositionen, bil. 15 C 3; förordade *riktlinjerna för anställning med lönebidrag* att gälla fr. o. m. den 1 juli 1981.
80. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen, bil. 15 C 3, och proposition 1980/81: 126 till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning* för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 529 030 000 kr.,

81. att riksdagen godkänner de i proposition 1980/81: 126 förordade ändringarna av reglerna för anställning med lönebidrag i samband med utplacering från skyddat arbete,
82. beträffande arbetspsykologisk service åt anställda med lönebidrag
att riksdagen avslår motion 1980/81: 811.
83. att riksdagen med bifall till förslaget i budgetpropositionen, bil. 15 C 4, medger att regeringen vid behov får besluta om nya platser för skyddat arbete under budgetåret 1981/82,
84. att riksdagen godkänner förslaget i budgetpropositionen, bil. 15 C 4, att medel motsvarande 135% av lönesumman (inkl. lönebidrag) för arbetstagarna i skyddat arbete anslås till driften av verksamheten vid Stiftelsen Samhällsföretag,
85. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen, bil. 15 C 4, till Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 2 054 000 000 kr.,
86. beträffande den skyddade verksamhetens inriktning
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1433 i motsvarande del,
87. beträffande översyn av Stiftelsen Samhällsföretags verksamhet
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1441 yrkande 2,
88. beträffande minskning av antalet anställda vid Stiftelsen Samhällsföretag till förmån för anställning med lönebidrag
att riksdagen avslår motion 1980/81: 824,
89. beträffande Stiftelsen Samhällsföretags regionalpolitiska uppgifter
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1833,
90. beträffande översyn av Stiftelsen Samhällsföretags marknadsföringsregler
att riksdagen avslår motionerna 1980/81: 1421 och 1980/81: 1806,
91. beträffande Stiftelsen Samhällsföretags konkurrensmetoder
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1441 yrkande 1,
92. att riksdagen godkänner de i budgetpropositionen, bil. 15 C 5, förordade förändringarna i fråga om inriktning och organisation av insatser för metodutveckling, forskning och utbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen,
93. beträffande medelsbehovet för yrkesinriktad rehabilitering
att riksdagen med avslag på motsvarande förslag i budgetpropositionen, bil. 15 C 5, bifaller proposition 1980/81: 145 och anvisar till Yrkesinriktad rehabilitering för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln ett reservationsanslag av 420 400 000 kr.

res. 27 (s)

94. *beträffande lokalisering till Göteborg av ett centralt institut inom den yrkesinriktade rehabiliteringen*
att riksdagen avslår motionerna 1980/81:1056 och 1980/81:1808,
95. *beträffande lokalisering till Skövde av ett centralt institut inom den yrkesinriktade rehabiliteringen*
att riksdagen avslår motion 1980/81:280,
96. *beträffande tjänster vid AMS Ami-kansli m. m.*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1831,
97. *beträffande lokalisering av ett arbetsmarknadsinstitut för invandrare till Olofström*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1424,

Övriga frågor

98. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag bil. 15 under tolfte huvudtiteln till B 5 *Totalförsvärsverksamhet* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 86 378 000 kr.,
99. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag bil. 15 under tolfte huvudtiteln till B 6 *Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.,
100. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag bil. 15 under tolfte huvudtiteln till B 7 *Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.,
101. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag bil. 15 under tolfte huvudtiteln till B 11 *Särskilt sysselsättningsbidrag till Svenska Rayon AB* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,
102. *beträffande riktlinjer för fackligt inflytande på frågor om statligt stöd*
att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81:1432, 1980/81:2106 yrkandena 12 och 13 samt 1980/81:2112 yrkande 14 godkänner vad som förordas i proposition 1980/81:126 i denna del,
103. *beträffande reducering av arbetstiden m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1980/81:205 och 1980/81:2112 yrkande 15,
104. *beträffande arbetsmarknadspolitiken inför 1980-talet*
att motion 1980/81:1433 i motsvarande del och i den mån den inte behandlats i föregående punkter inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

res. 28 (s)

Stockholm den 21 maj 1981

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

ELVER JONSSON

Närvarande: Elver Jonsson (fp), Anna-Greta Leijon (s), Arne Fransson (c), Erik Johansson (s), Bernt Nilsson (s), Sten Svensson (m), Frida Berglund (s), Pär Granstedt (c), Lars Ulander (s), Björn Eliasson (c), Eva Winther (fp), Sune Johansson (s), Lahja Exner (s), Bengt Wittbom (m) och Sonja Rembo (m).

RESERVATIONER

Anna-Greta Leijon, Erik Johansson, Bernt Nilsson, Frida Berglund, Lars Ulander, Sune Johansson och Lahja Exner (alla s) har avgivit 26 reservationer till betänkandet. En reservation, nr 6, har avgivits av Arne Fransson, Pär Granstedt och Björn Eliasson (alla c) och en reservation, nr 17, av Lahja Exner (s).

1. Riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken (mom. 1)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar "Utskottet har" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer till alla delar i vad motionärerna anført. En defensiv ekonomisk politik av det slag de borgerliga regeringarna fört skapar stora problem på arbetsmarknaden i form av både öppen och dold arbetslöshet. En sådan ekonomisk politik lägger stora permanenta bördor på arbetsmarknadspolitiken. Detta har tydligt framgått under det senaste året då politiken fått direkt arbetslöshetsskapande effekter. Arbetsmarknadspolitiken har inte kunnat bedrivas på det flexibla och fördelningspolitiskt riktiga sätt som varit utmärkande under efterkrigstiden fram till 1970-talets mitt.

Om vi skall nå de sysselsättningspolitiska mål som beskrivs i propositionen är det nödvändigt med en ekonomisk politik av det slag socialdemokraterna dragit upp riktlinjerna för. Först med en sådan bakgrund ter det sig meningsfullt att gå närmare in på den framtida inriktningen av arbetsmarknadspolitiken. Såsom motionärerna säger framstår förslagen i proposition 126 i den delen närmast som en inkonsekvens i regeringspolitiken. De riktlinjer som regeringen dragit upp i propositionen är i och för sig i flera avseenden okontroversiella men förutsättningarna för en effektiv arbetsmarknadspolitik har successivt blivit allt sämre. Allmänt vill utskottet framhålla att det på åtskilliga punkter dessutom är svårt att få grepp om vad som är regeringens avsikt med de angivna riktlinjerna. Dessa är ofta vagt formulerade och sinsemellan motsägelsefulla. Det sagda leder utskottet till den ståndpunkten att det saknas skäl att i dag i sak ta ställning till de presenterade riktlinjerna. Riksdagen bör alltså inte godkänna desamma. I stället bör riksdagen uttala sig för att regeringen lägger om den ekonomiska politiken och ger arbetsmarknadspolitiken en inriktning som stämmer med intentionerna i den under allmänna motionstiden väckta socialdemokratiska motionen 1433.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken
att riksdagen – med avslag på regeringens förslag i proposition

1980/81: 126 i motsvarande del samt motionerna 1980/81: 484 och 1980/81: 2112 yrkandena 1, 9 och 13 – bifaller motion 1980/81: 2106 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Åtgärder inom företagen för att trygga sysselsättningen (mom. 2 – motiveringen)

De socialdemokratiska reservanterna anser att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar "Utskottet delar" och slutar på s. 40 "av motionen" bort ha följande lydelse:

Det är viktigt att vi bibehåller synsättet att den första försvarslinjen mot arbetslöshet går i företagen. Det bör därför vara ett gemensamt intresse för ledningar i företag och dess anställda att vidta åtgärder som håller uppe sysselsättningen. I motion 2111 betonar Bengt Wittbom m. fl. (m) denna synpunkt och framhåller att det gemensamma ansvaret bör leda fram till åtgärder som företas i samförstånd. De åtgärder motionärerna tänker sig är emellertid anmärkningsvärda på det sättet att de ensidigt belastar de anställda. I stort sett går de ut på att de anställda skall arbeta mer och avstå från sina avtalsenliga förmåner. Enligt utskottets uppfattning kan en uppläggning som innebär en så ensidig inriktning knappast vara en framkomlig väg för att lösa problemen. Motionen avstyrks därför.

Som framgår av vad utskottet tidigare anfört har utskottet en positiv inställning till att de anställda får ett ökat ansvar för att sysselsättningen upprätthålls i företagen. Ett sådant ökat ansvar måste motsvaras av ett större inflytande över företagets skötsel. De anställdas kunskaper och initiativ måste tillvaratas på ett bättre sätt än f. n. Hur detta skall gå till i praktiken finns det inte anledning att gå närmare in på i detta sammanhang, men utskottet vill peka på att en förutsättning är en vidareutveckling av den arbetsrättsliga lagstiftningen, i första hand medbestämmandelagen, och införande av ett direkt ekonomiskt inflytande för de anställda genom anordningar av typ löntagarfonder.

3. Arbetsmarknadspolitikens allmänna inriktning budgetåret 1981/82 (mom. 3)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar "Innan utskottet" och på s. 46 slutar "inträffar därefter" bort ha följande lydelse:

Som tidigare framhållits har regeringens ekonomiska politik varit passiv och saknat framåtsyftande inslag. Detta har lett till en bristande investeringsvilja och en allmänt svag tillväxt i ekonomin. Detta har i sin tur fått negativa konsekvenser för sysselsättningen. Med tanke på framtiden är den starka tillbakagången av industrisysselsättningen det senaste året di-

rekt alarmerande. De fulla effekterna har vi ännu inte sett, men det finns anledning att befara svåra störningar med höga arbetslöshetstal nästa höst och vinter. Att regeringen för en politik som får så negativa konsekvenser för sysselsättningen beror antingen på dåligt handlag eller på att man numera i praktiken har en lägre ambitionsnivå för sysselsättningspolitiken. Möjligen är det fråga om en kombination av bada dessa förklaringsgrunder. I vilket fall som helst kan utskottet inte acceptera en politik av detta slag.

Mot bakgrund av det starkt försämrade sysselsättningsläge som kan befaras till hösten och vintern vill utskottet förorda att man nu sätter in väsentligt större resurser på arbetsmarknadssidan än vad regeringen föreslagit i kompletteringspropositionen. De socialdemokratiska förslagen, som har stöd i AMS framställning till regeringen, är enligt utskottets uppfattning den riktiga utgångspunkten för de satsningar som är nödvändiga. Riksdagen bör alltså utöver regeringens förslag anvisa 1 500 milj. kr. för beredskapsarbeten och dessutom ge regeringen i uppdrag att med hjälp av finansfullmakten täcka de ytterligare kostnader för arbetsmarknadsutbildning som kan komma att uppstå om man skall nå de uppställda målen. Om AMS och länsarbetsnämnderna skall ha möjlighet att möta den väntade ökningen av arbetslösheten till hösten och vintern måste planeringen komma i gång nu. Att dröja ytterligare en tid och kanske först under sista kvartalet i år ge klartecken till mera kraftfulla åtgärder kan leda till att regeringen helt mister sin redan svaga kontroll över utvecklingen och att arbetslösheten ökar kraftigt. Man kan f. ö. inte på något sätt utesluta att det utöver vad socialdemokraterna nu föreslår kan bli nödvändigt med ytterligare insatser längre fram. Socialdemokraterna har förutsett detta då de begär att regeringen redan nu bör föranstalta om planering för ytterligare utbyggnad av arbetsmarknadsutbildningen. Även i denna fråga biträder utskottet alltså motionen.

När det gäller inriktningen av beredskapsarbetena vill utskottet framhålla att det är önskvärt med en ökad satsning på byggnads- och anläggningsarbeten. Dessa tar visserligen stora resurser i anspråk om man ser till dagsverkskostnaderna, men de har starka positiva effekter på andra sektorer av arbetsmarknaden, vilket är betydelsefullt i dagens situation med en mycket låg aktivitet i byggsektorn.

Utskottet ansluter sig även till de mera detaljbetonade förslag som socialdemokraterna för fram. Det gäller bl. a. ett bättre samarbete för att inom arbetsmarknadsutbildningen ta till vara ledig utbildningskapacitet hos företag och förvaltningar. Det gäller också att få bättre fart på det samarbete som inletts med ungdomsskolan i syfte att utnyttja ledig kapacitet på AMU-centra för gymnasieskolans behov.

Ett annat viktigt socialdemokratiskt förslag är att göra företagsutbildningen vid permitteringshot mer attraktiv. F. n. väljer företagen nästan undantagslöst att permittera personalen i stället för att utbilda den. Detta hänger direkt samman med den relativt låga kompensationsnivån, 20 kr.

per utbildningstimme. Utskottet biträder det socialdemokratiska förslaget om en höjning, till 35 kr. per timme, under en niomånadersperiod från den 1 oktober i år. Likaså bör ersättning under den tiden, till skillnad från normalt, utgå även under de första 40 utbildningstimmarna.

Vad utskottet anfört innebär att utskottet ställer sig bakom den socialdemokratiska motionen 2191. De konkreta ställningstagandena till medelsanvisningen sker under resp. anslag. Vad här redovisats innebär också att utskottet i sak godtar vad socialdemokraterna tidigare i år fört fram i motionerna 1434 och 2106, även om yrkandena i de motionerna till följd av utvecklingen inte längre är aktuella.

Av det anförda framgår också att utskottet underkänner vpk:s förslag att regeringen skall återkomma till hösten med förslag i enlighet med AMS framställning. Ställningstagandet i den frågan bör såsom socialdemokraterna förordar göras nu. Det är annars risk att de ovan redovisade negativa konsekvenserna för sysselsättningen kommer att realiseras.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *arbetsmarknadspolitikens allmänna inriktning för budgetåret 1981/82*

att riksdagen *dels* med avslag på motion 1980/81: 2193, yrkande 6, *dels* med bifall till motion 1980/81: 2191 yrkandena 1-7 samt med anledning av motionerna 1980/81: 1434 yrkande 1 och 1980/81: 2106 yrkande 2 godkänner vad utskottet anfört.

4. Arbetsmarknadspolitiska fonder (mom. 5)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets betänkande på s. 50 som börjar "Som tidigare" och slutar "senare avsnitt" bort ha följande lydelse:

Regeringens förslag att kostnaderna för arbetslöshetsersättningar och utbildningsbidrag till 55 % skall täckas av den nya arbetsgivaravgiften får allvarliga följder för den arbetsmarknadspolitiska fondbildningen. Den fonduppbyggnad som hittills varit möjlig för att säkerställa utbetalningarna av arbetslöshetsersättningarna kommer att stoppas. I stället får man räkna med att tidigare års fonderingar snabbt kommer att förbrukas. Som socialdemokraterna anser bör intäkter och utgifter under normala förhållanden balansera varandra på det nya särskilda konto hos riksgäldskontoret som skall ersätta de tidigare fonderna. Detta bör man kunna uppnå genom att sänka den av regeringen föreslagna kostnadsandelen till 50 %. Genom att bevara fondbildningen på en oförändrad nivå efter överföringen till det särskilda kontot blir det även möjligt att använda medelsbehållningen som en ekonomisk bas för kommande förbättringar av utbildningsbidragen och ersättningarna vid arbetslöshet.

Det kan inte uteslutas att arbetsgivaravgiften inte räcker till för att betala

50 % av ersättningarna vid arbetslöshet och utbildningsbidrag. Skulle så visa sig bli fallet bör avgiften om 0,8 % höjas för att hindra en avtappning av fonderade medel på det särskilda kontot.

Riksdagen bör godkänna vad utskottet med anslutning till den socialdemokratiska motionen 2094 anfört om kostnadsandelen för arbetsgivaravgiften och om framtida höjning av denna avgift. I övrigt kan utskottet godta propositionens förslag i de nu redovisade delarna. Till frågorna om anvisande av medel på de nya anslagen återkommer utskottet i senare avsnitt.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med anledning av proposition 1980/81:145 samt med bifall till motion 1980/81:2094

dels godkänner vad utskottet anfört om kostnadsandelen för arbetsgivaravgiften och om framtida höjning av denna avgift,

dels i övrigt godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen, det kontanta arbetsmarknadsstödet, arbetsmarknadsutbildningen och den yrkesinriktade rehabiliteringen.

5. Decentralisering av arbetsmarknadsverkets uppgifter (mom. 10 och 11, motiveringen)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 57 som börjar "Som framgår" och slutar "nya lösningar" bort utgå.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 58 som börjar "Enligt utskottets" och slutar "av motionerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner inte skäl att gå närmare in på vad som anförs i propositionen om den parlamentariska utredningens arbetsuppgifter. Av redovisningen i propositionen framgår emellertid att utredningens uppdrag kommer att bli omfattande. Bl. a. kommer frågan om ändrat huvudmannaskap för vissa av verkets nuvarande uppgifter att övervägas. I den frågan finns det inte anledning att göra något ytterligare uttalande i anslutning till vad som anförs i motion 1920 av Britta Hammarbacken m. fl. (c).

Motion 1440 av Bengt Wjttbom (m) och Sten Svensson (m) innehåller emellertid förslag som är helt oacceptabla. Motionen gör närmast intryck av att vilja slå sönder arbetsmarknadsverket eller i vart fall väsentligt försvaga verket. En sådan ordning kan inte vara till gagn för en effektiv arbetsmarknadspolitik. Den aviserade översynen måste byggas på de organisatoriska principer som i dag gäller och i allt väsentligt visat sig vara riktiga.

Med hänvisning till det anförda bör de aktuella motionsyrkandena avslås.

6. Reduktion av starthjälpsbeloppen (mom. 17)

Arne Fransson, Pär Granstedt och Björn Eliasson (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 68 som börjar "Utskottet delar" och slutar "avstyrker motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärens uppfattning. Det föreslagna undantaget från skatteplikt för starthjälp innebär en kraftig reell höjning av stödet. Detta medför att bidraget i sig kan bli en extra stimulans till flyttning. Detta är från olika utgångspunkter inte önskvärt. Enligt utskottets uppfattning bör därför starthjälpens nominella belopp sänkas till 4000 resp. 2000 kr. i enlighet med förslaget i motion 2113. Detta innebär ändock att nettobeloppet i allmänhet blir högre än för närvarande.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *reduktion av starthjälpsbeloppen*

att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 2113 yrkande 2 beslutar att starthjälpens skall bestämmas till 4000 resp. 2000 kr.

7. Slopande av traktamente vid dubbel bosättning (mom. 18)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 69 som börjar "Under budgetåret" och slutar "aktuella delarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet ogillar i likhet med motionärerna regeringens förslag att traktamente vid dubbel bosättning skall upphöra. Förslaget stämmer inte med regeringens uttalade ambition att förbättra flyttningsbidragen. Visserligen görs starthjälpens skattefri, men den fördelen äts upp för den grupp som kunnat räkna med traktamente vid dubbel bosättning. Detta är olyckligt även ur fördelningspolitisk synpunkt då traktamentet har sin största betydelse för barnfamiljer som i allmänhet har större kostnader i samband med flyttning. Även sociala skäl talar mot ett upphävande. En permanent lösning av bostadsfrågan fördröjs ofta för familjer på grund av brist på lämplig bostad på inflyttningsorten. Stödformen är alltså i hög grad berättigad med hänsyn till de merkostnader som arbetstagaren i sådana fall åsamkas för två bostäder. I enlighet med motionerna 2106 och 2112 bör propositionens förslag därför avslås.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *slopande av traktamente vid dubbel bosättning*

att riksdagen med bifall till motionerna 1980/81: 2106 yrkande 7 och 1980/81: 2112 yrkande 10 avslår regeringens förslag i proposition 1980/81: 126.

8. Villkoren för bidrag till ombytessökande m. m. (mom. 19)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 70 som börjar "Utskottet kan" och slutar "geografiska begränsningar" bort ha följande lydelse:

Goda skäl talar för att man slopar det gällande kravet att flyttningsbidrag ges endast till s. k. ombytessökande som flyttar från orter med vikande sysselsättning. Riksdagen bör således bifalla yrkandet i den socialdemokratiska motionen 2106 och samtidigt avslå regeringens förslag på denna punkt.

Erfarenheterna visar att flyttningarna medför särskilda problem för dem som redan på hemorten har en svag ställning på arbetsmarknaden. Många av dem flyttar tillbaka till hemorten och till fortsatta osäkra utkomstförhållanden. Det kan därför vara motiverat att söka styra över flyttningarna till arbetstagare med en bättre position på arbetsmarknaden. Härigenom når man grupper bland arbetstagarna som har lättare att anpassa sig till nya förhållanden efter en flyttning. Samtidigt ökar man möjligheterna till anställning av arbetssökande som av olika skäl är lokalt bundna.

En rörlighet på arbetsmarknaden av det önskade slaget kan åstadkommas om man i princip medger ekonomisk kompensation för alla som måste byta bostadsort vid arbetsbyte och inte får sina kostnader ersatta av arbetsgivaren. Givetvis måste det finnas regler om visst minsta reseavstånd och om att arbetsförmedlingen skall ha medverkat till den nya anställningen.

Innan man tar ställning till en reformering av flyttningsbidragssystemet efter de riktlinjer som här skisserats med utgångspunkt i den socialdemokratiska partimotionen 1433 bör effekterna av en sådan reform studeras närmare. Utskottet förordar att detta utredningsarbete snarast sätts i gång.

Vad utskottet anfört med anledning av propositionens förslag om flyttningsbidrag till ombytessökande och de därtill anslutande socialdemokratiska förslagen bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. *beträffande villkoren för bidrag till ombytessökande m. m.*

att riksdagen med avslag på proposition 1980/81: 126 i motsvarande del samt med bifall till motionerna 1980/81: 1433 i motsvarande del och 1980/81: 2106 yrkande 8 godkänner vad utskottet anfört.

9. Stöd till byggnadsarbetare för s. k. veckopendling (mom. 21)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 72 som börjar "Med de" och slutar "någon åtgärd" bort ha följande lydelse:

Vad utskottet anfört om ekonomiskt stöd till fler än två resor per månad för byggnadsarbetare bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *stöd till byggnadsarbetare för s. k. veckopendling* att riksdagen med anledning av motion 1980/81:615 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Åtgärder för att underlätta de flyttandes anpassning till förhållandena på inflyttningsorten (mom. 23)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 73 som börjar "Utskottet delar" och slutar "behandlade delen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att på olika sätt stödja de människor som i samband med byte av arbete också byter bostadsort. Arbetsförmedlingen lämnar i vissa fall sådant stöd. Informations- och andra insatser görs av bl. a. kommuner. Det är lämpligt att kartlägga de insatser som på olika håll görs för att göra det lättare för nyinflyttade att anpassa sig till förhållandena på den nya orten. Därigenom blir det möjligt att bilda sig en uppfattning om hur man generellt bör gå till väga för att öka informations- och serviceinsatserna. Utskottet föreslår att ett utredningsarbete av det angivna slaget påbörjas. Arbetet bör bedrivas i samverkan med företrädare för arbetsmarknadsmyndigheter, kommuner samt arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *åtgärder för att underlätta de flyttandes anpassning till förhållandena på inflyttningsorten* att riksdagen med anledning av motion 1980/81: 1433 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Tjänstledighet för att pröva nytt arbete (mom. 26)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 74 som börjar "Arbetsmarknadsministern anför" och slutar "aktuella motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

I motsats till arbetsmarknadsministern anser utskottet att frågan om rätten till tjänstledighet inom näringslivet för att pröva ny anställning bör närmare övervägas. En sådan reform skulle onekligen på ett positivt sätt främja rörligheten på arbetsmarknaden. Särskild betydelse kan en sådan reform få för anställda i företag som är i kris och behöver minska arbetsstyrkan. Även det faktum att man på det statliga området redan har denna ordning gör det motiverat att pröva frågan. Utredningsarbetet bör, som

socialdemokraterna föreslår, kunna ske inom ramen för den aviserade utredningen om arbetsgivarnas rekryteringspolitik. Vad utskottet anfört i anslutning till den socialdemokratiska partimotionen 2106 i förevarande del bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

26. *beträffande tjänstledighet för att pröva nytt arbete*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 2106 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Utbildningsfonder i företag (mom. 29)

De socialdemokratiska reservanternas anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 78 som börjar "Det är" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i den socialdemokratiska partimotionen 1433 att utbildningsfonder i företagen utöver den tidigare avsedda stabiliseringspolitiska funktionen kan tillföras betydelsefulla personalpolitiska uppgifter. Exempelvis bör fondmedel kunna användas för att ge de anställda en fördjupad yrkesutbildning eller utbildning för nya arbetsuppgifter. Den nya kommittén om arbetsmarknadsutbildning (KAFU) som har i uppdrag att utreda frågan om utbildningsfonder i företagen bör beakta detta förhållande i sitt pågående utredningsarbete. Kommitténs uppdrag bör alltså vidgas i enlighet med det anförda. Vad utskottet sålunda anfört i anslutning till motion 1433 bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

29. *beträffande utbildningsfonder i företag*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 1433 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Stöd villkoren för utbildning vid permittéringshot (mom. 30)

De socialdemokratiska reservanternas anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 79 som börjar "Utskottet delar" och slutar "socialdemokratiska förslagen" bort ha följande lydelse:

Avsikten med stödet till utbildning i företag, den s. k. 20-kronan, är att de anställda skall utbildas i stället för att permitteras. Stödet bör därför i fortsättningen såsom AMS och socialdemokraterna föreslagit förbindas med villkoret att sysselsättningen skall upprätthållas på minst oförändrad nivå. Denna nivå får alltså inte sänkas genom s. k. naturlig avgång. Som socialdemokraterna framhåller ökas företagets möjligheter att uppfylla ett sådant krav om utbildningsstödet även får omfatta den arbetskraft som behöver nyanställas för att ersätta den naturliga personalavgången. Vad

utskottet anført i anslutning till de socialdemokratiska förslagen i motionerna 1433 och 2106 bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 30 bort ha följande lydelse:

30. beträffande *oförändrad sysselsättning som villkor för den s.k. 20-kronan*

att riksdagen med bifall till motionerna 1980/81: 1433 i motsvarande del och 1980/81: 2106 yrkande II som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført.

14. Särskilda utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor, m. m. (mom. 31–33)

De socialdemokratiska reservanternas anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 79 börjar "Förslag om" och på s. 80 slutar "redovisade delarna" bort ha följande lydelse:

Äldre arbetssökande är klart underrepresenterade inom arbetsmarknadsutbildningen. Detsamma gäller om medelålders kvinnor. Försök har gjorts att med särskilda åtgärder nå ut till dessa grupper. Vid försöken har man uppnått lovande resultat. Man bör därför gå vidare med en vidgad försöksverksamhet, såsom föreslås i de socialdemokratiska motionerna 1433 och 1828.

Vid 1970-talets början startade de s. k. BAMU-kurserna, dvs. utbildning av anställda inom kommuner och landsting i kombination med beredskapsarbete för dem som ersätter den personal som utbildas. Härigenom vidgades möjligheterna till utbildning för utbildad personal, särskilt inom vårdområdet, samtidigt som vikariatsbehovet skapade arbetstillfällen, inte minst för arbetslösa ungdomar. Regeringen har beslutat att BAMU-kurserna skall avvecklas under innevarande budgetår och har uppdragit åt den tidigare nämnda kommittén om arbetsmarknadsutbildning, KAFU, att utvärdera verksamheten. Utvärderingen är inte något skäl för att avstå från ett beprövat arbetsmarknadspolitiskt medel i det försämrade sysselsättningsläge som inträtt. Församlingen drabbar särskilt kvinnorna, och utskottet delar uppfattningen i motionerna 1828 och 2191 att BAMU-kurserna bör fortsätta. Samtidigt kan det vara lämpligt att pröva möjligheterna att bedriva kursverksamheten i enklare administrativa former än tidigare.

Könskvotering vid personalrekrytering är ett villkor för regionalpolitiskt stöd. Jämställdhetskommittén har föreslagit att sådan kvotering borde tillämpas också på andra former av statligt stöd till företag. Förslaget berördes i regeringens skrivelse 1979/80: 168 om riktlinjer för det fortsatta jämställdhetsarbetet. Statsrådet Karin Andersson framhöll i denna skrivelse att jämställdhetsombudsmannen bör ha en övervakande uppgift i sammanhanget och hänvisade i övrigt till att frågan skulle behandlas i avsnittet om arbetsgivarnas rekryteringspolitik i regeringens kommande sysselsätt-

ningspolitiska proposition, dvs. den nu föreliggande propositionen 126. Så har emellertid inte skett. Detta är anmärkningsvärt, och utskottet föreslår att riksdagen begär att regeringen utan fortsatt förhållning prövar möjligheterna att införa kvoteringsregler för olika former av statligt stöd inom arbetsmarknads- och näringspolitiken.

I motion 1828 läggs fram ytterligare förslag som syftar till att främja jämställdheten inom arbetslivet och motverka traditionella yrkesval. Arbetsmarknadsministern kommer in på liknande frågor i proposition 126. Vad som där sägs är emellertid allmänt hållet. Mer energiska åtgärder krävs för att bryta de alltför traditionella yrkesvalen, bl. a. inom arbetsmarknadsutbildningen. Uppslagen i motion 1826 kan ge vägledning för inriktningen av framtida insatser.

Vad utskottet anfört med anledning av de socialdemokratiska motionerna 1433, 1828 och 2191 bör delges regeringen.

dels att utskottets hemställan under 31–33 bort ha följande lydelse:

31. *beträffande utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor*

att riksdagen med bifall till motionerna 1980/81:1433 i motsvarande del och 1980/81:1828 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

32. *beträffande BAMU-kurser*

att riksdagen med bifall till motionerna 1980/81:1828 yrkande 2 och 1980/81:2191 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

33. *beträffande åtgärder för ökad jämställdhet i arbetslivet*

att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1828 yrkandena 1, 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Översynen av tolkningen av reglerna om lämpligt arbete (mom. 37)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 83 som börjar "Om det" och slutar "socialdemokratiska motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet har liksom motionärerna den uppfattningen att de svårigheter som finns att passa ihop arbetslösa med befintliga lediga platser inte kan förklaras av en förändrad tolkning av reglerna för arbetslöshetsersättning. Detta har också påpekats av arbetslöshetskassorna. Även departementschefen framhåller i proposition 126 att några statistiska belägg för misstankar av detta slag inte finns. Något behov att se över tolkningen av reglerna om lämpligt arbete föreligger således inte. Detta bör ges regeringen till känna i enlighet med yrkandet i motion 2106.

dels att utskottets hemställan under 37 bort ha följande lydelse:

37. beträffande *översyn av tolkningen av reglerna om lämpligt arbete*

att riksdagen med bifall till motion 1980/81:2106 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

16. Arbets- och utbildningsvillkoren för ersättning vid arbetslöshet (mom. 38 – motiveringen)

under förutsättning av bifall till reservation 15

De socialdemokratiska reservanterna anser att i den del av utskottets yttrande på s. 84 som börjar "De i" och slutar "utskottet motionen" följande ord bort utgå: "och till vad nyss anförts om översynen av tillämpningen av reglerna om lämpligt arbete".

17. Avstängning från arbetslöshetsersättning vid svårigheter att ordna barn-tillsyn (mom. 39)

Lahja Exner (s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 84 börjar "Lagstiftningen om" och på s. 85 slutar "motion 610" bort ha följande lydelse:

Rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen eller kontant arbetsmarknadsstöd förutsätter att sökanden står till arbetsmarknadens förfogande, dvs. i princip är oförhindrad att ta erbjudet arbete. Avsaknad av daghemsplats eller annan form av barn-tillsyn räknas enligt praxis inte som "giltigt hinder" för en arbetssökande att avvisa ett erbjudet lämpligt arbete. Den som på grund av arbetslöshet inte har daghemsplats kan hamna i den onda cirkeln att ibland ha erbjudande om arbete men ingen barn-tillsyn och ibland barn-tillsyn men inget arbete. Av naturliga skäl är det framför allt kvinnor som drabbas av den rådande ordningen. Detta är högst otillfredsställande inte bara från social synpunkt utan också från jämställdhets-synpunkt.

Situationen förvärras av att utbyggnaden av barnomsorgen inte går i den takt som planerats. Det står nu klart att den av riksdagen beslutade planen för utbyggnaden av barnomsorgen inte kommer att fullföljas. Situationen i många kommuner är nu katastrofal. Ett viktigt skäl härför är regeringens attacker mot kommunernas ekonomi bl. a. genom nedskärningen av skatteutjämningsbidraget och urholkningen av statsbidraget till barnomsorgen.

Den fråga som har tagits upp i motion 610 har varit aktuell i riksdagen tidigare. Man har då hänvisat till övervägandena om en allmän arbetslöshetsförsäkring i anslutning till ALF-utredningens arbete (se senast AU 1979/80: 21). Det arbetet har emellertid ännu inte lett till resultat, och under tiden har det uppstått skiftande praxis hos olika arbetsförmedlingar. I en del avvaktar man med att ge ett arbetserbjudande till dess sökanden har

kunnat ordna barntillsynen. I andra fall tillämnar man de ovan refererade principerna strikt och vägrar den sökande ersättning om inte barntillsynen är ordnad då platserbjudandet görs. Detta förhållande har i sin tur lett till att antalet överklagade ärenden har ökat.

Som motionärerna framhåller bör på en arbetssökande endast ställas kravet att behovet av barntillsyn har anmälts till kommunen. Kan tillsynen inte ordnas genom kommunens försorg, skall ersättning likväl utgå till dess detta kan ske. Utskottet ställer sig alltså bakom motionärernas förslag. En kommande reformering av arbetslöshetsförsäkringen är inte något skäl att underlåta att rätta till de otillfredsställande förhållanden som nu råder. Regeringen bör därför skyndsamt uppdra åt AMS att se över tillämpningsföreskrifterna till försäkringen på denna punkt. Vad utskottet anfört på grund av motionen bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 39 bort ha följande lydelse:

39. *beträffande avstängning från arbetslöshetsersättning vid svårigheter att ordna barntillsyn*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 610 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

18. Medelsbehovet för arbetslöshetsersättningar och utbildningsbidrag (mom. 41 – motiveringen)

under förutsättning av bifall till reservation 3

De socialdemokratiska reservanterna anser att den del av utskottets yttrande på s. 86 som börjar "Utskottet har" och slutar "gjorda medelsberäkningarna" bort ha följande lydelse:

Som en följd av vad som anförts och föreslagits i avsnittet Arbetsmarknadspolitikens volym budgetåret 1981/82 kommer riksdagen att på nytt få ta ställning till det totala medelsbehovet för arbetsmarknadsutbildningen under nästa budgetår. Med den förutsättningen godtas de medelsberäkningar som har gjorts i propositionerna.

19. Äldrestödet inom tekoindustrin (mom. 44–45)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 92 som börjar "Regeringen har" och slutar "aktuella delen" bort ha följande lydelse:

I likhet med socialdemokraterna kan utskottet inte ställa sig bakom budgetpropositionens förslag om en försvagning av de fackliga organisationernas inflytande vid beslut om äldrestödet inom tekoindustrin. Arbetsmarknadsministern framhåller f.ö. att organisationerna använt sitt inflytande på ett ansvarsfullt sätt.

Som skäl för den föreslagna förändringen av de fackliga organisationernas inflytande anförs i budgetpropositionen att det i vissa fall uppstått

situationer då berörda arbetstagarorganisationer haft olika uppfattningar. Reglerna har därmed ansetts hindra arbetsmarknadsmyndigheterna att fatta beslut efter egen prövning. Som framhålls i den socialdemokratiska partimotionen har det sedan äldrestödet infördes år 1977 t. o. m. år 1980 endast vid tre tillfällen inträffat att de centrala fackliga organisationerna haft skilda uppfattningar i de här aktuella frågorna. Vid två av dessa tillfällen har dessutom oenigheten endast gällt längden på den tid, för vilken dispens från reglerna skall medges. I denna fråga utfärdade f. ö. regeringen redan den 1 juli 1980 enhetliga regler. Det framstår mot denna bakgrund som helt omotiverat att vidta den inskränkning av det fackliga inflytandet som regeringen föreslår. Skulle vid något tillfälle de fackliga organisationerna framgent ha olika uppfattning kan detta – som socialdemokraterna föreslår – enkelt lösas på så sätt att arbetsmarknadsmyndigheterna i det läget själva fattar beslut i stödfrågorna. Vad utskottet i anslutning till motion 1496 anfört om det fackliga inflytandet i samband med beslut om äldrestöd bör regeringen underrättas om.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 93 som börjar "Utskottet vill" och slutar "utan åtgärd" bert ha följande lydelse:

Som framhålls i den socialdemokratiska motionen 1496 har äldrestödet en mycket stor betydelse för tekobranschen. Det är önskvärt att insatserna i denna bransch i framtiden får en mer offensiv inriktning. I det fortsatta planeringsarbetet för tekobranschen bör en viktig uppgift vara att finna sådana former för avtrappningen av äldrestödet att en neddragning av stödet ersätter en verklig satsning på offensivare åtgärder av det slag socialdemokraterna förordat i näringsutskottets betänkande NU 1980/81: 47.

Slutligen vill utskottet i anslutning till vad som framhålls i den socialdemokratiska partimotionen framhålla att man bör analysera och utarbeta förslag till stödformer som kan avlösa äldrestödet. Ansvaret för det utrednings- och planeringsarbetet bör vila på tekodelegationen.

Vad utskottet i anslutning till motion 1496 anfört om behandlingen av äldrestödet i det fortsatta planeringsarbetet för tekoindustrin bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 44–45 bort ha följande lydelse:

44. beträffande *de fackliga organisationernas inflytande på äldrestödet inom tekoindustrin*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 1496 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
45. beträffande *en framtida avveckling av äldrestödet inom tekoindustrin*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 1496 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

20. Anslaget till Sysselsättningsskapande åtgärder (mom. 55)

under förutsättning av bifall till reservation 3

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 96 börjar "Utskottet övergår" och på nästa sida slutar "2735 milj. kr." bort ha följande lydelse:

Utskottet övergår här efter till frågan om medelsbehovet för beredskapsarbeten m. m. under nästa budgetår. I det tidigare avsnittet Arbetsmarknadspolitikens volym budgetåret 1981/82 har utskottet redan tagit ställning till volymen beredskapsarbeten och med tillstyrkande i sak av den socialdemokratiska partimotionen 2191 föreslagit att ytterligare 1 500 milj. kr. skall anslås till dessa arbeten. För delprogrammet beredskapsarbeten bör alltså anvisas 4 235 milj. kr. varav 3 840 milj. kr. för beredskapsarbetena, 75 milj. kr. till den tillfälliga rekryteringsstimulansen inom tillverkningsindustrin och 320 milj. kr. till äldrestödet inom tekoindustrin. Utan ytterligare uppräknings av medlen skall delprogrammet också bekosta det nya rekryteringsstödet för långtidsarbetslösa ungdomar.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 98 som börjar "Utskottet har" och slutar "2 908,9 milj. kr." bort ha följande lydelse:

Utskottet har i den föregående framställningen med anslutning till den socialdemokratiska partimotionen 2191 tillstyrkt att för beredskapsarbeten m. m. beräknas 4 235 milj. kr. Såsom tidigare sagts bör för industribeställningar beräknas 110 milj. kr. och för detaljplaneringsbidrag 36 milj. kr. Dessutom bör i enlighet med budgetpropositionens förslag till förvaltningskostnaderna under anslaget beräknas 27,9 milj. kr.

I det föregående har utskottet avstyrkt motionerna 1097 och 1426 av Sven Henricsson m. fl. (vpk) med yrkanden om att anslaget skall reduceras med 193,9 milj. kr. Anslaget bör mot bakgrund av det anförda nästa budgetår uppföras med $(4\,235 + 110 + 36 + 27,9)$ 4 408,9 milj. kr.

dels att utskottets hemställan under 55 bort ha följande lydelse:

55. att riksdagen dels med anledning av förslagen i budgetpropositionen, bil. 15 B 3, samt propositionerna 1980/81: 126 och 1980/81: 150 bil. 3, dels med bifall till motion 1980/81: 2191 yrkande 8, dels med avslag på motionerna 1980/81: 1097 och 1980/81: 1426 till *Sysselsättningsskapande åtgärder* för budgetåret 1981/82 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 4 408 900 000 kr.

21. Rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar (mom. 56)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 100 som börjar "Vid anställning" och som slutar "föreliggande delen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är riktigt att man skapar ett nytt arbetsmarknads-

politiskt medel av typ rekryteringsstöd för att stödja de arbetslösa ungdomar som har särskilt svårt att vinna inträde på arbetsmarknaden. För att stödformen skall få erforderlig effekt måste dock stödet förstärkas i förhållande till vad som föreslås i propositionen. I enlighet med socialdemokraternas motion 2191 bör således stödet utgå med 75 % av lönekostnaden i stället för 40 % som föreslås i propositionen. När det gäller den tid ungdomar skall ha varit arbetslösa för att stöd skall komma i fråga ansluter sig utskottet också till motionärernas förslag som är tre månader mot fem månader enligt propositionen. Utskottet anser att detta är välmotiverat med hänsyn till de stora risker som ungdomar med långa arbetslöshetstider utsätts för. Vad utskottet anfört i denna fråga bör regeringen underrättas om. Utskottets ställningstagande innebär att utskottet också tillgodoser motionerna 1428 av Gullan Lindblad (m) och Göthe Knutson (m) och 1822 av Johan Olsson m. fl. (c).

dels att utskottets hemställan under 56 bort ha följande lydelse:

56. att riksdagen med anledning av proposition 126 och motionerna 1980/81: 1428 och 1980/81: 1822 yrkande 3 samt med bifall till motion 1980/81: 2106 yrkandena 4 och 5 godkänner de av utskottet förordade *reglerna för rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar*.

22. Beredskapsarbeten för ungdomar i åldern 16–17 år (mom. 59)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 102 börjar "När utskottet" och på s. 103 slutar "således motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i den socialdemokratiska partitionen 2191 att de förstärkta utbildningsåtgärder för ungdomar i åldern 16–17 år som behandlas i annat sammanhang behöver kompletteras med tillfälliga sysselsättningsskapande insatser på grund av de tilltagande svårigheterna för ungdomar på arbetsmarknaden. Kompletteringen bör ges den formen att man under tiden den 1 juli 1981–den 30 juni 1982 tillämpar dispensreglerna om beredskapsarbeten för ungdomar i den aktuella åldern på ett generöst sätt. Som framhålls i motionen bör man eftersträva att finna meningsfulla arbeten som förbereder de unga för det reguljära arbetslivet. Denna strävan bör underlättas av att det inte är avsett att ordna beredskapsarbeten för de ungdomsgrupper det nu gäller i den mycket stora omfattning som skedde under 1970-talets sista år. Regeringen bör underrättas om det anförda.

dels att utskottets hemställan under 59 bort ha följande lydelse:

59. beträffande *beredskapsarbeten för ungdomar i åldern 16–17 år* att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 2191 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

23. Praktikarbeten (mom. 61 och 62)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 103 börjar "Frågan om" och på s. 104 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

I departementspromemorian Ds A 1981:6 om lagen om anställningsskydd redovisas överväganden av den tidigare anställningsskyddskommittén som gjorts innan kommittén upplöstes. Dessa överväganden gäller bl. a. vilka former av praktikarbete som skall berättiga till tidsbegränsade anställningar. Utskottet vill framhålla det angelägna i att regeringen snart lägger fram förslag till lösning av frågan om begreppet praktik.

I vissa utbildningar ingår praktik som en föreskriven del, s. k. obligatorisk praktik. De studerande är emellertid inte garanterade praktikplatser. Olika åtgärder har vidtagits för att på frivillig väg ta fram de behövliga platserna. Arbetsmarknadsmyndigheterna som har ansvaret för att anskaffa praktikplatserna måste ha möjlighet att – sedan andra utvägar har prövats – med stöd av lag kunna ålägga arbetsgivare att ställa nödvändiga platser till förfogande för studerande med obligatorisk praktik ingående i gymnasieutbildningen. Denna lagstiftningsfråga bör lämpligen kunna lösas genom ett tillägg till lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder (främjandelagen). Regeringen bör lägga fram ett lagförslag i enlighet med det nu anförda.

De ovan redovisade ställningstagandena innebär att utskottet ställer sig bakom förslagen i den socialdemokratiska partimotionen 1433. Vad utskottet anför i anslutning till denna motion bör bringas till regeringens kännedom.

dels att utskottets hemställan under 61 och 62 bort ha följande lydelse:

61. beträffande *definition av praktikbegreppet i lagen om anställningsskydd*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 1433 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.
62. beträffande *befogenheter för länsarbetsnämnderna att ta fram platser för obligatorisk praktik*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 1433 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

24. Främjandelagen och anpassningsgrupper (mom. 66–67)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 108 som börjar "Utskottet anser" och slutar "någon åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar de socialdemokratiska motionärernas uppfattning att tillämpningen av främjandelagen måste skärpas och anpassningsgrupper-

nas ställning stärkas. Detta är viktiga åtgärder för att främja en mera solidarisk personalpolitik i företag och förvaltningar. I främjandelagen bör arbetsgivarnas ansvar klarare fastställas när det gäller skyldigheten att bereda sysselsättning även åt arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga. Hittills har anpassningsgrupperna främst arbetat med omplaceringsfall. I framtiden måste verksamheten i högre grad användas för att bereda anställning åt personer med svag ställning på arbetsmarknaden, särskilt arbetshandikappade och äldre. En utveckling av här skisserat slag aktualiserar på sikt utbyggnad av arbetsmarknadsverkets personalresurser. Detta är nödvändigt om åtgärderna skall bli effektiva. En utbyggnad borde utan vidare bli samhällsekonomiskt lönsam, då en ökad arbetsplacering av svårplacerade ger betydande besparingseffekter i andra samhällssektorer. Regeringen bör bedriva arbetet med de aktuella frågorna efter de riktlinjer som här angivits.

dels att utskottets hemställan under 66 och 67 bort ha följande lydelse:

66. *beträffande vidareutveckling av främjandelagen*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 1433 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
67. *beträffande utvärdering av anpassningsgrupperna i företagen*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 1433 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

25. Rehabiliteringslön (mom. 71)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 113 som börjar "Som framgår" och slutar "någon åtgärd" bort ha följande lydelse:

Som framgår av vad tidigare sagts delar utskottet de socialdemokratiska motionärernas uppfattning att alla möjligheter till arbete skall ha uttömts innan förtidspensionering aktualiseras. Detta är särskilt viktigt när det gäller yngre personer. Dessutom måste slås fast att ansträngningarna i första hand bör inriktas på att förebygga de risker som finns på arbetsplatserna för skador och förslitningar som i sin tur ofta leder till utslagning med förtidspensionering som följd. Även detta är ett viktigt led i en solidarisk personalpolitik. Utskottet kommer senare in på denna fråga.

Det är viktigt att förtidspensionärer som har kvarstående arbetsförmåga kan återföras till arbetslivet. Förtidspensionssystemet har emellertid praktiska och psykologiska hinder inbyggda i det hänseendet. Enligt utskottets uppfattning skulle det därför vara intressant att pröva andra former för det ekonomiska stödet till personer som man försöker återanpassa till arbetslivet. Socialdemokraterna har föreslagit att man skall utreda frågan om införande av någon form av rehabiliteringslön. En sådan lön kombinerad med olika uppföljnings- och rehabiliteringsinsatser skulle kunna innebä-

ra bättre möjligheter att återföra förtidspensionärer till arbetslivet än de nuvarande försöken. Utskottet föreslår därför att frågan om rehabiliteringslön utreds. Det innebär att motion 1433 tillgodoses i motsvarande del. Vad utskottet anfört bör regeringen underrättas om. Vad här föreslagits tillgodoses också i viss mån vpk-motionen 1089. Det synes inte påkallat med någon åtgärd på grund av den motionen.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

71. beträffande *utredning av rehabiliteringslön m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1433 i motsvarande del och med avslag på motion 1089 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

26. Åtgärder för en solidarisk personalpolitik (mom. 73)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 114 börjar "Utskottet har" och på s. 115 slutar "aktuella motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill inledningsvis starkt betona att "arbete åt alla" måste vara ett övergripande mål för politiken. Det är ytterst samhällets ansvar att ingen utestängs från rätten till arbete. En särskild förpliktelse finns gentemot de grupper som har en osäker ställning på arbetsmarknaden – äldre, handikappade, invandrare samt kvinnor och ungdomar med dålig utbildning och ringa arbetslivserfarenhet. Dessa grupper blir lättast offer för rådande marknadskrafter och produktionsordning med utslagning och utestängning från arbetet som följd.

Det i proposition 126 redovisade systemet med anställningskontrakt, vilket utskottet i och för sig ser som ett intressant uppslag, är emellertid inte tillräckligt för att lösa de framtida svårigheterna för dessa grupper. Samhälle, företag, de fackliga organisationerna och den enskilde individen måste ta ett gemensamt ansvar för den fulla sysselsättningen. I detta sammanhang har utskottet med särskilt intresse tagit del av socialdemokraternas förslag för en solidarisk personalpolitik. Härmed avses en politik för ökad anpassning av arbetskraven till människors olika förutsättningar. Arbetet skall också ge möjlighet till arbetstillfredsställelse, utveckling och gemenskap med andra. Särskilt påpekas vikten av att produktionsprocesser och arbetsvillkor utvecklas så att man undviker utslagning från arbetslivet genom utarmning och förslitning. Dessutom måste allt fler få möjlighet att nyinträda eller återvända till arbetslivet. I detta arbete framhävs vikten av att de fackliga organisationerna får delta med ett reellt inflytande.

Utskottet är ense med motionärerna om att samhället på olika sätt måste medverka i arbetet på en sådan solidarisk personalpolitik. Det gäller exempelvis en fortsatt utveckling av medbestämmandelagen och trygghetsla-

garna liksom beträffande anpassningsgruppernas verksamhet. Arbetet med uppbyggande av ett system med utbildningsfonder i företagen bör också forceras. En reformering av det statliga bidragssystemet för arbets-hjälpmiddel och anpassning av arbetsplatser ingår också i detta arbete. En del av dessa frågor behandlar utskottet på andra ställen i betänkandet. Som motionärerna anför bör regeringen snarast redovisa förslag som går ut på att stärka en solidarisk personalpolitik. Utskottet biträder således motionen i denna del.

dels att utskottets hemställan under 73 bort ha följande lydelse:

73. beträffande *åtgärder för en solidarisk personalpolitik*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81:2106 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

27. Den skyddade verksamhetens inriktning (mom. 86)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 127 som börjar "Utskottet delar" och slutar "aktuella motionerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare betonat vikten av att kraven i arbetslivet anpassas till människors skiftande förutsättningar så att allas självklara rätt till ett arbete kan tillgodoses. Detta är en central tanke i socialdemokraternas motion om en solidarisk personalpolitik. Utskottet har också begärt att åtgärder skall vidtas i syfte att stärka en sådan politik. Om åtgärderna genomförs bör det få positiva konsekvenser för den skyddade verksamheten på så sätt att en stor del av dem som i dag är sysselsatta i skyddat arbete kommer att kunna beredas arbete på den reguljära marknaden. Inriktningen bör vara att endast de med mycket grava handikapp skall ha sin stadigvarande sysselsättning tillgodosedd i en särskild organisationsform. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är nödvändigt att politiken får en sådan inriktning. Vad utskottet anfört bör regeringen underrättas om. Vad här har anförts ligger till en del i linje med motionerna 144 och 824 i motsvarande avsnitt. Utskottet finner dock inte skäl att föreslå någon särskild åtgärd på grund av de motionerna.

dels att utskottets hemställan under 86 bort ha följande lydelse:

86. beträffande *den skyddade verksamhetens inriktning*
att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1433 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

28. Riktlinjer för fackligt inflytande på frågor om statligt stöd (mom. 102)

De socialdemokratiska reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 138 som börjar "Utskottet delar" och som slutar "någon åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i propositionen att det finns ett behov av mer enhetliga och entydiga regler för arbetsmarknadsmyndigheternas handläggning av arbetsmarknadspolitiska stödärenden. Utskottet kan emellertid inte acceptera att en större enhetlighet skall uppnås till priset av ett reducerat inflytande för de fackliga organisationerna. Tvärtom måste, som LO och TCO framhållit, det fackliga inflytandet över de aktuella stödformerna bestå. Detta får anses självklart med hänsyn till den roll organisationerna har för kontrollen att arbetsmarknadspolitiskt stöd inte missbrukas.

Som framhålls i den socialdemokratiska motionen 2106 bör en ansökan om stöd alltid innehålla yttranden från berörda fackliga organisationer. Arbetsmarknadsstöd bör dessutom endast utgå till företag för vilka gäller kollektivavtal i branschen. Det är en garanti för att sådant stöd utgår endast till företag som fullt ut bär sitt samhällsansvar när det gäller exempelvis miljövard, arbetarskydd, skatter och avgifter. Detsamma gäller i fråga om löner samt försäkrings- och övriga anställningsvillkor. Det är inte rimligt att stöd utgår till företag som inte följer samma normer som andra företag i branschen. Det är också svårt att kontrollera om anställda vid företag som saknar kollektivavtal verkligen har löne- och övriga anställningsförmåner i nivå med kollektivavtalen i branschen. Utskottet godtar alltså inte den ståndpunkt som redovisas i proposition 126 i denna fråga.

Vad utskottet anfört i anslutning till motion 2106 bör regeringen under rättas om. Motionerna 1432 och 2112 bör med hänvisning till vad utskottet anfört lämnas utan bifall.

dels att utskottets hemställan under 102 bort ha följande lydelse:

102. *beträffande riktlinjer för fackligt inflytande på frågor om statligt stöd*

att riksdagen med avslag på proposition 1980/81: 126 i denna del samt motionerna 1980/81: 1432 och 1980/81: 2112 yrkande 14 bifaller motion 1980/81: 2106 yrkandena 12 och 13 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

SÄRSKILDA YTTRANDEN

1. Åtgärder inom företagen för att trygga sysselsättningen (mom. 2)

Sten Svensson, Bengt Wittbom och Sonja Rembo (alla m) anför:

I framtiden kommer staten inte att ha resurser för massiva företagsinriktade åtgärder i samband med strukturomvandlingar eller lågkonjunkturer. Mot bakgrund härav är det nödvändigt att mera aktivt angripa sysselsättningsproblemen inne i företagen och därvid även pröva okonventionella lösningar.

Ledningar och anställda i företag som står inför krissituationer bör söka

enas om nödvändiga åtgärder som nedbringa kostnader eller på annat sätt är ägnade att medverka till att företaget överlever. I motion 2111 ges exempel på sådana i samförstånd vidtagna åtgärder i ett par konkreta fall. Det är viktigt att man får en ökad förståelse för att åtgärder av detta slag kan vara nödvändiga. Ingripanden av sådant slag blir i allmänhet mindre allvarliga för de anställda än de alternativ som annars kan erfordras i form av uppsägningar eller permitteringar. Det är också viktigt att kollektivavtal får en sådan utformning att de inte omöjliggör lokala överenskommelser av det slag som här åsyftas.

2. Länsarbetsnämndernas sammansättning (mom. 13)

De socialdemokratiska ledamöterna anför:

Anna Wohlin-Andersson m. fl. (c) föreslår i motion 188 att länsarbetsnämndernas sammansättning skall förändras. Motionärerna vill byta ut den nuvarande representationen för arbetsmarknadens parter mot politiskt valda ledamöter.

Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att länsdemokratiutredningen f. n. överväger olika modeller för länsarbetsnämndernas sammansättning. Vi vill för vår del slå fast att vi inte kan vara med om en ordning som innebär att arbetsmarknadens parter skulle uteslutas från direkt representation i länsarbetsnämnderna. En sådan ordning skulle f. ö. strida mot de riktlinjer för arbetsmarknadspolitik som regeringen anger i proposition 1980/81: 126. En grundläggande tanke i den är nämligen att parterna på arbetsmarknaden skall ta ett ökat ansvar för att arbetsmarknaden fungerar. Det måste då vara direkt fel att överväga lösningar som innebär att parter utesluts från de kanske viktigaste organen när det gäller att föra ut politiken i praktiken. Det finns alltså ingen anledning att ändra på den innevarande ordningen som bygger på samarbete mellan statens organ och parterna bl. a. genom att parterna har representation i styrelser på nationell, regional och lokal nivå, dvs. i AMS, länsarbetsnämnderna och distriktsarbetsnämnderna.

3. Omställningsbidrag vid lokala sysselsättningskriser (mom. 42)

De socialdemokratiska ledamöterna anför:

I samband med utskottets ställningstagande till det i proposition 126 föreslagna omställningsbidraget vid lokala sysselsättningskriser hänvisar utskottet till den dispens från villkoret om uppsägning för att bidrag skall utgå som utskottet föreslagit i betänkandet AU 1980/81: 17 om sysselsättningsfrågorna vid varven. Vi vill i detta sammanhang erinra om vår ståndpunkt i betänkandet AU 17 som innebar en begäran att regeringen skall lägga fram förslag till anställningsgaranti för de varvsanställda. Vi har emellertid – som framgår av det nu aktuella betänkandet – inget emot förslaget om omställningsbidrag som sådant.

Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att anvisningarna till 19 § kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha nedan angivna lydelse.

Anvisningar till 19 §¹

Socialhjälp, begravningshjälp samt underhåll, som lämnats fånge eller patient å hospital, m. m. dyl. är icke att hänföra till skattepliktig inkomst. Detsamma gäller i fråga om till föreningar influtna medlemsavgifter.

Med skadeståndsförsäkring förstås försäkring, enligt vilken den försäkrade äger utfå ersättning för skadestånd vartill han är berättigad på grund av personskada (överfallsskydd o. d.).

Ersättning till följd av personskada som utgår i annan form än periodisk utbetalning (engångsbelopp) och avser förlorad inkomst av skattepliktig natur utgör skattepliktig intäkt såvida icke annat följer av övriga bestämmelser i denna lag.

Om engångsbelopp, som utgår till följd av personskada, utgör ersättning för framtida förlust av skattepliktig inkomst, skall dock 40 procent av beloppet avräknas såsom icke skattepliktig del. Uppbär skattskyldig två eller fler sådana engångsbelopp till följd av samma personskada, skall vad som nu har sagts gälla varje sådant belopp. Vad som avräknas från ett eller flera engångsbelopp under beskattningsåret får emellertid – i förekommande fall tillsammans med vad som avräknats tidigare år – för samma personskada sammanlagt icke överstiga femton basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Härvid skall avräknad del av ett engångsbelopp uttryckas i det basbelopp, som har fastställts för januari månad det beskattningsår under vilket engångsbeloppet blivit tillgängligt för lyftning.

Utbytes sådan livränta eller del därav, som utgår till följd av personskada och utgör skattepliktig intäkt enligt 32 § 1 mom., mot engångsbelopp, gälla bestämmelserna i föregående stycke beträffande sådant engångsbelopp. Utbytes annan livränta eller del därav, som utgör skattepliktig intäkt enligt 32 § 1 mom., mot engångsbelopp, skall hela engångsbeloppet upptagas såsom skattepliktig intäkt. Sker utbyte, helt eller delvis, av annan livränta än nu sagts mot engångsbelopp, skall beloppet anses utgöra icke skattepliktig intäkt.

Lön, som utgår från arbetsgivare i sådana fall, då denne på grund av 3 kap. 16 § andra eller tredje stycket lagen (1962: 381) om allmän försäkring äger uppbara arbetstagaren tillkommande ersättning från allmän försäkringskassa, är skattepliktig intäkt. För arbetsgivaren är den av honom i nämnda fall uppburna ersättningen från försäkringskassan även som annan därifrån uppburna ersättning i anledning av kostnad för den anställdes räkning att betrakta som skattepliktig inkomst, dock att ersättningen icke är skattepliktig för arbetsgivaren, därest den till den anställda utbetalda lönen eller den för honom havda kostnaden utgör för arbetsgivaren icke avdragsgill utgift i förvärvskälla. Ersättning, som annorledes än i form av pension eller annan livränta utbetalas av arbetsgivare vid yrkesskada eller arbetsskada i de fall, då arbetsgivaren står s. k. självrisk enligt lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring eller lagen (1976: 380) om arbetsska-

¹ Senaste lydelse 1978: 52.

deförsäkring, raknas till skattepliktig inkomst enligt de grunder som skulle hava gällt vid försäkring enligt sistnämnda lag.

Nuvarande lydelse

Skatteplikt föreligger *icke* för bidrag från stat eller kommun, *vilka* enligt av regeringen eller av statlig myndighet meddelade bestämmelser *utgå*, i samband med utbildning eller omskolning, till arbetslösa och partiellt arbetsföra samt med dem i fråga om sådana bidrag likställda i den mån bidragen *avse* traktamente och särskilt bidrag. Skatteplikt föreligger *ej* heller för bidrag som *utgår* enligt *förordningen* om bidrag till *vanföra* ägare av motorfordon.

Föreslugen lydelse

Skatteplikt föreligger *inte* för bidrag från stat eller kommun, *som utgår* enligt av regeringen eller av statlig myndighet meddelade bestämmelser, i samband med utbildning eller omskolning, till arbetslösa och partiellt arbetsföra samt med dem i fråga om sådana bidrag likställda i den mån bidragen *avser* traktamente och särskilt bidrag. *Flyttningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966:368) och flyttningsstöd enligt förordningen (1979:632) om regionalpolitiskt stöd utgör inte skattepliktig intäkt i följd varav avdrag inte medges för den kostnad som sådant bidrag eller stöd är avsett att täcka.* Skatteplikt föreligger *inte* heller för bidrag som *utgår* enligt *lagen (1960:602)* om bidrag till *vis-sa handikappade* ägare av motorfordon.

Statsbidrag, som utgår till näringsidkare för hans näringsverksamhet, är icke skattepliktig inkomst, om bidraget använts för att bestrida kostnad för vilken rätt till avdrag icke föreligger vare sig direkt såsom omkostnad eller i form av årliga värdeminskingsavdrag. Har bidraget använts för att bestrida sådan kostnad i verksamheten som är på en gång avdragsgill vid taxeringen, utgör bidraget skattepliktig intäkt. Är den kostnad för vilken bidraget utgår avdragsgill vid taxeringen för tidigare beskattningsår än det då bidraget skall upptagas som intäkt, får den skatteskyldige i stället åtnjuta avdrag för kostnaden vid taxeringen för det år då bidraget upptages som intäkt. Yrkande härom skall göras i deklarationen avseende det beskattningsår då yrkande om avdrag eljest enligt denna lag först skolat framställas. Återbetalas bidrag, som upptagits som intäkt, får den skatteskyldige göra avdrag för det återbetalade beloppet. Har bidraget använts för att anskaffa tillgång, för vilken anskaffningskostnaden får avdragas genom årliga värdeminskingsavdrag, skall vid beräkning av värdeminskingsavdrag såsom anskaffningskostnad anses endast så stor del av kostnaden som icke täckts av bidraget. Är bidraget större än det taxeringsmässiga restvärdet för tillgången, skall ett belopp motsvarande skillnaden utgöra skattepliktig intäkt för mottagaren. Återbetalas statsbidrag, som påverkat beräkningen av anskaffningskostnaden i nu avsett hänseende, får tillgångens avskrivningsunderlag ökas med vad som återbetalats, dock med högst det belopp varmed beräkningen påverkats. I den mån statsbidrag enligt vad nyss föreskrivits utgjort skattepliktig intäkt, får den skatteskyldige vid återbetalningen tillgodoföra sig avdrag för den del som sålunda utgjort

skattepliktig intäkt. Har bidraget använts för att anskaffa tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning (lager), utgör bidraget skattepliktig intäkt, men skall å andra sidan vid tillämpning av 41 § och anvisningarna till nämnda paragraf den del av lagret för vilken anskaffningskostnaden täckts av bidraget icke medräknas vid värdesättningen av tillgångarna. Återbetalas statsbidrag, som använts för anskaffande av lagertillgångar, får den skatteskyldige göra avdrag för det återbetalade beloppet. Tillgångarnas anskaffningsvärde skall därvid anses ökat med det återbetalade beloppet. Vad som ovan sagts i detta stycke äger motsvarande tillämpning för statsbidrag i form av amorteringsfritt lån (avskrivningslån). Omställningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368) och kontant arbetsmarknadsstöd utgör skattepliktig intäkt.

Stöd som staten lämnar till företag i form av lån, för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av företagets framtida resultatutveckling eller annan liknande omständighet, skall inte anses som skattepliktig inkomst. Regeringen kan dock, om synnerliga skäl därtill föreligger, på ansökan av företaget besluta att lånebeloppet skall anses utgöra skattepliktig intäkt i företagets näringsverksamhet. I beslutet skall anges om lånet i sin helhet skall utgöra skattepliktig intäkt under det beskattningsår då lånet ställes till företagets förfogande eller om utbetalat lånebelopp skall utgöra skattepliktig intäkt under beskattningsår till vilket utbetalningen är hänförlig. Återbetalas lån, som i enlighet med beslutet upptagits såsom skattepliktig intäkt, får företaget göra avdrag för det återbetalade beloppet.

Skatteplikt föreligger icke för engångsbidrag som utgår i samband med arbetsplacering som utgör led i arbetsmarknadsstyrelsens omhändertagande av flyktingar.

Skatteplikt föreligger ej heller för bidrag, som stiftelsen Dag Hammar-skjöld's Minnesfond till fullföljande av sitt ändamål utger för mottagarens utbildning.

Enligt 46 § 2 mom. första stycket 4) föreligger viss rätt till avdrag för bidrag till barns underhåll. Sådant underhållsbidrag skall icke hänföras till skattepliktig inkomst.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982 och tillämpas första gången vid 1983 års taxering.

Förslag till

Lag om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag*

Härigenom föreskrivs följande.

1§ Arbetsgivaravgift för finansieringen av arbetslöshetsersättning enligt lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1973: 371) om konstant arbetsmarknadsstöd samt utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering erläggs till staten enligt denna lag.

2§ Arbetsgivare erlägger årligen arbetsgivaravgift med belopp som motsvarar åtta tiondels procent av summan av vad arbetsgivaren under året har utgivit som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost, bostad eller bil eller, i fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen (1962: 381) om allmän försäkring, annan ersättning för utfört arbete.

Vid beräkningen av avgiften tas inte hänsyn till arbetstagare, vars lön under året understigit fem hundra kronor. Vidare bortses vid denna beräkning från arbetstagare, som inte är obligatoriskt försäkrad enligt lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring, om inte fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten lagen (1962: 381) om allmän försäkring är för handen.

Avgift erläggs inte för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av sjukt barn eller med anledning av barns födelse till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning, som arbetsgivare äger uppbära enligt bestämmelserna i 3 kap. 16 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Avgift erläggs inte heller för lön som arbetsgivare har utgivit till barn för arbete utfört i hans förvärvsverksamhet i de fall avdrag för lönen inte får ske vid inkomsttaxeringen.

3§ Med arbetsgivare avses i denna lag den som enligt 19 kap. 1 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring skall erlägga avgift till sjukförsäkring.

4§ I fråga om debitering och uppbörd av arbetsgivaravgift enligt denna lag äger lagen (1959: 552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981. Genom lagen upphävs lagen (1973: 372) om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och det konstanta arbetsmarknadsstödet samt lagen (1975: 335) om arbetsgivaravgift till arbetsmarknadsutbildningen.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgift som belöper på tid före ikraftträdandet.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till en föreskrift som har ersatts av en bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

*Anm. Denna lag kommer den 1 januari 1982 att avlösas av lag om socialavgifter (prop. 1980/81: 178; SfU 1980/81: 28, rskr 1980/81: 406).

Skatteutskottets yttrande

1980/81: 6 y

om skattefrihet för flyttningsbidrag och flyttningsstöd i vissa fall
(prop. 1980/81: 126)

Till arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet har berett skatteutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1980/81: 126 om arbetsmarknadspolitikens framtida iiriktning, såvitt avser ett i propositionen framlagt förslag om skattefrihet för flyttningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368) och för flyttningsstöd enligt förordningen (1979: 632) om regionalpolitiskt stöd. I samband härmed föreslås att bidragsformen traktamente vid dubbel bosättning skall upphöra. Innebörden av förslaget är att resekostnadsersättning avseende s. k. månadsresor och dagliga resor mellan anställningsort och hemort samt starthjälp undantas från skatteplikt. Härigenom blir alla former av flyttningsbidrag och flyttningsstöd enligt de angivna författningarna skattefria. I konsekvens härmed skall sådana kostnader för vilka skattefria bidrag utgått inte vara avdragsgilla vid taxeringen.

Med hänsyn till arten av och ändamålet med de ifrågavarande stödformerna har skatteutskottet ingen erinran mot att de undantas från skatteplikt. Utskottet förordar således att arbetsmarknadsutskottet tillstyrker bifall till förslaget om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).

Stockholm den 28 april 1981

På skatteutskottets vägnar
ERIK WÄRNBERG

Närvarande: Erik Wörnberg (s), Stig Josefson (c), Valter Kristenson (s), Rune Ångström (fp), Olle Westberg i Hofors (s), Tage Sundkvist (c), Hagar Normark (s), Bo Lundgren (m), Ingemar Hallenius (c), Bo Forslund (s), Wilhelm Gustafsson (fp), Egon Jacobsson (s), Anita Johansson (s), Bengt Wittbom (m) och Ewy Möller (m).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Regeringens förslag	4
Proposition 1980/81: 100 bilaga 15	4
Proposition 1980/81: 126	5
Proposition 1980/81: 145	6
Proposition 1980/81: 150	6
Motionerna	7
Under allmänna motionstiden 1981 väckta motioner	7
Med anledning av proposition 1980/81: 126 väckta motioner	16
Med anledning av proposition 1980/81: 145 väckt motion	18
Med anledning av proposition 1980/81: 150 väckta motioner	18
Utskottet	20
Inledning	20
Utvecklingen på arbetsmarknaden	20
Arbetsmarknadspolitiska insatser	29
Arbetsmarknadspolitiken inför 1980-talet	31
Utvecklingstendenser	31
Långtidsutredningens sysselsättningskalkyler	32
Riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken	34
Full sysselsättning	34
Problemen på 1980-talets arbetsmarknad	35
Arbetsmarknadspolitikens huvudinriktning under 1980-talet	36
Arbetsmarknadspolitikens volym budgetåret 1981/82	40
Arbetsmarknadspolitiska fonder	46
Arbetsmarknadsverkets uppgifter	50
Verkets organisation	50
Arbetsmarknadsverkets framtida inriktning	52
Platsförmedling m. m.	52
Parlamentarisk utredning om AMS	55
Krav på en mer decentraliserad organisation av arbetsmarknads- verket	58
Länsarbetsnämndernas sammansättning	59
Beredskapsarbeten i AMS egen regi	60
Planering av byggarbetsmarknaden	63
Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader budgetåret 1981/82	63
Arbetsmarknadsservice	65
Arbetsmarknadsinformation	66
Flyttningsbidrag	67
Inlösen av egnahem m. m.	74
Medelsbehovet under anslaget Arbetsmarknadsservice	75
Arbetsmarknadsutbildning	75
Arbetsmarknadsutbildningens former och inriktning	75
Nuvarande förhållanden	75
Aktuella förslag	76
Anslagsfrågor	81
Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag	82
Arbetslöshetsersättning	82
Utbildningsbidrag	85
Medelsbehovet	85

Sysselsättningsskapande åtgärder	86
Omställningsbidrag	87
Tillfällig rekryteringsstimulans inom tillverkningsindustrin	88
Åldrestödet inom tekoindustrin	90
Beredskapsarbeten	93
Industribeställningar	97
Detaljplaneringsbidrag	97
Det totala medelsbehovet	98
Ungdomar	98
Bakgrund	98
Särskilda åtgärder för långtidsarbetslösa ungdomar	99
Åtgärdsprogram	100
Beredskapsarbeten	102
Praktik	103
Arbetshandikappade och äldre	105
Inledande synpunkter	105
Vissa frågor om svårplacerad arbetskraft	106
Främjandelagen och anpassningsgrupper	106
Förtidspensionärs möjligheter att återgå i arbete	109
Arbetsförmedlingskontrakt	114
Den äldre arbetskraften	115
Aktionsprogram mot utslagning och arbetslöshet	117
Arbetsmiljö och arbetsanpassning	117
Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning	118
Arbetshjälpmedel åt handikappade	119
Näringshjälp	121
Anställning med lönebidrag	122
Medelsberäkning	124
Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag	124
Yrkesinriktad rehabilitering	130
Arbetsmarknadsinstitutet	130
Metodutveckling, forskning och utbildning	131
Anslagsfrågor	133
Övriga anslag	134
Totalförsvarsverksamhet	134
Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning	134
Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning	135
Särskilt sysselsättningsbidrag till Svenska Rayon AB	135
Fackligt inflytande på frågan om statligt arbetsmarknadsstöd	135
Den arbetsmarknadspolitiska forskningen	138
Arbetsbidsfrågor	140
Utskottets hemställan	145
Reservationer	155
1. Riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken (s)	155
2. Åtgärder inom företagen för att trygga sysselsättningen (s)	156
3. Arbetsmarknadspolitikens allmänna inriktning budgetåret 1981/82 (s)	156
4. Arbetsmarknadspolitiska fonder (s)	158
5. Decentralisering av arbetsmarknadsverkets uppgifter (s)	159
6. Reduktion av starthjälpsbeloppen (c)	160
7. Slopande av traktamente vid dubbel bosättning (s)	160

8. Villkoren för bidrag till ombytessökande m. m. (s)	161
9. Stöd till byggnadsarbetare för veckopendling (s)	161
10. Åtgärder för att underlätta de flyttandes anpassning till förhållan- dena på inflyttningsorten (s)	162
11. Tjänstledighet för att pröva nytt arbete (s)	162
12. Utbildningsfonder i företag (s)	163
13. Stöd villkoren för utbildning vid permitteringshot (s)	163
14. Särskilda utbildningsinsatser för medelålders och äldre kvinnor m. m. (s)	164
15. Översynen av tolkningen av reglerna om lämpligt arbete (s) ...	165
16. Arbets- och utbildningsvillkoren för ersättning vid arbetslöshet (s)	166
17. Avstängning från arbetslöshetsersättning vid svårigheter att ord- na barntillsyn (1 s)	166
18. Medelsbehovet för arbetslöshetsersättningar och utbildningsbi- drag (s)	167
19. Äldrestödet inom tekoindustrin (s)	167
20. Anslaget till Sysselsättningsskapande åtgärder (s)	169
21. Rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa ungdomar (s)	169
22. Beredskapsarbeten för ungdomar i åldern 16–17 år (s)	170
23. Praktikarbeten (s)	171
24. Främjandelagen och anpassningsgrupper (s)	171
25. Rehabiliteringslön (s)	172
26. Åtgärder för en solidarisk personalpolitik (s)	173
27. Den skyddade verksamhetens inriktning (s)	174
28. Riktlinjer för fackligt inflytande på frågor om statligt stöd (s) ...	174
Särskilda yttranden	175
1. Åtgärder inom företagen för att trygga sysselsättningen (m)	175
2. Länsarbetsnämndernas sammansättning (s)	176
3. Omställningsbidrag vid lokala sysselsättningskriser (s)	176
Bilagor	177
Bil. 1: Lagförslag i prop. 1980/81: 26	177
Bil. 2: Lagförslag i prop. 1980/81: 145	180
Bil. 3: Skatteutskottets yttrande 1980/81: 6 y	181